

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER VE SINIF ÖĞRETMENLERİ İLE
İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN GÖZÜNDEN
ATATÜRK VE ATATÜRKÇÜLÜK

Bayram KALEM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KIRŞEHİR-2021

©2021-Bayram KALEM

T.C.
KIRŞEHİR AHİ EVRAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

SOSYAL BİLGİLER VE SINIF ÖĞRETMENLERİ İLE
İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN GÖZÜNDEN
ATATÜRK VE ATATÜRKÇÜLÜK

ATATÜRK AND KEMALISM THROUGH THE EYES OF
SOCIAL STUDIES AND CLASSROOM TEACHERS AND
PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Hazırlayan
Bayram KALEM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Prof. Dr. Bayram TAY

KIRŞEHİR-2021

KABUL VE ONAY

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sınıf Eğitimi Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi, Bayram KALEM tarafından hazırlanan “*Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenleri ile İlköğretim Öğrencilerinin Gözünden Atatürk ve Atatürkçülük*” adlı tez çalışması 22/01/2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından oybirliği ile **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman

Prof. Dr. Bayram TAY

Üye.....

Prof. Dr. Ali MEYDAN

Üye.....

Doç. Dr. Tercan YILDIRIM

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.../.../2021

Prof. Dr. Hüseyin ŞİMŞEK

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

.../.../2021

Bayram KALEM

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER VE SINIF ÖĞRETMENLERİ İLE İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN GÖZÜNDEN ATATÜRK VE ATATÜRKÇÜLÜK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan: Bayram KALEM

Danışman: Prof. Dr. Bayram TAY

2021– xiii+192

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü

İlköğretim Ana Bilim Dalı

Sınıf Eğitimi Bilim Dalı

Jüri

Prof. Dr. Bayram TAY

Prof. Dr. Ali MEYDAN

Doç. Dr. Tercan YILDIRIM

Geçmişten günümüze toplumların varlıklarını sürdürmelerinde o toplumun liderlerinin önemli bir rolü olduğu kabul edilmektedir. Türk toplumuna bakıldığında tarihsel süreçte çok önemli liderlere sahip olduğu görülebilir. Tarihin seyrinde önemli etkiler bırakan Türk Ulusunun liderlerinden biri hiç kuşkusuz Mustafa Kemal Atatürk'tür. Her ulus kendi içinden çıkmış ve önemli kabul edilen kişileri, onların yaptıklarını ve düşüncelerini genç kuşaklara aktarmak ve böylece etkili vatandaşlar yetiştirme eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Türk vatandaşını yetiştirmede Atatürk önemli bir ögedir. İlköğretimde sosyal bilgiler dersi kapsamında da ele alınan Atatürk ve Atatürkçülük konularının öğretimi sorumluluğunu sınıf öğretmenleri ile sosyal bilgiler öğretmenleri üstlenmektedir. Yine sosyal bilgiler dersi kapsamında Atatürk ve Atatürkçülük konuları ilköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerine öğretilmektedir. Atatürk ve Atatürkçülük konularının muhatabı olan öğretmen ve öğrencilerin bu konu başlıkları ile ilgili düşüncelerinin, konuların öğretilmesi ve öğrenilmesinde etkisi olacağı düşünülmektedir. Bu bakış açısından hareketle araştırmanın amacını sosyal bilgiler öğretmenleri, sınıf öğretmenleri ve ilköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin Atatürk ve Atatürkçülük ile ilgili sahip oldukları düşüncelerinin tespit edilmesi oluşturmaktadır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniği kullanılmış ve araştırmanın çalışma grubunu 71 öğretmen ve 70 öğrenci oluşturmuştur. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formuyla elde edilmiştir. Elde edilen veriler, MAXQDA 12 programına aktarılmış ve içerik analizi ile analiz edilmiştir. Araştırmada elde edilen sonuçlar aşağıdaki gibidir:

1. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri ile ilköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin “Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusuna verdikleri cevapların kişisel özellikleri, fikri özellikleri, askeri özellikleri, devlet adamı özellikleri ve liderlik özellikleri şeklinde oluşturulan ortak kategorilerde olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin, öğretmenlerin betimlemelerinden oluşturulan kategorilerden farklı olarak “özel hayat” ve “diğer özellikleri” şeklindeki iki farklı

kategoride ele alınan betimlemeleri de olmuştur. Hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin Atatürk'ü betimlemede en çok kişisel özelliklerini vurguladıkları görülmüştür.

2. Öğretmenleri ve öğrencileri etkileyen Atatürk'ün özelliklerin bazıları; zeki, cesur, azimli, ileri görüşlü, yenilikçi, vatansever, çalışkan, adaletli, planlı, nazik, dürüst, güvenilir, ahlaklı, yardımsever, hoşgörülü, alçak gönüllü, saygılı, fedakâr, kitap okumayı ve çocukları seven bir kişiliğe sahip olması, bağımsızlığa ve özgürlüğe olan düşkünlüğü, halkı bir arada tutan milliyetçi bakış açısıyla insana ve kadına değer veren devrimci ruhu, liderliği, komutanlığı ve siyasi dehasıdır.

3. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri ile ilköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerine göre Atatürkçülük, Atatürk'ün izinden gitmek, ilkelerine sahip çıkmak, Atatürk'ü sevmek ve ona saygı duymak, vatani ve milleti sevmek, adil, bağımsız, yenilikçi, devrimci, ileri görüşlü ve barışçıl olmak, düşüncelerine, akla, bilime, sanata, laikliğe ve cumhuriyete önem vermektir.

4. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri ile ilköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerine göre Atatürkçü düşünce; Atatürk gibi düşünme, ilkelere sahip çıkma, akla, bilime ve sanata önem verme, Atatürk'ün izinden gitme, fikirlerini özgürce açıklama, ileri görüşlülük, tam bağımsızlık, çalışkanlık, Türk milletini geliştirmeyi amaçlayan laik, demokratik, çok yönlü ve yeniliklere açık düşüncedir.

5. Öğretmenleri ve öğrenciler Atatürk'te; özel hayatını, çocukluğunu, ailesini, en sevdiği şeylerin neler olduğunu, okuduğu kitapları, aldığı notları, arkadaşlarını, soy ağacını, çocuğun olup olmadığını, hasta olduğu dönemde tedavi sürecini, okul ziyaretlerinde öğrencilerle neleri konuştuğunu, manevi çocuklarının kimler olduğunu, en sevdiği arkadaşının özellikleri, evini, annesinin vefat tarihini, karısıyla nerede tanıştığını, namaz kılıp kılmadığını, romantik biri olup olmadığını, başarılarının sırrını, espri anlayışını, nelerden etkilendiğini ve Kurtuluş Savaşı'ndaki ruh halini merak etmektedirler.

6. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili olarak; düşünce ve hislerin aktarılması, ilke ve inkılapların daha detaylı öğretilmesi, hayat felsefesi, bilime ve sanata verdiği önemi, hayatı, anıları, çocukluğu ve arkadaşları, dostluk ilişkileri, kitap okuma alışkanlığı, Kurtuluş savaşının detayları, katıldığı savaşları, askeri bir deha oluşu, komutanlığı, silah arkadaşları ve milli mücadeledeki yeri ve önemi, ekonomi ve eğitimdeki yenilikleri, cumhuriyetin kuruluşunda karşılaştığı zorluklar, devlet adamı kişiliği ve diplomatik ilişkilerinin daha detaylı öğretilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Bunun yanında sosyal bilgiler dersinde müstakil bir "Atatürk" ünitesinin yer almasını, Atatürk ile ilgili konuların; öykülere, belgesel, video ve filmlere yer verilerek, yaş grubuna uygun zevkli ve eğlenceli etkinliklerle ve görsellerle destekleyerek, geziler düzenleyerek ve olayın geçtiği bölgeden (yerlerden) canlı yayınlarla çocukların zihinlerinde somutlaştırılarak öğretilmesini önermektedirler.

7. İlköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencileri sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili olarak Atatürk'ün vatan sevgisini, hayallerini, bayramları neden ilan ettiğini, düşünce ve hislerini, bilime ve sanata verdiği önemi, çocukluğu ve arkadaşlarını, evlendiği kişiyi, hobilerini, sosyal anılarını, çocukları neden çok sevdiğini, fiziksel özelliklerini, ileri görüşlülüğünü, ilginç ve duygusal komik yanlarını, başarılarını, kişisel özelliklerini, katıldığı savaşları, savaş taktiklerini, Kurtuluş Savaşı'nın ve ilke ve inkılaplarının detaylarını öğrenmek istemektedirler.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, Atatürk, Atatürkçülük

ABSTRACT

ATATÜRK AND KEMALISM THROUGH THE EYES OF SOCIAL STUDIES AND CLASSROOM TEACHERS AND PRIMARY SCHOOL STUDENTS

M.Sc. Thesis

Preparer: Bayram KALEM of thesis' preparer

Advisor: Prof. Dr. Bayram TAY

2021 – xiii+192

Kırşehir Ahi Evran University, Graduate School of Social Sciences

Department of Elementary Education

Class Education Science

Jury

Prof. Dr. Bayram TAY

Prof. Dr. Ali MEYDAN

Assoc. Prof. Dr. Tercan YILDIRIM

From past to present, it is accepted that leaders have an important role in the survival of societies. Looking at the Turkish society, it can be seen that it has had very important leaders in the historical process. Undoubtedly, Mustafa Kemal Atatürk is one of the leaders of the Turkish Nation, who has had a significant impact on the course of history. It is seen that every nation tends to convey its people who came out of itself and considered important, their actions and thoughts to the young generations and thus to raise effective citizens. In this context, Atatürk is an important element in raising Turkish citizens. Primary school teachers and social studies teachers undertake the responsibility of teaching Atatürk and Kemalism subjects, which are also covered within the scope of social studies course in Primary Education. As is the case, within the scope of the social studies course, Atatürk and Kemalism subjects are taught to 4th, 5th, 6th and 7th grade students of primary education. It is thought that the thoughts of teachers and students on these topics will have an effect on the teaching and learning of the subjects, who are the addressees of Atatürk and Kemalism issues. From this point of view, the aim of the study is to determine the opinions of social studies teachers, classroom teachers and primary education 4th, 5th, 6th and 7th grade students about Atatürk and Kemalism. Criterion sampling technique, one of the purposeful sampling methods, was used in the study, and the study group of the research consisted of 71 teachers and 70 students. The data were obtained through a semi-structured interview form. The obtained data were transferred to the MAXQDA 12 program and analyzed by content analysis. The results obtained in the research are as follows:

1. The answers which social studies, classroom teachers and primary school 4th, 5th, 6th and 7th grade students gave to the “What comes to mind when you say Atatürk?” question were in common categories formed as personal characteristics, thinking system characteristics, military characteristics, statesman characteristics and leadership characteristics. Apart from the categories created by the descriptions of the teachers, there were also descriptions of the students in two

different categories as “private life” and “other characteristics”. It has been observed that both teachers and students mostly emphasized personal characteristics when describing Atatürk.

2. Some of the characteristics of Atatürk that affected teachers and students are as follows: intelligent, brave, determined, forward-thinking, innovative, patriotic, hardworking, just, planned, gentle, honest, reliable, moral, benevolent, tolerant, modest, respectful, altruistic, loving to read books and children, independence and his devotion to freedom, his revolutionary spirit, leadership, command and political genius that values people and women with a nationalist perspective that holds the people together.

3. According to social studies, classroom teachers and elementary school 4th, 5th, 6th and 7th grade students, Kemalism means following in the footsteps of Atatürk, embracing his principles, loving and respecting Atatürk, loving the country and nation, just, independent, to be innovative, revolutionary, forward-thinking and peaceful, to give importance to their thoughts, reason, science, art, secularism and republic.

4. According to social studies, classroom teachers and primary school 4th, 5th, 6th and 7th grade students, Kemalist thought is a secular, democratic, versatile and innovative thought aiming to think like Ataturk, to embrace principles, to give importance to reason, science and art, to follow Ataturk's footsteps, to express his ideas freely, foresight, full independence, diligence, to develop the Turkish nation.

5. Teachers and students wondered most Atatürk's: personal life, childhood, family, favourite things, the books he read, the notes he received, friends, family tree, whether he had a child, the treatment process when he was sick, what he talked to with the students during his school visits, who his spiritual children were, the characteristics of his favourite friend, home, the date of his mother's death, where he met his wife, whether he prayed, whether he was a romantic person, the secret of his success, sense of humour, what he was affected by, and his mood in the War of Independence.

6. Social studies and classroom teachers suggest that regarding Atatürk in social studies course; transfer of thoughts and feelings, teaching principles and reforms in more detail, philosophy of life, the importance it attaches to science and art, life, memories, childhood and friends, friendship relations, book reading habit, details of the War of Independence, the wars he participated in, being a military genius, his command, his place and importance in the national struggle, their innovations in economy and education, the difficulties faced in the establishment of the republic, the statesman personality and diplomatic relations should be taught in more detail. In addition, they recommend the inclusion of a separate “Atatürk” unit in the social studies course and the subjects related to Atatürk be taught by including stories, documentaries, videos and films, supporting them with fun and entertaining activities and visuals suitable for the age group, organizing trips and live broadcasts from the region (places) where the event took place.

7. Primary school 4th, 5th, 6th and 7th grade students in the social studies lesson want to learn about Atatürk's love of homeland, dreams, why he declared the holidays, his thoughts and feelings, the importance he gave to science and art, his childhood and friends, the person he married, his hobbies, social memories, why he loved children so much, his physical characteristics, farsightedness, interesting and emotional comedy aspects, achievements, personal characteristics, the wars he participated in, the war tactics, and the details of the War of Independence and its principles and revolutions.

Keywords: Social studies, Atatürk, Kemalism

ÖN SÖZ

Atatürk'ün sadece Türkiye Cumhuriyeti'nde değil tüm dünyaca tanınmış sayılı liderler arasında olduğu söylenebilir. Atatürk'ün mirası olarak yaşadığımız bu toplumda Atatürk'ü iyi anlamak, yaşamak ve yaşatmak en temel vatandaşlık görevlerimiz arasında sayılabilir. Bu görev hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin görevi olduğu düşünüldüğünde Atatürk ile ilgili sahip olunan bilgi, duygu ve düşüncelerin bilinmesi önemli olduğu düşünülmektedir. Eğitimlerin genel amacının etkili vatandaş yetiştirmek olduğu bilinen bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çerçevede eğitimi ele aldığımızda etkili vatandaş yetiştirme işlevine sahip bazı derslerin var olduğu görülebilir. Bu derslerden bazıları hayat bilgisi, sosyal bilgiler, Türkçe, Atatürk ilkeleri ve inkılap tarihi olduğu söylenebilir. İlköğretimde söz konusu derslerin öğretimi sorumluluğu sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerine aittir. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin söz konusu dersleri verirken dikkate alması ön görülen konu başlıklarından biri öğrenimlerin en etkili olduğu, değer kazanımlarının en kalıcı olduğu ilköğretim çağında, Atatürk ile ilgili konular iyi birer vatandaş yetiştirmek amacıyla ders kitaplarında yer verilmiştir. Atatürk ve Atatürkçülük konularının öğretiminde sosyal bilgiler dersi önemli bir yere sahip olmuştur.

Bu çalışma; öğrencilerin, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin Atatürk ve Atatürkçülük kazanım ve konularını nasıl algıladıkları, neleri merak ettikleri ve nelerin öğretilmesi/öğrenilmesi gerektiği hakkındaki görüşlerini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmada literatürdeki ilgili çalışmalar incelenmiş, bu konu hakkında hem öğretmen görüşlerinin hem de öğrencilerin görüşlerinin yer aldığı bir çalışmanın yapılmadığı tespit edilmiştir. Öğretim programlarının öğrenciye görelilik ilkesi gereği öğrencilerin istekleri ön plana çıkarılması gerekliliği de dikkate alınmaya çalışılmıştır. Araştırmanın bu yönleriyle alana katkı sağlayacağı düşünülmekte daha sonra yapılacak olan çalışmalara yön vereceği düşünülmektedir.

Tez çalışmam ve araştırma süreci boyunca her türlü yardımı gösteren, bilgisini ve tecrübesini benimle paylaşıp bana yön veren, danışmanım olmasından ayrı karşılıksız iyiliğin önemini öğreten değerli hocam Prof. Dr. Bayram TAY'a, tez jürisinde yer alarak çalışmamın daha iyi olması için fikir ve görüşlerini esirgemeyen sayın Prof. Dr. Ali MEYDAN ve Doç. Dr. Tercan YILDIRIM'a, hayatımda ayrı bir yeri olan gerek akademik gerekse insani değer ve davranışlar için bana yol gösteren çok kıymetli hocam Prof. Dr.

Süleyman YILMAZ'a, tez sürecimde desteğini esirgemeyen her zaman yanımda olan arkadaşım Muhammed Emin BOYSAK'a teşekkür ederim.

Çalışmam boyunca yanımda olan fikirlerimi paylaştığım sevgili eşim Büşra Gül KALEM'e, hayatımıza güzellikleriyle gelen oğlum Tuğrul Yiğit KALEM'e, bu yaşıma kadar emek ve desteğini esirgemeyen annem Menevşe KALEM ve babam Turgut KALEM'e ve kardeşlerim Hanife KALEM UĞURLU ve Ayşenur KALEM'e en içten teşekkürlerimi sunarım.

Kırşehir-2021

Bayram KALEM

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM.....	ii
ÖN SÖZ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar/ÇİZELGELER LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
BÖLÜM I	1
1.GİRİŞ.....	1
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	2
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	3
1.3. PROBLEM CÜMLESİ	5
1.3.1. Alt Problemler	6
1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	7
1.5. VARSAYIMLAR.....	7
1.5. TANIMLAR.....	7
BÖLÜM II.....	9
2. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR	9
2.1. ATATÜRK ve HAYATI	9
2.1.1. Kişilik Özellikleri	14
2.1.2. Askeri Özellikleri	19
2.1.3. Liderlik Özellikleri	21
2.1.4. Devlet Adamı Özellikleri	22
2.1.5. Fikri Özellikleri	23
2.2. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ATATÜRKÇÜLÜK	37

2.2.1. Atatürkçülük Eğitimi	41
2.2.2. Sosyal Bilgiler Eğitim Programında Atatürkçülük Konuları ve Öğretimi	46
2.8. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	50
BÖLÜM III	58
3. YÖNTEM	58
3.1. ARAŞTIRMA MODELİ.....	58
3.2. ÇALIŞMA GRUBU	59
3.3. ARAŞTIRMADA SÜREÇ	60
BÖLÜM IV.....	66
4. BULGULAR	66
4.1. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenlerinin “Atatürk Denildiğinde Aklınıza Ne Geliyor?” Sorusuna İlişkin Görüşleri Nelerdir? Alt Probleme Yönelik Bulgular.....	66
4.2. İlköğretim 4., 5., 6. Ve 7. Sınıf Öğrencilerinin “Atatürk Denildiğinde Aklınıza Ne Geliyor?” Sorusuna İlişkin Görüşleri Nelerdir? Alt Problemine Yönelik Bulgular.....	70
4.3. “Atatürk'te Sizi Etkileyen En Önemli Özellik Nedir?” Sorusuna İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri Nelerdir?” Alt Problemine Yönelik Bulgular	75
4.4. “Atatürk'te Sizi Etkileyen En Önemli Özellik Nedir?” Sorusuna İlişkin Öğrencilerin Görüşleri Nelerdir?” Alt Problemine Yönelik Bulgular	79
4.5. “Sizce Atatürkçülük Nedir?” Sorusuna İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri Nelerdir?” Alt Problemine Yönelik Bulgular.....	84
4.6. “Sizce Atatürkçülük Nedir?” Sorusuna İlişkin Öğrencilerin Görüşleri Nelerdir?” Alt Problemine Yönelik Bulgular	85
4.7. “Sizce Atatürkçü Düşünce Nedir?” Sorusuna İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri Nelerdir?” Alt Problemine Yönelik Bulgular	87
4.8. “Sizce Atatürkçü Düşünce Nedir?” Sorusuna İlişkin Öğrencilerin Görüşleri Nelerdir?” Alt Problemine Yönelik Bulgular	88
4.9. “Atatürk Hakkında Neyi Ya Da Neleri Merak Ediyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri Nelerdir?” Alt Problemine Yönelik Bulgular	90

4.10. “Atatürk Hakkında Neyi Ya Da Neleri Merak Ediyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Öğrencilerin Görüşleri Nelerdir?” Alt Problemine Yönelik Bulgular.....	95
4.11. “Öğretmenlerin “Sosyal Bilgiler Dersinde Atatürk İle İlgili Nelerin Öğretilmesini İsterdiniz?” Sorusuna İlişkin Görüşleri Nelerdir?” Alt Problemine Yönelik Bulgular .	100
4.12. “Öğrencilerin “Sosyal Bilgiler Dersinde Atatürk İle İlgili Nelerin Öğretilmesini İsterdiniz?” Sorusuna İlişkin Görüşleri Nelerdir?” Alt Problemine Yönelik Bulgular .	106
BÖLÜM V	110
5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	110
5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA	110
5.1.1. Birinci ve İkinci Alt Problemlere Yönelik Sonuç ve Tartışma	110
5.1.2. Üçüncü ve Dördüncü Alt Problemlere Yönelik Sonuç ve Tartışma	119
5.1.3. Beşinci ve Altıncı Alt Problemlere Yönelik Sonuç ve Tartışma.....	127
5.1.4. Yedinci ve Sekizinci Alt Problemlere Yönelik Sonuç ve Tartışma	131
5.1.5. Dokuzuncu ve Onuncu Alt Problemlere Yönelik Sonuç ve Tartışma.....	137
5.1.6. On Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma.....	147
5.1.7. On İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma.....	153
5.2. ÖNERİLER.....	158
KAYNAKÇA.....	161
EKLER	170
ÖZGEÇMİŞ	192

TABLolar/ÇİZELGELER LİSTESİ

TABLolar LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2. 1. 2005’te düzenlenen Atatürkçülikle İlgili Konular Programının İlköğretim Derslerine Dağılımı (Ata, 2016: 3).....	41
Tablo 3. 1. Araştırmanın Çalışma Grubunu Oluşturan Öğrencilere İlişkin Demografik Veriler	59
Tablo 3. 2. Araştırmanın Çalışma Grubunu Oluşturan Öğretmenlere İlişkin Demografik Veriler	59
Tablo 3. 3. Öğretmenlere Ait Her Bir Kategoriye İlişkin İşlemler	64
Tablo 3. 4. Öğrencilere Ait Her Bir Kategoriye İlişkin İşlemler	64
Tablo 4. 1. Öğretmenlerin “Atatürk Denildiğinde Aklınıza Ne Geliyor?” Sorusuna İlişkin Görüşleri	67
Tablo 4. 2. Öğrencilerin “Atatürk Denildiğinde Aklınıza Ne Geliyor?” Sorusuna İlişkin Görüşleri	71
Tablo 4. 3. Öğretmenlerin “Atatürk’te Sizi Etkileyen En Önemli Özellik Nedir?” Sorusuna İlişkin Görüşleri	76
Tablo 4. 4. Öğrencilerin “Atatürk’te Sizi Etkileyen En Önemli Özellik Nedir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar	80
Tablo 4. 5. Öğretmenlerin Atatürk Hakkında Neyi Ya Da Neleri Merak Ediyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Tablo Gösterimi.	91
Tablo 4. 6. Öğrencilerin “Atatürk Hakkında Neyi ya da Neleri Merak Ediyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Görüşleri	96
Tablo 4. 7. Öğretmenlerin “Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesini isterdiniz?” sorusuna ilişkin görüşleri	101
Tablo 4. 8. Öğrencilerin “Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile İlgili Nelerin Öğretilmesini İsterdiniz?” Sorusuna İlişkin Görüşleri	106

ŞEKİLLER LİSTESİ

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2. 1. 1982'de Atatürkçülük ile ilgili konular programı temaları ve dağılımları (Ata, 2006: 1).....	45
Şekil 3. 1. Araştırmada süreç.....	60
Şekil 4. 1. Öğretmenlerin “Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusuna ilişkin görüşleri	66
Şekil 4. 2. Öğrencilerin “Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusuna ilişkin görüşleri	70
Şekil 4. 3. Öğretmenlerin “Atatürk'te Sizi Etkileyen En Önemli Özellik Nedir?” Sorusuna İlişkin Görüşleri	75
Şekil 4. 4. Atatürk'te Sizi Etkileyen En Önemli Özellik Nedir?	79
Şekil 4. 5. Öğretmenlerin “sizce Atatürkçülük nedir?” sorusuna verdikleri cevaplar	84
Şekil 4. 6. Öğrencilerin “Sizce Atatürkçülük nedir?” sorusuna verdikleri cevaplar	85
Şekil 4. 7. Öğretmenlerin “Sizce Atatürkçü Düşünce Nedir?” sorusuna ilişkin görüşleri..	87
Şekil 4. 8. Öğrencilerin “Sizce Atatürkçü düşünce nedir?” sorusuna ilişkin görüşleri.....	88
Şekil 4. 9. Öğretmenlerin “Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri	90
Şekil 4. 10. Öğrencilerin “Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri	95
Şekil 4. 11. Öğretmenlerin “Sosyal Bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesini isterdiniz?” sorusuna ilişkin görüşleri	100
Şekil 4. 12. Öğrencilerin “Sosyal Bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesini isterdiniz?” sorusuna ilişkin görüşleri	106

BÖLÜM I

Bu bölümde araştırmanın konu başlıkları genel olarak ele alınmış, araştırmanın problemi, amacı, önemi, sınırlılıkları, varsayımları ve tanımlara yer verilmiştir.

1.GİRİŞ

Geçmişten günümüze toplumların varlıklarını sürdürmelerinde o toplumun liderlerinin önemli bir rolü olduğu kabul edilmektedir. Türk toplumuna bakıldığında tarihsel süreçte çok önemli liderlere sahip olduğu görülebilir. Göktürklerde Bumin Kağan, Asya Hunlarında Mete Han, Avrupa Hunlarında Atilla, Büyük Selçuklularda Alp Arslan, Anadolu Selçuklularda I. Alâeddin Keykubad, Osmanlıda Osman Gazi, Fatih Sultan Mehmet ve Kanuni Sultan Süleyman, Türkiye Cumhuriyeti'nde Mustafa Kemal Atatürk'ün bu liderlerden başlıcaları olduğu söylenebilir. Liderler bir ülkenin toplumsal düzenin, işleyişinin ve devamlılığının yapı taşlarını oluşturmaktadır.

Geçmişten günümüze düşünüldüğünde Türk toplumunun önemli mücadeleler içinde olduğu, sadece kendisinin değil tarihin de seyrine yön verildiği olaylara, kahramanlara, buluşlara ve önemli hadiselerle etki ettiği bilinmektedir. Bu bağlamda ele alındığında Türk toplumunun tarih sahnesinde önemli aktör olduğu görülmektedir. Yukarıda da ifade edildiği gibi birçok lideri ile tarihin seyrinde önemli etkiler bırakan Türk Ulusunun son liderlerinden biri hiç kuşkusuz Mustafa Kemal Atatürk'tür.

Mustafa Kemal Atatürk'ün tarihi bir şahsiyet ve Türk milletinin önemli bir lideri olarak hem ulusu hem de diğer uluslara örnek oluşturan birçok işe imza attığı bilinmektedir. Şüphesiz her ulus kendi içinden çıkmış ve önemli kabul edilen kişileri, onların yaptıklarını ve düşüncelerini genç kuşaklara aktarmak ve böylece etkili vatandaşlar yetiştirmek eğilimindedir. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının da benzer şekilde önemli kişileri, onların yaptıkları ve düşünceleri öğretilerek yetiştirildiği ve bu yolla etkili vatandaşlar olması beklendiği söylenebilir. Bunu sağlayabilmek için eğitimde özellikle bazı derslerin etkili vatandaş yetiştirme amacıyla tasarlandığı bilinmektedir. Temel eğitimdeki öğretim programları dikkate alındığında başta hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersi olmak üzere birçok dersin bu kapsamdaki dersler olduğu anlaşılabilir.

Bu çalışmanın ana konusu olan Mustafa Kemal Atatürk'ü, onun yaptıklarını ve düşüncelerini ele alan derslerden biri sosyal bilgiler dersidir. Sosyal bilgiler; ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri,

tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanı olarak tanımlanmaktadır (Erden, 1998: 8).

Sosyal bilgiler dersi amaçlarına bakıldığında “Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları” (MEB, 2018: 8) şeklinde bir amaca sahip olduğu görölmektedir. Bu amaç çerçevesinde sosyal bilgiler dersinin içeriğinde Atatürk ve Atatürkçölük konularının yer aldığı görölmektedir. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinin öğretim sorumluluğuna sahip olan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri ile bu dersi öğrenme sorumluluğunda olan öğrencilerin Atatürk ve Atatürkçölük konuları ile ilgili düşüncelerinin bilinmesi önemli olabilir.

1.1. ARAşTIRMANIN PROBLEMİ

Eğitim, bireyin sosyal bir varlık olması nedeniyle içinde bulunduğu toplumun bir ferdi olarak kabul görmesi için, öncelikli olarak o toplumu oluşturan yapıyı, kuralları, değerleri bilmesini gerektirmektedir (Ertürk, 1994: 3). Türk toplumunu oluşturan temel yapılardan ve değerlerden birini Atatürk’ün oluşturduğu söylenebilir. Bir başka ifade ile Atatürk’ü tanımak, bilmek ve anlamak Türk toplumu için toplumun bir ferdi olmada önemli bir yapı ve değeri oluşturduğu anlamına gelebilir. Nitekim Zarillo (2016: 17) toplumların yetiştirdiği genç bireylerin kendilerinin önemini kavramaları için toplumsal değerlerini de içselleştirmeleri gerektirdiğini belirtmektedir. Değerler, insanların düşünce, tutum, davranış ve yapıtlarında birer ölçüt olarak ortaya çıkarlar ve toplumsal bütünlüğün bir parçasını oluştururlar (Dönmez ve Yazıcı, 2008: 187). Nasıl ki Türk toplumu için vatanseverlik, inanç, alışkanlık, misafirperverlik, doğruluk, dürüstlük, saygı, sevgi gibi unsurlar değerleri oluşturuyorsa Atatürk de bu unsurlardan birini oluşturmaktadır. Nitekim, Durmaz, Tay ve şanal (2013: 79) 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin Atatürk’ü bir değer olarak betimlediklerini, Tay (2013: 562) da sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenliği adaylarının Atatürk’ü bir değer olarak ifade ettiklerini belirtmektedirler. Mustafa Kemal Atatürk, 1881’de Selanik’te dünyaya gelmiş ve Osmanlı Devleti’nin değerli subaylarından biri olmuştur. Mustafa Kemal Atatürk, I. Dünya Savaşı sonrası ortaya çıkan tabloda silah arkadaşları ile birlikte ülkenin kurtuluşunu planlamış ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kurucusu olmuştur. Sadece bu boyutu ile bile Mustafa Kemal Atatürk’ü bir değer olarak görmek mümkün olabilir. Su (1964: 130)’ya göre Mustafa Kemal Atatürk, sadece ülkenin kuruluşunu değil korunması ve geliştirilmesinde de önemli adımlar atmıştır. Tüm bunlar birlikte ele alındığında bir değer olarak Mustafa Kemal Atatürk’ü ele almak ve

değerlendirmenin mümkün olabileceği görülmektedir. Buradan hareketle Atatürk'ün, düşünce ve reformlarıyla gelecek nesillerin yetiştirilmesinde etkin bir rol model olacağı söylenebilir. Bundan dolayıdır ki Milli Eğitim Bakanlığı, Atatürk ve Atatürkçülük konularını eğitim sistemimizde yer vermektedir. Milli Eğitim Temel Kanunu (1973)'nun genel amaçlarına göre 2. maddesi şu şekildedir;

Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek.

Yukarıdaki maddede ifade edildiği Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan, görev ve sorumluluklarını bilen, anayasanın temel ilkeleri olan demokratik, laik ve sosyal hukuk devletinin gerekliliklerini bilen bireylerin Atatürk milliyetçiliğine bağlı toplumsal maddi manevi değerleri benimseyen vatanını ve milletini her zaman yücelten vatandaşlar yetiştirmek olarak bahsetmiştir. Bu temel amacı yerine getirmede bazı derslerin özel olarak bu amaç doğrultusunda programlandığı söylenebilir. Söz konusu derslerden bazıları hayat bilgisi, sosyal bilgiler, Türkçe, insan hakları yurttaşlık ve demokrasi, Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük, tarih, demokrasi ve insan hakları dersleridir. Bu derslerin ilkokuldan üniversiteye kadar olan eğitim süreçlerinde yer aldığı bilinmektedir. İlkokullarda yer alan hayat bilgisi, sosyal bilgiler, insan hakları yurttaşlık ve demokrasi dersleri hem sınıf öğretmenlerinin hem de sosyal bilgiler öğretmenlerinin sorumluluğunda olan derslerdir. Etkili vatandaş yetiştirme sorumluluğunu paylaşan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri etkili vatandaş yetiştirmede, Atatürk ve Atatürkçülük hakkında ne düşündükleri ve betimleme durumları bunlarla ilgili öğretme durumlarını etkilediği düşünülebilir. Dolayısıyla bu derslerin öğretimini gerçekleştirecek öğretmenlerin ve öğrenimi sağlayacak öğrencilerin Atatürk ile ilgili düşünceleri hem derslerin içeriklerinin Milli Eğitim Temel Kanunu (1973)'nin genel amaçlarında yer alan 2. Maddesine uygun olarak gerçekleşmesini hem de yetiştirilecek olan bireylerin vatandaşlık özelliklerini etkileyebileceği söylenebilir.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bir değer olarak ele alınabilen Atatürk ve Atatürkçülük, sosyal bilgiler dersi öğretimi içinde düşünülen ve öğrencilerin etkili bir vatandaş olmalarına katkısı olan bir unsur olduğu düşünülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini oluşturan Atatürk ve Atatürkçülüğün sosyal bilgiler dersi bağlamında ele alınması ve bu bağlamda hem

öğretmenlerin hem de öğrencilerin düşüncelerinin çalışılması birçok açıdan önemli olabilir. İlk eğitim kademesini ilköğretim oluşturduğu düşünüldüğünde 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin Atatürk ve Atatürkçülüğü nasıl betimledikleri önemlidir. Örneğin öğrencilerin düşüncelerinden hareketle sosyal bilgiler dersinde Atatürk ve Atatürkçülük konularının içerikleri tartışılabilir, öğrenciye görelilik ilkesi çerçevesinde söz konusu ders içerikleri gözden geçirilebilir. Hem sınıf öğretmenleri hem de sosyal bilgiler öğretmenlerinin Atatürk ve Atatürkçülük ile ilgili düşüncelerinden hareketle öğretmenlerin bu konuda yeterli olma durumları, söz konusu içeriği kazandırmadaki anlayışlarının istenen vatandaşlık eğitimine hizmet etme durumu ele alınabilir. Bundan dolayı bu çalışma, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri ile 4., 5., 6. ve 7. öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi kapsamında Atatürk ve Atatürkçülük konuları ile ilgili görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Böylelikle sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenleri konuları nasıl organize edebileceğine yönelik çıkarımlar elde edeceği ve sorumluluk alan bu öğretmenlerin görüşleri dikkate alınarak birleştikleri ve ayrıştıkları noktalar ortaya konup Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı dizayn edilebilir. Yine öğrencilerin merak ettiklerinden hareketle sosyal bilgiler dersine yön verebilmek ve betimlemelerinden hareketle sık karşılaşılan kavram yanlışlarının önüne geçilebileceği düşünülebilir.

Literatürde yer alan çalışmalara genel olarak bakıldığında, biyografi öğretimi ile öğrencilerin Atatürk hakkındaki bilgileri analiz edilmiş (Er, 2005), öğrencilerin kompozisyonlardan yola çıkılarak Atatürkçülüğe ilişkin düşünceleri değerlendirilmiş (Ata, 2006), Atatürk ilke ve inkılaplarını kavrama düzeyleri ve kavrama düzeylerinde nelerin etkili olduğu belirlenmiş (Kurnaz ve Yılmaz, 2006; Karadeniz, 2008; Ulusoy ve Yelken, 2009) metafor yoluyla Atatürkçülük kavramlarına yönelik algılar incelenmiş (Seyhan, 2019; Faiz ve Avcı, 2019) aynı zamanda öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki cumhuriyet, saltanat ve liderlik kavramları konularındaki algıları araştırılmıştır (Bal ve Gök, 2011). Yine yapılan çalışmalarda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının, 'Atatürkçülük' konusuyla alakalı öz yeterlilikleri araştırılmış (Ulusoy, 2010) ve Atatürk ilkelerine yönelik algıları belirlenmeye çalışılmıştır (Keçe, 2014). Yapılan çalışmalar incelendiğinde Atatürk ve Atatürkçülük konularının ya sadece öğretmen ya da sadece öğrenci boyutunun ele alındığı anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada ise hem sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin hem de sosyal bilgiler dersini gören 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencileri birlikte incelenmeye alınmış bütüncül bir bakış açısında incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışma gurubuna öncelikle Atatürk'ü

betimlemeye yönelik sorulara ardından Atatürkçülüğü betimlemeye yönelik sorulara ve en sonunda Atatürk hakkında merak ettiklerine yönelik sorular sorularak farklı boyutlara yönelik cevaplar alınmaya çalışılmış ve bu boyutların karşılaştırılması yapılarak bir arada değerlendirilmeye çalışılmıştır. Böylelikle çalışmada öğretmen ve öğrencilerin, Atatürk ve Atatürkçülük hakkındaki farkındalıkları, bu konulardaki merak ettikleri ve öğretilmesi istenen yönleri açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

Atatürk ve Atatürkçülük ile ilgili yapılan çalışmalar arasında, sosyal bilgiler ders kitabında yer alan Atatürkçülük kazanımlarını, 4. sınıf öğretmenlerinin görüşlerine ve değişkenlere göre incelendiği (Zogo, 2016), Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan Atatürkçülük kazanımların öğretmenlerin görüşleri aracılığı ile değerlendirildiği (Karaaslan, 2009), 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile sosyal bilgiler ders kitaplarında Atatürk ve Atatürkçülük konularını incelenerek karşılaştırıldığı görülmektedir (Çelikkaya, Esen ve Kürümlüoğlu, 2018; Karademir, 2019; Koç, 2019). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları ve ders kitaplarının amaca uygunluğu değerlendirilmiştir. Bu çalışma ile öğretmen ve öğrencilerin sahip oldukları bilgi düzeyleri ve farkındalıkları ortaya çıkarılmış programların Atatürkçülük konularını kazandırma düzeylerini belirlemede yol gösterici olmuştur.

Atatürk ve Atatürkçülük ile ilgili yapılan akademik çalışmaların daha çok T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersine yönelik olduğu anlaşılmaktadır (Altaş, 2019). İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde öğrencilerde tarihî günlük kullanımının akademik başarıya etkisi incelenmiş (Dağaşan, 2019), İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülükle ilgili konuları öğretecek öğretmen adaylarının Atatürk'e yönelik algılarını belirlemeye çalışmış (Dönmez, Hamarat ve Uslu, 2016), İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihsel kaynakları kullanmasına yönelik görüşleri incelenmiştir (Dönmez ve Altıkulaç, 2014). Bu çalışma ile Atatürk ve Atatürkçülük konuları sosyal bilgiler dersi kapsamında ele alınmış dersin öğretimini üstlenen sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri ve dersin öğrenim sorumluluğunu taşıyan 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerini birlikte ele alınarak literatüre katkı sağlayacağı düşünülmüştür.

1.3. PROBLEM CÜMLESİ

Sosyal bilgiler dersi kapsamında sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri ile 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin Atatürk ve Atatürkçülük konuları ile ilgili görüşleri nelerdir?

1.3.1. Alt Problemler

1. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin “Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusuna ilişkin görüşleri nelerdir?
2. İlköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin “Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusuna ilişkin görüşleri nelerdir?
3. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin “Atatürk'te sizi etkileyen en önemli özellik nedir?” sorusuna ilişkin görüşleri nelerdir?
4. İlköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin “Atatürk'te sizi etkileyen en önemli özellik nedir?” sorusuna ilişkin görüşleri nelerdir?
5. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin “Sizce Atatürkçülük nedir?” sorusuna ilişkin görüşleri nelerdir?
6. İlköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin “Sizce Atatürkçülük nedir?” sorusuna ilişkin görüşleri nelerdir?
7. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin “Sizce Atatürkçü düşünce nedir?” sorusuna ilişkin görüşleri nelerdir?
8. İlköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin “Sizce Atatürkçü düşünce nedir?” sorusuna ilişkin görüşleri nelerdir?
9. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin “Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri nelerdir?
10. İlköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin “Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri nelerdir?
11. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin “Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri nelerdir?
12. İlköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin “Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili sizlere nelerin öğretilmesini istersiniz?” sorusuna ilişkin görüşleri nelerdir?

1.4. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma; sosyal bilgiler eğitimi kapsamında Atatürk ve Atatürkçülük konuları ile sınırlandırılmıştır.

1.5. VARSAYIMLAR

Araştırmada katılımcıların veri toplama aracına samimi cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

1.5. TANIMLAR

Atatürk: Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, ilk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk. Bu çalışmada Atatürk, sosyal bilgiler dersi içerisinde yer alan, vatandaşlık eğitimi kapsamında bir konu, kavram ve değer olan ve bu boyutları ile öğretmen ve öğrenciler tarafından bilinme, anlaşılma ve algılanmalarını ifade etmektedir.

Atatürkçülük: Türk milletinin bugün ve gelecekte tam bağımsızlığa huzur ve refaha sahip olması, devletin millet egemenliği esasına dayandırılması, aklın ve ilimin rehberliğinde Türk kültürünün çağdaş uygarlık düzeyine çıkarılması amacıyla temel esasları yine Atatürk tarafından belirtilen devlet hayatına ve ekonomik hayata, toplumun temel müesseselerine ilişkin gerçekçi fikirler ve ilkelerdir [Genel Kurmay Başkanlığı, 1998: 7]. Bu çalışmada Atatürkçülük, sosyal bilgiler dersi kapsamında öğretmen ve öğrencilerin betimledikleri özellikler çerçevesinde ele alınmıştır.

Sosyal Bilgiler: Temel eğitim öğrencilerinin değişen ve sürekli gelişen dünya düzeninde, hayatlarında gerekli olan bilgi, beceri, değer ve tutumlarını geliştirmek amacıyla içeriğini temelde sosyal ve beşerî bilimden alan ve bunun yanında yeri geldiğinde insana dair her türlü disiplin ve çalışma alanından da yararlanma yoluna giden bir öğretim programı, bir temel eğitim dersi ve çalışma alanıdır (Sever, 2015: 3). Bu çalışmada sosyal bilgiler bir ders ve bir sınırlılık olarak ele alınmış ve bu bağlamda sosyal bilgiler dersinin öğretim sorumluluğuna sahip öğretmenler ve öğrenme sorumluluğuna sahip öğrencilerin belirlenmesini sağlamış ve Atatürk ve Atatürkçülük konularının çerçevesini oluşturmuştur.

Sınıf Öğretmeni: İlkokul 1., 2., 3. ve 4. sınıf öğrencilerinin öğretim faaliyetlerinden sorumlu kişi, öğretmen. Bu çalışmada sınıf öğretmeni 4. sınıfların öğretmeni olarak yer almıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretmeni: İlköğretim sosyal bilgiler dersini okullarda öğretmekten sorumlu kişi, öğretmen. Bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmeni 5., 6. ve 7. sınıfların sosyal bilgiler dersini yürüten öğretmenleri ifade etmektedir.

İlköğretim Öğrencileri: Zorunlu öğretim yaşı kapsamında okula gelen 1. sınıftan 8. sınıfa kadar öğrenim gören çocuklar. Bu çalışmada ilköğretim öğrencileri sosyal bilgiler dersini alan 4., 5., 6. ve 7. sınıfa devam eden öğrencileri betimlemektedir.

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde sosyal bilgiler, Atatürk ve hayatı, Atatürkçülük ile ilgili genel bilgiler verilerek literatürde Atatürk ve Atatürkçülük ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. ATATÜRK ve HAYATI

Eğitim, “kişinin, toplumsal yeteneklerinin ve üst düzeyde kişisel gelişmesinin sağlanması için seçkin ve kontrollü bir çevreyi ve okul etkinliklerini içine alan sosyal bir süreç” olarak betimlenmektedir (Varış, 1991: 26). Etkili vatandaş yetiştirme genel amacını taşıyan eğitimin bireyde toplumsal özellikler oluşturması beklenebilir. Böylece bireylerin yaşadıkları kültürün özelliklerine sahip olması sağlanabilir. Nitekim Eskiçumalı (2012: 6)’na göre eğitim, “mevcut toplumsal ve kültürel değerlerin genç kuşaklara aktarıldığı bir süreç, zihinsel gelişim, kişilik geliştirme, mesleki yetiştirme, bireylerin teknolojik becerilerle donatma ve toplumsal-siyasal sistemi sürdürme çabası” olarak belirtmektedir. Bu bağlamda eğitimin önemli görevlerinden biri de bireylerin iyi bir vatandaş olmalarını sağlamak olduğu söylenebilir. Bu sebeple çocuğun toplumsallaşması, bulunduğu toplumun kültürel değerlerini, geçmişini, kurum kuruluşlarını tanıması, toplumun kabul gördüğü davranışları sergilemesi, kazandığı hak ve bu haklarını kullanma yollarını kazandırmaktadır diyen Erden (1998: 4) yine bu doğrultuda ilköğretim kurumlarına en iyi hizmet veren en önemli derslerden birinin sosyal bilgiler dersi olduğundan bahsetmiştir. Sosyal bilgiler dersinin ana amacının bireyi etkili vatandaş olarak yetiştirmek olduğu söylenebilir. Etkili vatandaşın sahip olması gereken özelliklerden biri de Atatürk ve Atatürkçülük ile ilgili konulardaki yetkinliği olabilir. Bu tezin konusu Atatürk ve Atatürkçülük ile ilgili olduğundan bu adımda Atatürk’ün hayatı, Atatürk’ün düşünce yapısı ve Atatürkçülük başlıkları altında bilgiler verilmiştir.

20. yüzyılın başlarında kazandığı zaferler, gerçekleştirdiği inkılaplar ve uygarlığa olan katkılarıyla öne çıkan Mustafa Kemal Atatürk 21.yüzyılda da Türk ulusuna ve insanlığa ışık tutan seçkin ve saygın bir lider olduğu aşikârdır. Seçkin kişiliğinin sonucu olarak kurtarıcı, kurucu ve inkılapçı liderliği ile sadece Türk milleti için milli bir kahraman olarak kalmamış; engin insan sevgisine dayanan insanlık ülküsü ve esinlendiği eserleri ile insan haklarının gelişmesinde dünyaya katkı sunmuş, insanlık tarihi içinde önemli bir yer edinmiş bir onur simgesi olmuştur (Ertuğrul, 1991: 2). Atatürk, batılı devletlerin Türk milletinin Anadolu topraklarındaki varlığını parçalama ve sindirme emellerine karşı azim

ve inancı doğrultusunda bu topraklarda varlığının devam ettirmesinin bir göstergesidir. Atatürk'ün eşsiz düşüncelerini akıl ve bilimin ışığında mücadele ederek, çok zor şartlar altında Millî Mücadelesinde silah arkadaşları ve Türk halkının büyük desteği ile imkânsızı başarmıştır (Özgür, 1988: 261). Türk Kurtuluş Hareketinin önderi Mustafa Kemal Atatürk ve bıraktığı inkılaplar hakkında sayısız araştırmalar yapılmış, seminerler ve sempozyumlar düzenlenmiş, enstitüler kurulmuş, kitaplar, makaleler yazılmıştır. Bütün bu eserler insanlığa Atatürk'ü tanıtmak, düşüncelerini anlamak, anlatmak ve yaşatmak için yapılmıştır. Atatürk'ü daha iyi anlamak için önce yetiştiği ortam ve devletin içinde bulunduğu durumlar ile birlikte ele alınıp incelenmelidir. Nitekim fikir ve düşünceleri köklü ve yenilikçi bir devletin temellerini ortaya çıkaracaktır.

Atatürk 1881 yılında Selanik'te dünyaya gelmiştir. Atatürk'ün doğduğu ay ve gün ailesi tarafından bir yere kaydedilmiş değildir (Sönmez, 1998: 23). Kendisi doğum günü için annesinin bir ilkbahar günü doğduğundan bahsettiğini söylemektedir (Bayrak, 2005: 31). Altı kardeşten 4. olarak dünyaya gelse de kendinden önceki kardeşleri küçük yaşlarda vefat etmişler. Atatürk'ün annesi Sarıgüllü Hacı Sofu ailesinden İbrahim Feyzullah Efendi'nin kızı Zübeyde Hanım'dır (Hristodulu, 2008: 70). Atatürk'ün babası Çayağzı Gümrük Kolcusu Ali Rıza Efendi'dir (Bayrak, 2005: 34). Atatürk 12 yaşlarında iken babası vefat etmiştir. Annesi Zübeyde Hanım ise İzmir'in kurtuluşundan sonra Atatürk 42 yaşında iken 1923 yılında hayata veda etmiştir.

Ali Rıza Efendi ileri görüşlü bir insan olması nedeni ile Atatürk'ü yeni usullerle yetiştirmek istemiştir (Koç, 1981: 5). Atatürk'ün okul hayatı ise annesinin istememesine rağmen babasının kararlı davranışları sonucunda 1887 yılında Molla Kadın Mahalle Okulu'nda ilköğrenimine gönderilmesiyle başlamıştır (Özgür, 1988: 8). Buradaki eğitimini babası Ali Rıza Efendi'nin hayatını kaybetmesiyle tamamlayamadan yarıda kesilmiştir (1893). Yalnız başına kalan Zübeyde Hanım çocuklarıyla kâhyalık yapan erkek kardeşinin yanına Labgazya'daki Hüseyin Ağa'nın çiftliğine gitmek zorunda kalmışlardır (Gülekli, 1997: 9). Kardeşi Makbule Hanım'la birlikte burada tarla bekçiliği yapan Atatürk burada okul olmaması nedeniyle okula gidememiştir. Okumayı çok isteyen Mustafa Kemal bu sebepten dolayı öğrenim hayatına devam etmesi için Selanik'teki teyzesinin yanına gönderilmiştir. Selanik'te 1892 yılında sivil bir okul olan Fevziye Ortaokulu'na yazdırılmıştır. Burada arkadaşlarıyla kavga edince öğretmeni tarafından fena bir şekilde hırpalanmıştır. Kaymak Hafız adını taktıkları Arapça Hocasının haksız yere davranışını

öne sürerek buradaki eğitimini sonlandırmış çok istediği askeri okulun yolu açılmıştır (Bayrak, 2005: 33).

Atatürk hem üniformalara düşkünlüğü hem de askerlik mesleğini çok seviyor olmasından dolayı askeri bir okula girmek istemiştir (Özgür, 1988: 9). Annesi Zübeyde Hanım'dan gizli olarak Askeri Ortaokul sınavlarına girmiştir. Bu okulu kazanarak 1893 tarihinde 2. sınıfına girmeye hak kazanmıştır. Bu okulu okurken matematik derslerinde oldukça başarılı olduğundan matematik öğretmeni Mustafa Sabri Bey'in gözde öğrencilerinden olmuştur. Mustafa Sabri Bey, Mustafa'nın bu başarısından dolayı ona eksiksiz olgun anlamına gelen "Kemal" ismini vermiştir (Bayrak, 2005: 33). Nitekim öğretmeni 1894 yılında okul kütüğüne de işleyerek artık Mustafa Kemal olarak tanınmış olmasını sağlamıştır. Mustafa Kemal buradan 1896 yılında mezun olmuştur. Askeri Ortaokulu bitirdikten sonra Manastır Askeri Lisesi'ne girmiştir. Mustafa Kemal, Manastır Askeri Lisesi'nden 1899 yılında okullu 2.'likle bitirmiştir. Manastır Askeri Lisesi'ni bitirdikten sonra Mustafa Kemal Harbiye'deki Harbiye Mektebine 1899 yılında 1283 apolet numarası ile piyade sınıfına kaydolmuştur (İlhan, 1987: 287). Harbiye Mektebinde üç yıl okuduktan sonra 1902 yılında 21 yaşında iken piyadelerin 20.si olarak Teğmen rütbesinde mezun olmuştur (Bayrak, 2005: 35). Okulunu iyi derecede bitirmesinden kaynaklı Mustafa Kemal "Kurmaya" sınıfına alınmış böylelikle askeri hayatı başlamıştır. 24 yaşındaki genç kurmay Yüzbaşı siyasi çalışmaları nedeniyle padişah tarafından Şam'daki 5. Ordu 30. Süvari Alayına sürülmüştür (Özgür, 1988: 9). Bu görevin ona Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu zayıf durumu daha çok tanıma fırsatı sağladığı söylenebilir. Mustafa Kemal, Şam'da arkadaşları ile birlikte Vatan ve Hürriyet Cemiyetini kurmuş, bu cemiyet daha sonra adını İttihat ve Terakki adını almıştır (Tünay, 1985: 165). Böylelikle ülkenin içinde bulunduğu duruma müdahale olarak askeri çözümlerin yanında siyasi çözümler arayışına girdiği görülebilir. Mustafa Kemal kolağası olarak terfi edilmesi 1907 yılında Makedonya 3. Kolordu komutanlığına ardından 1908 yılında Üsküp Selanik demiryolu müfettişliğine görevlendirilmesi yoğunluğunu arttırmış askerlik mesleğine kendisini daha çok verebilmek için İttihat Terakki cemiyetinden ayrılmıştır. (Özgür, 1988: 9). Balkan savaşlarının yaklaşacağını hissedip görevine daha çok odaklanması ve buradaki işini en iyi şekilde yerine getirmek için böyle bir karar verdiği söylenebilir. Atatürk, askeri hayatı boyunca birçok savaşa katılıp ülkesi için canını ortaya koymuştur. Hayatı boyunca Trablusgarp, Yemen, Çanakkale ve Kurtuluş Savaşı gibi birçok önemli savaflara katılmış Türk milleti adına askeri kahramanlıklar göstermiştir. Askeri başarılarının yanında fikir

adamı ve düşünür olarak siyasi başarılar ve yeniliklere imza atarak Türkiye Cumhuriyeti'ne ömrünün sonuna kadar hizmet etmiştir.

Atatürk ömrünün son günlerinde, hastalığına rağmen memleket işleriyle meşgul olmuştur (İnan, 1956: 27). Bu durum Atatürk'ün vatanına ve milletine olan sadakatini ve sevgisini ortaya koyduğunun açıkça göstergesidir. Nitekim hastalığını kapsayan son yıllarında, Atatürk Hatay meselesinden dolayı oldukça üzüntü yaşamıştır (Demiroğlu, 1986: 604). Belki de Atatürk'ün ileri derecede hasta olmasında asıl sebeplerden biri olmuştur. Atatürk çoğu insan gibi birçok hastalığı geçirmiş, sıtmaya yakalanmış, göz rahatsızlığını atlattığı, bir ara böbrek rahatsızlığı geçirmiş, Sakarya savaşında kaburgası kırılmış, iki kez kalp spazmı geçirmiş son hastalığı olan siroz onu iyice yıpratmış, doktorların müdahalelerine rağmen istenen tedavi sonuçlanmamıştır (Girgin, 2006: 269). Atatürk Türk halkının unutulmaz lideri olarak geride bıraktığı ölümsüz eserleri ve kurtarıcı kurucu vasıflarıyla 1938'de son yolculuğuna uğurlanmıştır.

Atatürk hakkında kurduğu Türkiye Cumhuriyeti ve ardında bıraktığı fikir ve eserleri neticesinde sayısız tanım bulunmaktadır. Atatürk hakkındaki tanımlardan bazıları şu şekildedir. Tanpınar (1960: 1) Atatürk'ü; dehasının mucizesiyle bütün milli hayatı yoğurup diriltten, milli varlığımıza, her alana yaratıcı eserler bırakan, mücadelecisi, Türk milletinin milli kahramanı olarak betimlemiştir. Atatürk'ün yenilikçiliği ve yaptığı birçok inkılapların arkasında hiç kuşkusuz dehası yer almaktadır. Bu özelliği Türk toplumunu içinde bulunduğu karmaşadan kurtarmış yeni bir soluk getirmiştir. Feyzioğlu ise (1987: 7) Atatürk'ten; Türk ulusunu acı günlerinde yeniden güven duygusuna kavuşturmuş, Osmanlı Devleti'nin çöküş dönemlerinde insanların yüreğini kaplayan korkuyu yok edip bütün millete Türk olmanın mutluluğunu ve gururunu tattırmış fikir ve devlet adamı olarak Türk milletini şahlandıran doğru bir çizgiye yerleştiren inançlı ve milliyetçi bir önder olarak bahsetmiştir. Başka bir tanımda ise Atatürk, yirminci yüzyıl dünyasını varlığıyla, fikirleriyle Türk milleti gibi engin ve eşsiz bir hazineye hakkıyla ve kudretle tasarruf etmiş ve yine Türk ulusunu emri altına alarak önce savaşlarda daha sonra inkılap ve yeniliklerin başarısına eren kişi olarak tanımlanmıştır (Olcaytuğ, 1943: 5). Atatürk yaşadığı zaman diliminde dünyadaki diğer liderler arasından sıyrılmış Türk milletin hiç kuşkusuz kahramanı olmuştur. Bozkurt (2016: 39) Atatürk'ü; olağanüstü bilgisi, sabrı, akılcılığı, planlama ve zamanlamadaki dehası, hedefine varmadaki azmi ve kararı, sonsuz enerjisi, düşünür, bilimci ve köleliğe mahkûm edilen bir milletin yeniden doğuşunun simgesi ve devlet adamı olarak tanımlamaktadır. Sevük (1939: 147) tarafından yapılan bir tanımda ise,

Atatürk milletinin üstünden bakan değil onlara öncülük etmiş bir rehberdir. Mantığından güç almış, milletini ikna ederek sürüklemeyen ilerlemesine öncülük etmiştir. Milletine kendi özgürlüğünü hâkim olması için amaç edinmiş, bu amaç için şerefini, ikbali, hatta hayatını bile düşünmeyeceğini annesinin mezarı başında yemin eden kişi olarak tanımlamıştır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere Atatürk milletine ve vatanına olan sevdasının getirdiği aşkla kendi özel hayatından vazgeçmiş hayatının çoğunu devletine adamıştır. Eroğlu (1986: 7) ise Atatürk hakkında, geçmişin mirasını kanadı altında toplayan, tarihi tecrübelerinden hız ve güç alarak hep ileriye yönelen yeni devlet hedefi ile bu toplumu uygarlık seviyesinin üstüne çıkararak Türk milleti için bağımsızlık, huzur ve güven içinde mutlu yaşamasını amaçlayan barışçıl ve insancıl bir düşünür olarak bahsetmiştir. Bu betimlemeden de anlaşılacağı üzere Atatürk, millileşmekten asla taviz vermeden Osmanlı Devleti'nin sorunlarını iyi analiz edip hatalarından ders alarak uygar ve iyi vatandaşlara sahip bir toplum oluşturmayı başarmıştır. Üstün (1963: 11)'e göre Atatürk, zorla kabul ettiren, korkulan biri olmak yerine sevmeyi isterdi, inanılmak inandırmak isterdi. Bilim ve akıldan yana müspet bilime, erdeme, düşünce özgürlüğüne dayanan idare biçimine inanan açık yürekli bir insandır. Buradan anlaşılacağı üzere Atatürk zorla kabul ettirmekten çok iyi bir örnek olarak halkın kendisini takip etmelerini sağlamıştır. Baltacıoğlu (1973: 98) ise Atatürk'ü, bir kafa adamı, gönül adamı olmakla birlikte bir eylem adamı olduğunu, keskin bir zekâyâ sahip olmasının nedeni ile sadece düşünmekle kalmamış düşünce ve duygularını eyleme döken kişi olarak tanımlamıştır. Ona göre Atatürk, zamanın yapıcılık ve yaratıcılıkta ne kadar etkili olduğunu çok iyi bilir gerektiğinde kararlarını sabırla durdurmasını bilirdi. Türk'ü sevmekle kalmayan, Türk'ü kurtaran, diriltiren ve tanıtan gönül insanıdır. Bahar (2017: 252) Atatürk'ü bilimsel, akılcı düşüncesi ve araştırmacı kafa yapısı ile bir düşünür bir fikir adamı olarak tanımlamıştır. Tanımlar genel olarak incelendiğinde Atatürk; Türk toplumunu, yaşadığı acı günlerinde olağanüstü bilgisi, sabrı, planlamadaki dehası, kararlılığı ve soğukkanlılığı ile inandırmış korkuları ve ümitsizliği üzerlerinden attırmış, düşünür ve fikir adamı yönüyle inkılap ve yenilikleri milli ve manevi değerlerin ışığında kararlılıkla uygulamış böylelikle çağdaş milletler arasında Türk olmanın gururunu yeniden tattırmış, inançlı, milliyetçi, bir Türk kahramanı ve lideri olarak tarih sayfalarında yer almıştır. Bir Yunanlı olan Vaidis (1967: 54)'e ise (kendisinin de tabiriyle bir Yunanlı gözüyle) Atatürk; cesaretin, soğukkanlılığın, kararlılığın, sabrın, kahramanlığın, önderlik inadının ve aynı zamanda yönetme yolundaki isteğin neticesidir, iyice düşünür, fakat çabuk iş yapan çağdaş ve realist anlayışlı bir

kişiliktir. Yapılan bu tanımda Atatürk'ün daha çok kişilik özellikleri tanımlanırken farklı milletlerde bile kişilik özelliklerinin ön planda olduğu görülmektedir.

2.1.1. Kişilik Özellikleri

Atatürk, askeri ve devlet adamı olmasının yanında kişilik özellikleriyle de ön plana çıkmaktadır. Vatanı kurtarmak için yaratılmış, büyük ve kuvvetli kişiliği olan seçkin bir insan olup gururdan uzak ve asil yürekli oluşu, sabrı, çevresine kudret, güven, coşku, yapıcı ve üstün temel fikirler ve değerler yayması, güçlükleri aşmasını kolaylaştırmıştır (Pekel, 2005a: 2). Sahip olduğu eşsiz kişilik özellikleri sayesinde devletin gelişmesi ve milletin huzur ve mutluluğunu kendi hayatından üstün tutmuş, bunun için bitmeyen enerjisi ile çalışmıştır. Atatürk'ün kişiliği her vasfı ile yaşadığı zamanda diğer insanlardan net bir şekilde ayrılmıştır (Yalçın ve Güler, 2000: 42). Atatürk'ün kişiliğinin oluşmasında yaşadığı çağın, ortamın ve aldığı eğitimin etkisi olduğu aşikardır. Bunun yanında Atatürk'ün çocukluk yılları da onun kişiliğinin oluşmasında etkili olmuştur. Bu bağlamda Atatürk'ün farklı bakış açısı ve fikirlerin oluşmasında önemli bir etken çocukluğu olduğu söylenebilir. Atatürk'ün çocuk yaşlarda aldığı eğitim ve zorunlu girdiği çalışma hayatı sahip olduğu kişiliğinin şekillenmesinde önemli bir etkiye sahip olduğu bilinmektedir. Atatürk'ün çocukluk yıllarından itibaren çok çalışması onun iyi bir kişilik ve tecrübeli biri olmasını sağlamıştır (Baycan, 1998: 25). Mustafa Kemal'in çocukluğunun geçtiği şehrin çok kültürlülüğü onun kişiliğinin gelişmesinde önemli rol oynadığı düşünülmektedir. Selanik şehri, milli ve yabancı her milletten insanların yer aldığı çok kültürlü her kalıba giren insanlarıyla İstanbul'dan sonra Osmanlı Devleti'nin en kozmopolit şehirlerinden biri olmuştur (Özgür, 1988: 261). Şehrin getirdiği çok kültürlülük ve aile yaşantısındaki zenginlik Atatürk'ün özgün bakış açısı ve farklılıklara olan yaklaşımını iyi yönde etkilediği düşünülebilir.

Atatürk'ün hayatına ve kişiliğine biçim veren etmenlerden biri de anne ve babası olduğunu söylemek doğru olur. Annesinin dindar bir vatansever oluşu ve babasının yenilikçi modern anlayışı onun kişiliğindeki asıl temelleri oluşturmaktadır (Gülekli, 1997: 9). Nitekim Atatürk daima yenilikten bahsederken milli değerleri asla bırakmamıştır. Ailesine taşıdığı vefa duygusunu her zaman belli etmiştir. Atatürk'te anne sevgisi o kadar yer etmiştir ki, kurtuluş savaşının en çetin günlerinde bile onunla irtibatını kesmemiş onunla haberleşmiştir (Bahar, 2017: 69). Bununla birlikte Mustafa Kemal Atatürk, Latife Hanım ile bir aile kurmuştur. Latife Hanım çok iyi eğitim ve öğrenim görmüş beş dil bilen zeki bir Türk kızı, iyi bir aileden gelen görgülü bir insandır (Bayrak, 2005: 130).

Atatürk'ün hızlı hayatı ve görevleri sebebiyle evlilik hayatları çok yolunda gitmemiştir. Cumhurbaşkanı eşi olmasının sorumluluklarına ayak uyduramamıştır. Latife Hanım'ın zamanla anlayışında azalmalar ve kıskançlık gibi sebeplerden dolayı 5 Ağustos 1929 tarihinde evlilikleri sonlanmıştır (Girgin, 2006: 65). Atatürk omuzlarında taşıdığı görevi layıkıyla yerine getirebilmek için kendi özel hayatından çok devlet işleriyle uğraşmış ve kendi yaşantısından taviz vermiştir. Ayrılışlarında müşterek yaşamlarına dair konuşmayacaklarına söz vermişlerdir (Bayrak, 2005: 155). Latife Hanım Atatürk'ten sonra hiç evlenmemiş özel hayatları hakkında da kimse ile görüşmemiştir. 77 yaşında iken İstanbul'da vefat etmiştir. Atatürk karizması ve dış görünümü ile dikkatleri üzerine çekmeyi hep başarmış özel yaşamını olabildiğince kendisine saklamıştır (Girgin, 2006: 62). Devlet başkanlığı ve saygın bir lider olması nedeniyle özel hayatının bu yaşantısına göre olması gerektirdiği düşünülebilir. Bu nedenle daha çok dikkat etmiş ve bu yönüyle de dikkatleri üzerine çekmiştir.

Atatürk, gayet temiz giyinen, giydiğini kendine yakıştıran, şık, kuvvetli, zinde bir insandı (Bahar, 2017: 115). Uzuna yakın orta boylu, omuzları geniş, saçları altın sarısı renginde, alını geniş, gök mavisi gözleri, uzun parmaklı ellere sahipti (Gövs, 1946: 53). Çocukluğundan beri temizlik ve iyi giyinme konusundaki titizliğinden asla taviz vermediği ve bunu bir alışkanlık haline geliştirmiş olduğu bilinmektedir. Atatürk dış görünüşü ile de kendini belli eder temiz ve güzel giyinmeyi sevmiştir (Bahar, 2017: 115). Atatürk gerek resmi gerekse sivil hayatında kıyafetlerine önem göstermiş farklı ve görkemli bir yapıya sahip olmuştur (Girgin, 2006: 19). Fotoğraflar incelendiğinde şık, özenli ve güzel giyinmekte olduğu söylenebilir. Yaz günleri daima ince gri pantolon üzerine kolları kısa ipekli veya keten gömlek giyerek gezerdi. Bu kıyafetle çıktığı zaman da ayaklarına çorapsız sandal giyerdi (Bahar, 2017: 116). Özetle betimlemek gerekirse Atatürk, özenli yaşama anlayışını, gençliğinden kalan bakımlı olma ve güzel giyinme alışkanlıklarını devlet başkanlığı döneminde daha da dikkat etmiş ve bu yönüyle özel bir lider olarak kendini hissettirmiştir.

Atatürk'ün en belirgin niteliklerinden biri de insancıl ve idealist olmasıdır. O'nun insan sevgisi, tüm insanlara olan sevgisinden kaynaklanır (Baycan, 1998: 27). Atatürk'e göre, insanî duygu ve insanlık, gücünü sevgiden aldığı için uygarlık işareti olmaktadır (Tünay, 1986: 167). Buradan hareketle Atatürk'ün savaşlarda yer almasında asıl yapmak istediği barışa zemin hazırlamak olduğu anlaşılabilir. Nitekim Kurtuluş Savaşından sonra cumhuriyeti ilan etmek istemesi halkına, insana ve insanlığa verdiği değeri göstermektedir.

Atatürk, birbirlerine sevgi ve saygı ile bağlı, laik, araştırmacı, vatansever, çalışkan, kendine güveni tam, her zaman bilim ve fen alanında yenilik arayan, gururlu, sağlam karakterli bir Türk gençliği yaratmak istemiştir (Gökçen, 1986: 311). Atatürk'ün milletine sonsuz bir güveni olup Türk milletinin geçmişte olduğu gibi büyük hamleler yapacağına, şan ve şeref dolu tarihindeki başarılarına yenilerinin ekleneceğine bütün kalbiyle inanmıştır (Bahar, 2017: 77). Bu nedenle Atatürk, Türk halkının en iyi şartlar altında yaşamasını istemiş gelecek nesillerin, vatanını ve milletini seven, birbirine kalben bağlı, aklın ve bilimin ışığında ülkesine hizmet eden bireyler olması için bağımsız bir Türkiye bırakmıştır.

Atatürk, milletini ve bütün insanları daima samimi duygularla seven, iyi kalpli bir insan olmuştur (Bahar, 2017: 79). Atatürk, insanlara değer vermiş, insanlığın hizmetinde çalışmayı amaç edinmiş ve bu sayede insanların gönüllerini kazanarak örnek alınan, sevilen bir lider olmuştur. Nitekim Girgin (2006: 265), Atatürk'ün insanları sevip saygı gösterdiğinden, halka yakın insanlık yönüyle baskın bir lider olup halkın sorunlarıyla ilgilenmiş onların sevgi ve inançlarını kazandığından bahsetmiştir. Bu bağlamda Atatürk'ün oldukça hoşgörülü olup halkın arasına girmekten kaçınmayan onları seven onlardan biri gibi davranmaktan hoşlandığı çıkarımında bulunulabilir. Nitekim birçok yakın arkadaşı olmuş, yakın arkadaşlarından bizimkiler diye bahsetmiş, ziyaretlerine davetsiz katılmış ve evlerinde sofralarında sıklıkla bulunmuştur (Girgin, 2006: 89). Bu durum ne kadar samimi arkadaşlıklar yaptığını açıkça göstermektedir.

Atatürk'ün en büyük ideallerinden birisi de milletler arasında kardeşçe bir insanlık hayatı meydana getirmektir (Bahar, 2017: 72). Bu idealini gerçekleştirmek için çok çaba harcamış kendi ulusunun mutluluğu kadar, başka ulusların mutluluğunu da istemiştir (Koç, 1981: 146). Atatürk insancıl ve barışçıl olmuş fakat memlekete ve milletine kötülük edenleri bağışlamamıştır (Baycan, 1998: 28). Atatürk; vatanını, ulusunu, insanları, güzel sanatları, ağaçları, hayvanları, tabiatı çok sever bütün canlılara karşı şefkat ve saygı duyar, cesur, kararlı, hoşgörülü, mütevazı ve duygulu biri olmuştur (Pekel, 2005a: 8). Bu betimlemelerden de anlaşılacağı üzere Atatürk tüm canlı ve tabiata sevgi beslemiş etrafı ve kendisi ile barışık şekilde hayatını sürdürmüştür.

Atatürk çocukları ve gençleri çok sever onların en iyi şartlarda yetişip yükselmesini isterdi (Bahar, 2017: 80). Atatürk her gördüğü yerde çocuklarla konuşur ve onlarla şakalaşır (Girgin, 2006: 105). Nitekim o zamanki karşılama törenlerine çocukların katılması ve ön sıralarda yer alması, gezilerinde hep çocukların bulunması, Atatürk'ün çocuklarla olan sevgisini gösteren fotoğrafların bulunması bu özelliğini kanıtlar

niteliktedir. Atatürk, çocuk sevgisinden dolayı Afet (İnan), Sabiha (Gökçe), Fikriye, Ülkü, Nebile, Rukiye, Zehra ve Mustafa isimli çocukları evlat edinmiş, Abdürrahim ve İhsan isimli çocukları himayesi altına almıştır (Bahar, 2017: 62). Atatürk çocuklarla şakalaşır onlarla konuşur ve keyiflenirdi (Eroğlu, 1981: 144). Bu durum onun, çok neşeli ve şakacı bir insan olduğunu gösterebilir. Neşelendiği zaman bu durumu dışa vurmaktan çekinmez ve içinden geldiği gibi güler eğlenirdi (Girgin, 2006: 179). Çocuklar gibi onu mutlu eden doğa ve hayvan sevgisi de Atatürk'ün hayatında önemli yere sahiptir.

Atatürk doğaya, özellikle hayvanlara, ağaçlara, çiçeklere ve denize inanılmaz bir sevgi duymuştur (Girgin, 2006: 129; Baltacıoğlu, 1973: 15). Atatürk'ün Sakarya adında bir atı ve Fox isimli bir köpeği olmuştur (Bahar, 2017: 62). Vatanı yeşil ve bayındır görmek için çalışmış Yalova, Florya ve Bursa'nın yeşil kalması için bizzat uğraşmıştır (Girgin, 2006: 129). Atatürk, yine bu çevreci düşüncesi neticesinde Ankara'da büyük ve örnek bir çiftlik kurmuştur (Bayrak, 2004: 33). Bahçesindeki ağaçların çok budanmasını istemez ağaçları hep büyük görmeyi istemekteydi. Bitkiler gibi hayvanları da çok seviyor köpek, kedi hatta yaralı bir karga besliyordu (Baltacıoğlu, 1973: 15). Doğada dolaşmayı bahçede gezinmeyi buralarda vakit geçirmeyi çok sevmekte olduğu görülmektedir. Kitap okumaya aşırı düşkün olan Atatürk boş zamanlarında bolca kitap okurdu (Sönmez, 1994: 53). Atatürk'ün doğa ve hayvan sevgisinin belirgin olarak görüldüğü ve bunlarla iç içe yaşamaktan keyif aldığı söylenebilir.

Atatürk sanata ve müziğe ayrı bir değer vermiş özellikle Türk halk müziği ve Türk sanat müziğini dinlemekten çok keyif almış her fırsatta dinlemiş bazen bunlara eşlik etmiştir (Girgin, 2006: 197). “Sanatsız kalan bir milletin damarlarından biri kopmuş demektir” sözleriyle sanata verdiği önemi vurgulamıştır. Atatürk spor sahasında uygar dünyanın üstüne çıkmak için ciddi çalışmalarda bulunmuş hükümet ve yetkilileri yeri geldikçe spora çağırmıştır (Özgür, 1988: 229). Atatürk son zamanlarında özellikle dil ve tarih konuları ile yakından ilgilenmiş çalışmalar yapılması için Türk Tarih ve Türk Dil Kuramlarını kurmuş birer akademi haline gelmelerini temenni ettiği bu kuramların yaşaması için, vasiyetnamesine özel hükümler koymuştur (Çaycı, 2002: 472). Atatürk sanat ve sporun önemini daima vurgulamıştır. Nitekim “Milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fitri zekâsını, bilime bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini, milli birlik duygusunu durmaksızın ve her türlü araç ve tedbirlerle besleyerek geliştirmek milli ülkümüzdür” sözleriyle her alanda gelişmeye dikkat çekmiştir (Koç, 1981: 144). Atatürk,

müzik dinlemek ve spor yapmanın yanında dans etmeyi, ata binmeyi ve kitap okumayı çok sever ayrıca zeybek oyunlarına, güreşe ve yüzmeye ilgi duymaktadır (Bahar, 2017: 62).

Atatürk, küçük yaşlardan beri çok çalışmış, çok okumuş, yabancı dil öğrenmiş böylelikle kendi kendini yetiştiren büyük önderlerden biri olmuştur (Girgin, 2006: 93). Atatürk vatanın kurtuluşundan sonra yoğun bir biçimde okumaya koyulmuş, okuduğu kitaplarda, ileri sürülen temel fikirlerle güdülen hedefleri açıklık ve isabetle tespit ederek okuduklarını iyi özetlemiştir (Sönmez, 1994: 57). Atatürk'ün engin kişiliği nedeniyle sahip olduğu bilgi birikimini vatanın gelişmesi ve nesillerin yenilikçi yetişmesi için gazete ve kitap yazmış, gittiği her yerde söyleşilerde bulunmuştur (Girgin, 2006: 105). Gençlik yıllarında arkadaşlarıyla gazete çıkarması Atatürk'ün o zamandan beri yazmaya ne kadar hevesli olduğunu göstermektedir. Okumayı tutkuya dönüştüren Atatürk okumayı çok sevdiği için okuduklarını da iyi değerlendirmiş bu özelliği ile de önder olmuş, çevresini etkilemiştir (Ardakoç, 1988: 41; Sönmez, 1994: 101). Askerlik yıllarındaki tecrübelerini aktardığı birçok kitap yazdığı bilinmektedir. Girgin (2006: 105) Atatürk'ün en büyük yazma eserinin Nutuk olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Geometri Kılavuzu isimli kitabı, Atatürk'ün entelektüel ve çok yönlülüğünü ortaya çıkardığı söylenebilir. Atatürk, sabahları işe başlamadan önce mutlaka kütüphanede biraz çalışır, ardından kısa bir yürüyüş yapardı (Bahar, 2017: 68).

Atatürk'ün en büyük özelliklerinden biri de yaşadığı çağın çok ötesinde bir dehaya ve kahramanlıklarla dolu bir yaşama sahip olmasına rağmen, son derece mütevazı, alçak gönüllü gerçek bir beyefendi olmasıdır (Bahar, 2017: 107). Atatürk her yönüyle bir halk adamı olmuş hiçbir zaman bencil olmamıştır. O, ne başka ulusları küçük görmüş, ne de milletini üstün ırk saymıştır. Nitekim Koç (1981: 93), Atatürk'ün şahsiyetinde kibir ve gururun yer almadığını, alçakgönüllü olduğundan bahsetmiştir. Başarıyı ve yapılan övgüleri hiçbir zaman üstlenmemiş ve hep çevresindeki silah arkadaşlarına, aziz Türk ordusu ve Türk Milletine mal etmiştir. Hayatı boyunca hep emir veren bir insan, bir komutan bir devlet adamı olmasına rağmen bir halk adamı olmakla övünmüş, düşündüklerini, yapacaklarını hep halkın önünde söylemiştir (Baycan, 1998: 25). Milleti ile övünmüş, ona her zaman gurur ve güvenle bağlanmış ama başka ulusların değerlerini de hiçbir zaman inkâr etmemiştir (Koç, 1981: 146). Birçok kimsenin düşündüklerinin aksine Atatürk'e ve istediklerine muhalif fikir söylemek normal olarak karşılanmıştır (Bahar, 2017: 104). Atatürk'ün günlük entelektüel yaşantısı her zaman milletiyle tartışma ortamı bulur ve karşısında imtihana çekilenler eksik olmaz, memleket içi seyahatlerini keşif olarak

uygular, trende vapurda ve uğradığı her yerde yeni konular ve yurt sorunları üzerinde münakaşalar yapılmasını sevmiştir (İnan, 1981: 18).

Atatürk Türk milletinin içinde bulunduğu durumdan akılcı ve yenilikçi adımlarla çıkılacağını daima savunmuştur. Atatürk'ün uzak görüşlülüğü, çok yönlü tarihî kişiliği, sahip olduğu engin kültür hazinesi, sağduyusu, gerçeklere dayandırdığı akıl, mantık ve basiret üstünlüğü, şuurlu cesareti, güven vermiştir (Pekel, 2005a: 3). Atatürk milli şura çok önem vermiş bütün hareketlerini bu prensip etrafında toplamıştır. Aynı zamanda ilme değer verdiği için gençliğin modern kültüre sahip olmasını istemiştir (İnan, 1956: 23). O'nun birleştirici, toplayıcı, yapıcı, sabırlı, kesin kararlı, ikna edici irade gücü çok güç kararların ulusça desteklenmesini sağladığı görülmektedir. Nitekim gerçekleştirdiği yenilikçi ilke ve inkılaplar devletin geri kalmış kurumların yeniden yapılandırılmış, halkın bilinçlenmesi için oldukça çaba sarf etmiştir. Atatürk her engeli sabır ve disiplin ile aşır Millî Mücadeleyi başarıya ulaştıran bir lider olmuştur (Bahar, 2017: 73). Atatürk çalıştığı an zamanı hiç düşünmez bazen bir iki gün uyumadan çalışır ve ancak sonuca vardığında çalışmasını bitirmiştir (Girgin, 2006: 95). Atatürk, disiplinin olmazsa olmaz olduğundan bahsetmiştir (İlhan, 1990: 192). Atatürk'ün bu disiplin anlayışını askerlik mesleğinden getirdiği rahatlıkla söylenebilir. Atatürk'ün yetişmesinde ve kişiliğinin gelişmesinde en büyük etkenlerden biri de askerlik mesleğine yönelik kesintisiz ve sistemli bir eğitim görmüş olmasıdır (İlhan, 1987: 3). Askerlik mesleğindeki tecrübesi, sonraki yaşantısını da bu yönde etkilemiş, devletin içinde bulunduğu duruma askeri bir disiplinle ve sahip olduğu insanlık vasıflarıyla yönettiği söylenebilir.

2.1.2. Askeri Özellikleri

Osmanlı Devleti'nin son yıllarındaki politik, ekonomik ve sosyal alanlardaki yetersizliği, sürekli kaybedilen savaşlar toplumda iyi bir askeri gücün varlığının olması gerektiği görüşünü ortaya çıkarmıştır. Atatürk'ün çocukluğu ve gençliği bu şekilde askerin ve askerliğin ön planda yer aldığı ortamda geçmiştir. Atatürk'ün askerî yönünün oluşmasında birden çok neden yer almaktadır. Çocukluğundan itibaren Atatürk'ün askerliğe olan ilgisi, dehası, ileri görüşlülüğü ve üstün zekâsı onun savaşlardaki başarısını ve eşsiz liderliğini ortaya koymaktadır (Baycan, 1998: 23). Yetiştirdiği kültür çevresi ve yetiştiği dönemdeki politik ve askerî ortam; gördüğü eğitim, katıldığı muharebeler ve muharebelerde elde ettiği deney birikimi; kişisel özelliklerinin askerliğe ve olaylara uygunluğu onun bu yönünü pekiştirmiştir (İlhan, 1990: 22). Atatürk, askerliğe yönelik olarak kesintisiz, sistemli ve başarılı bir eğitimden sonra askerî harekâtın her türünde

tecrübe kazanmış, mareşallik ve gazilik dâhil bütün önemli rütbe ve unvanlarını muharebe meydanlarında almıştır (İlhan, 1987: 7). Atatürk'ün sonuçları önceden tahmin edip, hızlı karar alabilmesi ve komutası altındaki askerleri sevk ve idaresinde kendine inandırması onu diğer komutanlardan ayıran başlıca özelliklerden olmuştur (Bahar, 2011: 250). Atatürk diğer komutanlardan farklı sahip olduğu yeteneklerini, zekâsı ve dehasını çok iyi bir şekilde kullanmıştır. Askerî özellikleri, doğuştan gelen nitelikleri, tarihî birikimi, yetiştiği çevre, gördüğü sistemli eğitim ve ulaşılması güç deneyler içerisinde gelişmiştir (İlhan, 1990: 192). Yaşamındaki tecrübe ve deneyimleri düşünce süzgecinden geçirip akıl ve bilimin ışığında olabilecek olayları tahmin yeteneği hiç şüphesiz onu eşsiz kılmaktadır. Mustafa Kemal Atatürk'ün askeri dehası, onun olayları önceden sezebilme, hızlı karar verme ve emri altındaki geniş kitleleri kendi fikirleri doğrultusunda güvenle hareket ettirebilme yeteneğinden gelmektedir (Bahar, 2017: 251). İyi bir asker olan Atatürk hem kendi hareketlerini hem de arkadaşlarının hareketlerini aldıkları netice ile değerlendirmiş olup aldığı tedbirler sayesinde hata payını sıfıra düşürmüştür (Bayar, 1999: 24). Atatürk'ün her şarta en uygun tedbiri almasına ve uygulamasını sağlayan sebepler; sağlam amaç tespiti, askeri bilgi, akıl, deha, milletine olan büyük inancı ve sevgisi olmuştur (İlhan, 1987: 11). Atatürk'ün savaşıardan kaçmaması ve daima ülkesine hizmet etmesinin sebebi Onun vatanseverliği ve milletine olan bağlılığı ile açıklanabilir.

Mustafa Kemal Atatürk, yıkılmakta olan Osmanlı Devleti'nin ordusunda ve yeni kurulan millî devletin ordusunda çok zor şartlarda olmasına karşın yıllarca savaş içerisinde olmuş ve hiç yenilgiye uğramamış bir komutandır (Bayar, 1999: 37). Atatürk gençlik yıllarından itibaren medeni ve şahsi cesareti çok fazla olarak yer almıştır (İnan, 1956: 23). Bu özellikleri Atatürk'ün yılmayan ve kararlılıkla mücadele eden yapısını göstermektedir. Girişim ve cesaretiyle birlik beraberliği sağlamaya yönelik faaliyetlerde bulunmuş, çok çalışarak halkı birbirine kenetlemiş, Anadolu'nun kurtuluşunda etkin rol oynamıştır. Bununla birlikte Atatürk, sırasıyla 31 Mart ayaklanması, Trablusgarp savunması, Balkan Savaşları'nda bulunmuş, 19. Tümen Komutanı olarak 1. Dünya savaşında çeşitli cepheelerde savaşmıştır (Özgür, 1988: 10). Atatürk, Birinci Dünya Savaşı sonrası işgal altındaki vatanın kurtulmasının zorunlu olduğunu düşünmüş ve ona inanan arkadaşlarıyla 30 Nisan 1919 tarihinde 9. Ordu müfettişi olarak Türk Kurtuluş Hareketini başlatmıştır (Koç, 1981: 31). Atatürk, Türk milletinin üstün insani kabiliyetlerine gönülden inanarak, kararlılıkla, Türk Kurtuluş Hareketine atılmıştır (Gürses, 1986: 149). Atatürk, Türk kurtuluş hareketinin; kendi üstün kişiliği, Türk milletinin tarihi ve kültürel yapısı, Türkiye

coğrafyası, İstikbal Harbinin yapıldığı tarihteki dünyanın politik durumu gibi unsurlarla yoğrularak başarıyla sonuçlanmasını sağlamıştır (İlhan, 1987: 86). Çok yönlü kişiliği ve üstün askeri yetenekleri onun iyi bir lider ve komutan olduğunu göstermektedir.

2.1.3. Liderlik Özellikleri

Atatürk yaşamında Osmanlı Devleti'nin aldığı askeri yenilgileri çok iyi gözlemlemiş onlardan ayrı ayrı dersler çıkarmıştır. Hayatının askerlik mesleği ile iç içe geçmesi, düşünce yapısı ve kişilik özellikleri neticesinde işlerini tesadüfe bırakmayacak kadar titiz ve tedbirli davranmasına neden olmuştur (Çaycı, 2002; 471). İleri görüşlülüğü sayesinde hiçbir generalin göremeyeceği açıkları fark etmiş ve ustaca bunları kullanmıştır (Enginsoy, 1986: 137). Atatürk, savaştığı tüm cephelerde zamanın tüm imkânsızlıkları ve olumsuzluklarına rağmen birlik ve beraberlik sonucunda başarılı olmuştur. Mücadeleci bir yapıya sahip olan Atatürk yılmadan kararlılıkla düşüncelerini savunmuş ve uygulamıştır (Bahar, 2017: 78). Tüm olumsuz düşüncelere rağmen Milli birlik ve beraberliğin haricinde sonuç alınamayacağını vurgulamış beraberliğin sağlanması için yoğun çalışma göstermiştir (Özgür, 1988: 33). Bir liderde bulunması gereken özellikler olan azim ve kararlılığı sayesinde başarıya ulaşmıştır. Atatürk, çok yönlü ve üstün kişiliği olan idealist bir lider olmuştur (Bahar, 2017: 71). Onun ideali, kabiliyetlerine inandığı milletin sonsuz hürriyet ve bağımsızlık aşkından kaynaklandığını ülke ve ulusun yararını her şeyin üstünde tuttuğu söylenebilir. Nitekim Pekel (2005a: 2), Atatürk'ün, zeki, sağduyulu, çalışkan, dürüst, cesur, üstün karakterli, güvenilir, çok okuyan, ülkesini ve üstün gördüğü ulusunu çok seven ve onun gücüne güvenen seçkin bir lider olduğundan bahsetmiştir. Milletin büyüklüğüne, kudretine, erdemine, yeteneğine ve insanlık vazifelerini yerine getireceğine inanmış, milleti de kendine inandırarak, onu dehası, stratejiyi ve askerlik sanatını çok becerili bir şekilde uygulamalarıyla her zaman zafere ulaştırmış eşsiz bir komutan olmuştur (Baycan, 1998: 115).

Atatürk'ün en büyük ülkülerinden birisi de millî birlik ve beraberlik içerisinde vatanın bölünmez bütünlüğünü sonsuza dek yaşatmak olmuştur (Bahar, 2017: 72). Atatürk, Türk siyasi fikir ve düşünce tarihinde ilk defa milli egemenlik ilkesini ele alıp savunan ve onu politik uygulamada başarıya ulaştıran insan olmuştur (Eroğlu, 1998: 71). Atatürk bilerek ve isteyerek millet egemenliğine yönelmiş gerçek yönetimin halkın elinde olması gerektiği kanısında olduğu söylenilebilir. Milli birlik ve beraberliğin sağlanmasıyla milletleşme olayına imkân sağlanmış daha bilinçli idealist fikirlere sahip bir topluluk oluşturulmaya çalışılmıştır. Atatürk, üstün stratejik, usta bir taktikçi, insan gücü ve lojistik

konularında da büyük bir teşkilatçı olarak savaş alanlarında daima başarı kazanmış seçkin bir komutan olmasına rağmen, hiç şüpheye kapılmadan söyleyebiliriz ki, savaşı sevmemiş ve mecbur kalmadıkça ona başvurmamıştır (Enginsoy, 1985: 87). Mustafa Kemal'in olaylara yaklaşımı hep mantıklı ve gerçekçi olmuş ve bu yüzden yaratıcı düşünceye sahip bir lider olarak anılmıştır (Bahar, 2017: 72). Atatürk'ün liderlik stratejisinin en belirgin özelliklerinden biri, ana ilkelerini, temel hedeflerini başlangıçtan itibaren açıklık ve tutarlılıkla ortaya koyması, bunlardan hiçbir zaman ve hiçbir nedenle sapmaması, taviz vermemesidir (Özbudun, 1986: 646). Bu hedefler arasında bağımsızlık ve egemenlik ilkelerinin olduğu söylenebilir. Atatürk, bütün çalışmalarını bir plân dâhilinde yapar, bir işe karar verdiğinde; bu kararı bütün yönleriyle inceler, en iyi sonucu alacak şekilde uygulamaya geçerdi (Bahar, 2017: 78). Atatürk, askeri dehası ve siyasi dehasını birleştiren ve zaferler kazanan bir önder olarak tarihte yer almıştır (Laçın, 1997: 11). Buradan anlaşılacağı üzere Atatürk sadece askeri zaferler kazanmamış siyasi dehası ile bu başarıların etkisini arttırmış aynı zamanda iyi bir siyasetçi ve devlet adamı olduğunu ispat etmiştir.

2.1.4. Devlet Adamı Özellikleri

Atatürk hem askerî hem de devlet kurucu bir dehâ olarak tarihte ender görülen önderler arasındadır (Ardakoç, 1988: 80). Atatürk, hiç kuşkusuz, Kurtuluş Savaşı'nın, askerî lideri olduğu kadar, siyasî liderliğini yapmış çağdaş Türk Devleti'nin kurucusu olmuştur (Enginsoy, 1986: 137). Atatürk siyasi dehası ile Türkiye Cumhuriyeti'ni kurmuş ve 15 yıl boyunca cumhurbaşkanlığını yapmıştır. Yurtta ulusal birliği ve beraberliği sağlamış, yurttaşların barış ve dayanışma içinde olmalarını ve dünya ile barış içinde kalmaları için önem göstermiştir (Laçın, 1997: 11). Atatürk olaylar karşısında takındığı tavırlara ve sözlerine bakıldığında onun insanî yönleri içinde gizlediği dehasını ve üstün kişiliğini, akıl, mantık ve çok güvendiği milletin istekleri yönünde kullandığı görülür (Pekel, 2005a: 9). Bunda, kendisinin deha derecesine varan asker ve devlet adamı kişiliği en önemli etken olduğu görülmektedir. Atatürk sadece askeri başarılarının sonuçlarını gözlemekle ve onları değerlendirmekle yetinmemiştir.

Atatürk, genç yaşından beri, askerlik yönünden olduğu kadar, toplum yaşamının siyasal, sosyal, ekonomik, vb. koşulları bakımından da kendini bunalımlı bir ortamda bulmuş; Osmanlı Devleti'nin hemen her köşesine uzanan askerlik hayatı, O'nu çökmekte olan bir devletin iç ve dış sorunları ile yüz yüze getirmiş; uyanık ve araştırmacı zekâsını, daha o zamanda, tüm ülke sorunlarına çözüm bulunması üzerinde toplamaya yöneltmiştir

(Enginsoy, 1986: 137). Üstün bir zekâyâ sahip olan Atatürk, Osmanlı Devleti'nin zafiyetini fark etmiş Türk milletinin tamamen bağımsız bir devlet olmasını ülkü edinmiş, bu ülküsünü gerçekleştirmek için mücadeleci ruhunu daima güçlendirmiş, hayatı pahasına giriştiği mücadelesinde halkın desteğini yanına alıp başarılı olmuş, Türk milletinin yaşadığı üzüntülü günlerinden kurtarmış, mutlu günlerine kavuşturmuştur (Özgür, 1988: 261). Atatürk, kararlı, mücadeleci, güçlükler karşısında yılmayan, ümitsizliğe düşmeyen kişiliği milli mücadelenin lideri olmasını sağlamıştır (Bahar, 2017: 78). Atatürk, milletini yıkımdan kurtararak millî ve bağımsız bir devlet kurmuş, getirdiği yenilikler ve gerçekleştirdiği inkılaplarla milletini batı medeniyetine yöneltmiştir (İlhan, 1987: 2). Vatanı ve milleti için her şeyini feda etmeye hazır olduğunu söylemekten kaçınmaz mensubu olduğu Türk Milleti'ni sonsuz bir aşkla sevmiştir (Bahar, 2017: 72). Atatürk, milleti için her türlü zorluğa katlanmış ve kendini vatanına adanmıştır. Atatürk'e göre egemenlik siyasal bir güçtür, insanları derinden derine etkileyen bir güçtür. Atatürk bu gücün devlet kavramının içinde olduğunu belirtmektedir (Eroğlu, 1998: 69). Zaferden sonra düşünce adamı olarak üzerinde durduğu ve kendisini yıllardan beri hazırladığı politik, sosyal ve bilimsel ideallerini gerçekleştirmiştir (Bahar, 2017: 253). Atatürk, geleceğe yönelik Türkiye Cumhuriyeti ideallerini gerçekleştirmiş, gereksinimler tanımlamıştır. Bireyin gereksinimlerini Cumhuriyetin ekonomik gereksinimleri olarak ele almış bireyin akıl gereksinimleri, toplumun bilim ve teknoloji kuruluşlarında ve çağdaş toplumsal kurumların temeline bütünleştirmiştir (Cüceloğlu, 2016: 1). Atatürk askeri ve siyasi liderliğinin temellerinin düşünce sistemindeki idealleri ve fikirlerinin doğrultusunda hareket ettiği görülmektedir. Bu nedenle Onun düşünce sisteminin ayrıntılı bir şekilde ele alınması gerekebilir.

2.1.5. Fikri Özellikleri

Atatürk'ün siyasî liderliğinin, ister iç politika ister dış politika alanında olsun, en belirgin özelliklerinden biri hayalî hedefler peşinden koşmayan gerçekçiliğidir (Özbudun, 1986: 651). Atatürk doğru bildiklerini açık sözlülükle söylemekten çekinmemiş, kendi sözleriyle şu şekilde açıklamıştır; “Ben düşündüklerimi sevdiğime olduğu gibi söylerim. Aynı zamanda lüzumu olmayan bir sırrı kalbimde taşımak iktidarında olmayan bir adamım. Çünkü ben bir halk adamıyım. Ben düşündüklerimi daima halkın huzurunda söylemeliyim.” Atatürk daima gerçekçi düşünceye sahip olmuş hayalcilikten kaçınmış doğruları söylemekten kaçınmamıştır (Koç, 1981: 145). Atatürk çok usta bir uygulayıcı ve aynı zamanda büyük bir düşünürdür. Nitekim İlhan (1990: 22), Atatürk için; deney ve

uygulama süzgecinden de geçtiği için bütün görüşleri gerçekçidir ve yaşadığı hayatın bir parçasıdır demiştir. Atatürk'ün dikkat çeken en önemli özelliklerinin, hızlı düşünüp hareket ederken dikkati elden bırakmaması, hayallere kapılmayan, tam anlamıyla gerçekçi biri olduğundan bahsedilmektedir (Bahar, 2017: 135). Atatürk her zaman düşündüklerini doğrudan söylememiş görüşlerinin çok büyük bir kısmını uygulamadan sonra, şart ve ihtiyaçlarla uyumlu olduğu zaman açıklamıştır. Atatürk'ün bütün düşüncelerinde ve bütün uygulamalarında bulunan bu özelliği gerçekçiliğinin bir sonucu olmuştur (İlhan, 1990: 173). Atatürk önce düşünür daha sonra uygulayan biri olarak görüşleri akıl ve bilime dayandığı söylenebilir.

Atatürk fikirleriyle, çağdaş ve demokratik bir toplum kurmayı amaçlamış, yaptığı yeniliklerin ve gösterdiği hedeflerin yarınlar için tutarlı, ilerici ve geniş kapsamlı olmasını için düşünmüştür (Koç, 1981: 135). Atatürk millete olan sevgi ve bağlılığı ile attığı her adımı titizlikle atmış, gelecek için olabilecek en doğru adımı atmaya çalışmıştır. Atatürk yaratıcı düşünceye sahip bir lider olmuş, yapacağı işleri iyice planlamış, en ince ayrıntıları tespit etmiş, bunları uygulamak için yenilikçi yöntemler denemiştir (Bahar, 2017: 73). Atatürk'ün bu özelliğinden yola çıkıldığında yaptığı inkılapların temel amacının modern bir devlet ve çağdaş bir toplum meydana getirmek olduğu söylenebilir (Akçakayalıoğlu, 1985: 179). Atatürk ilke olarak daima ileriye gidilmesini önermiş ve her zaman geriye götürecek eylemlerden uzak kalınmasını istemiştir (Koç, 1981: 144). Atatürk bütün çalışmalarını bir plan dâhilinde yaptığı, bir işe karar verdiğinde bu kararı bütün yöntemleriyle denediği, en iyi sonucu alacak şekilde uygulamaya geçtiği söylenebilir. Kurtuluş Savaşından sonra yapacağı inkılapları önceden hesaplamış, bunları uygulayacak ortam oluşuncaya kadar sabırla beklemiş ve tam bir disiplin ile düşüncelerini gerçekleştirmiştir (Bahar, 2017: 74). Atatürk'ün temel inanışlarından ve onun düşünce sistemi olan Atatürkçülüğün unsurlarından biri de ilmin ve aklın rehberliği altında sürekli çağdaşlaşmadır (Giritli, 1987: 361). Tanım incelendiğinde her çağın ilim ve teknolojisinin rehberliği ve getirdiği yeniliklerin ışığı altında toplumun çağdaşlaşma ve modernleşmeyi sürdürmesi olduğu çıkarımı yapılabilir. Atatürk çağdaş olmayı amaç olarak görmektedir. Atatürk Milletimizi çağdaş medeniyetler seviyesine çıkaracak ileri bir zihniyetin yerleştirme çabasında olmuştur (Bahar, 2017: 78). Bir milletin varlığını sürdürebilmesi için çağına uyması, duraklamaya ve gerilemeye neden olan eski kurumları bırakıp, yerine yenilerini koyması zorunlu görmüştür (Koç, 1981: 118). Bu yönüyle bakıldığında ilke ve inkılapların asıl amaçları olduğu düşünülebilir.

Atatürk'ün diğerk bir özelliği de uzağı görmesi ve meseleleri daima dünya çapında irdelemesi ve çıkarımlar yapmasıdır (İnan, 1956: 25). Bir kumandanın savaştaki en büyük sermayelerinden birisi, kendi tecrübeleri ve başkalarının başından geçmiş olaylardır. Bu birikimlerin ışığında alınmiş kararlar, kumandanın hatalarını en aza indirmesi hatta hata yapmamasına olanak verir. Söz konusu Atatürk olunca sahip olduğu deha ve ileri görüşlülüğu sayesinde hata payı sıfıra düşmüştür (Bayar, 1999: 45). Bu bakımdan tutucu, tutarsız ve kalıplaşmış değildir. Tersine onun görüşleri, çağdaş ve demokratik bir toplum kurmak amacıyla yaptığı yenilikler, gösterdiği hedefler, tutarlı, ilerici, geniş kapsamlı ve devamlı ve yarınlarda da geçerlidir. Bu nitelikleri nedeniyle Atatürk'ün görüşleri evrenseldir (Eroğlu, 1998: 135). Atatürk yurt içinde ve yurt dışında ne kadar haklı olduğunu ve ne kadar ileri görüşlü bir devlet adamı olduğunu kabul ettirmiştir (Özgür, 1988: 152). Atatürk'te gerçekliğin kaynağı matematiksel hesaplamalardır, kendi imkânları ve karşı güçlerin değerlendirmesindeki doğruluk olduğu söylenebilir (Bayar, 1999: 21).

Atatürk'ün en büyük özelliklerinden biri de bilimsel ve akılcı bir düşünceyi Türk toplumunun bütün alanlarına egemen kılmak çabası olmuştur (Bahar, 2017: 252). Atatürk savaşın geleceğini nasıl bilim ve tekniğin üstünlüğünde görmüşse toplumun uygarlık gücünü de öylece bilim teknik üstünlüğu olarak değerlendirmiştir (Bayar, 1999: 23). Atatürk, mantık ve açıklığı sevmiş en karışık meseleleri gayet basit olarak tahlil etmiş ve onları muhatabının seviyesine göre anlatmıştır (İnan, 1956: 23). Atatürk'ün bu özelliği halk tarafından çok sevilmiş söylediklerinin inandırıcılığı ve yatırımcılığı artmıştır (Koç, 1981: 145). Atatürk, savaşın geleceğini nasıl bilim ve teknik üstünlüğünde görmüşse, toplumun uygarlık gücünü de öylece bilim ve teknik üstünlüğu olarak değerlendirmiştir (Bayar, 1999: 23). Atatürk, bütün görüşlerini akla ve bilime dayandırdığı söylenebilir. Atatürk akılcılığı, tam bağımsızlığı, yurttta ve dünyada barışı, özgürlüğu, insan sevgisini ilke ve inkılapların harcı gibi kullanmıştır (İlhan, 1987: 15).

Atatürk, temelde dünyanın değeril, memleketinin sorunlarını çözmeye çalışmış, her şeyi ülkesi açısından incelemiş, değerlendirmiş, uygulama elverişliliklerini gözden geçirmiştir (Bayar, 1999: 20). Atatürk, yurdu dört bir yandan saran düşmana karşı giriştiği savaşı kazandıktan sonra, ulusumuzu, bir uygarlıktan bir başka uygarlığa kısa bir zamanda geçirebilmek için düşüncelerinin ve yaşam biçimlerinin en kısa bir zamanda değerişmesi gerektiğini düşündü ve toplumun, ruh ve düşün alanında yapabileceği şeyleri amaç bilmiştir (Özğü, 1972: 22). Hangi olayda kendi amacına yarar fikir bulmuşsa, onu alıp kullanmakta olduğunu söyleyebiliriz. Atatürk politikayı, stratejiyi, taktiği birbiri ile ahenkli

bir şekilde uygulamış, milli güvenliği, devlet ve millet varlığına ana amaç olarak görmüştür (İlhan, 1987: 4). Atatürk, her olay ve bunalımı cesaret, umut ve iyimserlikle karşılar, kötümserlik, karamsarlık ve umutsuzluğa kapılmadan tedbirlerini alır, geleceğe umutla bakmıştır (Akçakayalıoğlu, 1985: 179). Tünay (1986: 155)'a göre Atatürk, çok yönlü, yapıcı ve yaratıcı, her hareketinde amacını çok iyi belirleyen büyük bir insan olarak tanımlamıştır. Ne yapmak istediğini çok iyi bilen fakat başkalarını dinlemeyi de hiç ihmal etmeyen bir insan olmuştur (Palazoğlu, 2007, 29). Atatürk'ün, hareket ve kararlarında çabuk, kesin, açık ve enerjik oluşuyla harekete geçmeden konuyu en ince teferruatına kadar gözden geçirir, zaman, mekân ve imkân faktörlerini mükemmel kullanırdı (Çaycı, 2002: 471). Atatürk, yapacağı inkılapları önceden düşünmüş, kamuoyunu bu değişiklikler konusunda aydınlattıktan sonra inkılaplarını yapmıştır (Bahar, 2017: 78).

Atatürk barışa önem veren bir lider olmuştur (Bahar, 2017: 78). Mustafa Kemal her zaman barıştan yana olmuş, düşmanların yurttan atılması dışında ileriye gitmemiştir (Koç, 1981: 141). Atatürk barış taraftarı olmakla beraber, barış meselesinde hiç de hayalci olmadığı söylenebilir. Atatürk ırkların ve dinlerin çatıştığı, uluslararası ihtirasların düğümlendiği bir ortamda ve zamanda yetişmiştir. Çizdiği yol ve gösterdiği hedef ise insanları onura, mutluluğa ve barışa ulaştıran bir örnek olmuştur (İlhan, 1986: 288). Milletçe, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmayı amaçlayan Atatürk, bozulacak bir dünya barışının Türkiye'nin modernleşme ve çağdaşlaşma atılımında yapabileceği olumsuz etkileri biliyor, Türk ulusunun kısa zamanda eksikliklerini tamamlayabilmesi için dünya barışının devamı mecbur görüyordu (Giritli, 1986: 607).

Atatürk'ün, milletine sonsuz bir güven duymuştur. Yurdu, ulusu ve görevleri için her zaman heyecanlı ve ilgili olmuştur (Akçakayalıoğlu, 1985: 179). Türk milletinin geçmişte olduğu gibi büyük hamleler yapacağına bütün kalbiyle inanmış şan ve şerefle dolu tarihindeki başarılarına yenilerini ilâve edeceğine inanmıştır (Bahar, 2017: 77). Atatürk'te görev aşkı, millet ve vatan sevgisi sınırsızdır (Tünay, 1986: 169). Düşmanlara karşı bağımsızlık savaşına girerken ilkin içeride millî birlik ve dirliği sağlamağa, milletin gücünü birleştirmeğe önem vermiştir. İçeride isyanları ve dışarıdan gelen baskılan önlemenin çaresi, ilkin milletimizin dayanışmasını sağlamak olmuştur (Çubukçu, 1987: 660). Atatürk, millileşmeye önem vermiş ve bütün hareketlerini bu prensip etrafında toplamıştır. Aynı zamanda ilme değer verdiği için, gençliğin modern kültüre sahip olmasını istemiştir. Çünkü O, milleti için yaptığı inkılapların ancak kültür ve ilme sahip fertler tarafından tam manasıyla anlaşılıp korunacağına inanmıştır (İnan, 1956: 23).

Atatürk'ün düşünce sitemini anlamının ve anlamlandırmanın yolarından biri onun ilkelerinin anlaşılması ile mümkün olacağı düşünülmektedir.

Atatürk ilkeleri, Atatürk inkılaplarının arkasında yatan fikirlerin gerçekleştirilmesinde uygulanan yöntemlere ışık tutan düşünceler sistemi olup Atatürk'ün, inkılaplarına destek sağlayan, onları besleyip geliştiren ilkeler, Türk toplumunun yapısına uygun, ihtiyaçlarına cevap veren, yüzyılların süzgecinden geçmiş bir deneyim ürünü, evrensel boyutlu, gerçekçi, tutarlı ve kalıcı nitelikteki fikirler bütünüdür (Aslan, 1989: 67). Atatürk, içinde bulunduğu zaman diliminde toplumun içinde bulunduğu durumları iyi bir şekilde analiz etmiş var olan problemlere çözümler üretmiştir. Bu çözümler, hayatından elde ettiği tecrübeler ve iyi bir gözlemci olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Atatürk'ün bu ihtiyaç duyulan alanlara dair fikirleri, ileri atılma ve medenî olma mücadelesidir. Atatürk, bunu en net şekilde görebilen ve başarabilen kişi olduğundan hem fikir ve hem de aksiyon adamı olmuştur (Ardakoç, 1988: 84). Atatürk ilkelere gerçeklik kazandırmış, yepyeni bir nitelikle kendisi benimsemiş, etrafındakilere benimsetmiş, bir ülkü haline getirmiş ve sonra uygulamıştır (Koç, 1981: 114). Atatürk ilkeleri, sanattan sanayiye, eğitimden tarıma, sağlıktan spora ve aileden devlete kadar her çeşit kurum ve toplumsal yapıya uygun temel kuralları koyan, gelişip yükselmeleri için yol gösteren fikirleri kapsamaktadır (Aslan, 1989: 81). Bu fikir ve ilkeler, hayallere değil, gerçeklere ve kesin değerlendirmelere dayanmakta olduğu söylenebilir. Atatürk ilkeleri, ilim ve teknolojinin rehberliği ve getirdiği yeniliklerin ışığı altında toplumun çağdaşlaşmasını sürdürme görevini üstlenmektedir (GKB, 1998: 7). Atatürk ilke ve inkılaplarındaki amaç hiç şüphesiz Türk milletinin kalkınması ve huzura kavuşması olduğu söylenebilir

İnkılapların amacı, modern bir devlet, çağdaş bir toplum meydana getirmek olduğu için Atatürk, Türk Milleti'ni çağdaş milletlerin seviyesine çıkartmak için siyasal, toplumsal, ekonomik alanlarda inkılaplar yapmıştır (Bahar, 2017: 78). Atatürk siyasal, toplumsal ve ekonomik alanlarda yaptığı inkılaplar toplumun huzur ve refahını sağlamayı amaçlamıştır. Bu nedenle denebilir ki, inkılapların temel amacı, milli egemenlik esasına dayanan, bağımsız, milli, lâik, çağdaş ve güçlü Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıdır (Aslan, 1989: 67). İnkılaplar, bilimin ve aklın hâkim olduğu bir yenilenme, birer çağdaşlaşma hareketi olmuş bu atılımların birincisi milli egemenliğin sağlanmasına yönelik olmuş Atatürk ilke ve inkılapları, çağdaşlaşma olarak bir bütün, ilke ve inkılapların her biri ise taşıyıcı sütunlar olmuştur (İlhan, 1987: 86). Türkiye'nin çağdaş uygarlık

seviyesine en kısa zamanda ulaştırabilmek için aklın ve mantığın ışığında Atatürkçü düşünce sisteminden doğmuş felsefesinde yapıcılık, iyiye ve doğruya, faydaya yönelik üst düzeyde olmuştur (Kocatürk, 1984: 2). Atatürk ilkeleri, sadece o zamanki toplumun içinde bulunduğu durumdan kurtulması için değil tüm zamanlarda iyiye ve faydaya yönelmek adına ihtiyaç duyulmuştur.

Atatürk ilkeleri, yapı ve ruh itibariyle birbirine bağlı, Atatürkçü düşünce sistemi dediğimiz bir bütünü oluşturan niteliklerdir. 1924 Anayasasının 2. maddesinde, Cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, laiklik ve inkılapçılık ilkeleri, devletin temel nitelikleri olarak değerlendirilmiştir (Aslan, 1989: 67; Kocatürk, 1984: 2). Atatürk ilke ve inkılaplarının hiçbirini birbirinden farklı ve üstün olduğu söylenemez (Özgür, 1988: 171). Tüm ilkeler birbirlerini tamamladığı ve açıkladığı gibi, birbirlerinin gelişmelerine de yol açmaktadırlar (Sanan, 2001: 49). Atatürk ilkelerini bir bütünlük gibi düşünmek ve diğer ilkeleri de ön planda tutmak ilkelerin anlamını yitirmeden varlığını sürdürmesine hizmet edeceği sonucuna varılabilir. Mesela lâiklik ilkesinin, çağdaşlık ve demokrasiye yol açması, bunların da lâikliğe ortam hazırlaması ve zaman içinde gelişmesini sağlaması gibi, karşılıklı ve çok yönlü bir etkileşim olduğu söylenebilir. Bu fikirleri bir bütün olarak ele alıp incelediğimiz ve değerlendirdiğimiz zaman, esası özgürlük, eşitlik ve sosyal adalete dayanan, insanı en üstün değer olarak kabul eden, insanları yüceltmeyi hedef edinen, akılcı ve hümanist bir düşünce demeti olduğu görülmektedir (Aslan, 1989: 81). İnsani değerleri en üst olarak hedefleyen Atatürk ilke ve inkılapları bu hususta özgür, hür düşünen, eşit ve mutlu bireyler yetişmeyi amaçladığı söylenebilir.

Atatürk ilke ve inkılapları, Türk Milletinin, millî, manevî, ahlaki, insanî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan, geliştiren, ailesini, vatanını ve milletini seven fedakâr, cesur, çalışkan nesiller yetiştirecektir (Yaş, 2000: 23). Tanım incelendiğinde iyi bir vatandaş yetiştirmede ilke ve inkılapların anlaşılıp gerekliliğini yerine getirmede istekli bireylerin sağlanması gerekmekte olduğu görülebilir. Atatürk, Türk milli eğitiminin ana ilkelerini belirlerken, ilkelerin uygulanmasını görevini yöneticilere, eğitimcilere ve öğretmenlere vermiştir (Aslan, 1989: 63). Atatürk ilke ve inkılaplara bağlı nesiller yetiştirmek için eğitim öğretim ortamlarında yer alması, ilkelerin öğretmen ve eğitimciler tarafından öğretilmesinin gerekli olduğu söylenebilir.

Cumhuriyetçilik

Cumhuriyet yönetiminin en iyi hükümet şekli olduğuna inanan Atatürk, eski dönemlerde halkın yurdun yönetiminde hiçbir zaman ve hiçbir devirde söz sahibi olamadığını fark etmiş ve halkın katılmadığı bir yönetim şeklini düşünmemiştir (Koç, 1981: 115). Atatürk yaşadığı zaman diliminde padişah tarafından verilen emirlerin sorgulanamaması ve halkın bu kararlar hakkında görüş beyan edememesi gibi sıkıntıları yaşamış, zor zamanlara tanıklık etmiş ve Cumhuriyet yönetimin gerekliliğini düşünüp halkın söz sahibi olması gerekliliğine inanmıştır. Özgür (1988: 198), cumhuriyetçiliğin halkın halk tarafından halk için yönetilmesi esasına dayanmakta olduğunu ve bu nedenle Atatürk tarafından yurttan uygulanması gereken yönetim şekli olarak ön plana çıktığından bahsetmiştir. Yurttaşlar arasında tam bir eşitliği sağlayan, ulusumuzu çağdaş uluslar düzeyine çıkarabilecek tek yönetim şekli olan cumhuriyet yönetimini bu bakımdan benimsemiştir (Eroğlu, 1998: 115). Atatürk milletimizin yaşayış ve karakterine en uygun ve uygulanması gereken yönetim şeklinin Cumhuriyet olduğunu halka duyurmuş bu hususta 29 Ekim 1923'te Cumhuriyeti zor şartlara karşı ilan etmiştir (Özgür, 1988: 198). Böylelikle halkın yönetimde katılımı sağlanmış çağdaşlaşma ve muasır medeniyetler seviyesine çıkılmada en önemli adım atılmıştır. Cumhuriyetçilik, Atatürkçülüğün esas ve ana ilkesi niteliğini taşımaktadır (Özgür, 1988: 198). Halkın özgür ve rahat olması durumunda diğer inkılaplarında önünü açacağı düşünülebilir. Cumhuriyetçilik ilkesi 1937'de çıkarılan bir kanunla 1924 anayasasına eklenerek koruma altına alınmış, değiştirilmesi teklif dahi edilememesi sağlanmıştır.

Cumhuriyetçilik ilkesi, ulusal bağımsızlık ve halk egemenliğine dayanan çağdaş, laik, demokratik ve sosyal hukuk devletini gerçekleştirmek, yerleştirmek ve ilerletmek doğrultusundaki inanç, azim ve kararlılığı ifade etmiştir (Sanan, 2001: 20). Atatürk Cumhuriyetçilik ilkesini şu şekilde açıklamaktadır; “Bugünkü hükümetimiz, teşkilatı devletimiz doğrudan doğruya milletin kendi kendine, kendiliğinden yaptığı bir teşkilatı devlet ve hükümettir ki, onun ismi Cumhuriyettir. Artık hükümet ile millet arasında mazideki ayrılık kalmamıştır. Hükümet millettir ve millet hükümettir. Artık hükümet ve hükümet mensupları kendilerinin millettan gayri olmadıklarını ve milletin efendi olduğunu tamamen anlamışlardır.” (Atatürk'ün Demeç ve Söylevleri II, 2006: 242). Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyetin temel esasını milli egemenlik oluşturmaktadır. Milli egemenliğin var olduğu Cumhuriyet toplumlarında devletin temel organları ve üst düzey yöneticileri, tüm fertlerin katıldığı seçimlerle işbaşına gelmektedir. Yani egemenliği kullananlar,

seçimle, halkın hür seçme hakkını kullanmaları sonucu belirlenmektedir. Bu nitelik özgürlükçü demokrasi ile bağdaşmaktadır. Atatürk'ün milli egemenlik oluşumunda, bütün vatandaşların eşit ve aynı haklara sahip olduğu bir demokrasinin gelişmesinden yana olduğu düşünülebilir (Aslan, 1989: 68). Sonuç olarak egemenliğin devamı, istikrarın, kalkınmanın, çağdaşlığın sürdürülebilmesi ve yenilikçi modern bir devlet anlayışı için Atatürk'ün ilkeleri ve düşünce yapısı Türkiye Cumhuriyeti üzerinde yaşayan yurttaşlar tarafından benimsetilmeli, çağdaşlaşmanın gereği olan Atatürkçülüğün esasları bilinmelidir.

Halkçılık

Atatürk Türk halkını sevmiş, inanmış ve anlamıştır. Halkın yükselmesi ve ileriye gitmesi için her yola başvurmuş, her fedakârlığa katlanmış karşısına çıkan engelleri aşmak için her türlü tehlikeyi göze almış, her zorluğa göğüs germiştir (Aslan, 1989: 72). Halkçılık ilkesi, Atatürk'ün insana ve insanlığa verdiği değerın öneminin büyüklüğünü göstermektedir. Yurdun işgalden ve düşmanlardan kurtarmada en büyük gücü ve yardımı, her bakımdan inandığı ve güvendiği Türk halkından görmüştür (Özgür, 1988: 172). Atatürk, millet ve yurt faydası için yapılacak her yeniliğin ve işin hedefine ulaşması, yine halkın desteğinden geçtiğine inanmıştır. Atatürkçü düşünce sistemi içinde demokrasi ile eşanlımlı kullanılan halkçılık anlayışı sosyal adalete, kişi hak ve özgürlüğüne büyük önem verir (Aslan, 1989: 73). Atatürk'ün, sosyal adaletin ve adil gelir dağılımının sağlanması, bütün fertlerin haklarının korunması ve gözetilmesi, herkesin eşit hak ve özgürlüğe kavuşması için halkçılık ilkesini uygulamış olduğu söylenebilir. Atatürk'e göre halk ve millet aynı şeyi temsil etmekte, millet sınıfsız ve ayrıcalıksız bir toplum olarak görülmüştür. Millet birbirinden ayrılmaz bir bütün olarak kabul edilir bu yüzden de herhangi bir sınıf ya da zümre kendisinden başka kişilere karşı üstün olma iddiasında bulunamamıştır (Özgür, 1988: 172). Halkçılık, siyasal anlamda, halk iradesini ve milli egemenliği, sosyal anlamda, sınıfsız, ayrıcalıksız, eşit bir toplum düzenini, İş, hizmet ve ekonomi anlamında da halka dönük ve halk yararına bir toplumcu tutumu ve sosyal adalet politikasını amaçlamaktadır (Sanan, 2001: 26). Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan bir bireyin diğer bireylerden üstün olmadığı gibi aralarından sınıfsal, hukuksal ve ekonomik gelişimsel anlamda eşit tutulmuştur. Halkçılıkta amaç, Türk halkının eşit şekilde zengin ve mutlu olması, bayındır ve uygar ülkeler düzeyin çıkmasıdır (Koç, 1981: 124). Böylelikle vatandaşların güven ve huzurla ülkede yaşamaları amaçlanmıştır.

Atatürk, Türk halkı sözü ile ülkemizde oturan, o ülkeyi vatan bilen ve kaderini ülkeye bağlamış olan insanların bütününe kasteder. Türk toplumu, eşitlik dengesi içinde birdir ve bir bütün olarak görülmüştür (Giritli, 1988: 30). Atatürk Türkiye Cumhuriyeti siyasi sınırları içinde yaşayan millete Türk halkı demiş, Türk milleti ile Türk halkının aynı topluluk olduğunu söylemiştir (Özgür, 1988: 171). Bu sayede etnik köken, din, mezhep, soy gibi alanlarda farklılaşmanın önüne geçmiş ve tüm bireyleri eşit tutmuştur. Atatürk halkçılığında hiçbir sınıf, zümre veya şahıs topluma egemen olamayacak egemenliğin halkın tümüne ait bir güç olduğunu ortaya koymaktadır (Giritli, 1988: 30). Atatürk, sınıfsız imtiyazsız bir toplumun tabanından gelerek yenilikçi bir ruh ve canlılık getirmiş olmaz denilen işleri yaparak maddi manevi zaferler kazanmış Türk halkının neler başarabileceğini göstermiştir (Özgür, 1988: 171). Sonuç olarak Atatürk, içinde bulunduğu toplumun neler yapabileceğini, neleri başarabileceğini fark etmiş egemenliğin hiçbir zümre ya da şahısta olamayacağına Türk halkı özgür iradesiyle daha büyük işler başarabileceğine inanmış ve en büyük örneğini yine kendisi göstermiştir. Türk halkına unutturulmak istenen başarı duygusunu yeniden tattırmış millet olmanın gururunu yaşatmıştır.

Milliyetçilik

Milliyetçilik, ferdin sevgi ve saygı hisleriyle içinde bulunduğu olduğu millete bağlılık duygusudur. Bu bağlılık milletin diline dinine ahlakına maddi ve manevi bütün kültürel değerlere karşı derin alaka beslemek, milletin varlığını geliştirmek ve ülkeyi korumak hususunda her türlü fedakârlığı göstermek olarak belirir (Keskin, 1999: 9). Bu anlayışlara göre milliyetçiliğin; ortak millî bağlarla ortak millî değerler etrafında birleşmiş çağdaş, uygar, çoğulcu bir ulus olma bilinci geliştirmek için hizmet ettiği söylenebilir. Atatürk “Millet, dil, kültür ve ülkü birliğiyle birbirine bağlı vatandaşların kurduğu bir siyasi ve sosyal topluluktur” diyerek milliyetçiğin tanımını yapmıştır (Koç, 1981: 124). Atatürk milliyetçiliğine göre, kendini içtenlikle Türk sayan herkesin mezhep, din, ırk gibi esaslara dayanmadan Türk milleti içinde görülmesi sağlanmıştır (Mumcu, 1987: 374; Sanan, 2001: 21). Atatürk, insanlar arasında fark gözetmeksizin ülke topraklarında yaşayan kişilerin bir arada olmasını ve ortak değerlerde buluşmasını sağlamış aralarında dil, din ya da mezhep gibi farklılıklarını kesinlikle kabul edilmemiştir. Atatürk’ün milliyetçilik görüşünde toplayıcılık, birleştiricilik ve bütünleştiricilik esastır (Koç, 1981: 124; Tünay, 1987: 410). Atatürk milliyetçiliğinde bölge ayrımı olmadığı gibi, ırk, din, mezhep ayrımının da olmadığı ve barışçı, birleştirici ve bütünleştirici bir anlayış hâkim olduğu görülmektedir.

Atatürk milliyetçiliği, ulusu sevmek, ulusu yükseltme amacını benimsemek ve bu yolda fikirleriyle ve eylemleriyle çalışmaktır (Koç, 1981: 124). Milliyetçilik, en geniş anlamda ferдин sevgi ve saygı irisleriyle mensup olduğu millete bağlılık duygusudur. Bu bağlılık, milletin diline, dinine, ahlâkına, maddî ve manevî bütün kültür değerlerine karşı derin alâka beslemek, milletin varlığını geliştirmek, kudretini artırmak ve ülkeyi korumak hususunda her türlü fedakârlığa katlanmak suretinde belirir (Keskin, 1999: 9). Atatürk'e göre devletin en yüce vasfı olan milli egemenlik, yalnız millete aittir. Bir arada yaşayan toplumların millet özelliğini taşıyabilmesi için ortak kültür ve ortak ruh birliğine sahip olmaları gerekir (Aslan, 1989: 69). Milliyetçilik, bu tabii bağı şuurlandırmak ve kuvvetlendirmek üzere millî olan şeyleri sevmek ve takdis etmek demektir (Keskin, 1999: 8). Hiçbir zaman diğer ülkelerde yaşayan Türklerin tümünü bir bayrak altında toplamak gibi bir hayalin peşine düşünmemiş bunun güçlüğünü vurgulamıştır (Eroğlu, 1998: 124). Türk milliyetçiliği, ilerleme ve gelişme yolunda, çağdaş milletlere paralel olarak ve onlarla uyum içinde, kendi toplumunun özelliklerini ve bağımsızlığını korumak prensiplerine dayanmıştır (Aslan, 1989: 70). Türk milliyetçiliği, ilerleme ve gelişme yolunda ve uluslararası temas ve ilişkilerde, bütün çağdaş uluslara paralel ve onlarla dengeli bir şekilde yürütülmekle birlikte, Türk toplumunun özel karakterini de başlı başına bağımsız kimliğini unutmaması gerekmektedir (Koç, 1981: 124). Özetle Türk toplumu milliyetçi duygularını kaybetmeden çağdaş ve ulusal olma yolunda mücadele etmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Laiklik

Lâiklik; devlet işleri ile din işlerinin birbirine karıştırılmaması, bireylerin inançlarına ve ibadetlerine devletin ya da başka bir varlığın karışmamasıdır (Giritli, 1988: 31; Özgür, 1988: 263). Atatürk laiklik ilkesini “Laiklik, yalnız din ve devlet işlerinin ayrılması demek değildir. Bütün yurttaşların vicdan, ibadet ve din hürriyetini yüklenmektir” sözleriyle açıklamaktadır (Koç, 1981: 133). Bu tanımla Atatürk, dinin devlet yasaları ve kurallarına karışmaması gerektiğini ayrıca vatandaşların din özgürlüğünü korumakla yükümlü olduğunu vurguladığı söylenebilir. Buradan hareketle dini başkalarına karşı baskı unsuru olarak kullanılamayacağı, vatandaşların din seçimlerini ve ibadetlerini serbestçe yapabildikleri, devletin burada din ve ibadet özgürlüğünü sağlamakla yükümlü olduğu bahsedilebilir. Laiklik, dine akıl ve mantık açısından yaklaşır. Bu durum, dinde bağnazlığı ve boş inançları ortadan kaldırarak, dinin, bilim tekniğe, toplumların uygarlık yolunda yükselmesine yardımcı olmasını sağladı söylenebilir. Nitekim Aslan (1989: 76),

laikliğin, din işlerini devlet işlerine karıştırmayan, devlet işlerini dinden ayrı tutan, devlet yönetim ve uygulamalarında dinî kurallara yer vermediğinden bahsetmiştir. Laiklik ilkesi, kişilerin vicdan ve ibadet hürriyetlerini sağlamak ve korumakla beraber, devlet ve yönetimlerini de dinî, konulardan ayrı tutan ve kollayan ilke olduğu söylenebilir.

Lâiklik; inanç, ibadet, düşünce ve vicdan özgürlüğünün sağlanmasıyla yönetim, eğitim, hukuk alanlarında ve sosyal hayatta akılcılık, bilimsellik, gerçekçilik ve çağdaşlığın benimsenmesi ve uygulanması sonucunda barış, huzur, hoşgörü, özgürlük, kardeşlik ve aydınlık içinde yaşayan çağdaş, uygar ve demokratik bir devlet ve toplum düzeninin gerçekleştirilmesidir (Sanan, 2001: 39). Laikliğin ve çağdaşlığın toplumsal ve kültürel değişim hareketi içindeki anlamı, bu iki olgunun ayrılmaz birlikteliğine dayanır. Bu anlamda laiklik, din ve devlet ilişkisini belirleyen bir prensip olmanın ötesinde, bir yaşam tarzı, toplum sorunlarına akılcı ve bilimci bir bakış şeklidir. Bu nedenle laiklik, yeni Türkiye'nin çağdaşlaşma ana hedefinin ayrılmaz ve zorunlu bir parçası olmuştur (Yamaner, 1999: 106). Bu sebeple Atatürkçü düşüncede, çağdaş bilim ve ilimin toplum hayatına hâkim olması kaçınılmazdır ve akıldan, mantıktan uzak, faydasız ve zararlı inanç ve geleneklere sahip toplumların geri kalmışlıktan kurtulabilmeleri olanaksızlaşmıştır (Ülkü, 1987: 22). Ulusal temellere dayanan laik ve çağdaş bir eğitim verecek kurum ve kuruluşların toplumsal değişimde ne denli etkin olduğunun da farkında olan Atatürk eğitime büyük önem vermiş, çağdaş ilkeler ve değerlerle beslenen ulusal ve laik eğitimi, inkılabında en önemli yere yerleştirmiştir (Yamaner, 1999: 97). Atatürkçü düşüncede, millete dinî eğitim veren görevlilerin iyi eğitim görmüş, sadece dinî konularda değil, müspet ilimlerde de yetişmiş, bilgili kişiler olması gerektiği belirtilir (Aslan, 1989: 77). Sonuç olarak Atatürk, mezhep, din, ırk gibi ayrımların olmadığı bir toplum yaşamında kişilere ibadet, düşünce ve inanç özgürlüğü tanımış laiklik ilkesi ile tüm bu haklarını koruma altına almıştır. Böylelikle var olan farklılıkların sebep olabileceği üstünlük politikasına karşı bireysel saygıyı ön planda tutmuş, kişilerin inanç ve ibadetlerinde baskı unsuru olmadan özgürce gerçekleştirebilmesine imkân tanımıştır. Laikliğin gerekliliği olarak mantıksal ve faydaya yönelik adımlar atılmış toplumun çağdaşlık düzeyini arttıracak eğitim ve araştırma geliştirme faaliyetlerine öncelik tanımıştır.

Devletçilik

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda, geri kalmışlığın getirdiği ekonomik sıkıntılar, savaşların yıkıcılığı ve üretime olan dışa bağımlılık gibi sorunlar yaşanmıştır. Yeni devletin toparlanma sürecinde öncelikli olarak ekonomiye ve üretime yer verilmiştir.

Atatürk, kişinin gücünün yetmeyeceği ekonomik faaliyetlerde devletin müdahalesine yer vermiştir. Amacı, ferdi ve onun teşebbüsünü devlet eliyle desteklemek; ferdin gelişmesini sağlayacak alt yapıyı devlet gücüyle kurmaktır (Cansel, 1982: 45). Daha ayrıntılı bir söylemle, başlangıçta özel girişimin gücünün yetmediği ve kamu yararı bulunan alanlarda zorunlu yatırımları yüklenen, zamanla, ticaret ve sanayiden çekilerek özel sektörü geliştiren ve savunma, güvenlik, altyapı gibi temel görev alanlarında etkinleşen çağdaş, teknik, iyi işleyen, güçlü bir sosyal devleti gerçekleştirmek ve geliştirmektir (Sanan, 2001: 28). Nitekim Atatürk devletçilik ilkesini şu sözlerle açıklamıştır “Bizim izlediğimiz devletçilik, ferdi çalışma ve çabaları esas tutmakla birlikte, mümkün olduğu kadar az zaman içinde milleti refaha, ülkeyi bayındırlığa erdirmek için milletin genel ve yüksek menfaatlerinin gerektirdiği işlerde, özellikle iktisadi alanda, devleti fiilen ilgilendirmektir.” (Koç, 1981: 131). Her alanda olduğu gibi ekonomi alanında da Atatürk, bir amaca varmak ve eylem birliği sağlama ve düzenlemesinde devletçilik ilkesiyle stratejinin güzel bir örneğini vermiştir (Aysan, 1986: 626). Atatürk’ün devletçilik görüşü özel teşebbüsü tamamen reddetmemiş bazı konularda özel teşebbüse de ihtiyaç duyulduğu belirtmiştir (Aslan, 1989: 75). İfadeden de anlaşılacağı üzere her ne kadar içinde bulunulan durumdan kurtulmak adına devlet eli ile kalkınma amaçlansa da özel sermaye reddedilmemiş ihtiyaç duyulduğunda başvurula bilineceği söylenmiştir. Atatürk, içte huzurun dışta diğer ülkelere her alanda denkleğin önemini her fırsatta belirtmiş ve bunların ancak sağlıklı bir ekonomik yapıyla karşılanabileceğini açıklığa kavuşturmuştur (Bursalıoğlu, 1987: 423). Atatürk’ün devletçilik anlayışıyla, mümkün olduğu kadar az zamanda milleti refaha kavuşturmak ve ilke bayındırlığa erdirmeye çalışmıştır (Koç, 1981: 137). Yeni kurulan devletin öncesinde yaşadığı buhrandan bir an önce çıkabilmesi ve ekonomik alanda da çağdaşlığı yakalaması adına devletçilik ilkesi uygulanmıştır. Böylelikle ekonomik alanda da tam bağımsızlık amaçlandığı görülmektedir.

Devletçilik, Atatürkçü düşünce sistemi içinde yer alan çağdaş bir devlet yaratma hedefidir (Aslan, 1989: 74). Devleti ise meydana getiren vatandaşlardır. Demek oluyor ki bu önemli görevleri üstlenenler vatandaşlar olacaktır. Devletçilik ilkesi için vatandaşın eğitime, vatan sevgisine ve iradesine ihtiyaç vardır (Aslan, 1989: 74). Devletçiliğin ortaya çıkması vatandaşların ekonomik anlamda refaha ermesi olduğu düşünüldüğünde insana verdiği değerden kaynaklandığı düşünülebilir. Atatürk devletçiliği, sadece fakir bir ülkeyi devlet eli ile endüstrileştirmek değil, asıl amacı özgürlükçülük ve milliyetçilik olmuştur. Devletçilik ilkesi, Türk milletinin ekonomik bağımsızlığını sağlamak ve milleti

yabancı fabrika mallarına müşteri olmaktan kurtaracak ve ekonomik olarak dışa bağımlılıktan kurtarmanın yolu olarak uygulamaya koyulmuştur (İnan, 1972: 25). Atatürk devletçiliği özel teşebbüse karşı değil, onun kötüye kullanılmasına karşıdır (Giritli, 1988: 17). Bu sayede piyasanın tekelinde tutan özel teşebbüslere fırsat verilmemiş halkın bu durumda mağduriyet yaşamaması için çalışıldığı söylenebilir. Devleti ekonomik, sosyal ve kültürel alanda geniş ve yaygın faaliyetleri görmekle görevli, üstün güce sahip, yetkilerle donatılmış, bir kamu tüzel kişisi olarak değerlendirmek, devletçilik anlayışının sonucu olmuştur (Eroğlu, 1981: 6). Bütün çabalar Türk halkı yararına ve halk için devletin kontrolü altında yapılacaktır. Ekonomik anlamda tam bir bağımsızlık hedeflenmiş gerektiğinde yabancı sermayeye başvurulması amaçlanmaktadır (Koç, 1981: 131). Halkın yararına olacak şekilde özel teşebbüslere izin verilmiş Türk halkının bütün çıkarları korunmaya ve imkânlarının yükseltmeye çalışılmıştır.

Devlet, vatandaşların bilim ve sanatta ileri bir düzeye yükselmesini sağlamakla yükümlüdür. Vatandaşların görevi ise devletin kuramlarının işleyişine canla başla yardımcı olmak ve devletin yasalarına uymaktır. Atatürk devletçilik ilkesi ile devlet ve halkın ele ele, gönül birliği içerisinde mutlu günlere eriştirilmesini amaçlamaktadır (Koç, 1981: 131). Devletin ekonomik yönden kalkınması için yatırımcı, üretici, yönlendirici, teşvik edici ve bilhassa yönlendirici olması gerekir. Ancak bu yolla kalkınmış ve çağdaş bir ekonomik güce ulaşmak mümkün olabilir. Bu müdahaleleri yaparken demokratik esaslardan ayrılmaması ve kişi hak ve özgürlüğüne dikkat etmesi gerekir (Aslan, 1989: 75). Devletçilik ilkesi ise, ekonomi bakımından kalkınmada tutulacak yolu ve yöntemi belirleyen esastır. Bu ilkeye göre; ferdin kişisel etkinliği ekonomide kalkınmanın asıl kaynağı olmalı, ancak milletin hayatında önemli olup ferdin yapamayacağı veya yapmak istemediği işler devlet eli ve araçları ile yürütülmelidir (Giritli, 1988: 31). Bundan dolayı devletçilik ilkesi kişi hak ve hürriyetini korumayı amaçlamış çağdaşlık yolunda atılan bir adım olmuştur.

İnkılapçılık

Atatürk, Türk toplumunu her konuda uygar bir toplum durumuna getirmek olduğunu çabalamış bunun için en büyük desteği yine halktan bulmuştur. Sınıfsız bir toplum olan Türk milletini, tamamen çağın uygarlık hamlelerine kavuşturmak, bu ileri atışlarımıza ayak bağı olan düşüncelerle mücadele ederek, ileri atılmak, Türk milletini layık olduğu uygarlık ve mutluluğa ulaşmak amacıyla inkılapçılık ilkesini uygulamıştır (Özgür, 1988: 195). Atatürk inkılabı, Türk toplumunun temelini ümmetçilikten

milliyetçiliğe çevirdiği söylenebilir. Dini esaslara bağlı devlet yapısını dinden ayırarak, laik bir devletçilik anlayışı getirmiş tek kişi egemenliğini ortadan kaldırarak, milli egemenlik ilkesini uygulamıştır (Aslan, 1989: 79). Padişahlığa son verilmesi, Cumhuriyetin ilanı ve halifeliğin kaldırılması Atatürk inkılaplarının başlangıcı olduğu söylenebilir. Türk milletinin son yüzyıllarda geri bırakmış olan kurumları yıkarak, yerlerine milletin en yüksek uygarlık gereklerine uygun olarak ilerlemesini sağlayacak yeni kurumları koyulacaktır (Palazoğlu, 1999: 97). İnsanın öteki yaratıklardan ayıran nitelik akıl ve yaşamındaki sürekli gelişimi sayesinde eskiyi terk edip iyiye, güzele ve doğruya gitmek inkılap olarak adlandırılmaktadır (Giritli, 1988: 31). Atatürk İnkılapçılığı ise; daima ileriye düşünmek ve göstermek sureti ile sürekli değişen zaman ve şartlar sonucunda ortaya çıkan sorunların neden ve sorunların; akıl, mantık, bilgi ve ilim ışığı altında çözerek bu vatan ve millet için faydalı ve gerekli olan, bütün yenilikleri kabul etmeyi amaçlar (Arslanoğlu, 1982: 83). Başka bir tanımda ise; Atatürk inkılapları, hiçbir zaman sert, yıkıcı ve tahrip edici olmamakla birlikte daima akılcı, bilgi tekniğinin ışığı altında bütün sorunları çözmek, zamanın koşullarına göre işe yaramayan teşkilat ve düşüncelerin yerine; daha iyiye, doğruyu, güzelini ve işe yarayanı koymaktır taşımaktadır (Özgür, 1988: 195). Görüldüğü üzere Atatürk inkılapçılığı amacını yitirmiş kurumların akıl ve ilmin ışığında yerine faydalı, güzel, işe yarar kurumların getirilmesi dolayısıyla vatandaşa daha iyi hizmet eden kuruluşları getirmek olduğu söylenebilir.

Atatürk, her şeyden önce bir inkılap lideridir. İnkılapların oluşturucusu ve aynı zamanda koruyucusudur. İnkılaplarının gücü, millet iradesinin ve kendi yaratıcılığının eseridir (Aslan, 1989: 79). Atatürk'ün bu ilke ile Türkiye asırlar boyunca kaybettiği dinamizmini kazanmış, çağdaşlaşmaya yönelik her yenilik ve yeni davranışlar kazandırmıştır (Giritli, 1988: 31). Atatürk'ün yenilikçi fikirlerinden yola çıkılarak Osmanlı Devleti'nin kaybetmiş olduğu itibar yeniden kazandırılmış olduğu söylenebilir. İnkılapçılık ilkesi, dinamik bir nitelik taşımakta olup onun korunup, yaşatılması kadar geliştirilip daima ileriye götürülmesi gerekmektedir (Aslan, 1989: 79). Bu amaçla dine dayalı Osmanlı eğitim sistemine son vererek, çağdaş eğitim ve öğretim programlarının uygulandığı, ülke çapında bir öğretim birliğinin sağlanması, Atatürk İnkılabının önemli bir yanını oluşturur. Devrimlerin benimsenmesi, koruması ve geliştirilmesiyle çağdaş uygarlık doğrultusunda sürekli yenilikler ve atılımlar yaparak modern, ileri ve güçlü Türkiye idealini gerçekleştirmek ve yaşatmak gerekmektedir (Sanan, 2001: 33). Halkın inkılapları benimseyip yaşatabilmesi için de iyi eğitim görmüş olması gerektiği görülmektedir.

2.2. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ATATÜRKÇÜLÜK

20.nci yüzyılın yetiştirdiği ender devlet adamlarından Atatürk, içinde bulunduğu topluma fikirleriyle yön vermiş Türk İnkılabının başlatıcısı ve uygulayıcısı olmuştur. Atatürk'ün yaşamı boyunca düşünüp kaleme aldığı fikirleri ve bunları hayata geçirmede kullandığı prensiplerinin bütünü Atatürkçü düşünce sistemi olarak adlandırılmıştır (Kayıran ve Metintaş, 2013: 580). Atatürk'ün düşünce sisteminin oluşumunda tek bir olay ya da düşüncenin olmadığı farklı görüş ve düşüncelerin ışığında kendi fikir ve tecrübelerinin sentezinde meydana geldiği söylenebilir. Atatürk'ün fikir yapısının oluşumunda en temel faktörlerden bir de çocukluğundan itibaren modern okullarda eğitim almasıdır. Nitekim ıslahatlar ve Tanzimat fermanı sonrası açılan modern okulların güç kazanması ve Atatürk'ün de mezun olduğu bu okulların öğrencileri Romantizm, Rasyonalizm ve Pozitivizm akımlarından etkilendikleri görülebilir (Ata, 2014: 293). Romantizm akımı, milletlerin kendine has bir tarih ve kimlikle tanımlanması gerektiğini savunmuş evrensellik yerine milliyetçilik ön planda olmuştur (Yıldız, 2020: 166). Bu yönüyle bakıldığında Atatürk'ün vatanseverlik ve millet sevgisi gibi kavramlarının Romantizm akımının etkisiyle pekiştiği söylenebilir. Zira Ata (2014: 294), Atatürk ve arkadaşlarının Namık Kemal'in kitaplarından oldukça etkilendiklerini Romantizm etkisi altında yaşadıkları duygularla Çanakkale Savaşına katıldıklarından bahsetmektedir. Atatürk'ün düşüncelerinde etkili olan bir değer akım ise Rasyonalizm olarak geçmektedir. Bu hususta Turan (1982: 11) aklı ve bilimi kılavuz kabul eden ve batıl inançlara karşı çıkan Atatürk'ün en belirgin niteliklerinden biri olarak akılcı düşünce ve davranışlarının var olduğunu söylemektedir. Buradan hareketle Atatürk, ayrıntılara inen ve tüm verileri değerlendiren bir araştırmacı olarak Rasyonalist biri olduğunu söylenebilir. Atatürk'ün etkilendiği bu akımların yanında pozitivizmin de yer aldığı görülmektedir (Albayrak, 2010: 332). Pozitivizm, üzerinde deney yapılamayan konu ve açıklamaları faydasız ve olanaksız gören duyuların bize sağladığı olaylarla ilgilenen, analitik akla dayanan felsefe doğrultusudur (Tezcan, 1981: 27). Atatürk'ün pozitivist yönü, bilime ve akla önem vermesi olarak görülebilir. Nitekim “muvaffakiyet için en hakikî mürşit ilimdir, fendir. İlim ve fennin haricinde mürşit aramak gaflettir, cehalettir, dalâlettir” (Atatürk'ün Demeç ve Söylevleri II, 2006) sözleri kanıtlar niteliktedir. Atatürk'ün akıl ve bilime önem veren düşünceleri, romantizmin etkisinde taşıdığı milliyetçi vatansever duyguları ile Atatürkçülüğün milli ve akılcı bir görüş olarak ortaya çıkmıştır. Atatürkçülük, yaşamın her alanında devlet ve toplum olarak yüksek ve ileri düzeyde yenilikçi bir medeniyet seviyesi

için inkılapçı bir bakış açısında devletin ve halkın, kültürel ve ekonomik hayatta kullanılacak imkânların neler olduğunu, bu imkânları hayata geçirmek ve uygulanması için örnek olmuş, bireylerin ve toplumun bütün olay ve işlerini nasıl yorumladığını ve seçimler yaptığını, bu faaliyetlerde gidilecek yolun akıl ve bilimden geçtiğini vurgulamıştır (Öztorun, 1986: 559). Atatürkçülükte; Akılcılığın temeli olan bilim ve teknoloji her alanda esas alınması ve ilerlemenin temeli olan çağdaş bilim ve teknik esasların her alanda rehber kabul edilmesi gerekliliğinden bahsedilebilir. Bilim ve teknolojiye ileri olmak her türlü mücadelede başarılı olmanın başlıca koşuludur. Bu amaçla bütün faaliyetler bilim ve teknoloji temeline oturtulmalı, bilim ve teknolojinin hudutları daima genişletilmelidir (Giritli, 1988: 43). Bilim ve teknolojinin insanlık yarına olduğu düşünüldüğünde Atatürkçülük, temeli akılcılık olan sosyal, politik ve ekonomik bir dünya görüşü olarak anlaşılmalı, aynı zamanda insana ve insanlığa verdiği değerle hümanistlik bir yaklaşım tanımlanmalıdır.

Atatürkçülük, hümanizme dayalı bir yenileşme akımı başlatmak amacıyla ulusal bir değişim hareketi olarak ortaya çıkmış toplumu akıl ve bilimle yeniden biçimlendirmeyi, yani çağdaşlaşmayı amaçlamıştır. Türk İnkılâbının sistemleşmiş fikir gücü ve geleceğe bakan ülküsü olan Atatürkçülük, Türk toplumuna uygun sosyal ve siyasî kurumları kurma, modern toplum olma yolunda çağdaş uygarlık seviyesine ulaşma; modernleşme, hürriyet ve demokrasi anlayışının pekişmesi ve devam ettirilmesidir (Ardakoç, 1988: 171). Atatürkçülük çağdaşlaşma yolunda daimî bir atılımın, daimî bir gelişmenin içinde olma anlayışı olarak düşünülebilir. Bu gelişmeyi, bu ilerlemeyi hazırlayacak ortam ise demokratik ve güçlü bir hukuk devleti düzeni gerekmektedir. Bu nedendir ki Kocatürk (2004: 1), gelişen, ileriye giden bir Türkiye’de bütün ilerlemeler Atatürkçü düşünce ışığında, Atatürk ilke ve inkılaplarının kendisine zemin oluşturduğu bu ortam içinde gerçekleşmesinin mümkün olabileceğini söylemiştir. Atatürkçülük, her çağda çağdaş olmanın yol ve yöntemi olarak önemini kaybetmemiştir (İlhan, 1987: 86). Çağdaşlaşmanın geçerliliğini koruyacak her dönem devam edecek şekilde uygulamasını amaçlanmış, bu nedenle akıl ve gerçekliğe dayalı bir model olan Atatürkçülüğün önem kazandığı söylenebilir.

Türk milletinin ihtiyaçlarından ve gerçeklerinden çıkmış bu ideoloji millileşmiş, insanlığın yararına hizmet eden manevî değerler ile millete haklarını tanıtan milletin egemenlik ifadesi olmuştur (Ardakoç, 1988: 171). Bütün bu modernleşme ve çağdaşlaşma hedefi doğrultusunda ortaya çıkan, çabalara yön veren Atatürk’ün düşünce ve ilkeler

bütününe Atatürkçülük denmiştir (Gürkan, 1995: 43). Atatürkçülük; “Türk milletinin bugün ve gelecekte tam bağımsızlığa, huzur ve refaha sahip olması, devletin millet egemenliği esasına dayandırılması, aklın ve ilimin rehberliğinde Türk kültürünün çağdaş uygarlık düzeyi üzerine çıkarılması amacı ile temel esasları yine Atatürk tarafından belirlenen devlet hayatına, fikir hayatına ve ekonomik hayata, toplumun temel müesseselerine ilişkin gerçekçi fikirlere ve ilkelere denir” (Genelkurmay başkanlığı, 1998: 7). Tanımdan da anlaşılacağı üzere Atatürk’ün gerçekçi fikirlerinden, akıl ve bilimin ışığında yola çıkılmış egemenliğe dayalı çağdaş, modern ve huzura dayalı Türk milletinin gelişimini amaçlayan ilkeler bütünü olduğu görülmektedir. Başka bir tanımda ise Kocatürk (2004: 1) Atatürkçülük; Türk milletinin aklın ve bilimin rehberliğinde ileri bir toplum olarak en kısa sürede çağdaş uygarlık düzeyine erişmesini, milletler ailesinin bağımsız, eşit ve şerefli bir üyesi olarak demokratik ve laik kurallar içinde mutlu bir yaşam sürmesini amaçlayan, ilkeleri Türk toplumunun gereksinim ve isteklerinden doğmuş çağdaş bir düşünce sistemi olarak tanımlamıştır. Yine Sanan (2001: 15) Atatürkçülüğü, Atatürk’ü tüm halkımızın gönlünde yaşayan ulusal bir değer olarak yüceltmek, hiçbir çıkar hesabına alet edilmesine izin vermemek, adını ve eserlerini titizlikle korumak ve bundan bir nefer gibi kıvanç duymak demek ve barışçı, birleştirici, çoğulcu, sentezci, demokratik ve özgürlükçü yaklaşımlarla toplumu bütünleştirmeye ve ulusal birliği güçlendirmeye çalışmak olarak bahsetmiştir. Akçakayalıoğlu (1985: 180) ise, Atatürkçülüğü, Atatürk’ün çabalarını, fedakârlıklarını, feragatlerini ve üstün direnme gücünü iyi öğrenerek yurt-ulus hizmetinde örnek tutmak; milletine olan sevgi, inanç ve güven duygularını bir gerçeğin ifadesi hâlinde kavrayıp benimseyerek aynı duygu ve heyecanı yaşamak, yaşatmak; O’nun ideolojisini, ülkü ve eserlerini gerçekleştirmeye, yüceltmeye, bu arada Türk milletini çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmaya çalışmak, bütün yönleri ve eserleriyle iyi tanımak, benimsemek ve sevdirmeye çalışmak olduğunu söylemiştir. Kısaca Atatürkçülük, tam bağımsızlığın peşinde müspet ilme ve hür duyguya dayanan halkçı, demokratik, sosyal ve barışçı, sürekli bir kalkınma hareket ve sistemi olarak adlandırılabilir (Kaynar, 1986: 289). Görüldüğü üzere burada kalkınma, özgürlük, akıl ve bilimsellik, barış ve insan haklarına saygı gibi kavramlar ön plana çıkmaktadır. Tüm bu kavramlar çağdaş devlet olmanın gereklilikleri olarak da tanımlanabilir.

Atatürk çağdaş devlet anlayışıyla, zamanın en ileri gelişme davranışlarını kafasına koymuş bunları uygulamak adına hayatı boyunca mücadele ettiği söylenebilir. Türk toplumunu, yaşadığımız yüzyılın ileri toplum yaşamının çevresine sokmak olan millî,

politik, sosyal ve kültürel bir devrim hareketinin ilhamcısı ve anası olmuştur (Borak, 1973: 280). Çünkü Türk toplumunun yüzyıllar boyunca içine tıkanıp kaldığı doğu kültürü çevresinden çıkarıp batı kültür çevresine götürmek Atatürk'ün başlıca amacı olduğu söylenilebilir. Türk milletinin kökten esaslı bir değişim gerektiğini her fırsatta vurgulayıp bu görüşlerle yapılmak istenilenlerin hiçbir kuvvetten yılmadan azimle ve cesaretle yapılması, Atatürk'ün eşsiz ruhu ve düşüncelerinden kaynaklanmıştır (Özgür, 1988: 195). Atatürk'ün, ilkeleri ve devrimleriyle getirdiği yeni düşünce sisteminden doğan bu görüşleri Türk milletinin yıllarca yürüyeceği yol olmuştur (Bayır, 2001: 14). Atatürk insana daima saygı göstermiş insanlık için kendini ortaya koymuştur. Atatürkçülük ile bu düşünceler örnek bir davranış olarak tüm insanlığa rehber niteliğinde bırakılmıştır.

Atatürk'ün düşünce sistemi Türk Milletine rehber olması ve Türk inkılabının daha iyi anlaşılması için cumhuriyetin ilk yıllarında Cumhuriyet Terbiyesi, İnkılap Terbiyesi ya da Demokrasi Eğitimi gibi isimlerle verilmeye başlanmıştır (Ata, 2014: 294). Bu derslerin bizzat mücadeleye katılanların vermesini isteyen Atatürk, Yusuf Hikmet Bayur'un siyasi tarih kısmını, Mahmut Esat Bozkurt'un hukuk, Yusuf Kemal Tengirşenk'in ekonomi ve Recep Peker'in askeri yönü ile yeni yönetim şeklinin getirdiği siyasal konularda anlatımını uygun görmüştür (Dönmez ve Yazıcı, 2008: 17). Atatürk'ün ilk ağızdan anlatılmasını istediği bu dersler sayesinde yetişecek olan nesillerin demokrasiye olan bağlılığın kalıcılığı arttırmak istemiş ve bu konulara olan hassasiyetin ve önemin oluşmasını istemiş olduğu anlaşılmaktadır. Bu isimler arasında yeni yönetim sistemini aktarmada yer alan Recep Peker, gerek İnkılap Tarihi derslerinde gerekse İstanbul Üniversitesi ve Ankara Hukuk Fakültesinde girdiği derslerinde Atatürkçülüğün bir ideoloji olarak çerçevesini çizmek istemiştir (Özçetin, 2010: 171). Recep Peker aynı zamanda Atatürk ilkelerinin tanımlanmasında önemli rol oynamış, ilkeleri "Altı Ok" ile sembolize etmiştir (Halıcı, 2020). Özkaya (2020: 151) Recep Peker'in demokrasi ve cumhuriyet kavramlarının bütün insanların deneyim ve ihtiyaçlarından ortaya çıktığını savunmuş sadece batı ile ilişkilendirilmemesi gerektiğini ülkelerin ihtiyaçlarına göre şekillendiğini savunduğunu aktarmıştır. Atatürk'ün düşünce sistemini demokrasi ile ilişkilendiren Recep Peker Atatürkçülük ile inkılap terbiyesi vermeyi amaçlanmıştır. Atatürkçülük kavramsallaştırılarak öğretim programları ve ders kitaplarında yer alarak etkin vatandaşlar yetiştirmek için eğitim aracı olarak kullanılmıştır (Ata, 2014: 296). Bu hususta Genel Kurmay Başkanlığı (1998: 14) Türk milletinin gerçek saadet ve selâmete ulaştıracak, şimdi

ve gelecek nesillere Atatürkçülüğün eğitimle öğretilmesi ve uygulanmasını gerekliliğini belirtmiştir.

2.2.1. Atatürkçülük Eğitimi

Eğitimin en temel görevi devleti yaşatmak olduğu için devlete sadık, toplumla uyumlu, sosyal görevlerinin yerine getiren, üretici ve bilinçli vatandaş yetiştirmek olduğu düşünüldüğünde eğitimle esas alınacak Atatürk ilke ve inkılapları, çağdaş bilimin ışığında Cumhuriyetin gerek duyduğu nitelikteki vatandaşları yetiştirmek amaçlanmıştır (Kalıpçı, 1997: 93). Bu doğrultuda Atatürk'ün prensiplerine sahip nitelikli vatandaş yetiştirmede ilk ve en önemli mecra okullar olmuştur. İlkokul ve ortaokul öğretim programları incelendiğinde bazı derslerde Atatürk ve Atatürkçülükle ilgili konulardan bahsedildiği görülmektedir. Hayat bilgisi, Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük, Türkçe, sosyal bilgiler ve insan hakları yurttaşlık ve demokrasi derslerinde Atatürk ve Atatürkçülükle ilgili konular ayrıntı olarak yer almaktadır. Örneğin 2005 yılında düzenlenen Atatürkçülükle İlgili Konular Programını incelendiğinde ilköğretim derslerinden hangilerinin Atatürk konularını içerdiği görülebilir. 2005'te düzenlenen Atatürkçülükle ilgili konular programının ilköğretim derslerine dağılımı Tablo 2.1'de verilmiştir.

Tablo 2. 1. 2005'te düzenlenen Atatürkçülükle İlgili Konular Programının İlköğretim Derslerine Dağılımı (Ata, 2016: 3)

SINIFLAR	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	4.Sınıf	5.Sınıf	6.Sınıf	7.Sınıf	8. Sınıf	Toplam
Hayat Bilgisi	5	11	13						29
Sosyal Bilgiler				6	25	15	9		55
Fen ve Teknoloji				4	4	2	2	1	13
Türkçe	11	9	14	14	21	7	7	10	93
Matematik				1	1	1		1	4
Toplam	16	20	27	25	51	25	18	12	194

Tablo 2.1.'de görüldüğü gibi ilköğretimde hayat bilgisi, sosyal bilgiler, fen ve teknoloji, Türkçe ve matematik derslerinde Atatürk ve Atatürkçülükle ilgili konular yer almaktadır. İlköğretimin hem birinci hem de ikinci kademesinde yer alan sosyal bilgiler dersi de Atatürk ve Atatürkçülük ile ilgili bilgilerin verildiği önemli derslerden birini oluşturmaktadır.

Sosyal bilgiler dersi yapısı bakımından birçok dersle ilişkilendirilmiş, öğrencilerin bütünden parçaya ulaşmalarına hizmet eden bir ders olmuştur. Nitekim Tay (2018: 4), sosyal bilimlere ait bilgi, beceri, değer ve tutumların kazandırılması, sosyal bilimlerin tek tek disiplinler halinde okutulması ya da çok disiplinli ve disiplinler arası yaklaşımlarla sosyal bilgiler dersi aracılığı ile yapıldığı belirtmektedir. Sönmez (2010: 5) de "sosyal bilgiler dersinde olgular bir bütün halinde verilmelidir; çünkü birey her türlü olguyu parça parça değil, bir bütün halinde görür ve daha kolay kavrayıp öğrenir" tanımıyla sosyal bilgiler dersinin neden bir bütün halinde verilmesi gerektiğini açıklamıştır. 2005 yılında uygulamaya konulan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı içerisinde yer alan sosyal bilgiler tanımında; "bireyin toplumsal var oluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimlere ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi" olarak yer almaktadır (MEB, 2005: 51). Tanım incelendiğinde sosyal bilgiler dersi içerisinde toplumsal yaşamla ilgi beceri tutum ve değerlerin sosyal bilimlerin disiplinlerinin sosyal bilgiler dersinde bütünlük içerisinde verildiği aynı zamanda vatandaşlık bilgilerinin de yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu derste temel amaç, akıl yürütme ve etkili karar verebilme becerilerine sahip vatandaşlar yetiştirmektir (Keskin, 2019: 3). Benzer şekilde Öztürk (2009: 4) "hemen her bakımdan değişen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir eğitim programıdır" sözleriyle amacını belirtmiştir. Tanımlar incelendiğinde sosyal bilgilerin, bireyin vatandaşlık görevini sağlıklı bir şekilde öğrenmeleri ve yerine getirmeleri için araç olarak kullanıldığı görülmektedir. Sosyal bilgiler dersinde insanların deneyimlerini sonraki kuşaklara aktarımıyla iyi ve etkili vatandaş yetiştirme sağlanmaya çalışılmaktadır (Tay, 2018: 11). Genel olarak bakıldığında sosyal bilgiler dersinde vatandaşlık aktarımı, sosyal bilimlere ve karar verme gibi temel becerilerin öğretiminin yer aldığı görülmektedir. Sosyal bilgiler dersi üç geleneksel yaklaşımla "vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler", "sosyal bilim olarak sosyal bilgiler" ve "yansıtıcı inceleme olarak sosyal bilgiler" olarak öğretildiği görülmektedir (Barr ve Barth ve Shermis, 1978'den akt. Kuş, 2020: 70). Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler; bu yaklaşımın amacı toplumun temel kültür, değer ve inanışlarını gelecek bireylere aktarılmasıdır (Safran, 2008: 8). Bu yaklaşım modern demokratik vatandaşlık

hedeflerine uymamakta geleneksel bir yaklaşım olarak bir yaklaşım olarak aktarım, kabullenme ve bağıllık duygularını geliştirmektedir (Kuş, 2020: 70). Sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler; bireylerin sosyal bilimlerin araştırma süreçlerini gözlemleyerek analitik düşünce ve araştırmacı ruhuyla etkin vatandaş olmasını amaçlamaktadır (Aslan, 2016: 38). Yansıtıcı inceleme alanı olarak sosyal bilgiler; öğrencilerin bireysel ya da toplumsal problemlerini tanımlayıp analiz edebilecekleri eğitim ortamlarına ağırlık vermektir (Öztürk, 2009: 6). Bu sayede öğrenciler sosyal olay ve sorunların araştırmasını, incelemesini ve problem çözme süreçlerini yaşayarak içselleştirmelerine olanak sağlamaktadır (Kabapınar, 2014: 30). Sosyal bilgiler eğitimi sırasında öğretmenler bu üç yaklaşımdan birini kullanabilirler ya da üç yaklaşımdan birlikte yararlanıp kültürel mirası sosyal bilimlerle eleştirel düşünme becerisini kazandırabilir (Erden, 1998: 8). İyi bir vatandaş özelliklerine sahip, çalışkan, üreten, bilimsel yaklaşan bireylerin sosyal bilgilerin öğretim yaklaşımlarına uygun olarak Atatürk ve Atatürkçülük cumhuriyetin ihtiyaç duyduğu bireylerin yetişmesinde etkin bir rol oynamaktadır.

Demokratik bir kimlik oluşumunda temel referans olan Atatürkçülük öğretiminin vatandaşlık eğitimi ve özellikle tarih eğitimini birleştirerek milli mücadele fedakarlıkları, Atatürk'ün özellikleri ve cumhuriyetin kazandırdıkları erdemler gibi bir çok konuda kazanımlar elde edilip aidiyet bağı kurulabilir (Yıldırım ve Mert, 2019: 191). Nitekim Öztoran (1986: 566), Türk milletinin selâmeti için ülkenin bütün bozguncu, yıkıcı akım ve ideolojilere karşı koyabilen, bunlarla mücadele edebilen güçlü, karakterli, olumlu, ahlâklı, atılgan, mücadelecı, iradeli, dürüst düşünceli, fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür, niteliklere ve değerlere sahip kişiler yetiştirecek biçimde Atatürkçülüğün öğretilmesi gerekliliği söylemiştir. Atatürkçülük öğretimi, Atatürk ilke ve inkılaplarını kavrayan, benimseyen ve devamını sağlama bilincinde olan öğrenciler yetiştirmeyi amaç edinir (Dönmez ve Yazıcı, 2008: 14). Atatürkçülüğün canlılığa kavuşmuş olması ve uygulanması, zihnen ve bedenen güçlenmiş kendi işlerini yapacak bilgi, beceri ve imkânlarla sahip bireyleri ve kurumları, millî çıkarlara ilişkin ideallere yönlendirecektir (Öztoran, 1986: 577). Böylelikle her vatandaşın, toplumun ihtiyacı olan bilgileri kazanması ve yurt kalkınmasında yardımcı olması sağlamak Atatürkçülük konuları vasıtasıyla daha kolay kazanması düşünülmüştür. Türkiye Cumhuriyeti'nin sonsuza kadar yaşatılması, milletini çağdaş terbiyesinde de kabiliyeti artmış, fikri hür, irfanı hür, vicdanı hür, erdemli, kudretli nesiller yetiştirmek ile mümkündür (Aslan, 1989: 65). Tanımdan da anlaşılacağı üzere eğitimin önemli amaçlarından biri, akıl ve bilim üzerine hür düşünen, sanatı seven, erdem sahibi nesiller

yetiştirerek vatandaşlık eğitimi gerçekleştirdiği düşünülebilir. Bu nedenle Atatürkçülük konuları sosyal bilgiler öğretim programının içerisinde var olan vatandaşlık aktarımında, öğrencilerin vatandaşlık bilincinin kazanılması sürecinde yer almaktadır (Yazıcı, 2015: 685). Vatandaşlık aktarımı, gelecek nesillere iyi bir vatandaş olmanın gereklilikleri aşıl原因an onların mutlu bir yurttaş olmasını amaçladığı söylenebilir. Nitekim Atatürk, milletleri medeniyete ulaştıran, mutluluk veren, sevgi ve insanlık aşıl原因an bir araç olarak düşünmüştür (Aslan, 1989: 63). Atatürkçü düşüncenin tarihsel ve felsefi temellerine, Cumhuriyetin ilk dönemlerindeki uygulamalara, Atatürkçülük ile ilgili konular programına, çağdaş eğitim bilimi yaklaşımları ışığında Atatürkçülük eğitimine yer verilecektir (İlkokul Programı, 1936: 2). Bu konuların öğretiminde, okullardaki her öğretmene önemli görevler düşmekle birlikte, ilköğretim aşamasında öğretmenlerinin sorumluluğu bir kat daha arttığı söylenebilir.

Atatürk, eğitimin toplumun her alanında işe yarar, kullanılabilir ve uygulanabilir nitelikte olması gerektiğini, hükmetme aracı veya uygar bir zevk olarak düşünülmemesi gerektiğini belirtmiştir (Aslan, 1989: 64). Eğitimin önemsenmesi, amaçlı ve işlevsel olması gerektiğinden bahsedilmiştir. Atatürk milliyetçiliğinden güç alan eğitim, milli ahlak, dini eğitim, milli terbiye ve bilimsel, teknolojik konularla Atatürkçülüğe dayandırılmalıdır (GKB, 1998: 14). Genel Kurmay Başkanlığının yaptığı tanımlamada dini, ahlaki, bilimsel ve neredeyse tüm alanlarda Atatürk ilke ve inkılaplarından beslenmesi milliyetçi bir eğitim olması gerektiğinden bahsetmiştir. Atatürkçülük, eğitim ve öğretim için, mevcut durumun ve eğitim ihtiyaçlarının belirlenmesi, ihtiyaçlara uygun eğitimin geliştirilmesini, uygulanmasına ve değerlendirilmesine ilişkin faaliyetlerin ele alınması açısından uygunluk teşkil etmektedir (Öztorun, 1986: 568). Atatürkçülük öğretiminde, Atatürk'ün yaptıklarının arkasında yatan gerçek nedenleri ile çocuklara hissettirilmelidir (Ata, 2008: 301) Böylece tertemiz bir vicdan ve adalet duygusuna sahip olan çocukların Atatürk sevgisi daha da pekişecektir.

Atatürk ilke ve inkılaplarının ilk olarak ilköğretim programlarına 1936 yılında eklendiği görülmektedir (Yazıcı, 2015: 692). Bu program “ilkokula devam eden çocukları, kuvvetli cumhuriyetçi, milliyetçi, halkçı, devletçi, laik, inkılapçı yurttaşlar olarak yetiştirmek” amacını taşımaktadır (Ata, 2008: 296). İlkokul çağı öğrencilerin kimlik oluşumunda ve kalıcı öğrenmelerin etkililiğe bağlı olarak önemsenmektedir. Nitekim 1936 İlkokul Programında ilkokulun, sadece okuma yazma öğretene, bazı bilgiler veren bir yerin değil, halk eğitiminin en önemli kısmını üzerine almış milli bir kurum olarak bahsetmiştir.

Gerek bireylerin gelişimine katkıda bulunmak gerekse toplumsal yapıya alışmalarında gerekse de devletin sürekliliğini sağlamak maksadıyla bünyesinde Atatürkçülük konuları öğretim programlarına eklemiştir (Yazıcı, 2015: 670). Böylelikle Dürüst, çalışkan vatan ve millet sevgisi ile yoğrulup, kadın ve erkeği eşit gören, milli birlik ve bütünlüğünü ön planda tutan, yurdunu yükseltmek ve ileriye götürmek amacını taşıyan insan yetiştirmeye yardımcı olacaktır (Aslan, 1989: 63). 1980 darbesi sonrası Atatürkçülük ön plana alınmış 1981 yılında yayımlanan Talim ve Terbiye Kurulu'nun kararı Atatürk ve Atatürkçülük konuları İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde müstakil ayrıntılı bir ders olarak yer almıştır (Yıldırım ve Mert, 2019: 193). 1982 yılında Atatürkçülük ile ilgili konular programını 9 tema altında yer almıştır (Ata, 2006: 1).

Şekil 2. 1. 1982'de Atatürkçülük ile ilgili konular programı temaları ve dağılımları (Ata, 2006: 1).

İlköğretimin 1999 yılında 8 yıllık zorunlu eğitime geçilmesiyle birlikte Atatürkçülük konuları Türkçe, matematik, fen bilgisi, din kültürü ve ahlak bilgisi, hayat bilgisi ve sosyal bilgiler gibi derslere dağıtılmıştır (Dönmez ve Yazıcı, 2008: 49). Öğretim programlarının yapılandırmacı yaklaşıma geçmesiyle birlikte Atatürkçülük konuları Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından yeniden düzenlenmiştir. 2018 yılında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yapılan değişiklikle Atatürkçülük konuları önemli ölçüde azaltılmıştır.

2.2.2. Sosyal Bilgiler Eğitim Programında Atatürkçülük Konuları ve Öğretimi

Atatürk hiç şüphesiz milletimizin çağdaşlaşma önderi, Atatürkçülük ise Atatürkçü düşünce sisteminin bütünlüğüne ulaşılan çağdaşlaşma yöntemidir (İlhan, 1987: 88). Bu bağlamda ele alındığında Atatürk ve Atatürkçülük Türk ulusunun çağdaşlaşmadaki rehberi olduğu söylenebilir. Bu rehberliğin Mili Eğitimin amaçlarına da yansıdığı görülebilir. Nitekim Türk Milli Eğitim sisteminin genel amaçları arasında; Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı, milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, görev ve sorumluluklarını bilen yurttaşlar yetiştirme amacı vardır (MEB, 2005: 5). Bu nedenle tüm eğitim kademelerinde Atatürk ve Atatürkçülük konuları yer almıştır. İlköğretim kurumlarında yer alan bütün dersler Atatürkçülük konularına yer vermek durumunda olmakla birlikte, bu amaca hizmet etmesi amacıyla mihver dersler olan hayat bilgisi ve sosyal bilgiler ders içeriklerinde yer almaktadır (Erden, 1998: 26). Güneş ve Dünder (2019: 366)'a göre sosyal bilgiler dersinde Atatürk ve Atatürkçülük konularının öğretimi iki temel sebebe dayanmaktadır. Bu sebeplerden ilkini Atatürk ve Atatürkçülük konularının öğretiminin, sosyal bilgiler öğretim programlarında geçen genel amaçlarda geçen esaslar olduğunu bu yüzden yasal bir zorunluluk taşıdığından bahsetmektedirler. İkincisi ise, sosyal bilgilerin doğasından dolayı Atatürk ve Atatürkçülük konularının diğer derslerden ziyade sosyal bilgiler dersinde öğretilmesi gerektiğini vurgulamışlardır.

Türkiye’de ilk kez ilkokullarda sosyal bilgiler dersi 1968 yılında okutulmaya başlanmış ve programı oluşturulmuştur. 1968 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında hem 4. Sınıf hem de 5. Sınıfta birer ünite de Atatürk ve Atatürkçülük ile ilgili konuların yer aldığı görülmektedir. 4. sınıfta “Yurdumuzda Bugünkü Hayat” ünitesinde iki konu başlığının Atatürk ve Atatürkçülük konuları ile ilgili olduğu, 5. sınıfta ise “Cumhuriyetimiz” ünitesinde iki ana konu başlığı altında (Osmanlı İmparatorluğunun yıkılması ve Kuruluş Savaşı, Devrimlerimiz) Atatürk ve Atatürkçülük konuları yer almaktadır (MEB, 1968: 74-81).

Sosyal bilgiler dersi ortaokullarda ise ilk kez 1970-1971 yıllarında okutulması gündeme gelmiş 1972 yılında Yurttaşlık, Coğrafya ve Tarih derslerinin yanında deneme amaçlı okutulmuş, 1975-1976 eğitim öğretim yılından 1985- 1986 yıllarında kadar ders olarak okutulmuş daha sonra kaldırılarak Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık dersleri getirilmiştir (Yıldırım ve Mert, 2019: 196). Sosyal bilgilerin ortaokullarda

okutulduğu bu dönemde ortaokullar için oluşturulan 1970-1971 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Atatürk ve Atatürkçülük konularının “Yeni Türkiye Devleti’nin Kurulması” ünitesinde yer aldığı anlaşılmaktadır. Yıldırım ve Mert (2019: 197)’e göre 1970-1971 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında “Yeni Türkiye Devleti’nin Kurulması” ünitesinde Kurtuluş Savaşı ve Devrimlerimiz ana konu başlıkları altında Atatürk ve Atatürkçülük konuları yer almaktadır. Kurtuluş Savaşı altında 24 alt konu başlığı yer alırken Devrimlerimiz altında 10 alt konu başlığı yer almıştır.

1970-1971 yılında oluşturulan programlardaki Atatürk ve Atatürkçülük konularının 1977, 1990 ve 1993’de değişiklikler yapıldığı görülmektedir. Bu programlardan 1977’de 5. Sınıfta bir ünite ve üç konu başlığı ile Atatürk ve Atatürkçülük konuları oluşturulmuştur. 1990 ve 1993’de ise yine 5. Sınıfta bu defa iki ünite ve altı konu başlığı ile Atatürk ve Atatürkçülük konularının genişletildiği anlaşılmaktadır (Yıldırım ve Mert, 2019: 198-199).

1998 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Atatürk ve Atatürkçülük konularının 5. sınıfta “Cumhuriyetimize Nasıl Kavuştuk?” ünitesi yer almıştır. Fakat 04.08.1999 tarihli ve 263 sayılı karar ile ilköğretim kurumlarının öğretim programları ile ders kitaplarında yer alması gereken “Atatürkçülük ile ilgili konuların” kabul edildiği ve 1998 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının buna göre yenilendiği görülmektedir (Kocaoluk ve Kocaoluk, 2000: 291). Bu bağlamda 4. sınıfta “Aile, Okul ve Toplum” ve “Tarih, İlk Yurdumuz ve Tarihte Anadolu” üniteleri, 5. sınıfta “Cumhuriyete Nasıl Kavuştuk”, “Vatan ve Millet” ve “Güzel Yurdumuz Türkiye” üniteleri, 6. sınıfta “Demokratik Hayat”, “Türkiye’imiz” ile “Coğrafya ve Dünyamız” üniteleri, 7. sınıfta “19. ve 20. Yüzyıllarında Osmanlı Devleti”, “Avrupa’da Yenilikler” ve “Türkiye’nin Coğrafi Bölgeleri” ünitelerinde ve bu ünitelerdeki konularda Atatürk ve Atatürkçülük konularına yer verildiği görülmektedir (Kocaoluk ve Kocaoluk, 2000: 292-295).

2004 yılında pilot illerde denendikten sonra 2005 yılında kullanılmaya başlanan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı yapılandırmacı yaklaşım anlayışı ile öğrenciyi temele alınarak oluşturulmuştur (Tay, 2017: 466). Yeni gelen bu bakış açısı sosyal bilgiler eğitimini yeniden organize ederek ünitelerde yer alan sosyal bilimlerde ilişkili konuların bir arada verilmesi böylelikle ilişki ve anlam kurulması amaçlanmıştır. Atatürk ve Atatürkçülük konuları da bu amaca hizmet etmesi amacı amacıyla birçok üniteye ilişkilendirilmiş 2005 sosyal bilgiler öğretim programında geniş bir biçimde yer almıştır. 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında;

4. sınıflarda, 1. (Kendimi Tanıyorum) üniteye yer alan tüm (1, 2, 3, 4, 5 ve 6.) kazanımların Atatürk ve Atatürkçülükle ilgili kazanımlar olduğu ve bu kazanımların Atatürk'ün kişilik özellikleri ile ilişkilendirildikleri, 2. (Geçmişimi Öğreniyorum) üniteye 5. ve 6. kazanımların Atatürk ve Atatürkçülükle ilişkilendirildikleri, 6. (Hep Birlikte) üniteye yer alan beş kazanımın (1, 3, 4, 5 ve 6.) Atatürk ve Atatürkçülükle ilgili olduğu ve 7. (İnsanlar ve Yönetim) üniteye Atatürkçülükle bir kazanım olamamasına rağmen 4. kazanım Atatürkçülükle ilişkilendirildiği anlaşılmaktadır (Güneş ve Dündar, 2019: 368-386).

5. sınıflarda ise 2. (Adım Adım Türkiye) üniteye 5. ve 6. kazanımlar toplam yirmi dört tane Atatürk ve Atatürkçülük konuları ile ilişkilendirilmiş, 7. (Bir Ülke, Bir Bayrak) üniteye 1. ve 5. kazanımlar ve 8. (Hepimizin Dünyası) üniteye yer alan tüm kazanımlar Atatürk ve Atatürkçülükle ilişkilendirilmiştir (Yıldırım ve Mert, 2019: 202).

6. sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan 1. (Sosyal Bilgiler Öğreniyorum) üniteye 6. kazanım, 2. (Yeryüzünde Yaşam) üniteye 2. ve 7. kazanım, 3. (İpek Yolunda Türkler) üniteye yer alan 1, 3. ve 7. kazanımlar, 4. (Ülkemizin Kaynakları) üniteye 3. ve 7. kazanım, 5. (Ülkemiz ve Dünya) üniteye 1. 3. ve 5. kazanımlar, 6. (Demokrasinin Serüveni) üniteye 4. ve 5. kazanımlar ve 7. (Elektronik Yüzyıl) üniteye 5. kazanım Atatürk ve Atatürkçülükle ilgili konularla ilişkilendirilmiştir (Güneş ve Dündar, 2019: 368-386).

7. sınıflarda ise 1. (İletişim ve İnsan İlişkileri) üniteye 3. ve 6. kazanımlar, 6. (Yaşayan Demokrasi) üniteye yer alan 2. 3. ve 4. kazanımlar ve 7. (Ülkeler Arası Köprüler) üniteye yer alan 1. 3. ve 4. kazanımlar Atatürk ve Atatürkçülükle ilgili konularla ilişkilendirildikleri görülmektedir (MEB, 2005).

2018 yılında yürürlüğe giren Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile Atatürk ve Atatürkçülükle ilgili sadece bir kazanıma yer verilmiş 7. sınıfta yer alan bu kazanım “Etkin Vatandaşlık” ünitesinde 2. kazanım olarak yer almaktadır (MEB, 2018: 25).

Atatürkçülük eğitimi, Atatürk'ün yaptığı inkılap ve yeniliklerinin arkasındaki asıl nedenleri öğrencilere hissettirmeye çalışmaktadır (Ata, 2008: 287). Tanımdan da anlaşılacağı üzere çocukların Atatürk'ün ilke ve inkılaplarını gerçek nedenleri ile algılayıp Atatürkçü düşüncenin benimsetilmesini sağlamaktır. İlkokul kademesinde verilen dersler Atatürk'e ve Atatürkçülüğe olan algının oluşumunda önemli bir rol almaktadır (Yazıcı, 2015: 670). İnkılap tarihi ve Atatürkçülük konularının temelinde yer alan kavramların

soyut düzeyde olması öğrencilerin bu kavramları anlamasını zorlaştıracağından somutlaştırmaya yönelik öğrenci merkezli yöntem, teknik ve materyallerin kullanımını gerekli kılmıştır (Yıldırım ve Mert, 2019: 205).

Atatürkçülük ile ilgili konuların öğretiminde edebi metinler ve görsel–işitsel ders materyallerinin kullanımı dersler öğrencilerin ilgiyle yaklaşmasını sağlayacağından Atatürkçülük konularını daha etkili ve kalıcı öğrenmelerin oluşacağı söylenebilir (Yıldırım ve Mert, 2019: 222). Bu sebepten Atatürkçülük konularını aktarırken Atatürk’ün yer aldığı anı ve hikâyeler ile görsel içeriklerin öğrencileri aktif bir şekilde derse katacağını söylemek mümkündür. Bu konuda yine Milli bayramlar ve belirli gün ve haftalardaki kutlamalar Atatürk’ü sevdirmek, düşüncelerine değer vermeyi öğretmek ve Atatürkçülük ile ilgili duyuşsal özelliklerin kazandırılması amacıyla kutlanmalı, öğrencilerin seveceği etkinliklerde yer almalarını sağlamak (Erden, 1998: 27) Atatürk algısının oluşumunda önemli yollardan biri olarak gösterilebilir. Nitekim eğitim hayatlarının en önemli yılları sayılabilecek ilköğretim çağlarında Atatürk ve Atatürkçülük hakkında fikir sahibi olmaları, meraklarını gidermeleri, benimsemeleri ve içselleştirmeleri açısından önemli bir yere sahiptir. Bu sayede derslerin ezberden çok Atatürk’ün emaneti olan fikir ve ilkelerinin daha çok kavratılması ve yaşatılmasını sağlayacak gelecek nesillerin Atatürkçü bakış açısına sahip olacağı düşünülebilir.

2.8. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Er (2005) çalışmasında sosyal bilgiler dersinde biyografi öğretimi üzerinde durmuş: ölçme aracı olarak "Atatürk'ün Hayatı" metnini analiz etmiştir. Çalışmada 'Atatürk'ün Hayatı' metninden yola çıkılarak Atatürk ve Atatürkçülük kavramlarının kazandırılma düzeyi ve öğrencilere uygunluğu ele alınmıştır. Ankara ilinin Keçiören ilçesinde bulunan bir ilkokulda 3., 5., ile 8. sınıf öğrencileri ve Keçiören ilçesinde görev yapan 17 sosyal bilgiler öğretmeni ve 33 sınıf öğretmenine uygulanmıştır. Araştırma sonucunda 3. sınıf öğrencilerin Atatürk'ün kişisel özellikleri ve aile hayatı ile ilgili unsurları merak ettikleri, 5. sınıf öğrencilerinin evliliği ve özel yaşantısı ile ilgili konularda meraklarının olduğu, 8. sınıf öğrencilerinin aile hayatı ve öğrenim hayatıyla ilgili konularda merak ettikleri sonucuna varılmıştır.

Ata (2006) çalışmasında, Atatürkçülük eğitiminde yararlanılan unsurlar tanıtıldıktan sonra kompozisyonlardan yola çıkarak Atatürkçülüğe ilişkin düşünceleri değerlendirilmiştir. Araştırmada 4. 5. 6. 7. 8. sınıflarda tesadüfî yöntem ile belirlenmiş toplam 489 öğrencinin kompozisyonu ele alınmış içerik analizi uygulanmıştır. Çalışmada tarihsel bilgi yanlışlarına sıkça rastlanıldığını genel olarak Atatürk'ün sevgisi, ülkesi için canını ortaya koymuş, kendini milletine adanmış, fedakâr bir lider olması gibi özelliklerin ön plana çıktığı görülmektedir. Yine araştırmacı Türkiye'de Atatürkçülük eğitiminin o yıllarda başarılı olduğunu ortaya koymuştur.

Bektaş (2006)'ın çalışmasında 2005 yılında yürürlüğe giren 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında "Atatürkçülük" konuları ele almış ve bu konuların öğreniminde öğretmenlere yol haritası çıkarmıştır. İlköğretim 4. ve 5. sınıfta Atatürkçülük konularını öğreniminde öğretmenlere konuların öğretiminde tavsiye vermiş etkili öğrenme olmasını amaçlamıştır. Çalışmasında 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersi kapsamında 2005 ilköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve kılavuzunda yer alan Atatürkçülük kazanımları ve bunlara bağlı ünite ve alt öğrenme alanlarını belirlemiş, etkinlikler ve müfredattan örnekler sunarak öğretmenlerin Atatürk konularını öğretmede önemli bir rol oynadığını aktarmıştır.

Kurnaz ve Yılmaz (2006) çalışmasında ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını kavrama düzeylerini ele alınmış, öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını kavrama düzeyleri ve kavrama düzeylerinde nelerin etkili olduğu belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma Ankara ilinde bulunan MEB'e bağlı 18 okuldaki 654 öğrenciye

uygulanarak yapılmıştır. Araştırma sonucunda Atatürk İlke ve İnkılâplarını öğrencilerin kavrama düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık olduğu ve kız öğrencilerin kavrama düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin Atatürk İlke ve İnkılâpları konuları içerisinde laiklik ilkesini yeterince kavrayamadıkları görülmüştür. Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim durumu ve ailelerinin aylık geliri yükseldikçe Atatürk ilke ve inkılaplarını kavramalarında olumlu yönde etkisi olduğu da görülmüştür.

Karadeniz (2008)'in yaptığı ilköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan Atatürkçülük konularındaki kavramların kazandırılma düzeyi incelemiş, Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan Atatürkçülük konularındaki kavramların 4. ve 5. sınıf öğrencileri tarafından anlama ve kazanma düzeyleri araştırılması amaçlanmıştır. Araştırma 2006-2007 yılında Zonguldak ilindeki 7 ilköğretim okulundan rastgele yolla seçilen 367 öğrenci uygulanmıştır. Araştırma betimsel bir çalışma olup tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmacı tarafından hazırlanan anket öğrencilere uygulanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin Atatürkçülük konuları kavramları öğrenme düzeyleri 4. sınıflarda %73 olarak bulunurken 5. sınıflarda ise % 70 olarak bulunmuştur. Ayrıca Atatürkçülük konularındaki kavramları kazanma düzeyleri, öğrencilerin buldukları il ilçe ve okula göre değişiklik göstermektedir.

Karaaslan (2009) çalışmasında, ilköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan Atatürkçülük kazanımlarını öğretmenlerin görüşleri aracılığı ile değerlendirmeyi amaçlamış Atatürk kazanımları ile ders kitabı, öğretmen özellikleri, derslerde kullanılan araç-gereçler, derslerde kullanılan yöntem ve teknikler gibi değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırmada Sivas ilinde bulunan 95 sosyal bilgiler öğretmenine uygulanmıştır. Araştırma sonucunda 7. sınıf programında yer alan Atatürkçülük kazanımlarının yeterli düzeyde olduğu, ilgi ve ihtiyaçlar dikkate alınmadan hazırlandığı görülmüştür. Ayrıca kazanımların ünitelere dağılımı orantısız ve kitapların görsel açıdan yeterli olmadığı görülmüştür. Atatürkçülük kazanımının öğretimi için ders saatinin yetersiz olduğu ve ders sayısını artırılmasının gerekli olduğunu düşündükleri görülmüştür.

Ulusoy ve Yelken (2009) çalışmalarında, ilköğretim 4. ve 5.sınıf öğrencilerinin 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan Atatürkçülük ile ilgili kavramları algılama düzeyleri ölçülmek istenmiştir. Araştırma 2006-2007 Öğretim yılında Türkiye'de Ankara ilinde bulunan 104 ilköğretim öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Betimsel bir çalışma

yapılarak, veriler anket ve açık uçlu sorular yoluyla elde edilmiştir. Programda verilmesi istenilen kavramlardan Atatürkçülük konularında verildiği tespit edilmiş daha sonra öğrencilerin bu kavramları tanımlamaları ve öğrenmelerini algılamaları istenmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin bazı kavramları öğrendikleri ancak bazılarında yanlış algılamalarının olduğu görülmüştür. 4.ve 5. sınıflar arasında kavramları algılamada anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ulusoy (2010)'un çalışmasında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 'Atatürkçülük' konusuyla alakalı özyeterlilikleri öğrenilmek istenmiştir. Araştırmanın örneklemini Adıyaman Üniversitesindeki 82 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmaktadır. Öğretmen adaylarının özyeterlilik inançlarını öğrenmek için 24 maddeden oluşan 5'li likert anket uygulanmıştır. Çalışma sonucunda sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 'Atatürkçülük' konularında özyeterlilik inançları aritmetik ortalaması (3.72)'dir. Buna göre öğretmen adaylarının özyeterlilik düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca öğretmen adaylarının konuları işlerken kanıt kullanması gerektiği, belge ve bilgi kaynaklı tartışmanın daha etkili olabileceği ve Atatürkçü düşünce sisteminin daha iyi kavratılması durumunda Atatürkçülük konularının daha iyi anlaşılabilceği inanmaktadırlar.

Bal ve Gök'ün (2011) araştırmalarında; ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki cumhuriyet, saltanat ve liderlik kavramları konusundaki algılarını ve bu algılarının sebeplerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma da fenomenografi veri toplama ve analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Türkiye'nin güneyinde bir ilde 2010–2011 eğitim-öğretim 2. yarısında devlet okullarında okuyan 5. sınıf öğrencileri arasından rastgele seçilen 15 kişi araştırmada çalışma gurubunu oluşturmuştur. Araştırma sonunda birçok öğrencinin cumhuriyetin asıl anlamını karşılayan yönetim ile ilişkilendiremediğini, buna karşılık diğer kavramlarla zengin bir şekilde ilişkilendirdiklerini göstermiştir.

Ceran ve Canpolat (2013)'ın çalışmalarında 7. sınıf 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programına göre hazırlanan ders kitaplarındaki Atatürk teması nicelik ve içerik açısından betimsel tarama yöntemiyle incelenerek değerlendirilmiştir. Ders kitaplarının program hedeflerini tam olarak yansıtmadığı görülmüştür. Araştırmanın sonucunda ders kitaplarındaki temaların tür bakımından yeniden gözden geçirilmesi gerektiği ve metin türü çeşitliliği kadar metin ortaklığının da olması gerektiği görülmüştür. Ayrıca kitaplardaki Atatürk teması içerisindeki metinlerin genellikle aynı türden seçilmesi öğrenciyi konu

derse isteksiz hale getireceği öngörölmüş ve seçilen konu ve türlerin kesiştiği metinler bulmakta zorlanıldığı görölmüştür.

Dönmez ve Altıkulaç (2014)'in çalışmalarında T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçölük dersinde sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihsel kaynakları kullanmasına yönelik görüşlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Elde edilen bulgular nicel ve nitel yöntemler kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışma sonucunda öğretmen adayları, birincil kaynakları kullanmayı tercih ettikleri ve bu kaynaklarla yapılan öğretimin daha etkili, kalıcı ve somut olacağını inanmaktadırlar. Ayrıca bu kaynakların doğrudan bilgi verdiği için objektif, güvenilir, gerçekçi olduğu ve en çok arşiv belgeleri, hatıratlar ve arşiv filmleri gibi kaynaklara öncelik verildiği görölmüştür. Tarihsel kaynak kullanımında öğretmen adaylarının tutumlarının sınıf, cinsiyet ve öğretim türü değişkenine göre farklılık göstermezken lisans yeterlilik görüşlerinin son sınıf ve ikinci öğretim lehine farklılık gösterdiği görölmüştür.

Keçe (2014) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Atatürk ilkelerine yönelik algılarının hangi yönde ve ne düzeyde olduğunu belirlemesini çalışmasında belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma grubunu, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Faköltesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bölümünde öğrenim gören 435 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Betimsel bir alan araştırması olan çalışmada, nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarından ulaşılan bulgulara göre; öğretmen adaylarının Atatürk ilkelerine ilişkin algılarının olumlu yönde olduğu tespit edilmekle birlikte devletçilik ve laiklik ilkelerine karşı olumsuz ve yanlış bir algılarının olduğu, söz konusu iki ilkenin hangi nitelikleri taşıdığı tam olarak bilinmediği tespit edilmiştir. Cumhuriyetçilik, milliyetçilik ve laiklik ilkelerine yönelik katılımcı algılarının sınıf düzeyi ile paralel olduğu, sınıf düzeyi yükseldikçe adı geçen ilkelerin daha doğru algılandığı; devletçilik ilkesinin ise sınıf düzeyi ile ters orantılı olduğu tespit edilmiştir.

Dönmez, Hamarat ve Uslu'nun (2016) "İnkılap Tarihi ve Atatürkçölük Konularını Öğretecek Öğretmen Adaylarının (tarih ve sosyal bilgiler) Atatürk Algısı" isimli makale çalışmalarında, İnkılap Tarihi ve Atatürkçölükle ilgili konuları öğretecek sosyal bilgiler ve tarih öğretmen adaylarının Atatürk'e yönelik algısını çeşitli değişkenlere (cinsiyet, bölüm, sınıf, mezun olunan lise türü, ailenin gelir durumu ve üniversiteye gelinceye kadar hayatını geçirdiği yerleşim birimi) göre belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma verileri 2012-2013 eğitim-öğretim yılında Gazi Üniversitesi: Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Tarih Öğretmenliği; Niğde Üniversitesi: Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Tarih; Zonguldak

Üniversitesi: Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gören toplam 633 öğretmen adayından elde edilmiştir. Betimsel tarama yönteminin kullanıldığı araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen “Kişisel Bilgi Formu” ve “Atatürk Algısı Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda, genel olarak öğretmen adaylarının yüksek bir algı puanına sahip oldukları ve öğretmen adaylarının Atatürk’e yönelik algılarının cinsiyet, bölüm ve mezun olunan lise türü değişkenleri açısından anlamlı bir farklılık gösterdiği, sınıf, ailenin gelir durumu ve üniversiteye gelinceye kadar hayatını geçirdiği yerleşim birimi değişkenleri açısından ise anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır.

Yılmaz (2016)’in 8. sınıf öğrencilerinin T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersine karşı tutumlarını ve akademik başarıları arasındaki ilişkinin farklı değişkenler açısından ilişkisini incelenmiştir. Çalışma grubunu Sivas İl merkezinde bulunan bazı ortaokul kurumlarının 8. sınıfında öğrenim görmekte olan 1000 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersine karşı tutumlarını ve başarılarını çeşitli değişkenler açısından inceleyen araştırmada veriler tutum ölçeği ve bilgi formu kullanılarak toplanmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersine karşı tutumlarında cinsiyet, derse giren öğretmen cinsiyeti, dershaneden ders alma, öğretmenin kullandığı materyal, internette tarihi araştırmalara vakit ayırma, karne notu, tarihi roman okuma gibi değişkenlere göre anlamlı farklılık gösterirken derse giren öğretmenlerin mesleki kıdemine göre farklılık göstermemektedir.

Zogo’nun (2016) yaptığı çalışmada ilkokul 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan Atatürkçülük kazanımlarını, 4. sınıf öğretmenlerinin görüşlerine ve ders kitabı, öğretmen özellikleri, derslerde kullanılan yöntem ve teknikler, derslerde kullanılan araç-gereçler gibi bazı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilen ölçek, İstanbul ili Küçükçekmece ilçesindeki resmi kurumlarda görev yapan 155 sınıf öğretmenlerine uygulanmıştır. Araştırma sonucunda Atatürkçülük kazanımlarına ilişkin öğretmen görüşleri öğretmenlerin cinsiyetine, eğitim düzeyine, mesleki kıdemine göre değişmediği görülmüştür. Ayrıca Atatürkçülük kazanımlarının öğretilmesinde ders kitabının görsel açıdan yeterli düzeyde olmamasına rağmen Atatürkçülük konuların güncel olaylarla bağlantılı ve akıcı, anlaşılır bir dil kullanıldığı görülmüştür.

Çelikkaya, Esen ve Kürümlüoğlu (2018) araştırmalarında 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler Programı ile 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında Atatürk ve Atatürkçülük

konuları incelenmişlerdir. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yapılmış, veriler analiz edilirken kazanımlar, Atatürk ve Atatürkçülük ile açıklamalar ve uyarılar dikkate alınarak 6 tema ve 17 alt tema altında incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda 2005 sosyal bilgiler öğretim programında 4. ve 5. sınıf Atatürk ve Atatürkçülük ile alakalı kazanım, uyarı ve açıklamalar yer alırken, 2017 öğretim programında 4. ve 5 sınıflarda Atatürk ve Atatürkçülük ile alakalı kazanım, uyarı ve açıklamalar yer almamaktadır. Ayrıca 2005 öğretim programında Atatürk ve Atatürkçülük konuları yoğun olarak işlenmesine rağmen 2017 programında aynı durum söz konusu değildir. Özellikle Atatürkçülük konularının anlatıldığı metinlerin doğruluğunu ortaya koymak amacıyla çok fazla görsel temaların (65) bulunduğu fakat 2017 sosyal bilgiler ders kitaplarında görsel temaların (9) yeterince bulunmadığı belirlenmiştir.

Altaş (2019)'ın yaptığı çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine ilişkin 2005-2016 yılları arasında hazırlanan yüksek lisans ve doktora tezleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Çalışma nitel araştırma yöntemi ve durum çalışması modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2005-2016 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersine ilişkin yapılmış olan lisansüstü tezler oluşturmuştur. Veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin tamamına yakınının yüksek lisans tezi olduğu; tezlerin en çok Gazi Üniversitesi'nde yapıldığı, tezlerin en çok Eğitim Bilimleri Enstitülerinde yapıldığı; tezlerin en çok sosyal bilgiler eğitimi alanında yapıldığı; tezlerin sadece çeyreğinin araştırma türünün belirtildiği; tezlerin çalışma grubunun yarıya yakını ilköğretim öğrencileri oluşturduğu verilerine ulaşılmıştır.

Dağaşan (2019)'ın yaptığı "Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Tarihî Günlük Kullanımının Akademik Başarıya Etkisi" isimli çalışmasında, 8. Sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihî ve Atatürkçülük dersinin "Ya İstiklal Ya Ölüm" ünitesinden faydalanarak oluşturulmuş öğretim etkinliğinin öğrencilerin akademik başarılarına etkisini tespit etmek ve tarihî günlükler ile alakalı görüşlerin belirlenmesi amaçlamıştır. Çalışmada nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma yöntem kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Kars il merkezinde bulunan bir devlet ortaokulu oluşturmuştur. Uygulama sonucunda; Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde tarihî günlükler ile hazırlanan etkinliğin dersin daha kolay, daha

zevкли öğrenilmesine kolay hatırlanmasına katkı sağladığı, öğrencilerin akademik başarılarını ve derse olan ilgilerini artırdığı sonucuna varılmıştır.

Karademir (2019) yaptığı çalışmada 2005 ve 2017-2018 Eğitim Öğretim Yıllarında uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarının genel amaçları, öğrenme alanları, üniteler, kazanımlar, kavramlar, ara disiplinler, ders saatleri, vizyon, beceriler, değerler ve Atatürkçülük konuları açısından karşılaştırılması ve neden olan durumların ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden tarama modelinde betimsel bir çalışma yapılmıştır. Yapılan araştırma sonuçlarına göre 2005 programında bazı değerlerin azaltılarak 2018 programında yeni değerlerin eklendiği, ara disiplin anlayışının olmadığı, kavram listeleri ve kavram öğretimi ile ilgili açıklamalara yer verilmediği ve Atatürkçülük konularının azaltıldığı görülmüştür. Eklenen yeni beceri ve değerlere bakıldığında ülkenin iç ve dış siyasetteki olayların öğretim programlarına etkisinin olduğu düşünülmektedir.

Seyhan (2019) yaptığı çalışmada sosyal bilgiler ve sınıf öğretmen adaylarının demokrasi ve Atatürkçülük kavramlarına yönelik algılarını metaforlar yoluyla belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini; 2018-2019 öğretim yılının bahar döneminde Bülent Ecevit Üniversitesi, Ereğli Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı ve Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı'nda öğrenim gören 175 öğretmen adayı oluşturmuştur. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan olgu bilim deseninden faydalanılmıştır. Araştırma verileri boşluk doldurma ile cümlelerinin tamamlanmasıyla elde edilmiştir. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler ve sınıf öğretmen adaylarının demokrasi ile ilgili 92, Atatürkçülük ile ilgili 110 farklı metafor geliştirdikleri gözlenmiştir. Demokrasi ile ilgili metaforlar; eşitlikçi ve özgürleştirici bir değer olarak demokrasi (71), yaşam ve yaşamsal bir gereksinim olarak demokrasi (30), köklü ve güçlü bir yapı olarak demokrasi (19), bir yönetim biçimi olarak demokrasi (32) ve duygusal bir bakış ve rehber olarak demokrasi (21) olmak üzere 5 kategoriye ve Atatürkçülük ile ilgili metaforlar; milli mücadele ve inkılapların ürünü bir düşünce sistemi olarak Atatürkçülük (33), bugünü ve geleceği aydınlatan bir rehber olarak Atatürkçülük (57), birleştirici bir değer olarak Atatürkçülük (13), yaşamsal bir gereksinim olarak Atatürkçülük (24), milli ve duygusal bir bakış açısıyla Atatürkçülük (27), bilimsel düşünceyi ve gelişmeleri destekleyen bir değer olarak Atatürkçülük (14) olmak üzere 6 kategoriye ayrılmıştır. Araştırma sonucunda genel olarak her iki kavrama dair geliştirilen metaforların olumlu bir anlam taşıdıkları görülmüştür.

Faiz ve Avcı (2019) çalışmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Atatürkçülük kavramına ilişkin metaforik algılarını incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma fenomenoloji olarak desenlenmiş, araştırmanın çalışma grubunu 208 sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmuştur. Araştırmada veriler öğretmen adaylarından “Atatürkçülük... gibidir. Çünkü” cümlesini tamamlamaları istenerek elde edilmiştir. Elde edilen veriler içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. Araştırmada en çok üzerinde durulan metaforlar güneş, özgürlük, ağaç, vatanseverlik, hayat, devrim, su ve bayrak metaforlarıdır. En fazla metafor geliştirilen kategorileri ise aydınlatıcı ve yol gösterici olarak Atatürkçülük ile gereklilik ve zorunluluk olarak Atatürkçülük kategorileri oluşturmaktadır.

Koç (2019) yaptığı çalışmasında, ilkokul öğretim programlarının Atatürkçülük ile ilgili konu ve kazanımlar açısından karşılaştırmalı olarak incelemiş, ilkokul düzeyinde uygulanmakta olan hayat bilgisi, sosyal bilgiler, Türkçe, fen ve teknoloji eğitimi ve matematik derslerine ait öğretim programlarının Atatürkçü bakış açısı ile incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmada verilerin kaynağının hayat bilgisi, sosyal bilgiler, Türkçe, fen bilimleri ve matematik derslerine ait ilkokul öğretim programları oluşturmuş olup, söz konusu derslere ait halen uygulamada olan programların yansırı bir önceki programlar da çalışma kapsamına alınmıştır. Öğretim programlarının incelenmesinde doküman analizi yönteminden yararlanılmıştır. Çalışmada elde edilmiş olan bulgular ışığında hayat bilgisi, sosyal bilgiler ve Türkçe öğretim programlarında Atatürkçülük ile ilgili kazanım ve konuların sayısında bir önceki öğretim programlarına göre dikkati çeken düzeyde düşüş olduğu; fen bilimleri ve matematik programlarında ise söz konusu kazanım ve konulara programlarda yer verilmemiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri kaynağı, araştırma süreci ve verilerin analizi açıklanmıştır.

3.1. ARAŞTIRMA MODELİ

Bu çalışmada nitel araştırma deseni benimsenmiştir. Nitel araştırma, kelimeler ya da gözlemler gibi ölçülmesi zor olan nitelikler üzerine odaklanan ve niteliklerin yorumlanmasına ve çözümlenmesine dayanan bir araştırma türüdür (Glesne, 2012: 382). Bu araştırma türünde, toplumsal ve insani bir soruna, bireylerin ya da grupların anlamlandırdığı anlamları bulmak ve betimlemek amacı söz konusudur (Creswell, 2014: 4). Bu çalışmada sosyal bilgiler öğretmenleri, sınıf öğretmenleri ve ilköğretim 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin Atatürk ve Atatürkçülük ile ilgili sahip oldukları düşünceler bir problem olarak düşünülmüş ve bu problemin çözümü için yarı yapılandırılmış görüşme formu sorularıyla söz konusu grubun Atatürk ve Atatürkçülük ile ilgili anlamlandırmaları anlaşılmasına ve açıklanmasına çalışılmıştır. Bu bağlamda Patton'un (2018: 14) nitel araştırma için belirttiği gibi az sayıdaki bireyler ve durumları hakkında, çok sayıda derin ve ayrıntılı bilgiler elde etme çabası güdülmüştür.

Nitel araştırmanın temel özelliği, bireylerin gerçeği, içinde bulunduğu ortama göre nasıl anlamlandırdığını anlamaya çalışır (Merriam, 2013: 22) ve nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların müdahale edilmeden tam ve gerçekçi bir şekilde ortaya çıkarılmasına yönelik nitel bir sürecin takip edildiği bir çalışmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 39). Bu çalışmada, öğretmenlerin ve öğrencilerin Atatürk ve Atatürkçülük ile ilgili düşünceleri görüşme yoluyla elde edilmiştir. Patton (2018: 47)'a göre elde edilen bu nitel veri, kişinin tecrübelerini kişinin kendi kelimeleriyle yakalar ve aktarır. Bu çalışmada gerçekte ne olduğunu ve insanların ne söylediğini ortaya çıkarmak amaçladığından çalışmadan elde edilen bilgilere müdahale olmadan betimlenip doğrudan aktarılmaya çalışılmıştır. Nitel çalışmalarda, katılımcının algıladığı dünyayı kendi düşünceleriyle anlatmasını sağlamak için yarı yapılandırılmış açık uçlu sorulardan yararlanılır (Merriam, 2013: 88). Yarı yapılandırılmış görüşme formunda; araştırmacı tarafından oluşturulan sorular önceden belirlenir, süreç içerisinde değiştirilmez, böylece araştırmacı, soruların ortaya çıkardığı kelimelerden anlam oluşturmak için çözümlene yapmaya çalışır (Glesne, 2012: 382).

Atatürk ve Atatürkçülük konuları hakkında öğretmen ve öğrenci görüşlerinin incelendiği bu araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak veri kaynağına ve veri toplama aracına müdahale edilmeden görüşler tam ve gerçekçi bir şekilde ortaya çıkarılmaya çalışıldığından bu çalışma görüşmeye dayalı nitel bir araştırmadır.

3.2. ÇALIŞMA GRUBU

Bu araştırmada, 2018-2019 eğitim öğretim yılı Kırşehir merkezde öğrenim gören 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencileri ve görev yapan sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenlerinden veriler toplanmıştır. Araştırma sürecine toplam 70 öğrenci ve 71 öğretmen katılmıştır. Araştırmada amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme tekniğinden faydalanılmıştır. Araştırmada ölçüt olarak sosyal bilgiler dersi belirlenmiştir. Bu ölçüte göre sosyal bilgiler dersini almakta olan 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencileri ve sosyal bilgiler dersinin öğretimi sorumluluğunu üstlenen 4. sınıfı okutan sınıf öğretmenleri ile ortaokulda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur. Araştırma verilerinin kaynağını oluşturan öğrenci ve öğretmenlerin demografik özellikleri Tablo 3.1 ve Tablo 3.2’de verilmiştir.

Tablo 3. 1. Araştırmanın Çalışma Grubunu Oluşturan Öğrencilere İlişkin Demografik Veriler

Sınıf	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
4. sınıf	8	9	17
5. sınıf	13	7	20
6. sınıf	10	5	15
7. sınıf	10	8	18
Toplam	41	29	70

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan 4, 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin cinsiyete göre erkeklerin yaklaşık olarak grubun %59’unu, kızların ise yaklaşık olarak grubun %41’ini oluşturduğu, 4. sınıfların yaklaşık olarak grubun %24’ünü, 5. sınıfların yaklaşık olarak grubun %29’unu, 6. sınıfların yaklaşık olarak grubun %21’ini, 7. sınıfların yaklaşık olarak grubun %26’sını oluşturduğu görülmektedir.

Tablo 3. 2. Araştırmanın Çalışma Grubunu Oluşturan Öğretmenlere İlişkin Demografik Veriler

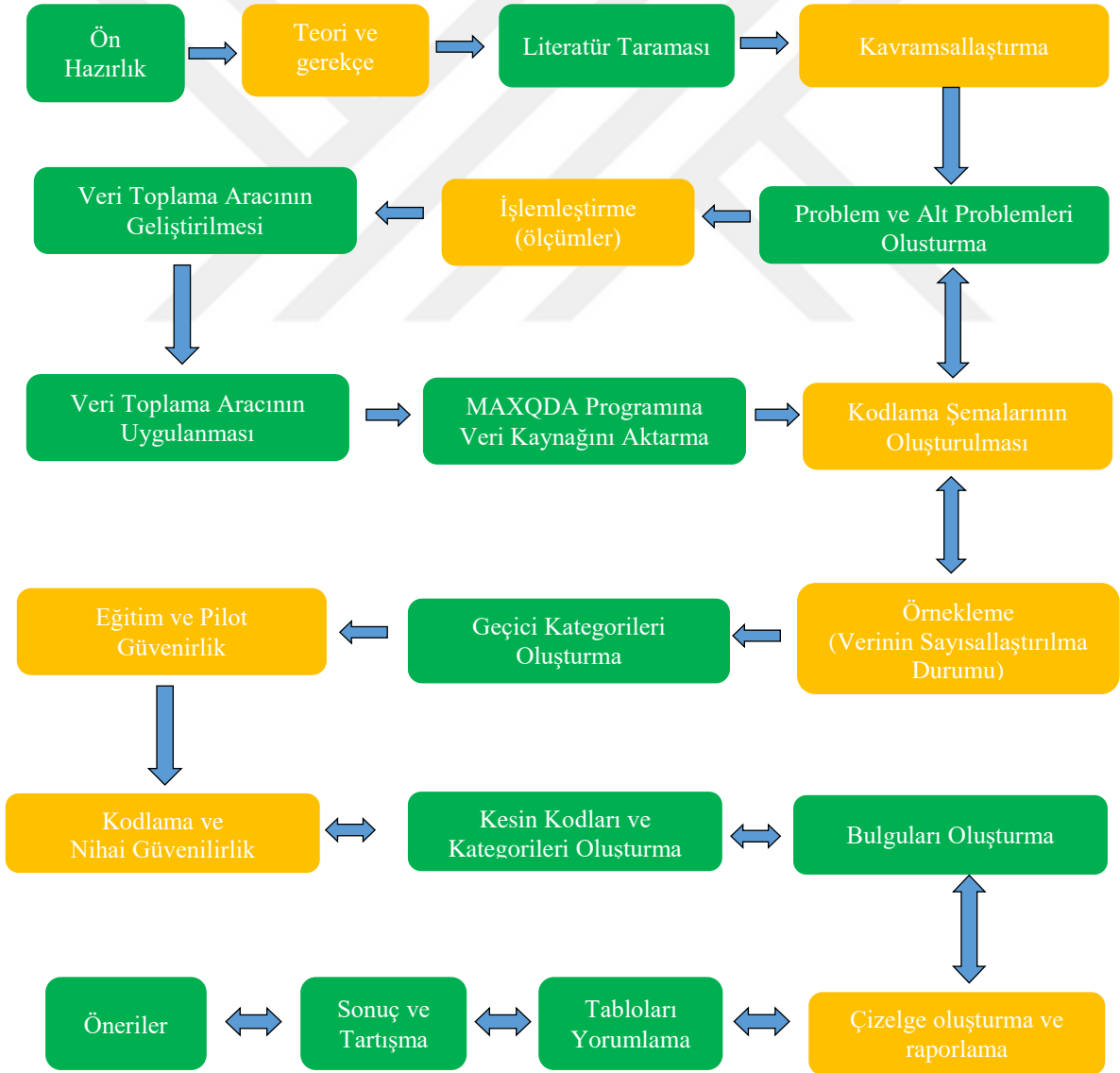
Sınıf	Cinsiyet		Toplam
	Kadın	Erkek	
Sınıf Öğretmenleri	18	23	41
Sosyal Bilgiler Öğretmenleri	20	10	30
Toplam			71

Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin cinsiyete göre erkeklerin yaklaşık olarak grubun %47’sini, kadınların ise yaklaşık olarak grubun %53’ünü

oluşturduğu, sınıf öğretmenlerinin yaklaşık olarak grubun %58'ini, sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaklaşık olarak grubun %42'sini oluşturduğu görülmektedir.

3.3. ARAŞTIRMADA SÜREÇ

Sosyal bilgiler dersi kapsamında 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencileri ile sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin Atatürk ve Atatürkçülük konuları hakkındaki düşüncelerini tespit amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Araştırmada öğretmen ve öğrencilerin yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulara verdikleri cevaplar içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Bu aşamada görüşmelerin, alan notlarının, belgelerin içeriği analiz edilir (Merriam, 2013: 195). İçerik analizi, bir söylemi anlamada ve yorumlamada, öznel etkilerden kurtulmayı amaçlamaktadır (Bilgin, 2006: 1). Araştırmanın gerçekleştirilmesindeki adımlar şekil 3.1.'de verilmiştir.

Şekil 3. 1. Araştırmada süreç

Araştırma, Neuendorf (2017: 69)'un önerdiği içerik analizi aşamaları dikkate alınarak kurgulanmış, bu aşamalara uygun eylemlerle araştırma yürütülmüş ve raporlanmıştır. Araştırmada öğretmen ve öğrencilerin yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorulara verdikleri cevaplar içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. Bu aşamada görüşmelerin, alan notlarının, belgelerin içeriği analiz edilir (Merriam, 2013: 195). İçerik analizi, bir söylemi anlamada ve yorumlamada, öznel etkilerden kurtulmayı amaçlamaktadır (Bilgin, 2006: 1). Araştırma, Neuendorf (2017: 69)'un önerdiği içerik analizi aşamaları dikkate alınarak kurgulanmış, bu aşamalara uygun eylemlerle araştırma yürütülmüş ve raporlanmıştır. Neuendorf (2017: 69)'e göre içerik analizi dokuz aşamayı içeren eylemlerle yapılmalıdır. Teori ve gerekçe birinci aşamayı oluşturmaktadır. Bu aşamada incelenecek içerik ve incelemenin gerekçesi oluşturulmaktadır. Araştırmanın amacı, önemi olarak betimlenebilecek olan bu aşamada, öğretmenlerin ve öğrencilerin Atatürk ve Atatürkçülük ile ilgili sahip oldukları düşüncelerinin belirlenmesinin neden gerekli ve önemli olduğu ilgili literatür taranarak ortaya konulmuştur. Bu aşama araştırma sorularının hazırlanması aşamasına geçiş ile sonlandırılır. Araştırma sorularını yazma sürecinde, her değişken (bağımsız ve bağımlı) dikkatlice tanımlanmalıdır (Neuendorf, 2017: 160). Bu da içerik analizinde ikinci aşamayı yani kavramsallaştırmayı oluşturmaktadır. Kavramsal bir tanım, araştırmacının tam olarak ne çalışmak istediğine dair yaptığı bir beyan olarak betimlenmektedir. Kavramsal tanımların oluşturulması, araştırmacıyı çalışmasının doğası hakkında eleştirel düşünmeye zorlar ve her kavramsal tanım, o değişkenin sonraki ölçümü için bir kılavuz oluşturur (Neuendorf, 2017: 160). Bu araştırmada kavramsallaştırma, araştırmanın kuramsal çerçevesinde oluşturulmuş ve Atatürk ve Atatürkçülük ile ilgili literatür taranarak araştırma konusu bağlamında kavramsallaştırmalar oluşturulmuştur. Kavramsallaştırma boyutunu veri toplama aracına karar verilmesine ve veri toplama aracının sorularının oluşturulması aşaması izlemiştir. Bu aşama işlemeleştirme (ölçümler) şeklinde ifade edilmektedir (Neuendorf, 2017: 69). Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formunun kullanılmasına karar verilmiş ve yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda öğretmen ve öğrenciler için altı soru yer almıştır. Veri toplama aracında yer alan sorular Kırşehir Ahi Evran, Mersin, İnönü, Erzincan Binali Yıldırım ve Atatürk Üniversitelerinden toplam 5 öğretim üyesine “uygun”, “düzeltip kullanılabilir”, “uygun değil” şeklinde görüş ve değerlendirmelerine sunulmuştur. Uzmanların yaptığı değerlendirmeler kendi kategorileriyle karşılaştırılmış ve karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilerek soruların güvenilirliği Miles ve Huberman (1994)'ın

formülü (Güvenirlilik=görüş birliği/görüş birliği+görüş ayrılığı) kullanılarak 0,87 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu uyum katsayısı soruların değerlendirmeciler tarafından yüksek güvenirlikte kullanılabileceğini göstermektedir. Bununla birlikte uzman görüşleri doğrultusunda sorular ifade bakımından da düzeltilerek son hali verilmiştir.

Araştırma sorularının son hali aşağıdaki gibidir.

Öğrencilere sorulacak sorular:

1. Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?
2. Atatürk'te sizi etkileyen en önemli özellik nedir?
3. Sizce Atatürkçülük nedir?
4. Sizce Atatürkçü düşünce nedir?
5. Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?
6. Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili sizlere nelerin öğretilmesini istersiniz?

Öğretmenlere sorulacak sorular:

1. Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?
2. Atatürk'te sizi etkileyen en önemli özellik nedir?
3. Sizce Atatürkçülük nedir?
4. Sizce Atatürkçü düşünce nedir?
5. Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?
6. Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?

Bu yolla oluşturulan veri toplama aracı, araştırmanın veri kaynağına gerekli izinler alındıktan sonra uygulanmıştır. Uygulama araştırmacı tarafından gerçekteştirilmiştir. Araştırmacı, uygulama yaptığı öğretilenlere ve öğrencilere araştırmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgi vermiş, toplanan verilerin kişisel olarak onları değerlendirme amacında olmadığını belirtmiş ve böylece öğretilenlerin ve öğrencilerin güdülenmesini ve sorulara samimi cevaplar vermelerini sağlamaya çalışmıştır.

İçerik analizinde dördüncü aşama, kodlama şemalarının oluşturulmasıdır. İçerik analizinde, bireyin veya bireylerin oluşturduğu yazılı kaynakların analizinde bir dizi kategori oluşturulur, daha sonra bu kategorilere giren her bir veri sayılarak kaydedilir

(Silverman, 2018: 162). İçerik analizinde birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve kategoriler etrafında bir araya getirmek ve bunları herkesin anlayacağı bir şekilde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 242). Bu bağlamda, Atatürk ve Atatürkcülük konuları hakkında öğretmen ve öğrenci görüşlerinden elde edilen verilerden kategoriler belirlenmiştir. Kategorileri belirlemede, kategoriler önceden saptanmamıştır. Mesaj öğeleri ele alınıp gözden geçirildikçe kategoriler belirlenmiş yani açık yaklaşım tercih edilmiştir (Bilgin, 2006: 14). Bu bağlamda analiz birimlerinin hangi özellikleri içerdiği, öğretmen ve öğrenci ifadeleri tekrar tekrar taranarak belirlenmiştir. Açık yaklaşımla elde edilen birinci sorudaki kategoriler ikinci, beşinci ve altıncı soruların çözümünde de kullanılmış böylece kategorileri belirlemede, belli bir alanda var olan bir kategori sistemini alarak kayıt birimlerini buna göre gruplandırma yani kapalı yaklaşım (Henry ve Moscovici, 1968'den akt. Bilgin, 2006: 14) kullanılmıştır.

Neuendorf (2017: 69)'un içerik analizi için önerdiği kodlama şemalarının oluşturulması adımı birbirini takip eden ve birbirinin içinde olan aşamalarla devam eder. Bu aşamalardan ilki örnekleme yani verinin sayılabilir ve frekanslamaya uygun olup olmama durumudur (Neuendorf, 2017: 69). Araştırmada elde edilen veriler frekanslanabilir olduğundan bir sonraki aşamaya geçilmiştir. Bu aşama eğitim ve pilot güvenilirlik aşamasıdır. Bu adımda kodlayıcıların birlikte çalıştığı eğitim oturumlarında kodlar veya değişkenler üzerinde anlaşıp anlaşamadıkları tespit edilmektedir (Neuendorf, 2017: 69). Araştırmada araştırmacı ve tez danışmanı ayrı ayrı kategori oluşturmuşlar ve her birim üzerinde araştırmacıların oluşturduğu analiz birimlerine ait kategoriler kendi kategorileriyle karşılaştırılmıştır. Neuendorf (2017: 69) bu adımı kodlama ve nihai güvenilirlik aşamaları olarak belirtmektedir. Bu aşamalarda kodlayıcı güvenilirliği sağlamak için en az iki kodlayıcı kullanılmasını önermiş ve doğrulama amacıyla rastgele bazı kontroller yapışmasını ve en sonunda da nihai güvenilirliğin kontrolünün gerçekleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Araştırmada nihai güvenilirliğin kontrolünü için görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilerek kategorilerin güvenilirliği Miles & Huberman (1994)'ın formülü ($Güvenirlik = \frac{\text{görüş birliği}}{\text{görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı}}$) kullanılarak hesaplanmıştır. Hem öğretmenlere hem de öğrencilere sorulan soruların cevaplarından oluşturulan kategorilere ait işlemler aşağıdaki Tablo 3.3 ve Tablo 3.4'de verilmiştir.

Tablo 3. 3. Öğretmenlere Ait Her Bir Kategoriye İlişkin İşlemler

	Oluşturulan kategori sayısı		Yapılan işlem	Kategorilerin güvenilirlik katsayısı
	1.Araştırmacı	2.Araştırmacı		
1. Soru	5	7	İki kategori diğerlerine dağıtıldı	0,71
2. Soru	6	6	Olduğu gibi kabul edildi	1,00
3. Soru	22	25	Özellikler artırıldı	0,88
4. Soru	21	22	Özellikler birleştirildi	0,95
5. Soru	6	6	Olduğu gibi kabul edildi	1,00
6. Soru	8	7	Özellikler artırıldı	0,88
Kategorilerin güvenilirlik katsayısı ortalaması				0,90

Tablo 3.3.'de elde edilen uyum katsayıları (0,71; 1; 0,88; 0,95; 1; 0,88) kategorilerin yüksek güvenilirlikte kullanılabilceğini göstermektedir. Genel ortalamaya (0,90) bakıldığında uyum katsayılarına göre kategorilerin yüksek güvenilirlikte kullanılabilceği görülmektedir. Öğrencilerin cevaplarından oluşturulan kategorilere ait işlemler Tablo 3.4.'de yer almaktadır.

Tablo 3. 4. Öğrencilere Ait Her Bir Kategoriye İlişkin İşlemler

	Oluşturulan kategori sayısı		Yapılan işlem	Kategorilerin güvenilirlik katsayısı
	1.Araştırmacı	2.Araştırmacı		
1. Soru	8	7	Özellikler artırıldı	0,88
2. Soru	6	6	Olduğu gibi kabul edildi	1,00
3. Soru	12	14	İki kategori diğerlerine dağıtıldı	0,86
4. Soru	22	20	Özellikler birleştirildi	0,91
5. Soru	6	6	Olduğu gibi kabul edildi	1,00
6. Soru	5	7	Özellikler birleştirildi	0,71
Kategorilerin güvenilirlik katsayısı ortalaması				0,89

Tablodan elde edilen uyum katsayıları (0,88; 1,00; 0,86; 0,91; 1; 0,71) kategorilerin yüksek güvenilirlikte kullanılabilceğini göstermektedir. Genel ortalamaya (0,89) bakıldığında uyum katsayılarına göre kategorilerin yüksek güvenilirlikte kullanılabilceği görülmektedir.

Neuendorf (2017: 69)'un içerik analizi için önerdiği aşamalardan sonuncusu çizelge oluşturma ve raporlamadır. Araştırmada yukarıda oluşturulan kategoriler yoluyla veri toplama aracındaki verileri anlama ve veriyi analiz etme aşamasına geçilmiş yani bu aşamayı verilerin frekanslarının nicel olarak belirlenmesi oluşturmuştur. Bu aşamada ilk olarak her bir katılımcıya ait veri toplama araçları MAXQDA 12 programına aktarılmış ve her bir veri toplama aracı soru bazında oluşturulan kategoriler çerçevesinde tek tek incelenmiştir. Bu yollarla elde edilen veriler tablolar ve grafikler yoluyla sunulmuş ve araştırmacılar tarafından yapılan yorumları desteklemek ve katılımcıların ifadelerini yansıtmak amacıyla veri toplama araçlarından örnek alıntılara yer verilmiştir. Bu alıntılar öğrenciler için 4Ö-E-ALİ ve 7Ö-K-SAFİYE şeklindeki kodlarla verilmiştir. Görüşme dökümü analiz yapılmaya uygun hale getirilmelidir. Sayfanın üst kısmına nerede ne zaman kiminle yapıldığını belirten bilgiler yazılmalıdır (Merriam, 2013: 106) Buradaki kodlamada ilk ifade öğrencinin sınıfını ve öğrenci olduğunu, ikinci ifade öğrencinin cinsiyetini ve son ifade ise öğrenciye verilen takma adı belirtmektedir. Öğretmenler için ise S-E-ADİL ve SB-K-BAHAR şeklindeki kodlarla verilmiştir. Buradaki kodlamada ilk ifade öğretmenin sosyal bilgiler öğretmeni (SB) ya da sınıf öğretmeni (S) olduğunu, ikinci ifade öğretmenin cinsiyetini ve son ifade ise öğretmene verilen takma adı belirtmektedir.

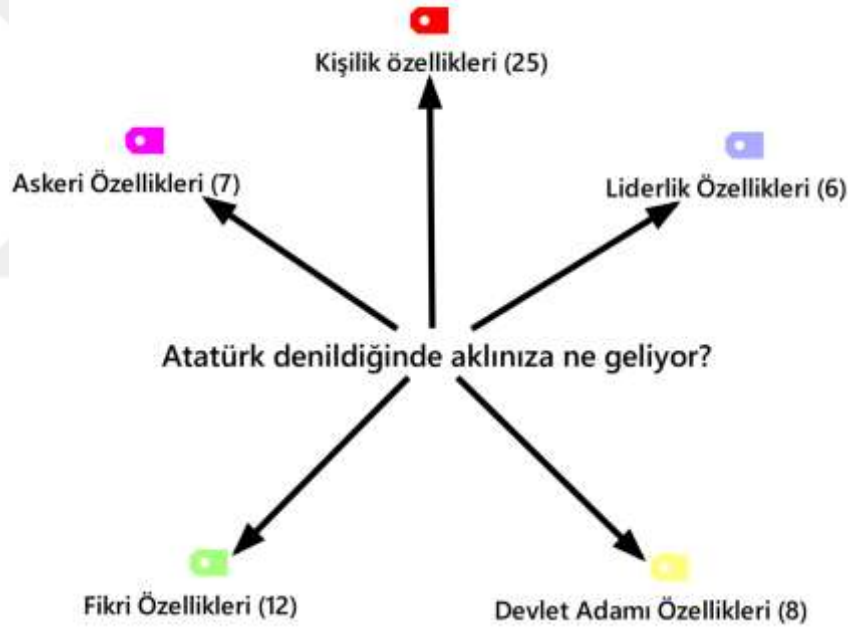
BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Bu bölümde veri toplama araçlarına verilen cevaplardan oluşturulan bulgular ve yorumlarına yer verilmiştir.

4.1. Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenlerinin “Atatürk Denildiğinde Aklınıza Ne Geliyor?” Sorusuna İlişkin Görüşleri Nelerdir? Alt Probleme Yönelik Bulgular

Araştırmanın ilk alt problemi, sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin “Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusuna ilişkin görüşleri nelerdir? şeklinde oluşturulmuştur. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin veri toplama aracındaki birinci soruya verdikleri cevaplara ilişkin bulgular aşağıdaki Şekil 4.1 ve Tablo 4.1’de verilmiştir.

Şekil 4. 1. Öğretmenlerin “Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusuna ilişkin görüşleri

Şekil 4.1.’de öğretmenlerin “Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusuna verdikleri cevapların 5 kategoride toplandığı görülmektedir. Bu özelliklerden kişisel özellikleri kategorisinde (25), fikri özellikleri kategorisinde (12), askeri özellikleri kategorisinde (8), devlet adamı özellikleri kategorisinde (8) ve liderlik özellikleri kategorisinde (6) özellik ifade edilmiştir. Söz konusu kategorilere ait alt başlıklar Tablo 4.1.’de sunulmuştur.

Tablo 4. 1. Öğretmenlerin “Atatürk Denildiğinde Aklınıza Ne Geliyor?” Sorusuna İlişkin Görüşleri

Kod Sistemi			
Öğretmenler			
Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?			
Kişilik özellikleri			
Yurtsever	14		
Çağdaş	10		
İleri görüşlü	8		
Fedakâr	5		
Dahi	5		
Kararlılık	5		
Sevgi dolu	4		
Örnek insan	4		
Çalışkan	3		
Zeki	2		
Planlı	1		
Halkı Örgütleyen	1		
Evrensel	1		
Yazar	1		
Fiziki görünüş	1		
Kültür	1		
Adaletli	1		
Aydın	1		
idealist	1		
İkna yeteneği yüksek	1		
İnsana önem veren	1		
Kibar	1		
Saygılı	1		
Yakışıklı	1		
Mücadeleci	1		
Liderlik Özellikleri			
Liderlik	34		
Dahi	5		
Başarı	4		
Cesaret	4		
Disiplin		2	
Zafer		2	
Askeri Özellikleri			
Vatani kurtaran		12	
Komutan		12	
Kurtuluş savaşı		7	
Cesaret		4	
Kahraman		3	
Zafer		2	
Savaşları		1	
Fikri Özellikleri			
Yenilikçi		10	
Bağımsızlık		5	
Bilimsel		5	
Devrimleri		4	
Manevi değerler		2	
Milliyetçilik		2	
İdealist		2	
İnkılaplar		2	
Halkçılık		1	
Laik		1	
Sanat		1	
Başöğretmen		1	
Devlet Adamı Özellikleri			
Türkiye Cumhuriyeti'nin Kurucusu		13	
Türkiye		5	
Devlet adamı		3	
Cumhuriyet		2	
Yol gösteren		2	
Demokrasi		1	
29 Ekim 1923		1	
Egemenlik		1	

Tablo 4.1.'e göre kişisel özellikler kategorisinde Atatürk için 25 özellik betimlendiği tespit edilmiştir. Bu özelliklerden Atatürk'ü betimlemek için yurtsever (14), çağdaş (10), ileri görüşlü (8), fedakâr (5), dahi (5), kararlılık (5), sevgi dolu (4), örnek insan (4), çalışkan (3), zeki (2), planlı (1), halkı örgütleyen (1), evrensel (1), yazar (1), fiziki görünüş (1), kültür (1), adaletli (1), aydın (1), idealist (1), ikna yeteneği yüksek (1), insana önem veren (1), kibar (1), saygılı (1), yakışıklı (1) ve mücadeleci (1) Atatürk'ü betimlemede kullanılan özelliklerden olmuştur. “Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusuna verilen kişisel özellikler ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

SB-K-SİNEM Vatanını ve milletini çok seven
 SB-K-FATMA çağdaşlık
 S-E-ACUN ileri görüşlü

SB-K-NEHİR	Atatürk büyük fedakarlık
S-E-ORHAN	dahi
S-E-BORA	kararlılık
SB-E-OGÜN	-idealist
S-K-DENİZ	yakınlık

Tablo 4.1.'e göre fikri özellikleri kategorisinde Atatürk için 14 özellik betimlendiği bulunmuştur. Bu özelliklerden Atatürk'ü betimlemek için yenilikçi (10), bağımsızlık (5), bilimsel (5), devrimleri (4), manevi değerler (2), milliyetçilik (2), idealist (2), inkılaplar (2), halkçılık (1), laik (1), sanat (1) ve başöğretmen (1) Atatürk'ü betimlemede kullanılan özelliklerden olmuştur. Düşünce sistemi ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

SB-K-BADE	yeri lakeri
S-E-ORHAN	her şeyi akıl ve bilime dayandıran
S-E-ARDA	Kayıtsız şartsız bağımsızlık
S-E-EMRE	kökleri değişimsizlikler (devrimler)
S-E-BORA	bilimsellik

Liderlik özellikleri kategorisinde Atatürk için 6 özellik betimlendiği tespit edilmiştir. Bu özelliklerden Atatürk'ü betimlemek için; liderlik (34), dahi (5), başarı (4), cesaret (4), disiplin (2) ve zafer (2) kullanılan özelliklerden olmuştur. Bu kategoride yer alan “zafer” ve “cesaret” özellikleri askeri kategoride de ortak olarak yer almıştır. “Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusuna verilen liderlik özellikleri ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

S-K-CEREN	Gelmiş - geçmiş en önemli lider.
S-K-DAMLA	daha

SB-K-DİANA

Bazırlı Asker

SB-K-BADE

cesaretlı

SB-K-DECE

Mücadelecılık

Devlet adamı özellikleri kategorisinde Atatürk için 8 özellik ifade edilmiştir. Bu özelliklerden “Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusu için Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu (13), Türkiye (5), devlet adamı (3), cumhuriyet (2), yol gösteren (2), 29 Ekim 1923 (1), demokrasi (1) ve egemenlik (1) Atatürk'ü betimlemede kullanılan özelliklerden olmuştur. Devlet adamı özellikleri ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

S-E-ORHAN

Türk milletinın Kurtarıcısı, Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurucusu, 20. yüzyıla dam-

S-K-AYŞE

Bağımsız Türkiye Cumhuriyeti

SB-K-YAREN

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu

SB-K-HELİN

eyşiz bir devlet adanıdır

SB-K-CEYDA

29 Ekim 1923

Askeri özellikleri kategorisinde Atatürk için 7 özellik betimlendiği bulunmuştur. Bu özelliklerden “Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusu için vatanı kurtaran (12), komutan (12), Kurtuluş Savaşı (7), cesaret (4), kahraman (3), zafer (2) ve savaşları (1) Atatürk'ü betimlemede kullanılan özelliklerden olmuştur. Askeri özellikleri ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

S-E-ORHAN

Türk milletinın Kurtarıcısı

S-E-BATU

iyi bir komutan

S-E-ARAT

Kurtuluş Savaşı geliyor.

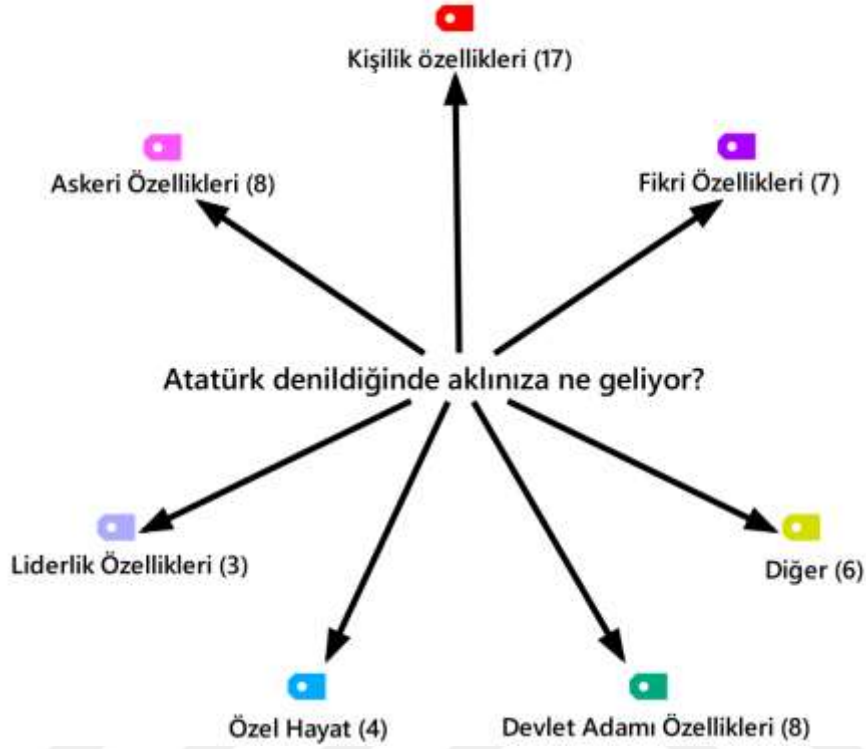
S-K-ASLI

Milli mücadele yılları.

S-E-DEHA

Çağdaş bir ülkenin Kurtarıcısı

4.2. İlköğretim 4., 5., 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinin “Atatürk Denildiğinde Aklınıza Ne Geliyor?” Sorusuna İlişkin Görüşleri Nelerdir? Alt Problemine Yönelik Bulgular

Şekil 4. 2. Öğrencilerin “Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusuna ilişkin görüşleri

Şekil 4.2.’de öğrencilerin “Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusuna verdikleri cevapların 7 kategoride ifade ettikleri görülmektedir. Bu özelliklerden kişisel özellikleri kategorisinde (17), askeri özellikler kategorisinde (8), devlet adamı özellikleri kategorisinde (8), fikri özellikleri kategorisinde (7), liderlik özellikleri kategorisinde (3), özel hayat kategorisinde (4) ve belirli kategorilere giremeyen özellikler diğer özellikler (6) olarak ifade edilmiştir. Söz konusu kategorilere ait alt başlıklar Tablo 4.2’de sunulmuştur.

Tablo 4. 2. Öğrencilerin “Atatürk Denildiğinde Aklınıza Ne Geliyor?” Sorusuna İlişkin Görüşleri

Kod Sistemi	
Öğrenci	
Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?	
Kişilik özellikleri	
ileri görüşlü	9
Çocukları seven	7
Dürüst	6
Yurtsever	5
Hoşgörülü	4
Sevgi dolu	4
Adaletli	3
Saygılı	3
Yardımseser	3
Zeki	3
Çalışkan	3
Fedakâr	2
Kararlılık	2
Ahlaklı	1
Dahi	1
Güvenilir	1
Onurlu	1
Askeri Özellikleri	
Vatani kurtaran	10
Kahraman	7
Cesaret	5
Savaşları	4
Kurtuluş savaşı	3
Komutan	1
Zafer	1
Çanakkale savaşı	1
Fikri Özellikleri	
İnkılaplar	6
Bağımsızlık	5
Yenilikçi	4
Barış	2
Laik	2
Duyarlılık	1
Eğitime önem veren	1
Liderlik Özellikleri	
Liderlik	13
Cesaret	5
Başarı	3
Devlet Adamı Özellikleri	
Cumhuriyet	7
Yurtsever	5
Türkiye	5
Demokrasi	3
İlkeler	2
Barış	1
Birlik ve beraberlik	1
TBMM'yi açan	1
Diğer	
Kitap	4
Uğruna ölünecek insan	1
ağaç sevgisi	1
Atatürk Köşesi	1
Bayramlar	1
İmzası	1
Özel Hayat	
Anıtkabir	1
Anne ve babası	1
Kızı Ülkü	1
Hayatı	1

Kişisel özellikler kategorisinde Atatürk için 17 özellik betimlendiği tespit edilmiştir. Bu özelliklerden Atatürk'ü betimlemek için; ileri görüşlü (9), çocukları seven (7), dürüst (6), yurtsever (5), hoşgörülü (4), sevgi dolu (4), adaletli (3), saygılı (3), yardımseser (3), zeki (3), çalışkan (3), fedakâr (2), kararlılık (2), ahlaklı (1), dahi (1), güvenilir (1) ve onurlu (1) Atatürk'ü betimlemede kullanılan özelliklerden olmuştur. “Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusuna verilirken kişisel özellikler ile ilgili öğrencilerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

7Ö-E-HANİFE

5Ö-K-ŞEYMA

5Ö-K-ÖZGÜ

4Ö-E-ŞENEL

ileri görüşlülüğü,
çocukları seven kişi
Dürüstlük
Hoş görülüğü

Fikri özellikleri kategorisinde Atatürk için 7 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Bu özelliklerden Atatürk'ü betimlemek için inkılaplar (6), bağımsızlık (5), yenilikçi (4), barış (2), laik (2), duyarlılık (1) ve eğitime önem veren (1) Atatürk'ü betimlemede kullanılan özelliklerden olmuştur. "Fikri özellikleri ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

5Ö-E-CEM

6Ö-K-ZİYYAN

6Ö-K-YAĞMUR

7Ö-E-SERCAN

inkılapları
yenilikçi
Bağımsızlığımızı
Laik

Askeri özellikleri kategorisinde Atatürk için 8 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Bu özelliklerden öğrencilere "Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?" sorusu için vatani kurtaran (10), kahraman (7), cesaret (5), savaşları (4), Kurtuluş Savaşı (3), komutan (2), zafer (1) ve Çanakkale Savaşı (1) Atatürk'ü betimlemede kullanılan özellikler arasında olmuştur. Askeri özellikleri ile ilgili kullanılan ifade örnekleri aşağıdaki gibidir:

6Ö-K-YAĞMUR

5Ö-K-ÖZGÜ

4Ö-E-FİKRET

5Ö-K-ŞEYDA

İlkeleri kurtaran
Türkiye'nin kahramanı
cesareti
kurtuluş savaşını

Devlet adamı özellikleri kategorisinde Atatürk için 8 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Bu özelliklerden "Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?" sorusu için cumhuriyet (7), Türkiye (5), yurtsever (5), demokrasi (3), ilkeler (2), barış (1), birlik ve

beraberlik (1) ve TBMM'yi açan (1) Atatürk'ü betimlemede kullanılan özelliklerden olmuştur. Devlet adamı özellikleri ile ilgili öğrencilerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

4Ö-K-NURTEN

cumhuriyet

7Ö-K-SAFİYE

Atatürkü ve milletini çok seven biri

5Ö-E-NURCAN

DEMOKRASİ

4Ö-K-REYYAN

ilke leri

Liderlik özellikleri kategorisinde Atatürk için 3 özellik betimlendiği tespit edilmiştir. Bu özelliklerden Atatürk'ü betimlemek için kullanılan özellikler; liderlik (13), cesaret (5) ve başarı (3) olarak belirlenmiştir. Bu kategoride yer alan “Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusuna verilen liderlik özellikleri ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

4Ö-K-SERPİL

lider özelliği
cesur yürekli

7Ö_K_ÜLKÜ

4Ö-K-DENİZ

başarı

5Ö-E-NURCAN

zafer

Özel hayatı özellikleri kategorisinde Atatürk için 4 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Bu özelliklerden “Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusu için Hayatı (1), Kızı Ülkü (1), Anıt kabir (1), Anne ve babası (1) kullanılan özelliklerdir. Özel hayatı özellikleri ile ilgili öğrencilerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

5Ö-E-CEM

annesi ve babası

5Ö-K-ŞEBNEM

onun çok sevdiği bir nes olan Ülkü geliyor

5Ö-E-FURKAN

Anıt kabir

5Ö-E-ATA

başarı

Diğer özellikleri kategorisinde Atatürk için 6 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Bu özelliklerden “Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusu için Kitap (4), Uğruna ölünecek insan (1), Ağaç sevgisi (1), Atatürk köşesi (1), Bayramlar (1) ve İmzası (1)

kullanılan özelliklerdir. Diğer özellikleri ile ilgili öğrencilerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıdaki gibidir:

4Ö-K-NURTEN

Kitap

4Ö-E-NUSRET

Bayramlar

4Ö-K-MİLHAN

ağaç sevgisi

Öğretmen ve öğrencilerin “Atatürk Denildiğinde Aklınıza Ne Geliyor?” sorusuna ilişkin görüşleri arasındaki benzer ve farklı yanlarının aşağıda verilmiştir.

Kişilik Özellikleri

- **Ortak Kullanılan İfadeler:** iletir görüşlü, yurtsever, sevgi dolu, fedakâr, kararlılık, çalışkan, dahi, adaletli, zeki ve saygılı
- **Sadece Öğretmenlerin ifadeleri:** çağdaş, örnek insan, planlı, halkı örgütleyen, evrensel, yazar, fiziki görünüş, kültür, aydın, idealist, ikna yeteneği yüksek, insana önem veren, kibar, yakışıklı ve mücadeleci
- **Sadece Öğrencilerin ifadeleri:** çocukları seven, dürüst, hoşgörülü, yardımsever, ahlaklı, güvenilir ve onurlu

Askeri Özellikleri

- **Ortak Kullanılan İfadeler:** vatani kurtaran, komutan, kahraman, Kurtuluş savaşı, cesaret, savaşları ve zafer
- **Sadece Öğrencilerin ifadeleri:** Çanakkale Savaşı

Devlet Adamı Özellikleri

- **Ortak Kullanılan İfadeler:** Cumhuriyet, Türkiye, demokrasi
- **Sadece Öğretmenlerin ifadeleri:** Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, devlet adamı, yol gösteren, 29 Ekim 1923, egemenlik
- **Sadece Öğrencilerin ifadeleri:** yurtsever, ilkeler, Barış, birlik ve beraberlik, TBMM'yi açanı

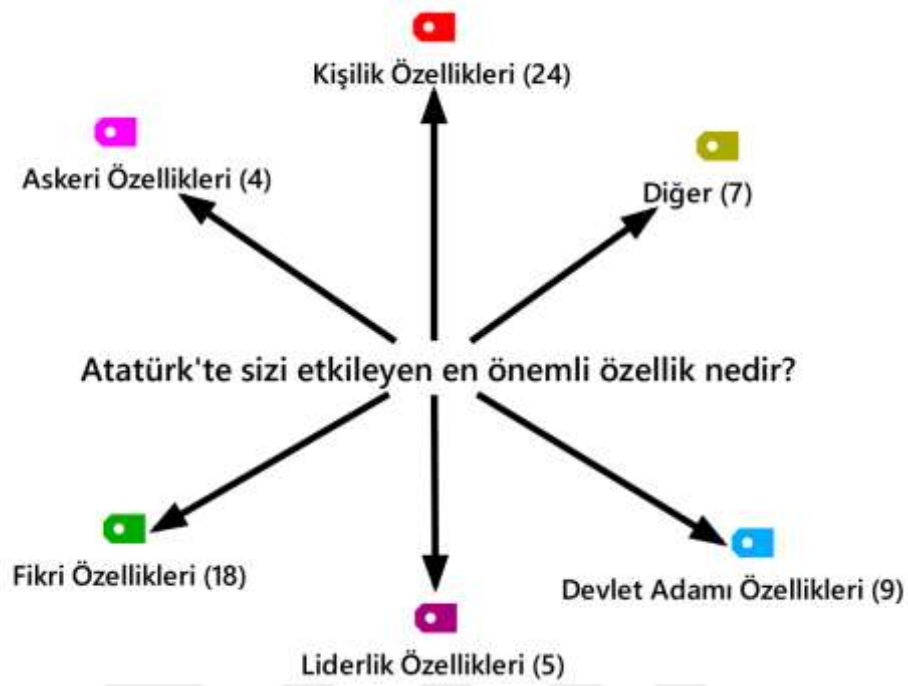
Liderlik Özellikleri

- **Ortak Kullanılan İfadeler:** liderlik, cesaret ve başarı
- **Sadece Öğretmenlerin ifadeleri:** dahi, disiplin ve zafer

Fikri Özellikleri

- **Ortak Kullanılan İfadeler:** yenilikçi, bağımsızlık, inkılapçı ve laik
- **Sadece Öğretmenlerin ifadeleri:** bilimsel, devrimleri, manevi değerler, milliyetçilik, idealist, halkçılık, sanat ve başöğretmen
- **Sadece Öğrencilerin ifadeleri:** barış, duyarlılık ve eğitime önem veren

4.3. “Atatürk'te Sizi Etkileyen En Önemli Özellik Nedir?” Sorusuna İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri Nelerdir?” Alt Problemine Yönelik Bulgular

Şekil 4. 3. Öğretmenlerin “Atatürk'te Sizi Etkileyen En Önemli Özellik Nedir?” Sorusuna İlişkin Görüşleri

Şekil 4.3.'de öğretmenlerin “Atatürk'te sizi etkileyen en önemli özellik nedir?” sorusuna verdikleri cevapların 6 kategoride toplandığı görülmektedir. Bu özelliklerden kişisel özellikler kategorisinde (24), fikri özellikleri kategorisinde (18), askeri özellikler kategorisinde (4), devlet adamı özellikleri kategorisinde (9) liderlik özellikleri kategorisinde (5) ve diğer özellikler kategorisinde (7) özellik ifade edilmiştir. Öğretmenlerin “Atatürk'te sizi etkileyen en önemli özellik nedir?” sorusuna verdikleri cevapların liste şeklindeki gösterimi Tablo 4.3'de verilmiştir.

Tablo 4. 3. Öğretmenlerin “Atatürk’te Sizi Etkileyen En Önemli Özellik Nedir?” Sorusuna İlişkin Görüşleri

Kod Sistemi			
Öğretmenler			
Atatürk'te sizi etkileyen en önemli özellik nedir?			
Kişilik Özellikleri			
İleri görüşlülüğü	21	İnkılapçı	2
Kararlılığı	11	Devrimci ruhlu	1
Azimli olması	8	Çözüm odaklı	1
Zekiliği	7	Türklüğe ve Türkiye'ye verdiği önem	1
Cesareti	5	Sözleri	1
Kitap okumayı seven	4	Laik ve demokratik	1
Engelleri aşabilmesi	3	Evensel fikirleri	1
Çalışkanlığı	3	Özgürlükçü ruhu	1
Fedakâr olması	3	Uderlik Özellikleri	
Zamanında hareket etmesi	2	Liderliği	15
Akıllılığı	2	Kendini milletine adanması	3
Yardımsaver olması	1	Milli mücadeleyi organize etmesi	1
Nazik olması	1	Tüm dünyanın liderliğini tanınması	1
Sabırlı	1	Sakarya savaşını kaburgası kırık yönetmesi	1
Adaletliliği	1	Askeri Özellikleri	
Mücadeleci olması	1	Pes etmemesi	3
Mesleğine sevgisi	1	Vatani savunması	3
Kişilik özellikleri	1	Yaptığı savaşlar	1
İyi bir dinleyici olması	1	Askeri alandaki başarıları	1
Dürüst olması	1	Devlet Adamı Özellikleri	
Onurlu olması	1	Türk milletinin kurtarıcısı	3
İnsancıl	1	Türkiye'yi kuması	2
Merhamet ve sevgi	1	Dik duruşu	2
Planlı olması	1	Başarıları	1
Fikri Özellikleri		Siyasi dehası	1
Vatanseverliği	8	Milletine olan inancı	1
Bağımsızlık ve özgürlük anlayışı	5	İşbirliği ile devleti istikbale kavuşturması	1
Çağdaşlığı	3	Son zamanlarında bile devleti düşünmesi	1
Milletini değerli görmesi	3	Devleti kısa sürede toparlaması	1
Disiplin anlayışı	3	Diğer	
Yenilikçi olması	3	Kitap yazması	2
Milliyetçiliği	3	Her yönü	2
Halkı birbirine Kenetleyen	2	Mirasını Türkiye Cumhuriyetine bağışlaması	2
Bilime önem vermesi	2	Geometri kitabının olması	1
Kadına verdiği değere	2	Nutuğu yazması	1
		Karizması	1
		Şık giyinmesi	1

Tablo 4.3.'e göre kişisel özellikler kategorisinde Atatürk için 24 özellik betimlendiği tespit edilmiştir. Bu özelliklerden Atatürk'ü betimlemek için; ileri görüşlülüğü (21), kararlılığı (11), azimli olması (8), zekiliği (7), cesareti (5), kitap okumayı seven (4), engelleri aşabilmesi (3), çalışkanlığı (3), fedakâr olması (3), zamanında hareket etmesi (2), akıllılığı (2), yardımsaver olması (1), nazik olması (1), sabırlı (1), adaletliliği (1), mücadeleci olması (1), mesleğine sevgisi (1), kişilik özellikleri (1), iyi bir dinleyici olması (1), dürüst olması (1), onurlu olması (1), insancıl (1), merhamet ve sevgi (1) ve planlı olması (1) Atatürk'ü betimlemede kullanılan özelliklerden olmuştur. “Atatürk'te sizi etkileyen en önemli özellik nedir?” sorusuna verilirken kişisel özellikler ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

S-E-KAYA

İleri görüşlü olması.

S-K-BEYZA

kararlı oluşu,

S-K-SELİN

Mucadeleci olması.

SB-K-FATMA

Zekasını çok iyi kullanabilmesi

S-E-ARAT

cesur oluşu

Tablo 4.3.'e göre fikri özellikleri kategorisinde Atatürk için 18 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Bu özelliklerden Atatürk'ü betimlemek için vatanseverliği (8), bağımsızlık ve özgürlük anlayışı (5), çağdaşlığı (3), milletini değerli görmesi (3), disiplin anlayışı (3), yenilikçi olması (3), milliyetçiliği (3), halkı birbirine kenetleyen (2), bilime önem vermesi (2), kadına verdiği değere (2), inkılapları (2), devrimci ruhlu (1), çözüm odaklı (1), Türklüğe ve Türkiye'ye verdiği önem (1), sözleri (1), laik ve demokratik (1), evrensel fikirleri (1) ve özgürlükçü ruhu (1) Atatürk'ü betimlemede kullanılan özelliklerden olmuştur. Düşünce sistemi ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

SB-K-YAREN

Vatansever olması.

S-E-EMİN

Özgürlük ve bağımsızlık

S-K-DENİZ

yenilikçi aklı olması.

SB-E-NAİL

Türk milliyetçisi olması,

Liderlik özellikleri kategorisinde Atatürk için 5 özellik betimlendiği tespit edilmiştir. Bu özelliklerden Atatürk'ü betimlemek için kullanılan özellikler; liderliği (15), kendini milletine adanması (3), milli mücadeleyi organize etmesi (1), tüm dünyanın liderliğini tanınması (1) ve Sakarya Savaşını kaburgası kırık yönetmesi (1) Atatürk'ü betimlemede kullanılan özelliklerden olmuştur. "Atatürk'te sizi etkileyen en önemli özellik nedir?" sorusuna verilen liderlik özellikleri ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

SB-K-MİRAY

Lider bir kişiliği

SB-K-HELİN

Ö kendini birlikte adayın bir lideri

SB-K-HİLAL

Hic bir siber gazeteden yalnızca vatan için çab
mıs olması

Devlet adamı özellikleri kategorisinde Atatürk için 9 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Bu özelliklerden “Atatürk’te sizi etkileyen en önemli özellik nedir?” sorusu için Türk milletinin kurtarıcısı (3), Türkiye’yi kurması (2), dik duruşu (2), başarıları (1), siyasi dehası (1), milletine olan inancı (1), işbirliği ile devleti istikbale kavuşturması (1), son zamanlarında bile devleti düşünmesi (1) ve devleti kısa sürede toparlaması (1) Atatürk’ü betimlemede kullanılan özelliklerden olmuştur. Devlet adamı özellikleri ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

S-K-ASLI

En kararsız ve umutsuz

S-E-GANI

kurtuluş için yalvarması.
Ülkeyi sarstırmaz göçer temeller üzerine inşa
etmesi.

SB-E-NURİ

Dik duruşu

S-E-ENES

Türk Milletinin Kurtarıcısı.

Askeri özellikleri kategorisinde Atatürk için 4 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Bu özelliklerden “Atatürk’te sizi etkileyen en önemli özellik nedir?” sorusu için pes etmemesi (3) ve vatanı savunması (3), yaptığı savaşlar (1) ve askeri alandaki başarıları (1) Atatürk’ü betimlemede kullanılan özelliklerden olmuştur. Askeri özellikleri ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

SB-K-SİNEM

Hic bir zaman umutsuzluğa dönmeyi, kararsız
olmaması.

S-E-ENES

Vatanı savunmasında

S-E-ADİL

olduğu savaşlar

S-E-ACAR

Askeri alandaki başarıları

SB-K-ÖZGE

Kararlı oluşu.

“Atatürk’te sizi etkileyen en önemli özellik nedir?” sorusu için diğer özellikleri kategorisinde Atatürk için 7 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Bu özellikler; kitap yazması (2), her yönü (2) ve mirasını Türkiye Cumhuriyetine bağışlaması (2), geometri kitabının olması (1), Nutuk’u yazması (1), karizması (1) ve şık giyinmesi (1) olmuştur. Diğer özellikleri ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

SB-K-DİANA

- Yazar olması

S-E-ORHAN

Atatürk'ün her yönü beni etkiliyor.

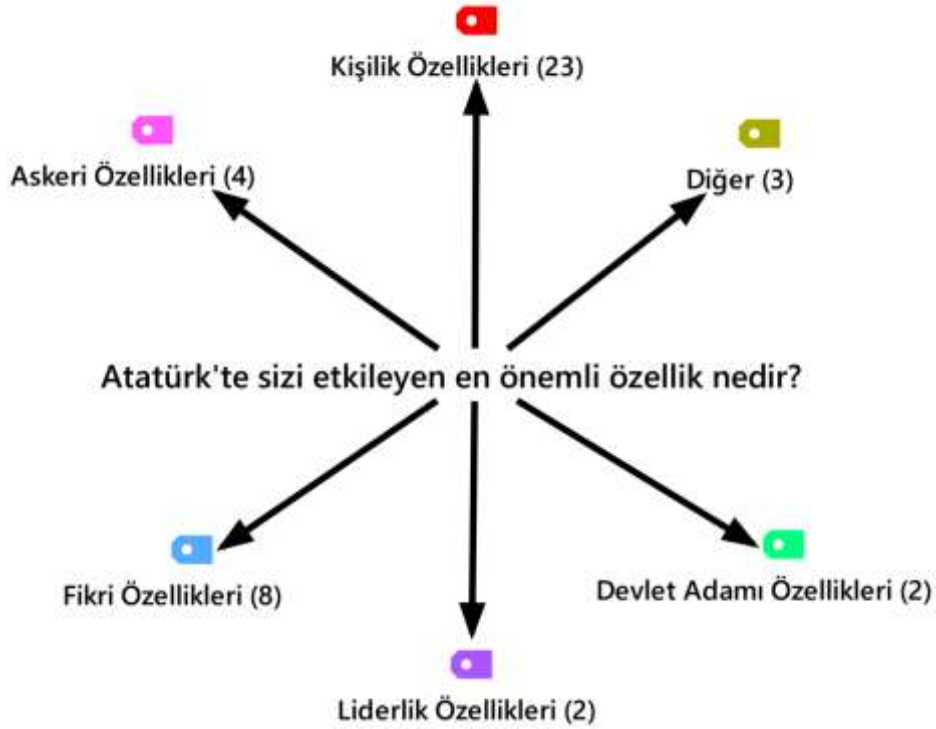
SB-K-DİANA

“Nutuk”

S-K-BEYZA

Karizması

4.4. “Atatürk'te Sizi Etkileyen En Önemli Özellik Nedir?” Sorusuna İlişkin Öğrencilerin Görüşleri Nelerdir?” Alt Problemine Yönelik Bulgular

Şekil 4. 4. Atatürk'te Sizi Etkileyen En Önemli Özellik Nedir?

Şekil 4.4’de öğrencilerin “Atatürk’te sizi etkileyen en önemli özellik nedir?” sorusuna verdikleri cevapların 6 kategoride toplandığı görülmektedir. Bu özelliklerden kişisel özellikler kategorisinde (23), fikri özellikleri kategorisinde (8), askeri özellikler

kategorisinde (4), devlet adamı özellikleri kategorisinde (2), liderlik özellikleri kategorisinde (2) ve diğer özellikler kategorisinde (3) özellik ifade edilmiştir. Söz konusu kategorilere ait alt başlıklar Tablo 4.4.'de sunulmuştur.

Tablo 4. 4. Öğrencilerin “Atatürk’te Sizi Etkileyen En Önemli Özellik Nedir?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar

Kod Sistemi	
Öğrenci	
Atatürk’te sizi etkileyen en önemli özellik nedir?	
Kişilik Özellikleri	
İleri görüşlülüğü	16
Çocukları sevmesi	10
Zekiliği	6
Cesareti	5
Sabırlı	4
Kararlılığı	3
Fedakâr olması	3
Doğa sevgisi	3
Çalışkanlığı	3
Hoşgörülü olması	2
Yardımsöver olması	2
Kitap okumayı seven	2
Yenilikçi olması	2
Adaletliliği	2
İyi kalpli olması	2
Barışsever olması	2
Alçak gönüllü olması	2
Güvenilir olması	1
Planlı olması	1
Nazik olması	1
Dürüst olması	1
Saygılı	1
Ahlaklı	1
Fikri Özellikleri	
Vatanseverliği	10
Sanata değer vermesi	2
Tarafsızlığı	1
Çok yönlü bakması	1
Çözüm kaynağı	1
Bilime önem vermesi	1
Din düşmanlığı yapmaması	1
Mantıklı düşünmesi	1
Liderlik Özellikleri	
Liderliği	10
Komutan	1
Askeri Özellikleri	
Pes etmemesi	1
Azimli olması	1
Çevik olması	1
Askerlere önem vermesi	1
Diğer	
Yakışıklılığı	1
Halkın ona Atatürk ismini vermesi	1
Bütünüyle aklıma geliyor	1
Devlet Adamı Özellikleri	
Türkiye’yi kurması	1
Başarıları	1

Tablo 4.4.’de Atatürk’ü betimlemek için kullanılan özelliklerden (alt kategorilerden) ileri görüşlülüğü (16), çocukları sevmesi (10), vatanseverliği (9) ve liderliği (9) ifadelerinin en çok kullanılan özellikler olduğu anlaşılmaktadır.

Kişisel özellikler kategorisinde Tablo 4.4’e göre Atatürk için 23 özellik betimlendiği tespit edilmiştir. Bu özelliklerden Atatürk’ü betimlemek için ileri görüşlülüğü (16), çocukları sevmesi (10), zekiliği (6), cesareti (5), sabırlı (4), kararlılığı (3), fedakâr olması (3), doğa sevgisi (3), çalışkanlığı (3), hoşgörülü olması (2), yardımsöver olması (2), kitap okumayı seven (2), yenilikçi olması (2), adaletliliği (2), iyi kalpli olması (2), barışsever olması (2), alçak gönüllü olması (2), güvenilir olması (1), planlı olması (1), nazik olması (1), dürüst olması (1), saygılı (1) ve ahlaklı (1) olması Atatürk için kullanılan ifadeler arasında yer almıştır. “Atatürk’te sizi etkileyen en önemli özellik nedir?” sorusuna

verilirken kişisel özellikler ile ilgili öğrencilerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıdaki gibidir:

7Ö-E-HANİFE

İleri görüşlü olması beni etkiliyor.

6Ö-K-YAĞMUR

İleri görüşlü olması

6Ö-K-HANDAN

Çocuk sevgisi'dir.

7Ö-E-ILGIN

Akıllığı, zekiliği.

7Ö-E-VOLKAN

Çesur olması

6Ö-K-ŞENAY

yenilikçi bakış açılarıdır.

Tablo 4.4'e göre fikri özellikleri kategorisinde Atatürk için 9 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Bu özelliklerden Atatürk'ü betimlemek için; Vatanseverliği (9), Sanata değer vermesi (2), Tarafsızlığı (1), Çok yönlü bakması (1), Geleceği tahmin etmesi (1), Çözüm kaynağı (1), Bilime önem vermesi (1), Din düşmanlığı yapmaması (1) ve Mantıklı düşünmesi (1) kullanılan özelliklerden olmuştur. Atatürk'ün fikri özellikleri ile ilgili öğrencileri görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

5Ö-E-CEM

vatanseverliği

6Ö-K-SELCAN

sanata önem veren bir

5Ö-E-MEHMET

mantıklı düşünenlerdir.

7Ö-E-HANİFE

geleceği tahmin edebiliyor.

6Ö-K-YAĞMUR

ileri görüşlü olması

5Ö-E-MEHMET

mantıklı düşünenlerdir.

Liderlik özellikleri kategorisinde Atatürk için 2 özellik betimlendiği tespit edilmiştir. Bu özelliklerden Atatürk'ü betimlemek için; liderliği (10) ve komutan (1) kullanılan özellik olmuştur. "Atatürk'te sizi etkileyen en önemli özellik nedir?" sorusuna verilen liderlik özellikleri ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

4Ö-E-AYBERG

iyi bir lider olması

7Ö-E-MAHMUT

çok iyi bir komutan olması

Devlet adamı özellikleri kategorisinde Atatürk için 2 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Bu özelliklerden “Atatürk’te sizi etkileyen en önemli özellik nedir?” sorusu için Türkiye’yi kurması (1) ve başarıları (1) kullanılan özelliklerden olmuştur. Devlet adamı özellikleri ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

6Ö-E-FIRAT

Türkiyeyi nasıl kurduğu

7Ö-E-SERKAN

başarısı

Askeri özellikleri kategorisinde Atatürk için 4 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Bu özelliklerden “Atatürk’te sizi etkileyen en önemli özellik nedir?” sorusu için pes etmemesi (1), azimli olması (1), çevik olması (1) ve askerlere önem vermesi (1) kullanılan özelliklerden olmuştur. Devlet adamı özellikleri ile ilgili öğrencilerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

5Ö-K-YEŞİM

pes etmemesi

7Ö-K-BENGÜ

askerlere olan duyarlılığı

4Ö-K-SERGEN

çevik olması

“Atatürk’te sizi etkileyen en önemli özellik nedir?” sorusu için diğer özellikleri kategorisinde Atatürk için 3 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Yakışıklılığı (1), halkın ona Atatürk ismini vermesi (1) ve bütünüyle aklıma geliyor (1) ifadeleri kullanılan özellikler arasında yer almıştır. Diğer özellikleri ile ilgili öğrencilerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

4Ö-E-AYBERG

Yakışıklı olması

4Ö-E-ÖMER

Halkın ona Atatürk ismini vermesi

7Ö-K-ÜLKÜ

O bütünüyle eşsiz bir insan

Öğretmen ve öğrencilerin “Atatürk’te sizi etkileyen en önemli özellik nedir?” sorusuna ilişkin görüşlerindeki benzerlik ve farklıklar aşağıda özetlenmiştir.

Kişilik Özellikleri

- **Ortak Kullanılan İfadeler:** ileri görüşlülüğü, zekiliği, cesareti, kararlılığı, fedakâr olması, sabırlı, çalışkanlığı, yardımsever olması, kitap okumayı seven, adaletliliği, dürüst olması, planlı olması ve nazik olması
- **Sadece Öğretmenlerin ifadeleri:** azimli olması, cesareti, engelleri aşabilmesi, zamanında hareket etmesi, akıllılığı, yardımsever olması, mücadeleci olması, mesleğine sevgisi, kişilik özellikleri, iyi bir dinleyici olması, onurlu olması, insancıl ve merhamet ve sevgi
- **Sadece Öğrencilerin ifadeleri:** çocukları sevmesi, doğa sevgisi, hoşgörülü olması, yenilikçi olması, iyi kalpli olması, barışsever olması, alçak gönüllü olması, güvenilir olması, saygılı ve ahlaklı

Askeri Özellikleri

- **Ortak Kullanılan İfadeler:** pes etmemesi
- **Sadece Öğretmenlerin ifadeleri:** vatani savunması, yaptığı savaşlar, askeri alandaki başarıları
- **Sadece Öğrencilerin ifadeleri:** azimli olması, çevik olması, askerlere önem vermesi

Devlet Adamı Özellikleri

- **Ortak Kullanılan İfadeler:** Türkiye’yi kurması, başarıları
- **Sadece Öğretmenlerin ifadeleri:** Türk milletinin kurtarıcısı, dik duruşu, siyasi dehası, milletine olan inancı, işbirliği ile devleti istikbale kavuşturması, son zamanlarında bile devleti düşünmesi ve devleti kısa sürede toparlaması

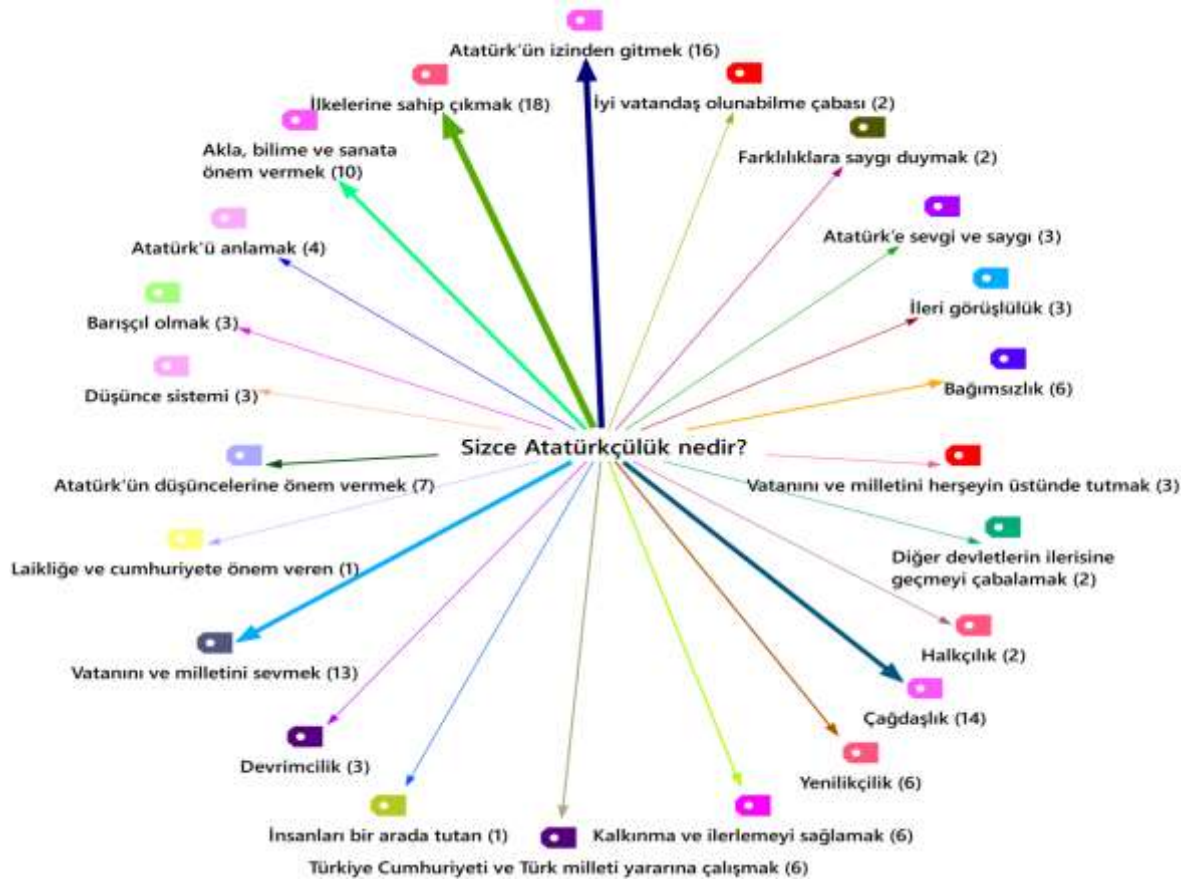
Liderlik Özellikleri

- **Ortak Kullanılan İfadeler:** liderliği
- **Sadece Öğretmenlerin ifadeleri:** kendini milletine adanması, Milli mücadeleyi organize etmesi, Tüm dünyanın liderliğini tanınması, Sakarya Savaşını kaburgası kırık yönetmesi
- **Sadece Öğrencilerin ifadeleri:** komutan

Fikri Özellikleri

- **Ortak Kullanılan İfadeler:** vatanseverliği, bilime önem vermesi ve çözüm kaynağı
- **Sadece Öğretmenlerin ifadeleri:** bağımsızlık ve özgürlük anlayışı, çağdaşlığı, milletini değerli görmesi, disiplin anlayışı, yenilikçi olması, milliyetçiliği, halkı birbirine kenetleyebilmesi, kadına verdiği değer, inkılapları, devrimci ruhu, Türklüğe ve Türkiye’ye verdiği önem, sözleri, laik ve demokratik yapısı, evrensel fikirleri ve özgürlükçü ruhu
- **Sadece Öğrencilerin ifadeleri:** sanata değer vermesi, tarafsızlığı, ileri görüşlülüğü, çözüm kaynağı, din düşmanlığı yapmaması ve mantıklı düşünmesi

4.5. “Sizce Atatürkçülük Nedir?” Sorusuna İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri Nelerdir?” Alt Problemine Yönelik Bulgular

Şekil 4. 5. Öğretmenlerin “sizce Atatürkçülük nedir?” sorusuna verdikleri cevaplar

Şekil 4.5’da öğretmenlerin “Sizce Atatürkçülük nedir?” sorusuna verdikleri cevapların 23 farklı özellekle ifade ettikleri görülmektedir. Öğretmenlerin “sizce Atatürkçülük nedir?” sorusuna ilişkin; ilkelerine sahip çıkmak (18), Atatürk’ün izinden gitmek (16), çağdaşlık (14), vatanını ve milletini sevmek (13), akla, bilime ve sanata önem vermek (10), Atatürk’ün düşüncelerine önem vermek (7), yenilikçilik (6), bağımsızlık (6), kalkınma ve ilerlemeyi sağlamak (6), Türkiye cumhuriyeti ve Türk milleti yararına çalışmak (6), Atatürk’ü anlamak (4), Atatürk’e sevgi ve saygı (3), barışçıl olmak (3), düşünce sistemi (3), vatanını ve milletini her şeyin üstünde tutmak (3), devrimcilik (3), ileri görüşlülük (3), farklılıklara saygı duymak (2), diğer devletlerin ilerisine geçmeyi çabalamak (2), halkçılık (2), iyi vatandaş olunabilme çabası (2), insanları bir arada tutan (1) ve laikliğe ve cumhuriyete önem veren (1) cevapları yer almıştır.

S-E-BATU

Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı olmak

S-K-CANSU

Atatürk'ün anlamak onun yolunda ilerlemek.

S-E-ERAY

Çoğuş toplumlari yata boyabilmek,

S-E-AGAH

Vatanini, milletini, bayrogini, devletini
sevmek, bunun iain hizmet etmek.

S-E-EMİN

fikirlerini benimmemedir.

S-K_DAMLA

Atatürkçülük milletini ve ülkesini sevmek

S-E-ARAT

Atatürk ilkelerine ve inkılaplarına sahip çıkarak
onları uygulamaktır.

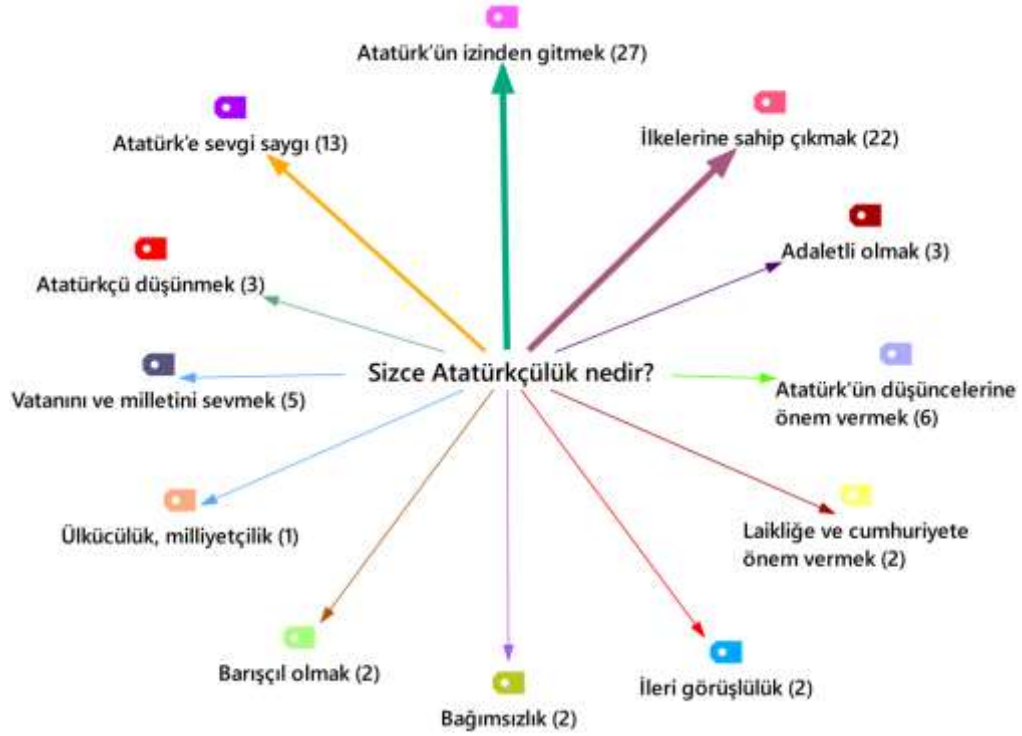
S-E-ENES

Atatürk'ün düşüncelerine uygun uygun
layan, onu koruyan, geliştiren, onun ilke ve
inkılaplarına bağlılık.

S-K-SELİN

Atatürkçülük, Atatürk'ün bilerek verdiği ilke ve fikirleri benim.
Senek. Bu fikirleri günlük hayatımızda uygulamaktır.

4.6. “Sizce Atatürkçülük Nedir?” Sorusuna İlişkin Öğrencilerin Görüşleri Nelerdir?” Alt Problemine Yönelik Bulgular

Şekil 4. 6. Öğrencilerin “Sizce Atatürkçülük nedir?” sorusuna verdikleri cevaplar

Şekil 4.6.'da öğrencilerin “Sizce Atatürkçülük nedir?” sorusuna verdikleri cevapların 12 farklı özellikle ifade ettikleri görülmektedir. Öğrencilerin “Sizce Atatürkçülük Nedir?” sorusunda elde edilen özellikler (alt başlıklar) görülmektedir. Öğrencilerin bu soruda 12 farklı özellik kullandıkları görülmektedir. Bu özellikler; Atatürk’ün izinden gitmek (27), ilkelerine sahip çıkmak (22), Atatürk’e sevgi saygı (13), Atatürk’ün düşüncelerine önem vermek (6), vatanını ve milletini sevmek (5), Atatürkçü düşünmek (3), ileri görüşlülük (2), adaletli olmak (3), barışçıl olmak (2), laikliğe ve cumhuriyete önem vermek (2), bağımsızlık (2) ve ülkücülük, milliyetçilik (1) olarak elde edilmiştir.

7Ö-K-SAFİYE

Atatürk'ün izinden giden

4Ö-E-YİĞİT

Atatürk ilkelerine uymaktır.

7Ö-E-ILGIN

Atatürkü seven değer veren insanların

7Ö-E-HANİFE

onun gibi düşünen insanlara verilen isimdir.

7Ö-K-ÜLKÜ

adalet, eşitlik, halkçılık gibi ilkeleri.

6Ö-K-SELCAN

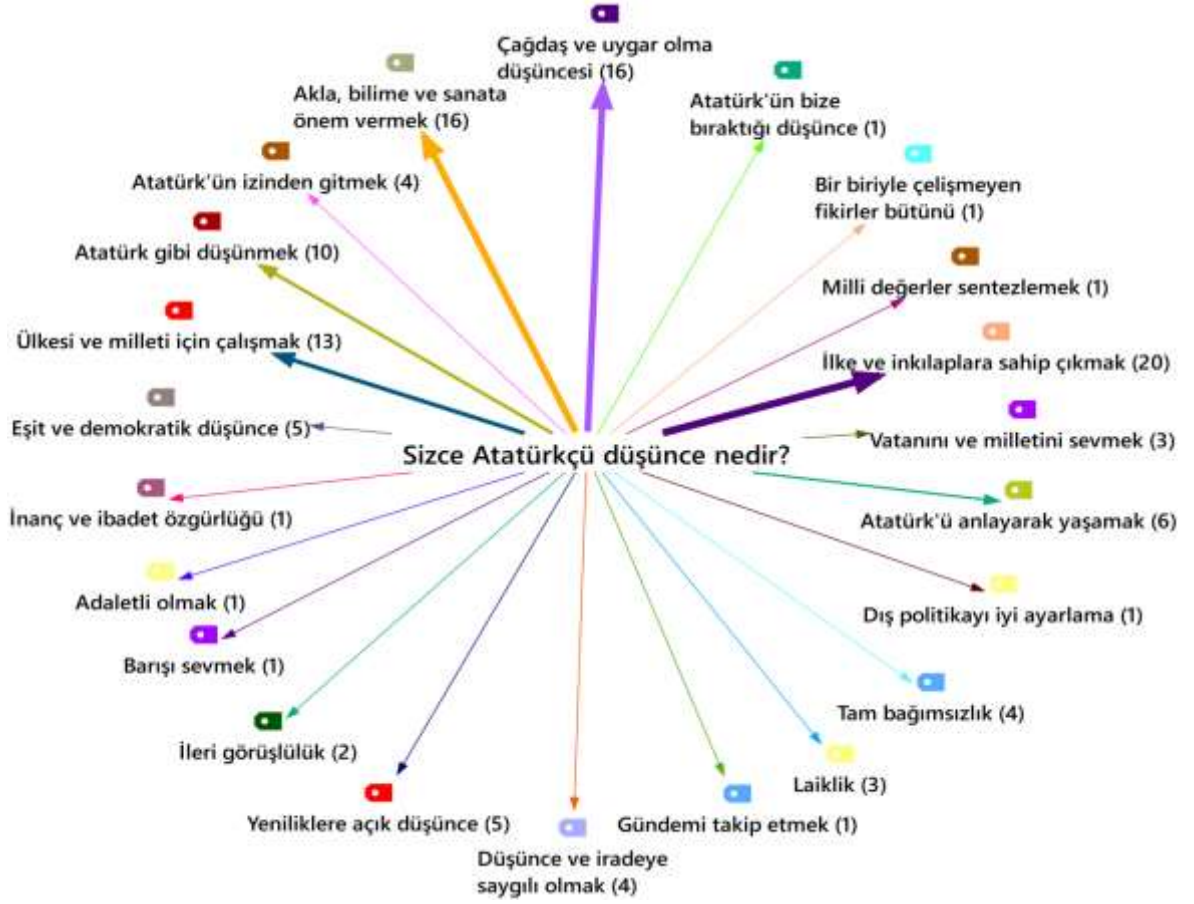
Atatürk'ün tarafını tutmaktır.

Öğretmen ve öğrencilere sorulan “sizce Atatürkçülük nedir?” sorusu için elde edilen ifadelerdeki ortak ve farklı kullanılan ifadeler aşağıda belirtilmiştir.

Sizce Atatürkçülük nedir?

- **Ortak Kullanılan İfadeler:** Atatürk’ün izinden gitmek, ilkelerine sahip çıkmak, vatanını ve milletini sevmek, Atatürk’e sevgi saygı, Atatürk’ün düşüncelerine önem vermek, bağımsızlık, ileri görüşlülük, barışçıl olmak ve laikliğe ve cumhuriyete önem vermek
- **Sadece Öğretmenlerin ifadeleri:** çağdaşlık, akla, bilime ve sanata önem vermek, yenilikçilik, kalkınma ve ilerlemeyi sağlamak, Türkiye cumhuriyeti ve Türk milleti yararına çalışmak, Atatürk’ü anlamak, düşünce sistemi, vatanını ve milletini her şeyin üstünde tutmak, devrimcilik, farklılıklara saygı duymak, diğer devletlerin ilerisine geçmeyi çabalamak, halkçılık iyi vatandaş olunabilme çabası ve insanları bir arada tutan
- **Sadece Öğrencilerin ifadeleri:** Atatürkçü düşünmek, adaletli olmak ve ülkücülük, milliyetçilik

4.7. “Sizce Atatürkçü Düşünce Nedir?” Sorusuna İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri Nelerdir?” Alt Problemine Yönelik Bulgular

Şekil 4.7. Öğretmenlerin “Sizce Atatürkçü Düşünce Nedir?” sorusuna ilişkin görüşleri.

Şekil 4.7.'de öğretmenlerin “Sizce Atatürkçü Düşünce Nedir?” sorusuna verdikleri cevapların 22 farklı özellikte ifade ettikleri görülmektedir. Atatürkçü düşünceyi betimlemek için kullanılan özelliklerden; ilke ve inkılaplara sahip çıkmak (20), çağdaş ve uygar olma düşüncesi (16), akla, bilime ve sanata önem vermek (16), ülkesi ve milleti için çalışmak (13), Atatürk gibi düşünmek (10), Atatürk'ü anlayarak yaşamak (6), yeniliklere açık düşünce (5), eşit ve demokratik düşünce (5), düşünce ve iradeye saygılı olmak (4), tam bağımsızlık (4), Atatürk'ün izinden gitmek (4), laiklik (3), vatanını ve milletini sevmek (3), ileri görüşlülük (2), adaletli olmak (1), Atatürk'ün bize bıraktığı düşünce (1), barışı sevmek (1), bir biriyle çelişmeyen fikirler bütünü (1), inanç ve ibadet özgürlüğü (1), gündemi takip etmek (1), dış politikayı iyi ayarlama (1) ve milli değerler sentezlemek (1) olduğu görülmektedir. “Sizce Atatürkçü Düşünce Nedir?” sorusuna cevap verilirken elde edilen özellikler ile ilgili öğretmen görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

S-E-KAAN

İlke ve inkılaplarına inanmak ve sahip çıkmaktır.

S-E-EDİP

Onun sağduyulu prensiplerine bağlılık

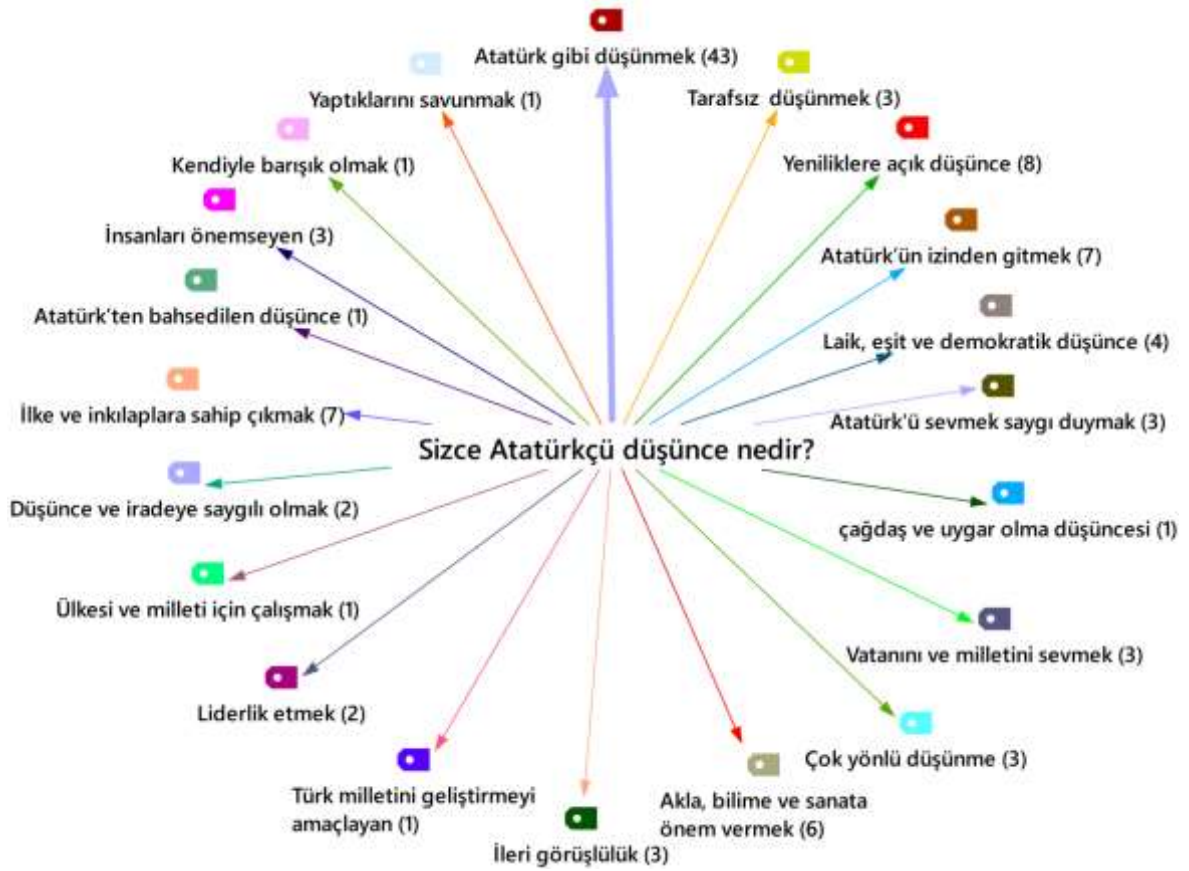
SB-K-YAREN

Atatürk'ün sayesinde milletin bugün ve gelecekte tam bağımsız olması, dinin ve bilimin araçsuzluğunda çağdaş uygarlık düzeyine erişmek.

SB-K-HANDE

Atatürk gibi düşünmek.

4.8. “Sizce Atatürkçü Düşünce Nedir?” Sorusuna İlişkin Öğrencilerin Görüşleri Nelerdir?” Alt Problemine Yönelik Bulgular

Şekil 4. 8. Öğrencilerin “Sizce Atatürkçü düşünce nedir?” sorusuna ilişkin görüşleri

Şekil 4.8.'de öğrencilerin “Sizce Atatürkçü düşünce nedir?” sorusuna verdikleri cevapların 20 farklı özellikle ifade ettikleri görülmektedir. Öğrencilerin Atatürkçü düşünceyi tanımlamak için kullandıkları özellikler arasında; Atatürk gibi düşünmek (43), yeniliklere açık düşünce (8), Atatürk’üne izinden gitmek (7), ilke ve inkılaplara sahip çıkmak (7), akla, bilime ve sanata önem vermek (6), laik, eşit ve demokratik düşünce (4), Atatürk’ü sevmek saygı duymak (3), çok yönlü düşünme (3), ileri görüşlülük (3), tarafsız düşünmek (3), vatanını ve milletini sevmek (3), insanları önemseyen (3), düşünce ve iradeye saygılı olmak (2), liderlik etmek (2), Atatürk’ten bahsedilen düşünce (1), ülkesi ve milleti için çalışmak (1), kendiyle barışık olmak (1), çağdaş ve uygar olma düşüncesi (1), Türk milletini geliştirmeyi amaçlayan (1) ve yaptıklarını savunmak (1) olduğu görülmektedir. “Sizce Atatürkçü düşünce nedir?” sorusuna öğrencilerin verdiği görüşlerden örnekler aşağıdaki gibidir:

6Ö-K-ZIYŞAN

Bence Atatürkçü düşünce onun düşüncesine
tüm iyi düşüncelerdir diye düşünüyorum

6Ö-K-SELCAN

Her şeye açık ve yenilikçi

6Ö-K-YAĞMUR

Atatürk'ün yollarından giden

6Ö-E-TARIK

akıl ve bilime önem veren düşünce

7Ö-K-GÜLAY

Atatürk'ün ilkelerine bağlı düşüncelerdir

6Ö-K-NERMİN

Yeniliğe açık

6Ö-K-SELCAN

Atatürkçü düşünce bence akıl ve bilime önem

6Ö-E-ÖZKAN

Atatürk gibi düşünme, hareket etme.

6Ö-K-ZIYŞAN

Bence Atatürkçü düşünce onun düşüncesine
tüm iyi düşüncelerdir diye düşünüyorum

7Ö-K-TÜLAY

Bence Atatürkçü düşünce
Atatürk gibi düşünmek onun

7Ö-K-ZELİHA

Atatürk gibi düşünce demektir.

7Ö-E-ILGIN

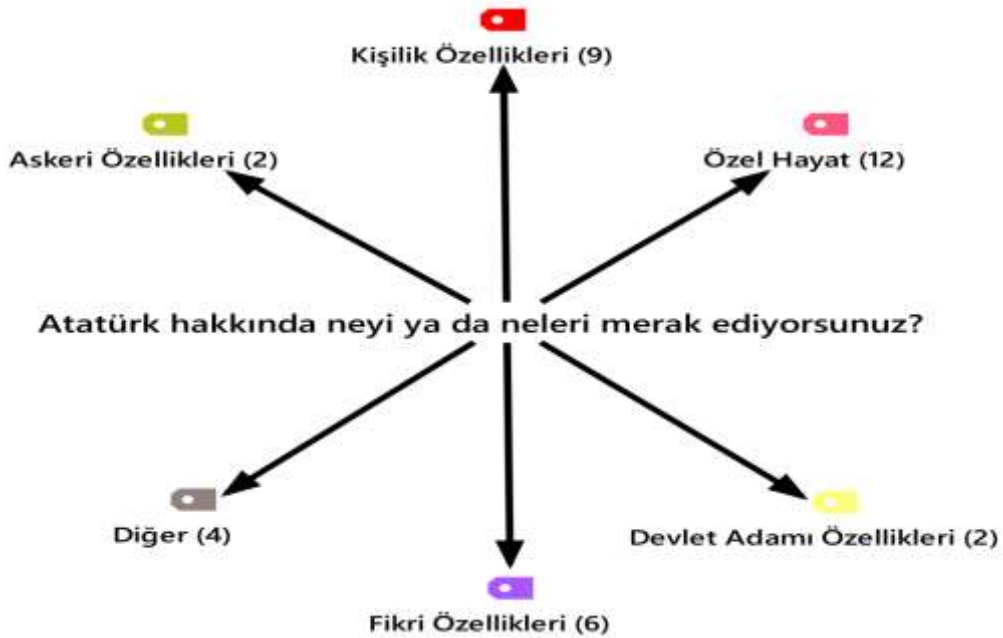
Atatürk'ün düşünce tarzıyla konuşur.

Atatürkçü düşünceyi tanımlamada kullanılan ifadelerin genele olarak benzerlik ve farklılıklarına yönelik özeti aşağıda yer almaktadır.

Sizce Atatürkçü Düşünce Nedir?

- **Ortak Kullanılan İfadeler:** Atatürk'ün izinden gitmek, ilkelerine sahip çıkmak, vatanını ve milletini sevmek, Atatürk'e sevgi saygı, Atatürk'ün düşüncelerine önem vermek, bağımsızlık, ileri görüşlülük, barışçıl olmak ve laikliğe ve cumhuriyete önem vermek
- **Sadece Öğretmenlerin ifadeleri:** Atatürk'ü anlayarak yaşamak, tam bağımsızlık, adaletli olmak, Atatürk'ün bize bıraktığı düşünce, barışı sevmek, bir biriyle çelişmeyen fikirler bütünü, inanç ve ibadet özgürlüğü, gündemi takip etmek, dış politikayı iyi ayarlama ve milli değerler sentezlemek
- **Sadece Öğrencilerin ifadeleri:** Atatürk'ü sevmek saygı duymak, çok yönlü düşünme, tarafsız düşünmek, insanları önemseyen, liderlik etmek, kendiyile barışık olmak, Türk milletini geliştirmeyi amaçlayan ve yaptıklarını savunmak

4.9. “Atatürk Hakkında Neyi Ya Da Neleri Merak Ediyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Öğretmenlerin Görüşleri Nelerdir?” Alt Problemine Yönelik Bulgular

Şekil 4. 9. Öğretmenlerin “Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?” sorusuna ilişkin görüşleri

Şekil 4.9.'da öğretmenlerin “Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevapların 6 kategori fade ettikleri görülmektedir. Bu

özelliklerden özel hayat kategorisinde (12), kişilik özellikleri kategorisinde (9), diğer kategorisinde (4), fikri özellikleri kategorisinde (6) askeri özellikleri kategorisinde (2) ve devlet adamı kategorisinde (2) özellik ifade edilmiştir. Öğretmenlerin “Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevapların ayrıntılı liste şeklindeki gösterimi Tablo 4.5.’de verilmiştir.

Tablo 4. 5. Öğretmenlerin Atatürk Hakkında Neyi Ya Da Neleri Merak Ediyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevapların Tablo Gösterimi.

Kod Sistemi	
Öğretmenler	
Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?	
Özel Hayat	
Hayatındaki detayları	7
Çocukluğu nasıldı?	5
Hangi kitapları okudu	3
Aile hayatına verdiği önem	1
Ailesini	1
Aldığı notlar	1
Arkadaşlarını	1
Atatürk'ün soy ağacı	1
Çocuğu var mıydı?	1
En sevdiği şeyler	1
Evliliği	1
Hastalık süreci	1
Kişilik Özellikleri	
İkna yeteneği	4
İleri görüşlülüğü	3
Başarılarının sırrı	3
Mücadeleci yapısını	3
Fedakarlığı	1
Kendini nasıl motive ederdi?	1
Espiri anlayışı	1
Nelerden etkilenirdi	1
Pratik zekasını	1
Diğer	
Merak ettiklerimi araştırdım	8
Açılmamış arşivleri	2
Başöğretmenliğini merak ediyorum	1
Adına açılmış camii neden yok?	1
Fikri Özellikleri	
İnkılapları nasıl uyguladı	4
Hayat felsefesi	2
Yenilikçi fikirleri	2
Dini konulardaki düşünceleri	2
Bilime neden bu kadar önem verdi?	1
çok yönlülüğünü	1
Askeri Özellikleri	
Kurtuluş savaşındaki ruh hali?	4
Savaşları nasıl başardı	4
Devlet Adamı Özellikleri	
Bugün yaşasaydı ülkemiz nasıl olurdu?	6
Savaş sonrasında kalkınmayı nasıl başardı?	1

Tablo 4.5.’e göre Atatürk’ü betimlemek için merak ettiklerimi araştırdım (8), hayatındaki detayları (7), çocukluğu nasıldı? (5), Kurtuluş Savaşı’ndaki ruh hali? (4), bugün yaşasaydı ülkemiz nasıl olurdu? (6) en çok merak edilen özellikler olmuştur.

Özel hayat kategorisinde Tablo 4.5.’e göre Atatürk için 12 özellik betimlendiği tespit edilmiştir. Bu özelliklerden Atatürk hakkında merak edilen; hayatındaki detayları (7), çocukluğu nasıldı? (5), hangi kitapları okudu (3), aile hayatına verdiği önem (1), ailesini (1), aldığı notlar (1), arkadaşlarını (1), Atatürk’ün soy ağacı (1), çocuğu var mıydı? (1), en sevdiği şeyler (1), evliliği (1) ve hastalık süreci (1) Atatürk hakkında merak edilen özelliklerden olmuştur. “Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?” sorusuna verilen özel hayat kategorisi ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

S-E-ERAY

İnsan olan Mustafa Kemal'i çok merak ediyorum. Onunla belli bir zaman geçirecek günlük hayatındaki Mustafa Kemal'i görmek isterdim.

S-E-BATU

Aile yaşantısı, Çocukluğundan beri nasıl yaşadığı nelerden etkilendiği.

SB-K-FATMA

Hastalığı döneminde ciddi bir teşhis ve tedavi süreci uygulandı mı?

S-K-SILA

merak ederim. Eşri anlayışını, günlük sıradan yaptığı şeyler hakkında daha çok bilgiler verilmesi Devlet adamlığı, lider

SB-K-MİYASE

Özel hayatında nasıl. Muhabbeti, sohbeti, kızı...

Tablo 4.5.'e göre kişilik özellikleri kategorisinde Atatürk için 9 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Bu özelliklerden Atatürk için; ikna yeteneği (4), ileri görüşlülüğü (3), başarılarının sırrı (3), mücadeleci yapısını (3), fedakârlığı (1), kendini nasıl motive ederdi? (1), espri anlayışı (1), nelerden etkilenirdi (1) ve pratik zekâsı (1) kullanılan özelliklerden olmuştur. Kişilik Özellikleri ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

S-E-KAAN

İnsanları nasıl ikna ettiğini, düşünceleri nasıl anlattığı ve kabul ettirdiği ile ilgili merakları merak ediyorum.

S-K-SELİN

Yaptığı her yenilikte, gördüğü her sorunda nasıl bu kadar başarılı kararlar vermişti.

S-K-CANSU

Hayat felsefesi, düşünceleri, zor bir ortamda nasıl mücadele ettiğini.

SB-K-YAREN

Tüm zorluklara rağmen yılmadan bıkmadan vatanı kurtarmak için nasıl çalıştığını, hiç pes etmemesini, bunu nasıl başardığını merak ediyorum.

SB-K-BAHAR

Hep çalıştı yarınki. Natan sağırsını bizlere ostiladı.
Bu gücü neden aldı. Ömrünün sonuna kadar gücü olma
kalma sürer.

SB-K-BADE

Kurtuluş Savaşını yönetirken içinde bulunduğu vah tabii
merak ediyorum. Hic umutlanmaya kapıldım. mesele
yada bu zorlukları karşı kendisini nasıl motive etti.

S-K-SILA

Ben Atatürk'ün gerçekten dini yönünü
merak ederim. Espri anlayışını, günlük

Diğer kategorisinde Atatürk için 4 özellik belirtilmiştir. Bu özelliklerden; Merak ettiklerimi araştırdım (8), açılmamış arşivleri (2), başöğretmenliğini merak ediyorum (1), Adına açılmış camii neden yok? (1) kullanılmıştır. "Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?" sorusuna verilen diğer özellikler ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

SB-K-SİNEM

Ben hayatını kapsamlı şekilde araştırdığımı
düşünüyorum. Ama yine de nasıl bu kadar

SB-E-ÖNER

Atatürk'le ilgili varsa gizli belgeler.

SB-K-MİRAY

Bir öğretmen olarak bu önderin Erişip-
menliğini merak etmişimdir.

SB-E-OZAN

Neden böyle büyük bir önderin adına
yapılmış ibadet edilip dualar edilen bir cami
yoktur.

SB-K-PELDA

Atatürk Türk Vatandaşlarına haklarını saklayan ora haraket
edilen var mı? Yağmalcı hahke Atatürk'ün yaptıkları sığınan
seyahat nedir? O dönemde Atatürk'ün imanı bilimsel eğilim
okullarını hangi olayları paralıştırmıştır?

SB-K-MİRAY

Bir öğretmen olarak bu önderin Erişip-
menliğini merak etmişimdir.

Fikri özellikleri kategorisinde Tablo 4.5.'e göre Atatürk için 6 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Bu özelliklerden "Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?" sorusu için inkılapları nasıl uyguladı (4), hayat felsefesi (2), yenilikçi fikirleri (2), dini konulardaki düşünceleri (2), bilime neden bu kadar önem verdi? (1) ve çok yönlülüğünü (1) Atatürk'ü betimlemede kullanılan özelliklerden olmuştur. Fikri özellikleri ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

S-E-ARAT

Atatürk gerek Kurtuluş Savaşı olsun gerekse inkıla-
lar olsun. Bunları gerçekleştirirken bunları nasıl
uyguladı. O zamanın insanları özellikle dini konularıda

S-E-ACAR

Dini konulardaki gerçek düşüncelerini merak
ediyorum

S-K-MERVE

Arkadaşlarını, çalışmalarında nasıl planlara yaptığı,
merak ediyorum.

S-E-FUAT

Yapılan inkılaplarla baki düzeyi ile ilgili mesele-
lerin düzeyini merak ediyorum.

S-K-SILA

Ben Atatürk'ün gerçekten dini yönünü
merak ederim. Espri anlayışını, günlük

Tablo 4.5.'e göre askeri özellikleri kategorisinde Atatürk için 2 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Bu özelliklerden “Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?” sorusu için Kurtuluş savaşındaki ruh hali? (4) ve savaşları nasıl başardı (4) Atatürk'ü betimlemede kullanılan özellikler olmuştur. Askeri özellikler ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

S-K-AYŞE

Kurtuluş savaşı sırasında 'anılar'

SB-K-YAREN

Tüm zorluklara rağmen yılmadan bıkmadan vatanı
kurtarmak için nasıl çalıştığını, hiç pes etmemesi-
ni, bunu nasıl başardığını merak ediyorum.

S-K-BEYZA

Atatürk'ün Kurtuluş savaşı ve sonrasındaki deneyi
ve düşüncelerini merak ediyorum.

SB-E-OBEN

Yazın ve Kurtuluş Savaşı'nın birisi cesaret, omni ve

Tablo 4.5.'e göre devlet adamı özellikleri kategorisinde Atatürk için 2 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Atatürk'ü betimlemede kullanılan özellikler “Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?” sorusu için Bugün yaşasaydı ülkemiz nasıl olurdu? (6) ve savaş sonrasında kalkınmayı nasıl başardı? (1) betimlemeleri olmuştur. Devlet adamı özellikleri ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

S-E-KAYA

Buğün dirilse ölkemiz ve milletimiz hakkında

düşünceleri ne olurdu?

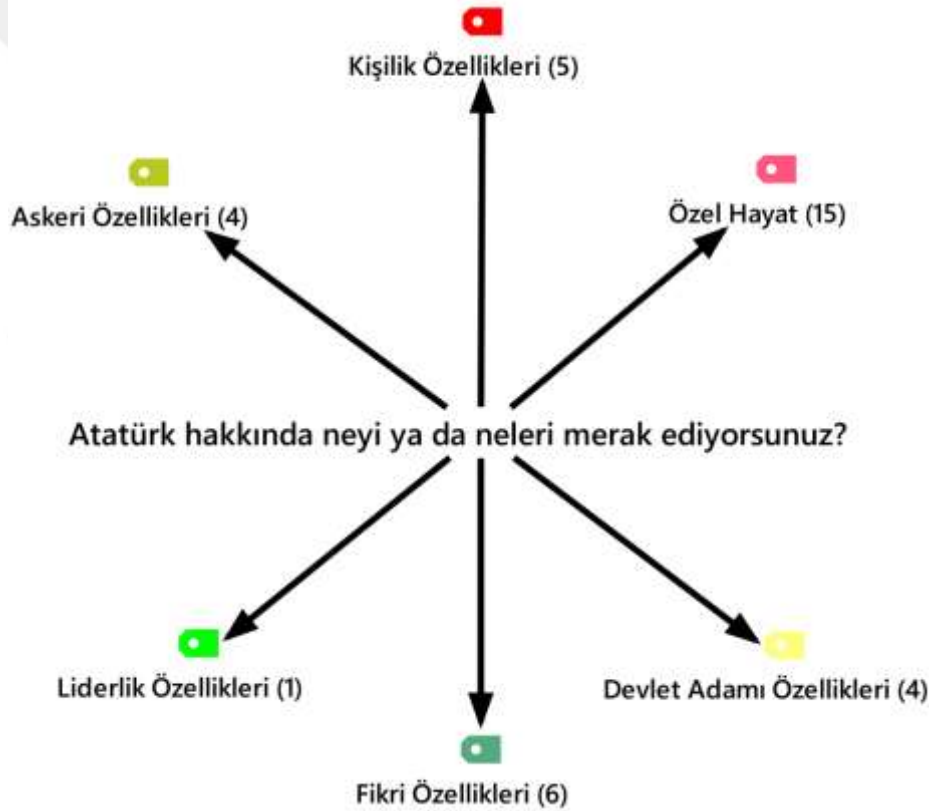
S-K-MELİS

Bazen düşünüyorum, "Acaba sevgili Atam bugün halâ yaşıyor olsaydı bizler ülke ve millet olarak nasıl ve nerede olurduk?"

S-K-DAMLA

Sıra gittim ve bu soruyu kalıma daha ayırtılı öğrenmek için ve bu sorulara ait anıları birleştirmek için. Hıçbir ve yaradıcılığı hayalardan değil kendi kalantımları öğrenmeyi bekledim.

4.10. "Atatürk Hakkında Neyi Ya Da Neleri Merak Ediyorsunuz?" Sorusuna İlişkin Öğrencilerin Görüşleri Nelerdir?" Alt Problemine Yönelik Bulgular

Şekil 4. 10. Öğrencilerin "Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?" sorusuna ilişkin görüşleri

Öğrencilerin "Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?" sorusuna verdikleri cevapların Şekil 4.10'da 6 kategori etrafında toplandığı görülmektedir. Bu özelliklerden özel hayat kategorisinde (15), kişilik özellikleri kategorisinde (5), askeri özellikleri kategorisinde (4), fikri özellikleri kategorisinde (6), devlet Adamı kategorisinde (4) ve liderlik Özellikleri (1) özellik ifade edilmiştir. Söz konusu kategorilere ait alt başlıklar Tablo 4.6'da sunulmuştur.

Tablo 4. 6. Öğrencilerin “Atatürk Hakkında Neyi ya da Neleri Merak Ediyorsunuz?” Sorusuna İlişkin Görüşleri

Kod Sistemi	
Öğrenci	
Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?	
Özel Hayat	
Hayatındaki detayları	14
Çocukluğu nasıldı?	4
Evliliği	4
Evini	3
Gerçek doğum günü?	3
Ailesini	3
Hangi kitapları okudu	2
Sigara içiyor mu?	2
Manevi çocukları kimler?	2
En sevdiği arkadaşının özellikleri?	2
Romantik birisi miydi?	1
Namaz kılıyor mu?	1
En sevdiği şeyler nelerdi	1
Annesinin vefat tarihi	1
Nasıl vefat ettiği	1
Kişilik Özellikleri	
Sesini	6
Çocukları neden çok seviyor?	3
Fiziksel özellikleri nasıldı?	2
Neden bu kadar cesurdu?	2
Başarılarının sırrı	1
Devlet Adamı Özellikleri	
Bugün yaşasaydı ülkemiz nasıl olurdu?	6
Türkiye'yi yönetirken neler yaşadı?	3
Diğer ülke başkanları hakkındaki görüşleri neler	1
Devleti nasıl kurdu?	1
Askeri Özellikleri	
Savaşlardaki plan ve düşünceleri	5
Kurtuluş savaşındaki ruh hali?	3
Savaşları nasıl başardı?	3
Neden asker olmak istedi?	1
Fikri Özellikleri	
Nasıl düşünüyordu?	4
Eğitime ve öğretmenlere verdiği önem?	1
Nutuk'u neden TBMM 'de okudu?	1
Cumhuriyeti ilan etmeyi ne zaman düşündü?	1
Bilime neden bu kadar önem verdi?	1
Nutuk'u yazarken neler hissetti?	1
Liderlik Özellikleri	
Nasıl liderlik yaptı?	1

Tablo 4.6.'ya göre özel hayat kategorisinde Atatürk için 15 özellik betimlendiği tespit edilmiştir. Bu özelliklerden Atatürk hakkında merak edilen; hayatındaki detayları (14), çocukluğu nasıldı? (4), evliliği (4), evini (3), gerçek doğum günü? (3), ailesini (3), hangi kitapları okudu (2), sigara içiyor mu? (2), manevi çocukları kimler? (2), en sevdiği arkadaşının özellikleri? (2), romantik birisi miydi? (1), namaz kılıyor mu? (1), en sevdiği şeyler nelerdi (1), annesinin vefat tarihi (1) ve nasıl vefat ettiği (1) Atatürk hakkında merak edilen özelliklerden olmuştur. “Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?” sorusuna verilen özel hayat kategorisi ile ilgili öğrencilerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

5Ö-K-ŞEYMA

Atatürk hakkında bilmediğim herşeyi merak ediyorum.

7Ö-K-SAFİYE

Atatürk'ün çocukluğunu, çocukken neler yaptığını merak ediyorum.

4Ö-K-DENİZ

tarikte evlendiğini merak ediyorum

5Ö-K-ŞEYDA

Atatürk'ün ailesini

5Ö-K-ALMİLA

Herşeyi

6Ö-K-HANDAN

Atatürk'ün tüm hayatını

Kişilik özellikleri kategorisinde Tablo 4.6.'ya göre Atatürk için 5 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Bu özelliklerden Atatürk için; sesini (6), çocukları neden çok seviyor? (3), neden bu kadar cesurdu? (2), fiziksel özellikleri nasıldı? (2), başarısının sırrı (1), Atatürk için kullanılan özelliklerden olmuştur. Kişilik Özellikleri ile ilgili öğrencilerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

5Ö-K-ŞEYDA

Atatürk'ün sesini

6Ö-K-GÜLCE

Atatürk neden eğitime, öğretmenlere ve çocuklara önem verdiğini şu anda çok merak ediyorum.

6Ö-E-FIRAT

fiziksel özellikleri.

5Ö-K-YEŞİM

Çocukları neden bu kadar çok sevdiğini merak ediyorum.

Askeri özellikleri kategorisine bakıldığında Atatürk için merak edilen özellikler arasında Tablo 4.6.'ya göre 4 özellik olduğu bulgulanmıştır savaşlardaki plan ve düşünceleri (5), savaşları nasıl başardı (3), Kurtuluş savaşındaki ruh hali? (3) ve asker olmasaydı Türkiye nasıl olurdu? (1) merak edilen özellik olarak bulgulanmıştır. "Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?" sorusuna verilen askeri özellikler kategorisi ile ilgili öğrencilerin görüşlerinden bazı örnekler aşağıdaki gibidir:

5Ö-K-ŞEBNEM

Ben Atatürk'ün zaferatta nasıl kararını ve azmini hayretmediğini merak ediyorum.

7Ö-E-YÜCEL

Atatürk'ün savaşlarda nasıl davrandığını

6Ö-K-ELÇİN

Ben Atatürk hakkında Kurtuluş Savaşında ne hissettiğini

7Ö-E-DOĞAN

Atatürk hakkında "asker olmasaydı bu Türkiye nasıl bir hal alırdı?" diye düşündüğünü merak ediyorum.

7Ö-E-YÜCEL

Atatürk'ün savaşlarda nasıl davrandığını

Tablo 4.6.'ya göre fikri özellikleri kategorisi incelendiğinde öğrencilerin Atatürk için merak ettikleri 6 özellik belirttikleri görülmektedir. Bu özellikler: Nasıl düşünüyordu? (5), Bilime neden bu kadar önem verdi? (1), Nutuk'u yazarken neler hissetti? (1), Cumhuriyeti ilan edeceğini ne zaman düşündü? (1), Nutuk'u neden TBMM 'de okudu? (1), Eğitime ve öğretmenlere verdiği önem? (1) olarak bulgulanmıştır. Öğrencilerin verdiği cevapların bazıları aşağıda verilmiştir:

5Ö-E-MEHMET

Atatürk'ün hakkında en çok nasıl böyle bir zekaya sahip olduğunu merak ediyorum.

6Ö-K-SELCAN

Eğer Atatürk'ün bilime neden bu kadar önem verdiğini merak ediyorum.

4Ö-K-TÜLÜN

Atatürk'e suyu sorardım oda su neden NUTUK'u TBMM'de okudu.

Tablo 4.6.'da göre devlet adamı kategorisi incelendiğinde öğrencilerin Atatürk için merak ettikleri 4 özellik belirttikleri görülmektedir. Bu özellikler: bugün yaşasaydı ülkemiz nasıl olurdu? (6), Türkiye'yi yönetirken neler yaşadı? (3), devleti nasıl kurdu? (1), diğer ülke başkanları hakkındaki görüşleri nelerdi? (1) olarak bulgulanmıştır. Öğrencilerin verdiği cevapların bazıları aşağıda verilmiştir:

5Ö-E-SERHAT

Eğer Atatürk şu anda yaşasaydı ülkenin ne kadar ileride olduğunu merak ediyorum.

6Ö-K-ELÇİN

ve Türkiye'yi yönetmek için ne kadar uğraştığını merak ediyorum.

7Ö-E-HANİFE

Bu kadar büyük bir devleti nasıl oluşturduğunu merak ediyorum.

Liderlik özellikleri kategorisine bakıldığında 1 öğrencinin Atatürk'ü betimlemek için liderlik özelliğini vurguladığı görülmektedir. Öğrencinin verdiği cevap; Nasıl liderlik yaptı? (1) olarak bulgulanmıştır.

5Ö-K-ÖZGÜ

Atatürk'ün liderlik yaptığı için merak ediyorum.

Atatürk hakkında merak edilen özelliklerin her bir kategoriye ait ortaklık ve benzerliklerin yer aldığı gösterim aşağıda verilmiştir.

Özel Hayat Kategorisi

- **Ortak kullanılan ifadeler:** hayatındaki detayları, çocukluğu nasıldı?, evliliği, hangi kitapları okudu, ailesini ve en sevdiği şeyler
- **Sadece Öğretmenlerin ifadeleri:** aile hayatına verdiği önem, aldığı notlar, arkadaşlarını, Atatürk'ün soy ağacı, çocuğu var mıydı? ve hastalık süreci
- **Sadece Öğrencilerin ifadeleri:** evini, gerçek doğum günü?, sigara içiyor mu?, manevi çocukları kimler?, en sevdiği arkadaşının özellikleri?, romantik birisi miydi?, namaz kılıyor mu?, annesinin vefat tarihi ve nasıl vefat ettiği

Kişilik Özellikleri

- **Ortak kullanılan ifadeler:** başarısının sırrı
- **Sadece Öğretmenlerin ifadeleri:** ikna yeteneğin, ileri görüşlülüğünü, mücadeleci yapısını, fedakârlığını, kendini nasıl motive ederdi?, espri anlayışını, nelerden etkilendiğini ve pratik zekâsını
- **Sadece Öğrencilerin ifadeleri:** sesini, çocukları neden çok sevdiğini, fiziksel özellikleri nasıl olduğunu ve neden bu kadar cesur olduğunu

Askeri Özellikleri

- **Ortak kullanılan ifadeler:** savaşları nasıl başardığı ve Kurtuluş Savaşı'ndaki ruh hali?
- **Sadece Öğrencilerin ifadeleri:** savaşlardaki plan ve düşünceleri ve neden asker olmak istedi?

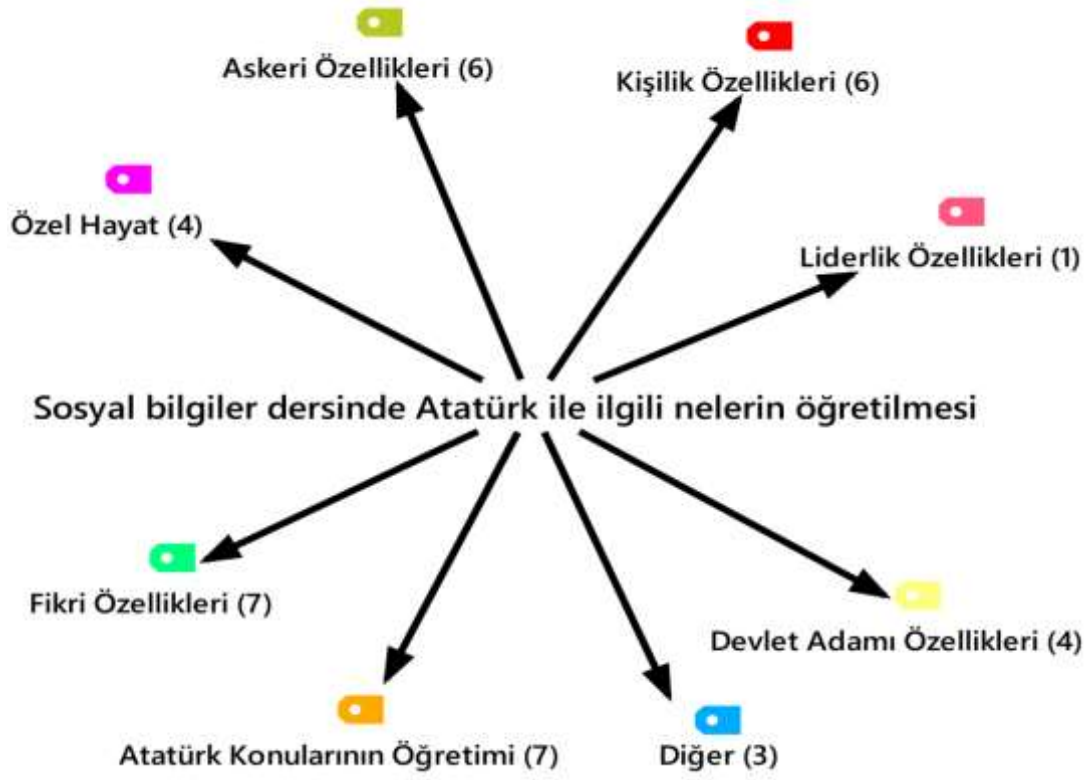
Devlet Adamı Özellikleri

- **Ortak kullanılan ifadeler:** Bugün yaşasaydı ülkemiz nasıl olurdu?
- **Sadece Öğretmenlerin ifadeleri:** savaş sonrasında kalkınmayı nasıl başarmış
- **Sadece Öğrencilerin ifadeleri:** Türkiye'yi yönetirken neler yaşadı?, diğer ülke başkanları hakkındaki görüşleri nelerdi? ve devleti nasıl kurdu?

Fikri Özellikleri

- **Ortak kullanılan ifadeler:** bilime neden bu kadar önem verdiği
- **Sadece Öğretmenlerin ifadeleri:** inkılapları nasıl uyguladı, hayat felsefesi, yenilikçi fikirleri, dini konulardaki düşünceleri ve çok yönlülüğünü
- **Sadece Öğrencilerin ifadeleri:** nasıl düşünüyordu?, eğitime ve öğretmenlere verdiği önem?, Nutuk'u neden TBMM 'de okudu?, cumhuriyeti ilan etmeyi ne zaman düşündü? ve Nutuk'u yazarken neler hissetti?

4.11. “Öğretmenlerin “Sosyal Bilgiler Dersinde Atatürk ile İlgili Nelerin Öğretilmesini İsterdiniz?” Sorusuna İlişkin Görüşleri Nelerdir?” Alt Problemine Yönelik Bulgular

Şekil 4. 11. Öğretmenlerin “Sosyal Bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesini isterdiniz?” sorusuna ilişkin görüşleri

Şekil 4.11’de öğretmenlerin “Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesini isterdiniz?” sorusuna verdikleri cevapların 8 kategoride toplandığı görülmektedir. Bu özelliklerden fikri özellikleri kategorisinde (7), Atatürk konularının öğretimi kategorisinde (7), kişisel özellikler kategorisinde (6), askeri özellikler kategorisinde (6), özel hayat kategorisinde (4), devlet adamı özellikleri kategorisinde (4), diğer kategorisinde (3) ve liderlik özellikleri kategorisinde (1) özellik ifade edilmiştir. Söz konusu kategorilere ait alt başlıklar Tablo 4.7.’de sunulmuştur.

Tablo 4. 7. Öğretmenlerin “Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesini isterdiniz?” sorusuna ilişkin görüşleri

Kod Sistemi	
Öğretmenler	
Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilme	
Fikri Özellikleri	
Düşünce ve hisleri	11
İlke ve inkılapları daha detaylı görmek	11
İnkılapların kalıcılığını arttırmak	7
Vatan sevgisi	7
Hayat felsefesi	1
Fikirlerinin tarihi olaylara etkisi	1
Bilime ve sanata verdiği önemi	1
Kişilik Özellikleri	
Kişisel özellikleri	10
Mücadeleci ruhu	3
Atatürk'ün prensipleri	3
Çalışkanlığı	2
Dostluk ilişkileri	2
Kitap okuma alışkanlığı	1
Askeri Özellikleri	
Kurtuluş savaşının detayları	5
Katıldığı savaşlar	4
Askeri bir deha oluşunu	4
Komutanlığı	1
Silah arkadaşları	1
Milli mücadeledeki yeri ve önemi	1
Devlet Adamı Özellikleri	
Ekonomi ve eğitimdeki yenilikleri	2
Cumhuriyetin kuruluşundaki zorluklar	2
Devlet adamı kişiliği	1
Diplomatik ilişkileri	1
Özel Hayat	
Ayrıntılı Hayatı	18
Yaşadığı ortamın durumu	3
Anıları	3
Hastalığı	1
Diğer	
Her şeyini	4
Anlatılmamış yönleri	1
Bu kadar yeterli	1
Liderlik Özellikleri	
Önderliği	1
Atatürk konularının öğretimi	
Atatürk'ün başansı daha çok metin ve hikaye	2
yaş düzeyine uygun olmalı	2
Gezi, canlı yayın gibi etkinlikleri yapılarak anlatı	2
Hayatı daha eğlenceli anlatılmalıdır	2
Daha çok zaman ayrılmalı	1
Atatürk ünitesinin oluşturulması	1
Tanrı konularını belgelere dayandırılması	1

Tablo 4.7.'ye göre Atatürk ile ilgili öğrenilmek istenen özelliklerden ayrıntılı hayatı (19), düşünce ve hisleri (11), ilke ve inkılaplarının daha detaylı öğretilmesi (11) ve kişisel özellikleri (10) ifadelerinin en çok kullanılan özellikler olduğu bulgulanmıştır.

Fikri özellikleri kategorisinde Tablo 4.7.'ye göre Atatürk için 7 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Bu özelliklerin; düşünce ve hisleri (11), ilke ve inkılapları daha detaylı görmek (11), inkılapların kalıcılığını arttırmak (7), vatan sevgisi (7), hayat felsefesi (1), fikirlerinin tarihi olaylara etkisi (1) ve bilime ve sanata verdiği önemi (1) Atatürk'ü betimlemede kullanılan ifadeler olmuştur. Düşünce sistemi ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

S-E-KAAN

Atatürk'ün hayatından daha fazla yaptıkları düşünce ve hisleri, insanlara yaklaşımı, çalışkanlığı, önderlik özelliklerine daha çok yer verilmeli.

S-E-ADİL

Atatürk'ün ilke ve inkılapları öğretilmeli.

S-K-CANSU

Düşünceleri , neler yaptığını daha iyi
öğretilebilir. Konular kitaplarda
kalmamalı , o konular özünsermelidir.

S-K-GAMZE

Atatürk'ün fikirlerinin iyi öğretilmesi gerek-
tir. Lisansımızın Vatandaş ve milletten
var gelmemesi gerektiğinin öğretilmesi gerekir.

S-K-CEREN

Hayatını , Atatürk'ün yaşadığı dönemin tarihini
savunmaları , inkılaplarını , yeniliklerini , Atatürk'ün

Kişisel özellikler kategorisinde Tablo 4.7.'ye göre Atatürk için 6 özellik betimlendiği tespit edilmiştir. Bu özelliklerden Atatürk'ü betimlemek için kişisel özellikleri (10), mücadeleci ruhu (3), Atatürk'ün prensipleri (3), çalışkanlığı (2), dostluk ilişkileri (2) ve kitap okuma alışkanlığı (1) kullanılan özelliklerden olmuştur. "Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesini isterdiniz?" sorusuna verilirken kişisel özellikler ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

S-K-SILA

Sevdirmez. Zorunlu tabii. Atatürk'ün kişilik
özellikleri anlatılır. Söylenir, zenginleştirilmeli
ve bu de çocuklara anlatmalı, okunmalıdır.

SB-K-DERYA

Verilebilir. ✓
Vatandaşlığı, kararlılığı, emsalsizliği yemur-
manlığı, çalışkanlığı, saba da en planda çapırlık
nelerden bir şekilde verilmeli. Sınıfta çocuklarda
Atatürk'ün hayatından daha fazla yaptıkları
düşünceleri, insanlara yaklaşımı, çalışkanlığı,
önderlik özelliklerine daha çok yer verilmeli.

S-E-KAAN

SB-K-BADE

Atatürk'ün bir lider olarak devlet adamı kişiliğine
 vurgu yapılmalı. Bir insan olarak ele alınmalı ve
değerlendirilmeli. Kişisel özellikleri daha iyi anlatılmalı
düşünce yapısı anlatılmalı.

Özel hayat özellikleri kategorisine bakıldığında Atatürk için 4 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Bu özelliklerden "Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesini isterdiniz?" sorusu için ayrıntılı hayatı (18), yaşadığı ortamın durumu (3), anıları (3) ve hastalığı (1) Atatürk hakkında öğretilmek istenilen özelliklerden olmuştur. Özel hayat özellikleri ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

S-K-DENİZ

Atatürk'ün anlamlarından daha çok hakaretlebilir.
Bu özellikler daha çok elleri Atatürk'ün ilkelini
örüngelenerek anlatabilir.

SB-K-FATMA

Atatürk'ün hayatı,

SB-K-YAREN

Atatürk'ün Hayatı

SB-K-PELİN

Atatürk'ün hayatının daha eğlenceli, hikayelerle
desteklenmiş, hayatın içinde olan bir insan olduğu
na göstererek anlatılmalı.

SB-E-OGÜN

- Nasıl hastalandığı v.s.

S-E-ADEM

Savaşlardan ziyade Sosyal hayatı.

Devlet adamı özellikleri kategorisinde Atatürk'le ilgili nelerin öğretilmesi sorusuna 4 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Bu özelliklerden “Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesini isterdiniz?” sorusu için ekonomi ve eğitimdeki yenilikleri (2), cumhuriyetin kuruluşundaki zorluklar (2), devlet adamı kişiliği (1) ve diplomatik ilişkileri (1) öğretilmesi istenen özelliklerden olmuştur. Devlet adamı özellikleri ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

S-E-BORA

- Ekonomi, eğitim vb alanlarda yatırımları yeniliklerin
anlatılması.

S-K-ASLI

ve önemini, Türkiye Cumhuriyeti'nin
kuruluşundaki zorlukların öğretilmesi
lazım. Gelecek nesillerin; vatanın ne

SB-K-BADE

Atatürk'ün bir lider olarak devlet adamı kişiliğine
 vurgu yapılmalı. Bir insan olarak ele alınmalı ve
değerlendirilmeli kişisel özellikleri daha iyi anlatılmalı
düşünce yapısı anlatılmalı.

SB-K-AYLİN

Diplomatik ilişkilerini

Tablo 4.7.'ye göre askeri özellikleri kategorisinde Atatürk ile ilgili öğretilmesi istenen 6 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Bu özelliklerden “Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesini isterdiniz?” sorusu için kurtuluş savaşının detayları (5), katıldığı savaşlar (4), askeri bir deha oluşunu (4), komutanlığı (1), silah arkadaşları (1) ve milli mücadeledeki yeri ve önemi (1) Atatürk ile ilgili öğretilmesi istenen özelliklerden olmuştur. Askeri özellikleri ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

SB-K-NEHİR

→ Atatürk'ün, Kurtuluş Savaşı... ve Katkıları

S-K-DUYGU

Yapılan savaşların, yeniliklerin sadece tarihleri ya da olay örgüleri değil çocukların bunları yerinde görmesi için gezi, belgeden canlı yayın ya da internet üzerinden çocukların bunları zihinlerinde somutlaştırabileceği etkinliklere yer verilmesi daha iyi olur.

S-E-ACAR

Özellikle askeri alandaki başarılarını öne çıkarılmasını istiyoruz.

Diğer özellikler kategorisinde Tablo 4.7.'ye göre Atatürk için öğretilmesi istenen 3 özellik betimlendiği tespit edilmiştir. Bu özelliklerden Atatürk ile ilgili öğretilmesi için kullanılan özellikler; her şeyini (4), anlatılmamış yönleri (1) ve bu kadar yeterli (1) Atatürk için öğretilmesi istenen olmuştur. “Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesini isterdiniz?” sorusuna verilen diğer özellikler ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

S-K-CEREN

Hayatını, Atatürk'ün yaşadığı dönemin tarihini, savaşları, inkılaplarını, yeniliklerini, Atatürk'ün özelliklerini ve kısacası Atatürk ile ilgili tüm önemli bilgiler öğretilmelidir. Atatürk izinden yürünmesi ve örnek alınması gereken mükellem bir insandır. Onun gibi ülkenin geleceğini ön planda tutacak ve geliştirecek liderlere ihtiyaç duyulmaktadır. Yeni nesillere bu bilgiler verilmelidir. Örnek insan, örnek lider yetiştirmek istiyorsak bunları yapmamız gerekir.

SB-K-MİYASE

Onun hiç anlatılmamış yönlerini anlatılması istenir.

Tablo 4.7.'ye göre liderlik özellikleri kategorisinde Atatürk ile ilgili öğretilmesi istenen 1 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Bu özelliklerden “Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesini isterdiniz?” sorusu için önderliği (1) kullanılan özellik olmuştur. Liderlik özellikleri ile ilgili öğretmen görüşü aşağıdaki gibidir:

S-E-KAAN

Atatürk'ün hayatından daha fazla yaptıkları düşünmeleri, insanlara yaklaşımı, çalışkanlığı, önderlik özelliklerine daha çok yer verilmeli.

Öğretmenlerin ifadeleri incelendiğinde oluşan kategorilerden Atatürk konularının öğretimi kategorisi oluşturulmuş Tablo 4.7'ye göre Atatürk'ün nasıl öğretilmesine dair 7 ifadenin yapıldığı tespit edilmiştir. Bu özelliklerden Atatürk ile ilgili öğretilmesi için kullanılan özellikler; Atatürk'ün başarısı daha çok metin ve hikâyelerde yer almalı (2), yaş düzeyine uygun olmalı (2), gezi, canlı yayın gibi etkinlikleri yapılarak anlatılmalı (2), hayatı daha eğlenceli anlatılmalıdır (2), daha çok zaman ayrılmalı (1), Atatürk ünitesinin oluşturulması (2) ve tarihi konuların belgelere dayandırılması (2) ifadeleri yer almıştır. Kategoriye ait öğretmen görüşleri aşağıdaki gibidir:

S-E-EDİZ

Öğrenim hıyatı, askerlik hıyatı, siyasi hıyatı ya da grubuna uyumu dünyada ele alınmalıdır.

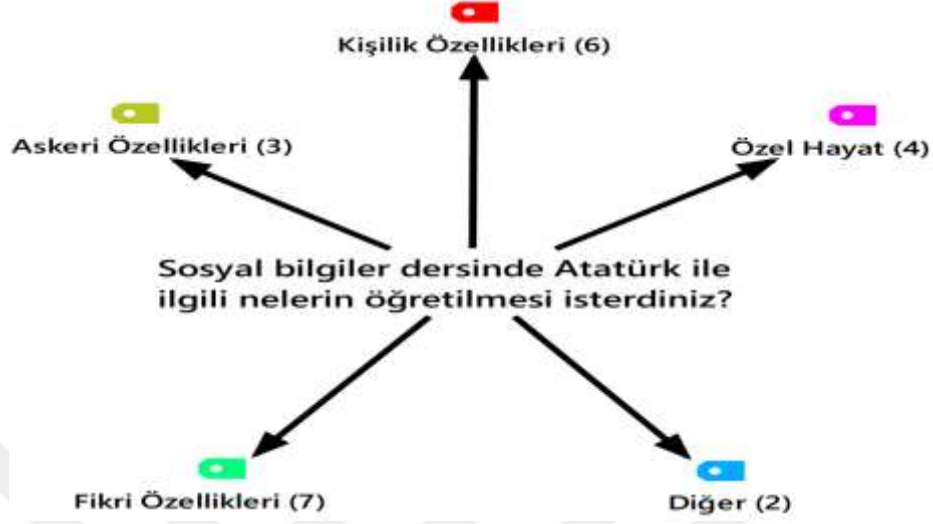
S-K-DUYGU

Yapılan saha çalışmalarını, yeniliklerin sadece tarihleri ya da olay örgüleri değil çocukların bunları yanında görmesi için gezi, bölgeden canlı yayın ya da internet üzerinden çocukların bunları zihinlerinde somutlaştırabilmesi etkinliklere yer verilmesi daha iyi olur.

SB-K-BAHAR

Atatürk'ün hayatını çocuklarımızla daha zevkli eğlenceli anlatılması, böyle bir lider kurulumunun daha çok daha fazla disto istine base base anlatılması, görselleştirilmesi.

4.12. “Öğrencilerin “Sosyal Bilgiler Dersinde Atatürk ile İlgili Nelerin Öğretilmesini İsterdiniz?” Sorusuna İlişkin Görüşleri Nelerdir?” Alt Problemine Yönelik Bulgular

Şekil 4. 12. Öğrencilerin “Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesini isterdiniz?” sorusuna ilişkin görüşleri

Şekil 4.12.’de Öğrencilerin “Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesini isterdiniz?” sorusuna verdikleri cevapların 5 kategoride toplandığı görülmektedir. Verilen ifadelerde fikri özellikleri kategorisinde (7), kişisel özellikler kategorisinde (6), özel hayat kategorisinde (4), askeri özellikler kategorisinde (3) ve diğer kategorisinde (2) öğrenilmek istenildiği ifade edilmiştir. Söz konusu kategorilere ait alt başlıklar Tablo 4.8.’de sunulmuştur.

Tablo 4. 8. Öğrencilerin “Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile İlgili Nelerin Öğretilmesini İsterdiniz?” Sorusuna İlişkin Görüşleri

Kod Sistemi		
Öğrenci		
Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesi		
Fikri Özellikleri		
İlke ve inkılapları daha detaylı görmek	3	
Vatan sevgisi	2	
Doğayı neden çok sevdiği	1	
Hayalleri	1	
Bayramları neden ilan etti	1	
Düşünce ve hisleri	1	
Bilime ve sanata verdiği önem	1	
Kişilik Özellikleri		
Çocukları neden çok sevdiği	3	
Fiziksel özellikleri	2	
İleri görüşlülüğü	2	
İlginci, duygusal komik yanları	2	
Başarıları	1	
Kişisel özellikleri	1	
Askeri Özellikleri		
Katıldığı savaşlar	5	
Savaş taktikleri	2	
Kurtuluş savaşının detayları	2	
Özel Hayat		
Çocukluğu ve arkadaşları	4	
Evlendiği kişi	2	
Hobileri	2	
Sosyal anıları	1	
Diğer		
Her şeyini	23	
Bu kadar yeterli	8	

Fikri özellikleri kategorisinde Tablo 4.8.'e göre Atatürk için 7 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Öğrencilerin Atatürk ile ilgili öğrenmek istedikleri özellikler; ilke ve inkılapları daha detaylı görmek (3) ve vatan sevgisi (2), doğayı neden çok sevdiği (1), hayalleri (1), bayramları neden ilan etti (1), düşünce ve hisleri (1) ve bilime ve sanata verdiği önem (1) olmuştur. Düşünce sistemi ile ilgili öğrencilerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

7Ö-K-TÜLAY

Ben Atatürk'ün ilke ve inkılaplarını öğrenmek istedim.

5Ö-E-NURCAN

Ben Sosyal bilgiler dersinde Atatürk nasıl bu kadar vatanını sevebildiğini öğrenmek istedim.

6Ö-K-SELCAN

Sosyal bilgiler dersinde Atatürk'ün bilime ve

Kişisel özellikler kategorisinde Tablo 4.8.'e göre Atatürk için 6 özelliğin öğretilmesinin istendiği tespit edilmiştir. Atatürk'ü betimlemek için çocukları neden çok sevdiği (3), fiziksel özellikleri (2), ileri görüşlülüğü (2) ve ilginç, duygusal komik yanları (2), başarıları (1) ve kişisel özellikleri (1) kullanılan özelliklerden olmuştur. “Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesini isterdiniz?” sorusuna verilirken kişisel özellikler ile ilgili öğrencilerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

6Ö-K-ELÇİN

Açıklayınız. Atatürk'ün çocukları ne kadar sevdiğini daha detaylı bir şekilde öğrenmek çok istedin.

6Ö-E-GÖKAY

Atatürk'ün savaş taktikleri ve ileri görüşlülüğünü öğrenmek istedin.

6Ö-K-MELİHA

Bilmediğim konuların, ilginç, duygusal konuların öğretilmesini istedin.

Tablo 4.8'e bakıldığında özel hayat özellikleri kategorisinde Atatürk için 4 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. “Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesini isterdiniz?” sorusu için çocukluğu ve arkadaşları (4), evlendiği kişi (2), hobileri (2) ve sosyal anıları (1) ifadeleri Atatürk hakkında öğretilmesi istenilen özel hayatı kategorisi özelliklerinden olmuştur. Özel hayat özellikleri ile ilgili öğrencilerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

5Ö-K-REYHAN

çocukluğu

4Ö-K-DENİZ

tarikte evlendiğini

7Ö-K-CEMİLE

Atatürk'ün yapmayı sevdiği şeyleri bize öğretmelerini isterdim.

7Ö-E-HANİFE

Sosyal anılarının

4Ö-E-ÖMER

Atatürk'ün gerçek doğum tarihi

Askeri özellikleri kategorisinde Tablo 4.8.'e göre Atatürk ile ilgili öğretilmesi istenen 3 özellik betimlendiği bulgulanmıştır. Bu özelliklerden öğrencilere "Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesini isterdiniz?" sorusu için katıldığı savaşlar (5), savaş taktikleri (2) ve Kurtuluş Savaşı'nın detayları (2) Atatürk ile ilgili öğretilmesi istenen özelliklerden olmuştur. Askeri özellikleri ile ilgili öğrencilerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

5Ö-K-ŞEBNEM

Ben Atatürk'ün savaşlarında savaşın olduğu cephelerde onların azimli yüzlerini görmek isterdim.

6Ö-K-ŞENAY

Atatürk'ün, Kurtuluş Savaşı zamanını daha detaylı öğrenmek isterim.

7Ö-K-BENGÜ

Ülkeyi fethederken ki kolaylıklarını, o z

6Ö-K-ZİYŞAN

Eğitmenimiz! benim merak ettiğim her şeyi öğretti

Diğer özellikler kategorisinde Atatürk ve Atatürkçülük konuları hakkında 2 betimlemenin yapıldığı tespit edilmiştir. Bu özelliklerden Atatürk öğretimi için her şeyini (23) ve bu kadar yeterli (8) tanımlamaları yapılmıştır. Diğer özellikler ile ilgili öğrencilerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

7Ö-K-SAFİYE

Atatürk'ün çocukluğundan gençliğine her şeyi en ince ayrıntısına kadar merak ediyorum.

4Ö-K-TÜLÜN

Atatürk hakkında bence bu kadar yeterli çünkü en zorlandığım konu o konu.

5Ö-K-ALMİLA

Atatürk hakkında her şeyi.

Eğretmenimiz! Benim merak ettiğim her şeyi öğretti

Atatürk ve Atatürkçülük konuları hakkında öğretmenlerin öğretmek ve öğrencilerin öğrenmek istedikleri konularda benzerlik ve farklılıkların özeti aşağıda verilmiştir.

Kişilik Özellikleri

- **Ortak Kullanılan İfadeler:** kişisel özellikleri
- **Sadece Öğretmenlerin ifadeleri:** mücadeleci ruhu, Atatürk'ün prensipleri, çalışkanlığı, dostluk ilişkileri, ve kitap okuma alışkanlığı
- **Sadece Öğrencilerin ifadeleri:** çocukları neden çok sevdiği, fiziksel özellikleri, ileri görüşlülüğü, ilginç, duygusal komik yanları ve başarılar

Askeri Özellikleri

- **Ortak Kullanılan İfadeler:** katıldığı savaşlar ve Kurtuluş Savaşı'nın detayları
- **Sadece Öğretmenlerin ifadeleri:** askeri bir deha oluşunu, komutanlığı, silah arkadaşları ve Milli mücadeledeki yeri ve önemi
- **Sadece Öğrencilerin ifadeleri:** savaş taktikleri

Fikri Özellikleri

- **Ortak Kullanılan İfadeler:** düşünce ve hisleri, ilke ve inkılapları daha detaylı görmek, vatan sevgisi ve bilime ve sanata verdiği önemi
- **Sadece Öğretmenlerin ifadeleri:** inkılapların kalıcılığını arttırmak, hayat felsefesi ve fikirlerinin tarihi olaylara etkisi
- **Sadece Öğrencilerin ifadeleri:** doğayı neden çok sevdiği, hayalleri ve bayramları neden ilan etti

Özel Hayat

- **Ortak Kullanılan İfadeler:** sosyal anıları
- **Sadece Öğretmenlerin ifadeleri:** ayrıntılı hayatı, yaşadığı ortamın durumu ve hastalığı
- **Sadece Öğrencilerin ifadeleri:** çocukluğu ve arkadaşları, evlendiği kişi ve hobileri

Diğer

- **Ortak Kullanılan İfadeler:** her şeyini ve bu kadar yeterli
- **Sadece Öğretmenlerin ifadeleri:** Anlatılmamış yönleri

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmanın problemi ve alt problemleri çerçevesinde elde edilen bulgulara dayalı olarak sonuçlara, bu sonuçlardan hareketle literatüre dayalı taştırmalara ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırmanın problemi ve alt problemleri çerçevesinde elde edilen bulgulara dayalı olarak oluşturulan sonuçlar ve bu sonuçların alan yazına göre yapılan tartışmalar yer almaktadır.

5.1.1. Birinci ve İkinci Alt Problemlere Yönelik Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri ile ilköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin “Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusuna verdikleri cevapların kişisel özellikleri, Fikri Özellikleri, askeri özellikleri, devlet adamı özellikleri ve liderlik özellikleri şeklinde oluşturulan ortak kategorilerde olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin, oluşturulan kategorilerden farklı olarak “*özel hayat*” ve “*diğer özellikleri*” şeklindeki iki farklı kategoride yer alan betimlemelerinin olduğu görülmektedir. Hem öğretmenler hem de öğrenciler Atatürk’ü betimlemede en çok kişisel özelliklerini vurgulamışlardır.

Kişilik Özellikleri

Öğretmen ve öğrencilerin Atatürk hakkında ortak olarak; yurtsever (19), ileri görüşlü (17), sevgi dolu (8), fedakâr (7), kararlılık (7), çalışkan (6), dahi (6), zeki (5), adaletli (4) ve saygılı (4) şeklinde kişilik özelliklerini betimledikleri görülmektedir. Atatürk’ün kişilik özellikleri ile ilgili literatürde ileri görüşlü, yurtsever, sevgi dolu, fedakâr, kararlı, çalışkan, dahi, adaletli, zeki ve saygılı tanımlarına yer verildiği ve bu bunun öğretmen ve öğrencilerin betimlemeleriyle benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır (Akçakayalıoğlu, 1985: 180; Aslan, 1989: 72, 73; Bahar, 2011: 107, 250; Bayar, 1999: 45; Baycan, 1998: 23, 27, 28; Bayrak, 2005: 130; Demircioğlu, 1986: 607; Ertuğrul, 1991: 2; Girgin, 2006: 89; Gökçen, 1986: 311; Gülekli, 1997: 9; Gürses, 1986: 149; Habib 1939: 147; İlhan, 1987: 6; Keskin, 1999: 9; Koç, 1981: 144; Laçın, 1997: 11; Özgür, 1988: 8, 152; Pekel, 2005: 1, 8, 9; Sanan, 2001: 20, 26; Tanpınar 1960: 1; Tünay, 1986: 167; Yaşa, 2000: 23). Öğretmenlerin ve öğrencilerin yapmış oldukları betimlemeler incelendiğinde ileri görüşlülüğünün ön plana çıkarıldığı görülmektedir. S-K-SELİN kodlu öğretmen

“öngörüsü yüksek bir deha”, S-E-KAYA kodlu öğretmen “ileri görüşlü olması” 7Ö-K-HANİFE kodlu öğrenci “ileri görüşlü” ve 5Ö-E-CAN kodlu öğrenci “ileri görüşlü bir kişi” olarak Atatürk’ü betimlemişlerdir. Bahar (2017: 103) Atatürk’ün ileri görüşlü bir lider olduğunu, İnan (1956: 25) ise uzağı görmesi ve meseleleri daima dünya çapında değerlendirmesi ve çıkarımlar yapmasını yaradılış özelliği olarak bahsetmektedir. Öğretmenlerin ve öğrencilerin betimlemelerinin literatüre benzer olduğu görülmektedir.

Atatürk’ü betimlemede kullanılan bir diğer ifade “yurtsever” özelliğidir. Bu özelliği ile ilgili “yurt ve vatan sevgisi (S-E-ARAT)” şeklinde vatanseverliğine vurgu yapılmış “vatan ve millet sevgisi (S-S-EMİN)” ile vatan ve millet kavramlarını bir arada kullandıkları anlaşılmaktadır. Atatürk’ün sınırsız millet ve vatan sevgisi (Tünay, 1986: 169) öğrenciler tarafından da “vatanını seven (5Ö-K-ÖZGÜ)” biri olarak betimlemesiyle örtüşmektedir.

Öğretmen ve öğrencilere göre Atatürk “sevgi dolu” biridir. Baycan (1998: 27)’a göre Atatürk’ün en belirgin özelliği insancıl ve idealist olmasıdır. Girgin (2006: 129) ise Atatürk’ün doğayı, özellikle hayvanları, ağaçları, çiçekleri ve denizi çok sevdiğinden bahsetmektedir. 4Ö-K-GÖZDE Atatürk’ü; “hoşgörülü, sevgi dolu”, 5Ö-K-ŞEYMA “çocukları seven iyi kalpli”, S-E-EDİZ, “ülkesini ve halkını seven bir lider” ve SB-K-MİRAY da “sevgi dolu bir insan” olarak betimlemişlerdir.

Öğretmen ve öğrencilerin Atatürk için “fedakâr (SB-K-NEHİR)”, “kendinden emin (7Ö-E-SERCAN)”, “çalışkan (S-E-BORA)”, “dahi (7Ö-K-ZELİHA)”, “adaletli (S-K-MERVE)”, “zeki (7Ö-K-ILGIN)” ve “saygılı (S-K-BAHAR)” şeklindeki kişilik özelliklerini de ifade etmişlerdir.

Sadece öğretmenler tarafından kullanılan çağdaş (10), örnek insan (4), planlı (1), halkı örgütleyen (1), evrensel (1), yazar (1), fiziki görünüş (1), kültür (1), aydın (1), idealist (1), ikna yeteneği yüksek (1), insana önem veren (1), kibar (1) ve yakışıklı (1) ifadelerinin Atatürk’ün kişisel özelliklerini betimlemede kullanıldığı görülmektedir. İlgili literatürde Atatürk’ün çağdaş, örnek insan, planlı, halkı örgütleyen, evrensel, yazar, fiziki görünüş, kültürlü, aydın, idealist, ikna yeteneği yüksek, insana önem veren, kibar ve yakışıklı özelliklerine sahip olduğu yer almakta, bu yönüyle öğretmenlerin tanımları ile literatürün benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır (Aslan, 1989: 72; Bahar, 2011: 115, 250; Bahar, 2017: 71, 78; Baycan, 1998: 115; Eroğlu, 1998: 135; GKB, 1998: 7; Girgin, 2006: 35, 93, 105; Giritli, 1986: 607; Gövsa, 1946: 53; Habib, 1939: 147; İlhan, 1987: 86, 88; Kocatürk,

1984: 2; Özgür, 1988: 10, 195, 261; Sanan, 2001: 20, 39; Tünay, 1986: 167). Atatürk, çağdaşlaşma adına yaptığı tüm faaliyetlerde aynı zamanda rehber görevi üstlenmiştir (İlhan, 1987: 88). Bu yönüyle bakıldığında Atatürk'ün “çağdaş (S-E-BORA)” biri olduğunu hatta “ülkemizi çağdaş uygarlık seviyesine getiren kişi (SB-E-NACİ)” olduğuna yönelik ifadeler kullanılmış “örnek insan (SB-K-HELİN)” nitelendirmesinde bulunmuşlardır. Öğretmenler ayrıca “planlı (SB-K-YAREN)”, “halkı örgütleyen (SB-K-MİYASE)”, “evrensel (SB-K-HELİN)”, “yazar (SB-K-DİANA)”, “fiziki görünüş, kültür (SB-K-AYLİN)”, “aydın, ikna yeteneği yüksek (S-K-SELİN)”, “idealist, insana önem veren (SB-E-OGÜN)”, “kıbar ve yakışıklı (S-K-DENİZ)” ifadelerinde bulunmuşlardır.

Öğrenciler ortak olarak ele alınan ifadelerin haricinde yapmış oldukları çocukları seven (7), dürüst (6), hoşgörülü (4), yardımsever (3), ahlaklı (1), güvenilir (1) ve onurlu (1) betimlemeleri ile Atatürk'ün kişilik özelliklerinden bahsetmişlerdir. Öğrenciler tarafından kullanılan “çocukları seven” ifadesinin Atatürk'ün çocukları çok sevdiğinden bahsetmektedir. Nitekim Bahar (2017: 80) Atatürk'ün çocukları ve gençleri çok sevdiğinden onların en iyi yere gelmesini istediğinden bahsetmektedir. Yine Girgin (2006: 105) Atatürk'ün çocukları her gördüğü yerde konuştuğundan ve onlarla şakalaştığından bahsetmiştir. Öğrencilerin belirmişmiş oldukları “çocukları seven (5Ö-K-ÖZGÜ, 4Ö-K-GÖZDE, 6Ö-K-EZGİ) özelliğinin literatürde de yer aldığı görülmektedir. Öğrenciler Atatürk'ün “saygılı (5Ö-K-ÖZGÜ)” olduğuna yönelik ifadelerde bulunmuş “dürüst, yardımsever, zeki bir lider (6Ö-K-NERMİN)” özelliklerine sahip bir lider olduğundan bahsetmişlerdir. Öğrencilerin tanımlarına benzer şekilde Pekel (2005a: 2) Atatürk'ün onurlu, sabırlı, çalışkan, dürüst, cesur, saygılı, güvenilir ve çok okuyan bir lider olduğunu söylemektedir. Öğrencilerden 4Ö-E-ŞENOL da “hoşgörülü, milletini seven, zeki, saygılı, her şeye duyarlı” biri olarak açıklamaktadır. Benzer bir çalışmayla öğrenci kompozisyonlarından Atatürk hakkında veriler elde eden Ata (2006) öğrencilerin Atatürk'ün, düşünceli, akıllı, iyi kalpli, dürüst, temiz, düzenli, planlı, çalışkan, başarılı, vatansever ile çocukları ve kitapları çok seven bir lider olarak ifade ettikleri sonucuna ulaşmıştır. Elde edilen sonuçlarla bu çalışmadaki sonuçların büyük benzerlik içerdiği rahatlıkla söylenebilir. Böylelikle Atatürk'ün kişilik özelliklerinin öznellikten uzak kalıcı özellikler olduğu söylenilebilir.

Öğretmen ve öğrencilerin betimlemelerinden hareketle Atatürk'ün ileri görüşlü, çağdaş, aydın, kültürlü, yurtsever, sevgi dolu, insana önem veren, hoşgörülü, saygılı, fedakâr, yardımsever, adaletli, dürüst, kararlı, çalışkan, idealist, dahi, zeki, yakışıklı, ikna

yeteneği yüksek, halkı örgütleyen, çocukları seven, güvenilir ve onurlu biri olduğunu söylenilebilir.

Askeri Özellikleri

Atatürk ile ilgili kişisel özelliklerden sonra betimlenen bir diğer özellik “askeri” özellikleri olduğu anlaşılmaktadır. Askeri özelliklerine bakıldığında hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin kullandıkları betimlemelerde vatani kurtaran (22), komutan (13), kahraman (10), Kurtuluş savaşı (10), cesaret (9), savaşları (5) ve zafer (3) ifadeleri ortak olarak kullanılmıştır. Öğrenciler öğretmenlerden farklı olarak Çanakkale Savaşı (1) betimlemesini yaptıkları anlaşılmaktadır.

Atatürk hakkından yapılan bu betimlemelerin vatani kurtaran, kahraman, komutan, cesaret, Kurtuluş Savaşı, savaşları ve zafer Atatürk ile ilgili literatürde de geçtiği tespit edilmiştir (Akçakayalıoğlu, 1985: 179; Aslan, 1989: 72; Bahar, 2011: 250; Bahar, 2017: 69, 77; Baltacıoğlu 1980: 98; Bayar, 1999: 37; Baycan, 1998: 23, 25, 115; Bozkurt (2016: 39; Enginsoy, 1985: 87; Enginsoy, 1986: 137; Ertuğrul, 1991: 2; Laçın, 1997: 11; Özgür, 1988: 10, 171, 172, 195; Pekel, 2005a: 2, 3; Tanpınar, 1960: 1). Örneğin birçok kaynakta vatanın kurtarıcı olarak betimlendiği görülebilir (Aslan, 1989: 72; Bahar, 2017: 77; Pekel, 2005a: 2; Özgür, 1988: 172). S-E-DEHA “*çağdaş bir ülkenin kurtarıcısı*”, S-E-ORHAN “*Türk milletinin kurtarıcısı*”, 7Ö-E-DOĞAN “*Türk ulusunu kurtaran*” ve 6Ö-K-YAĞMUR “*ülkeyi kurtaran*” ifadeleri ile Atatürk’ün vatani kurtaran olduğunu belirtmişlerdir. Laçın (1997: 11), Atatürk’ün Türkiye Cumhuriyeti’ni kurması ve sayısız hizmetlerle bağımsız devletler arasına katmasının onu “vatani kurtaran” olarak anılmasına neden olduğunu belirtmektedir.

Atatürk’ün askerliğe olan ilgisi, dehası, cesareti ve zafere olan inancı onun savaşlardaki eşsiz komutanlığını ortaya koymaktadır (Baycan, 1998: 23). Nitekim öğrencilerden 7Ö-K-ÜLKÜ “*cesur, eşi olmayan bir kahraman*”, öğretmenlerden SB-K-PELİN “*tüm dünyaca tanınan gerçek bir kahraman*” şeklindeki betimlemeleriyle Atatürk’ü “kahraman” ve “cesaret” ifadeleriyle betimlemişlerdir.

Atatürk, Türk insanının geleceğini değiştirmiş eşsiz bir asker olarak ayrı bir yere sahip olduğu söylenebilir. Öğretmen ve öğrencilerin Atatürk için yaptıkları bu betimlemelerden yola çıkılarak Atatürk’ün askeri yönü hakkında yaptığı savaşlardaki dehası sayesinde vatani kurtaran, cesur bir komutan olarak milli mücadelenin kahramanı olduğu söylenebilir.

Fikri Özellikleri

Atatürk'ün asker kimliğinin yanında fikir adamı ve düşünür olduğu söylenebilir (Bahar, 2017: 252). Öğretmen ve öğrencilerin “Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusuna verdikleri cevaplardan bazılarının fikri özellikleri altında toplandıği anlaşılmaktadır. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri ile ilköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin Atatürk'ü betimlemede kullandıkları yenilikçi (14), bağımsızlık (10), inkılapçı (8) ve laik (3) gibi ifadeleri düşünce sistemi olarak adlandırılmıştır. Atatürk denildiğinde bazı öğretmen ve öğrencilerde “bağımsızlık” özelliğinin canlandığı anlaşılmakta “*tam bağımsızlık (S-K-ZEHRA)*”, “*kayıtsız şartsız bağımsızlık (S-E-ARDA)*” gibi betimlemelerde buldukları görülmektedir. Eroğlu (1986: 7) Atatürk hakkında, Türk milleti için bağımsızlık, huzur ve güven içinde mutlu yaşamasını amaçlayan barışçıl ve insancıl bir düşünür olarak bahsetmektedir. Atatürk'ün tam bağımsızlık anlayışıyla düşmanlarla savaşmış içeride birlik beraberliğe dayanan halkın özgürce yaşayacağı refah seviyesi yüksek bir ülke için çalışmıştır (Çubukçu, 1987: 660). Bu tanımlardan yola çıkılarak öğretmenlerin ve öğrencilerin “*bağımsızlığımızı bize veren (6Ö-K-YAĞMUR)*” ifadelerinden hareketle bağımsızlık anlayışının Atatürk'ü ifade ettiği söylenilebilir. Öğretmen ve öğrencilerin kullandıkları “yenilikçi” ve “inkılaplar” ifadelerinin Atatürk ile birlikte anımsanan betimlemeler olarak yer aldığı görülmektedir. Literatürde Atatürk için, akıl ve bilimin ışığında olaylara yaklaştığından ve yenilikçi bakış açısıyla inkılaplarını gerçekleştirdiğinden söz etmektedir (Öztorun, 1986: 559). Atatürk dehası ve bilime dayanan fikirleri ile birçok yenilik ve inkılaplarla topluma yön veren bir lider olmuştur. Nitekim Genelkurmay (1998: 7) Atatürk ilke ve inkılaplarının, ilim ve teknolojinin rehberliği ve getirdiği yeniliklerin ışığı altında toplumun çağdaşlaşmasını sürdürdüğünden bahsetmektedir. Öğretmenlerin ifadelerine bakıldığında Atatürk hakkında “*yenilikleri seven (SB-E-OGÜN)*” ve “*yenilikçi bir devlet adamı (SB-K-BADE)*” olarak bahsederken öğrencilerde ise “*yeniliklere önem veren (7Ö-E-DOĞAN, 7Ö-E-YÜCEL)*” ve “*yenilikçi bir insan (6Ö-K-ZİYŞAN)*” ifadelerinde bulunarak Atatürk'ün yenilikçi biri olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmen ve öğrenciler Atatürk denildiğinde “*ilke ve inkılaplar (S-E-MERT, 5Ö-K-ŞEBNEM)*” çağrıştırdığını aktarmışlardır. Atatürk hakkında yapılan bir diğer ifade ise “laik” ifadesidir. Atatürk denildiğinde öğrencilerde “*laik bir ülke (5Ö-K-HAVANA, 7Ö-E-SERCAN)*” ifadesi belirirken öğretmenlerde “*laik bir devlet adamı (SB-K-BADE)*” ifadesi yer almaktadır.

Ortak kullanılan ifadelerin haricinde öğretmenlerin bilimsel (5), devrimleri (4), manevi değerler (2), milliyetçilik (2), idealist (2), halkçılık (1), sanat (1) ve başöğretmen (1) betimlemelerinin yapıldığı görülmektedir. S-E-ORHAN kodlu öğretmen Atatürk'ü “yaptığı her şeyi akıl ve bilime dayandıran en büyük liderimiz” diye tanımlarken S-E-BORA kodlu öğretmen “bilimsellik, sanat” kavramları ile ilişkilendirmiştir. Öğretmenlerin ifadelerine benzer bir tanımla Bahar (2017: 252) Atatürk'ü bilimsel, akılcı düşüncesi ve araştırmacı kafa yapısı ile bir düşünür bir fikir adamı olarak tanımlamıştır. Öğretmenler ayrıca Atatürk'ü “devrimci (SB-K-DİANA, S-E-ORHAN)”, “idealist (SB-K-PELİN)” ve “başöğretmen (SB-K-MİRAY)” olarak tanımlamışlardır.

Öğretmenler “manevi değerler”, “milliyetçilik” ve “halkçılık” betimlemeleri ile yine Atatürk'ün düşünce sistemi ile ilgili özelliklerini vurgulamışlardır. Keskin (1999: 9), milliyetçiliği tanımlarken milletin diline, dinine, ahlakına, maddi ve manevi bütün kültürel değerlere karşı sorumluluk duymak, milletin varlığını geliştirmek ve ülkeyi korumak hususunda her türlü fedakârlığı göstermek olduğundan bahsetmektedir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere milliyetçiliği, manevi değerler ışığında halkı korumak ve varlığını geliştirmek olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin ifadelerine bakıldığında SB-K-DERYA kodlu öğretmen “halkçılık, milliyetçilik” tanımını SB-K-AYLİN ise “milliyetçilik, manevi değerlerimize bağlılık” olarak betimlemeler yaptıkları görülmektedir.

Öğrencilerin öğretmenlerden farklı olarak yaptıkları betimlemeler; barış (2), duyarlılık (1) ve eğitime önem veren (1) şeklindedir. Yapılan ifadelere bakıldığında öğrencilerin “barış (5Ö-K-EDANUR, 5Ö-K-YEŞİM)” ve “eğitime önem veren (6Ö-K-ELÇİN)” betimlemelerinde buldukları görülmektedir. Ata (2006) yaptığı çalışmasında öğrencilerin Atatürk'ün fikri özelliklerine değindiğini, laiklik, demokrasi, özgürlük, fikir özgürlüğü, adalet, inkılap ve ilkeler, bağımsızlık ve bilim gibi kavramları kullandıklarını, ayrıca Atatürk'ün sanata, bilim ve teknolojiye verdiği önemden bahsettiklerini aktarmıştır.

Sonuç olarak Atatürk denildiğinde, bağımsızlıktan yana, bilime önem veren, inkılapçı, yenilikçi, idealist ve duyarlı olarak anıldığı ayrıca manevi değerlere önem veren, milliyetçi, halkçı ve laik biri olarak tanımlandığı görülmektedir.

Liderlik Özellikleri

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri ile ilköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin “Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor?” sorusuna verdikleri cevaplardan oluşan bir diğer kategori de liderlik özellikleri olmuştur. Bu kategori altında toplanan betimlemelere

bakıldığında öğretmen ve öğrencilerin ortak olarak kullandığı ifadelerin liderlik (47), cesaret (9) ve başarı (7) olarak görülmektedir. Ortak olarak kullanılan bu ifadeler arasında Atatürk'ün "liderliği" diğer ifadelerden daha sık olarak geçtiği görülmektedir. Girgin (2006: 265) Atatürk'ün liderlik anlayışını, insanlara değer vermeyi, insanlığın hizmetinde çalışmayı amaç edindiğinden bahsetmekte insanların gönüllerini kazanarak örnek alınan, sevilen unutulmaz bir lider olduğunu aktarmıştır. Feyzioğlu (1987: 7) ise, Türk halkını doğru bir çizgiye yerleştiren inançlı ve milliyetçi bir önder olarak tanımlamıştır. Atatürk'ün bu yönüyle bakıldığında öğretmen ve öğrencilerin yaptığı betimlerin liderliğinde yoğunluk gösterdiği söylenebilir. Nitekim öğretmenlerden SB-K-HANDE "ömrünü milletine adanmış, uzakları gören, çok yönlü ulu bir lider" olarak ifade ederken S-E-EDİZ "ülkesini ve halkını seven bir lider" olarak tanımlamışlardır. Öğrencilerin örneklerine bakıldığında 7Ö-E-SERKAN "Türkiye'nin en büyük lideri", 6Ö-K-MELİHA "ileri görüşlü, çocukları seven çok iyi bir lider" olarak betimledikleri görülmektedir. Atatürk'ün "cesaret"i liderlik özellikleri arasında geçen bir diğer ifade oluşmuştur. Vaidis (1967: 54) Atatürk'ü cesaretli, soğukkanlı, kararlı, sabırlı, kahraman ve liderlik inancıyla yönetme arzusu olan biri olarak tanımlamaktadır. Yapılan ifadelere bakıldığında SB-K-BADE kodlu öğretmen "cesaretli" olarak betimlerken 7Ö-K-ÜLKÜ "cesur yürekli" olarak betimlemiştir. Ortak olarak kullanılan bir diğer ifade de "başarı" tanımlaması olmuştur. Bozkurt (2016: 39) Atatürk'ün askeri ve siyasi dehası, cesaret ve azmi sayesinde onu zaferlere ve başarıya ulaştırdığından Bahar (2017: 73) ise karşısına çıkan her engeli sabır ve disiplinle aşan Millî Mücadeleyi başarıya ulaştıran bir lider olduğundan bahsetmiştir. Öğretmen ve öğrencilerin ifadelerine bakılacak olursa "başarılı bir komutan (SB-K-FATMA)" ve "başarı (7Ö-E-SERCAN, 4Ö-K-DENİZ)" betimlemelerinin yer aldığı görülmektedir.

Benzer olarak kullanılan ifadelerin haricinde öğretmenlerde dahi (5), disiplin (2) ve zafer (2) ifadeleri yer almıştır. Laçın (1997: 11) Atatürk, askeri dehası ve siyasi dehasını birleştiren ve zaferler kazanan bir önder olarak ifade ederken öğretmenler de Atatürk'ü "askeri bir deha (S-K-DAMLA, S-E-ACUN) olarak tanımlamıştır. Öğretmenler ayrıca "disiplin (SB-K-YAREN) ve "zafer (S-E-ARAT)" ifadelerinde bulunmuşlardır

Atatürk'ün liderlik ile ilgili yukarıdaki özellikleri göz önünde bulundurulduğunda Onun eşsiz bir lider, cesaretli, disiplinli ve askeri bir deha olduğu böylelikle başarılarından söz ettirdiği söylenebilir.

Devlet Adamı Özellikleri

Atatürk'e ait betimlemelerden oluşan bir diğer kategori ise devlet adamı özellikleri olmuştur. Atatürk'ün siyasi özelliklerinin yer aldığı bu kategoride hem öğrenciler hem öğretmenler; Türkiye (10), cumhuriyet (9) ve demokrasi (4) betimlemelerini ortak olarak yapmışlardır. Bu betimlemelerin, halkı yönetimde söz sahibi olmasında öncülük ettiği için kullanıldığı söylenebilir. Şüphesiz Atatürk, askerî bir lider olmanın yanında siyasî bir lider olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olmuştur (Enginsoy, 1986: 137). Atatürk, Kurtuluş Savaşından sonra da siyasi liderliğine devam etmiş yeni devletin rejiminin cumhuriyet olmasında mücadele etmiştir. S-E-ARAT ve S-E-ADİL kodlu öğretmenler ile 7Ö-E-TARIK kodlu öğrenci “*cumhuriyet*” ifadesini, SB-E-OGÜN ise “*demokratik bir insan*” ifadesinde bulunmuştur. 4Ö-E-NUSRET ise “*demokrasi, cumhuriyet*” ifadelerini birlikte kullanmıştır.

Devlet adamı özellikleri arasında sadece öğretmenlerin kullanmış oldukları ifadelerin Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu (13), devlet adamı (3), yol gösteren (2), 29 Ekim 1923 (1) ve egemenlik (1) olduğu görülmektedir. Elde edilen ifadelere bakıldığında “Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu” ifadesini ön planda olduğu görülmektedir. Benzer şekilde Türkiye ifadesinin de Türkiye Cumhuriyeti ile ilişkilendirdikleri söylenebilir. Nitekim Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olması “Türkiye” ve “29 Ekim 1923” ifadelerinin de bu anlama yakın şekilde ilişkilendirildiği düşünülebilir. Öğretmenlerin ifadeleri incelendiğinde “*Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu* (SB-K-YAREN, S-E-ORHAN, S-E-FAİK)” ifadesinin sıkça geçtiği ve “*29 Ekim 1923* (SB-K-CEYDA)” tarihinin kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca S-K-DUYGU öğretmenin “*bir millete yol gösteren*” ifadesinin de yer aldığı görülmektedir.

Öğrencilerin öğretmenlerden farklı olarak kullandığı yurtsever (5), ilkeler (2), laik (2), barış (1), birlik ve beraberlik (1) ve TBMM'yi açan (1) betimlemelerin olduğu anlaşılmaktadır. Bu ifadeler arasında Atatürk'ün “yurtsever”liği incelendiğinde Bahar (2017: 72) Atatürk için, yurdu ve milleti için her şeyini feda etmekten kaçınmayan yurdunu ve milletini sonsuz bir aşkla seven biri olduğunu söylemektedir. Öğrencilerden 7Ö-K-SAFİYE “*vatanımı ve milletini çok seven biri*” olarak tanımlarken 7Ö-E-MAHMUT ise “*vatanımı ve milletini düşünen biri*” şeklinde ifade etmiştir. Öğrencilerin kullandığı “ilkeler” ve “laik” betimlemelerine bakıldığında ise Koç (1981: 133) laiklik ilkesini, vatandaşların ibadet, din ve vicdan özgürlüğü sağladığını açıklamaktadır. Öğrenciler ise “*ilkeleri* (5Ö-E-ATA)” ve “*laik bir ülke* (5Ö-E-ATA)” betimlemelerinde bulunmuşlardır.

Öğrencilerin yapmış olduğu ifadeler arasında “barış (5Ö-K-NURCAN)”, “birlik beraberlik (6Ö-K-YAĞMUR)” ve “TBMM’yi açan (5Ö-E-ALP)” betimlemelerinin yer aldığı anlaşılmaktadır.

Öğretmen ve öğrencilerin ifadeleri incelendiğinde sonuç olarak Atatürk’ü, Türkiye’nin kurucusu olarak cumhuriyeti ilan eden, TBMM’yi açan, demokrasiyi getiren, yurtsever, yol gösteren, ilkeleri koyan, laik bir devlet adamı olarak nitelendirildiği söylenebilir.

Özel Hayat ve Diğer

Öğrencilerin kullanmış oldukları bazı ifadelerin kişisel özellikleri, Fikri Özellikleri, askeri özellikleri, devlet adamı özellikleri ve liderlik özellikleri gibi kategorilerin içerisine de yer almamasından kaynaklı olarak “özel hayat” ve “diğer” kategorileri oluşturulmuştur.

Özel hayat kategorisine bakıldığında öğrencilerin verdi cevapların Atatürk’ün özel hayatı ile ilgili olarak çağrıştırdığı tespit edilmiştir. Özel hayatı ilgili hayatı (1), kızı ülkü (1), Anıtkabir (1) ve anne ve babası (1) ifadelerinin betimlendiği bulgulanmıştır. Öğrencilerin verdikleri örneklere incelendiğinde “çok sevdiği bir kız olan Ülkü (5Ö-K-ŞEBNEM)”, “hayatı (5Ö-E-ATA)”, “annesini ve babasını (5Ö-E-CEM)” ve “anıtkabir (5Ö-E-FURKAN)” betimlemelerinde buldukları anlaşılmaktadır.

Öğrenciler, Atatürk için kitap (4), uğruna ölünecek insan (1), ağaç sevgisi (1), Atatürk köşesi (1), bayramlar (1) ve imzası (1) gibi betimlemelerde bulunmuşlardır. Bu betimlemeler ise “diğer” kategorisi içerisine dâhil edilmiştir. Atatürk’ün öğrencilerde “kitap” çağrıştırması Atatürk’ün okuma alışkanlığından ve okumayı çok sevmesinden ve bunların ders kitaplarında anlatılmasından kaynaklandığı söylenilebilir. Sönmez (1994: 53) Atatürk’ün kitap okumaya aşırı düşkün olduğunu Atatürk’ün boş zamanlarında bolca kitap okuduğundan bahsetmesi bu bulguyu destekler niteliktedir. Atatürk hakkında kullanılan bir diğer ifade ise “ağaç sevgisi” olmuştur. Baltacıoğlu (1973: 15) Atatürk’ün doğaya, özellikle hayvanlara, ağaçlara, çiçeklere ve denize inanılmaz bir sevgi duyduğundan bahsetmiştir. İfadeler arasında yer alan “uğruna ölünecek insan”, “Atatürk köşesi”, “bayramlar” ve “imzası” ifadelerinin öğrencilerin ilgi ve yaşanmışlıkları doğrultusunda ortaya çıkmış olabilir. Nitekim imzasının ifade edilmesi Atatürk’ün imzasına olan ilgisinden kaynaklandığı söylenilebilir.

5.1.2. Üçüncü ve Dördüncü Alt Problemlere Yönelik Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri ile ilköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin “Atatürk'te sizi etkileyen en önemli özellik nedir?” sorusuna ilişkin verdikleri cevaplar incelenmiş ve Atatürk için yapılan betimlemeler kişisel özellikleri, fikri Özellikleri, askeri özellikleri, devlet adamı özellikleri, liderlik özellikleri ve diğer özellikleri şeklindeki ortak kategoriler altında birleştirilmiştir.

Kişisel Özellikleri

Öğretmen ve öğrenciler tarafından, Atatürk'ü etkileyici kılan en önemli özelliklerinin “kişisel özellikler”de betimlendiği görülmüştür. Atatürk'ün ileri görüşlülüğü (37), zekiliği (13), cesareti (10), kararlılığı (14), fedakâr olması (6), sabırlı (2), çalışkanlığı (6), yardımsever olması (3), kitap okumayı seven (6), adaletliliği (3), dürüst olması (2), planlı olması (2) ve nazik olması (2) öğretmen ve öğrencileri ortak olarak etkileyen kişisel özeller olarak tanımlanmıştır.

Öğretmen ve öğrencilerin betimlediği; ileri görüşlülüğü, zekiliği, cesareti, kararlılığı, fedakâr olması, sabırlı, çalışkanlığı, yardımsever olması, kitap okumayı seven, adaletliliği, dürüst olması, planlı olması ve nazik olması ifadelerinin literatürde de yer aldığı görülmektedir (Akçakayalıoğlu, 1985: 179, 180; Ardaçoç, 1988: 41; Aslan, 1989: 72, 73; Bahar, 2017: 62, 71, 73; Baltacıoğlu, 1980: 98; Baycan, 1998: 28; Bayrak, 2005: 130; Girgin, 2006: 105; Gökçen, 1986: 311; Gürses, 1986: 149; İnan, 1956: 23; Keskin, 1999: 9; Koç, 1981: 144; Özgür, 1988: 8, 195; Öztörün, 1986: 566; Pekel, 2005a: 2, 3, 8; Sanan, 2001: 20, 26; Sönmez, 1994: 53; Vaidis, 1967: 54; Yaşa, 2000: 23). Bu boyutta daha çok öğretmen ve öğrencilerin sıkça kullandığı “ileri görüşlülüğü” ifadesinin ön planda olduğunu görülmektedir. Baycan (1998: 23) Atatürk'ün dehasının ileri görüşlülüğünün ve üstün zekâsının, yaptığı savaşlardan, liderliğinden ve ortaya koyduğu yeniliklerden anlaşılacağını belirtmektedir. S-E-EMRE kodlu öğretmen “*ileri görüşlülüğü, İkinci Dünya Savaşını önceden tahmin edip önlem alması*” betimlemesiyle Atatürk'ün ileri görüşlülüğünü ve etkilenme durumunu ortaya koymuştur. Yine S-K-MELİS kodlu öğretmen “*beni en çok etkileyen özelliği ileri görüşlülüğünü önceden görebilmesidir*” derken 7Ö-E-HANİFE kodlu öğrenci de benzer şekilde “*geleceği tahmin edebiliyor*” sözleriyle Atatürk'ten etkilenilen özelliğin ileri görüşlülüğü olduğunu belirtmektedirler. Atatürk'ün “zekâsı”, öğretmen ve öğrenciler tarafından etkilenilen diğer özellikler arasında olduğu görülmektedir. Atatürk'ün “*zekâsını çok iyi kullanabilmesi (SB-K-FATMA)*”, “*çok zeki*

olması (SB-E-NAİL)” öğretmenlerin betimlemeleri arasındadır. Nitekim Baltacıoğlu (1980: 98) Atatürk’ü, “üstün zekâya sahip olması nedeni ile duygularını eyleme döken kişi” olarak tanımlamıştır. Yine İlhan (1990: 192) Atatürk’ün sahip olduğu yeteneklerini, zekâsı ve dehasını çok iyi bir şekilde kullanmasından bahsetmiştir. Öğrencilerin betimlemelerinde de Atatürk’ün “*zeki olmasından* (5Ö-K-REYHAN)” ve “*zekâsından* (7Ö-E-BUĞRA)” etkilenildiği anlaşılmaktadır.

En çok etkilenilen bir diğer özellik ise Atatürk’ün “cesaretidir”. Bir Yunanlı olan Vaidis (1967: 54)’e göre Atatürk (kendisinin de tabiriyle bir Yunanlı gözüyle); cesaretin, soğukkanlılığın, kararlılığın, sabrın, kahramanlığın, önderlik inadının ve aynı zamanda yönetme yolundaki isteğinin neticesidir. Pekel (2005a: 3) Atatürk’ün şuurlu bir cesarete sahip olduğunu, Akçakayalıoğlu (1985: 179) ise Atatürk’ün, her olay ve bunalımı cesaret, umut ve iyimserlikle karşıladığını belirtmektedir. Öğretmenlerin *cesur oluşu* (S-E-ARAT), *cesareti* (SB-E-OBEN)” gibi ifadelerle Atatürk’ten etkilendikleri cesur olması özelliğini betimlerken öğrenciler *çok cesaretli olması* (4Ö-E-FİKRET), *cesur olması* (7Ö-E-VOLKAN) şeklinde betimlemelerde bulunmuşlardır.

Öğretmenlerin ve öğrencilerin birlikte etkilendikleri özelliklerden biri de Atatürk’ün “planlı olmasıdır”. Nitekim 5Ö-E-ALP kodlu öğrenci “*en etkileyici özelliği planlılığıdır*” diyerek Atatürk’e olan hayranlığını ifade etmiştir. Bahar (2017: 73)’a göre Atatürk, yaratıcı düşünceye sahip bir lider olmuş, yapacağı işleri iyice planlamış, en ince ayrıntıları tespit etmiş, bunları uygulamak için yenilikçi yöntemler denemiştir.

Öğretmenlerin ve öğrencilerin birlikte etkilendikleri özelliklerden biri de Atatürk’ün “kararlılığıdır”. Atatürk’ün kararlı yapısı literatürde sıkça bahsedilmiştir (Özgür, 1988: 8; Pekel, 2005a: 8; Vaidis, 1967: 54). Nitekim Gürses (1986: 149), Türk insanının üstün kabiliyetine gönülden inanarak kararlılıkla Türk Kurtuluş Savaşına atıldığını belirterek Onun kararlı bir yapısı olduğunu vurguladığı söylenebilir.

Öğretmenleri, öğrencilerden farklı olarak etkileyen Atatürk’ün özellikleri arasında; azimli olması (8), cesareti (5), engelleri aşabilmesi (3), zamanında hareket etmesi (2), akıllılığı (2), yardımsever olması (1), mücadeleci olması (1), mesleğine sevgisi (1), kişilik özellikleri (1), iyi bir dinleyici olması (1), onurlu olması (1), insancıl (1) ve merhamet ve sevgi (1) ifadelerinin olduğu anlaşılmaktadır. Öğretmenleri en çok etkileyen Atatürk’ün kişilik özellikleri azimli olması ve cesaretliliğidir. Bahar (2017: 71) bir liderde bulunması gereken özellikler olan azim ve kararlılığın Atatürk’te var olduğunu ve Onun, çok yönlü ve

üstün kişiliği olan idealist bir lider olduğundan bahsederek Atatürk'ün azimli biri olduğunu belirtmiştir. Öğretmenleri etkileyen bir başka Atatürk'ün özelliği “iyi bir dinleyici” olmasıdır. Literatüre bakıldığında Palazoğlu (2007, 29) Atatürk'ün başkalarını iyi dinleyen bir insan olduğundan bahsetmiştir. Nitekim. Atatürk karşısındaki kim olursa olsun onu dinlemiş anlamaya çalışmıştır.

Öğrencileri, öğretmenlerden farklı olarak etkileyen Atatürk'ün özellikleri ise; çocukları sevmesi (10), doğa sevgisi (3), hoşgörülü olması (2), yenilikçi olması (2), iyi kalpli olması (2), barışsever olması (2), alçak gönüllü olması (2), güvenilir olması (1), saygılı (1) ve ahlaklı (1) olmasıdır. Öğrencileri, Atatürk'te etkileyen bir özellik “çocukları sevmesi”dir. Atatürk yaşamı boyunca çocukları gördüğü yerde onlarla ilgilenmiş ve konuşmuştur (Girgin, 2006: 105). Atatürk'ün bu özelliğinin çocukları çok sevmesinden kaynaklandığı söylenebilir (Bahar, 2017: 80). Çocukların Atatürk'ün bu özelliğini öne çıkarması ders kitaplarında yer alan okuma metinlerinden etkilenmesi ve kazanımların çocuklara yönelik hazırlanmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Öğrencileri, Atatürk'te etkileyen bir diğer özellik “alçak gönüllü olmasıdır”. Pekel (2005a: 8), Atatürk'ün tüm canlı ve insanlara karşı saygılı ve mütevazisinden bahsetmiştir. Bu özelliklerin sonucu olarak Atatürk'ün kendine ve tüm canlılara karşı barışık olduğunu söylemek yerinde olabilir.

Öğretmen ve öğrencileri etkileyen Atatürk'ün sahip olduğu kişilik özelliklerini özetlenecek olursa Atatürk'ün zeki, cesur, azimli, ileri görüşlü, yenilikçi, vatansever, çalışkan, adaletli, planlı, nazik, dürüst, güvenilir, ahlaklı, yardımsever, hoşgörülü, alçak gönüllü, saygılı, fedakâr, kitap okumayı ve çocukları seven bir kişiliğe sahip olduğu söylenebilir.

Fikri Özellikleri

Kişilik özelliklerinden sonra en çok etkilenilen kategori “Fikri Özellikleri” olmuştur. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri ile ilköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerini ortak olarak etkileyen özellikler, Atatürk'ün düşünce sisteminde yer alan vatanseverliği (18), bilime önem vermesi (3) ve çözüm kaynağı (2) olması durumudur. Öğretmen ve öğrencilerin Atatürk'ün fikri özellikleri arasında “vatanseverliği” en etkilenilen özellik olarak belirtilmektedir. Tünay (1986: 169) “Atatürk'te görev aşkı, millet ve vatan sevgisi sınırsızdır” diyerek Atatürk'ün ne denli vatansever olduğunu gözler önüne sermektedir. SB-K-MİRAY kodlu öğretmen “*Yurdunu çok sevmesi*” diyerek Atatürk'ün

vatanseverliğine vurgu yapmıştır. Atatürk'ün, hayatını vatanına adanmış ve ömrünün son günlerinde bile memleket işleriyle meşgul olması (İnan, 1956: 27) Onun vatanseverliğinin göstergeleri olarak söylenebilir. Öğrencilerden 7Ö-E-ILGIN “*vatanımıza karşı duyduğu sevgi*” ve 4Ö-K-DİLEK “*vatanını çok sevmesi*” betimlemeleriyle Atatürk'te vatanseverlik özelliğinden etkilendiklerini göstermektedir. Öğretmenlerin ve öğrencilerin birlikte etkilendikleri özellik içerisinde “bilime önem vermesi”dir. Literatüre bakıldığında Özgür (1988: 261) Atatürk'ün akıl ve bilimin ışığında mücadele ederek, çok zor şartlar altında olsa bile yenilikleri başardığından bahsetmektedir. Atatürk, yaşamı boyunca hem sanata hem de bilimin önemine dikkat çekmiş çağdaşlaşma ve devamlılığın fenle, bilimle mümkün olabileceğini söylemiştir. S-K-DENİZ kodlu öğretmen “*radikal ve bilimsel yeniliklere açık olması*” ifadesini kullanırken, SB-K-PELİN kodlu öğretmen “*kendini sürekli geliştirmesi ve bilim adamı olması*” şeklindeki betimlemesiyle Atatürk'ten etkilendikleri özelliğin “bilime önem vermesi” olduğunu açıkça göstermektedirler. Benzer şekilde 7Ö-K-ZELİHA kodlu öğrencinin “*bilime önem veriyordu*” ifadesi öğrencilerin de Atatürk'ten etkilendikleri özelliğin “bilime önem vermesi” olduğunu gözler önüne sermektedir.

Öğretmenleri, öğrencilerden farklı olarak etkileyen Atatürk'ün düşünce sistemindeki özellikleri; bağımsızlık ve özgürlük anlayışı (5), çağdaşlığı (3), milletini değerli görmesi (3), disiplin anlayışı (3), yenilikçi olması (3), milliyetçiliği (3), halkı birbirine kenetleyebilmesi (2), kadına verdiği değer (2), inkılapları (2), devrimci ruhlu (1), Türklüğe ve Türkiye'ye verdiği önem (1), sözleri (1), laik ve demokratik yapısı (1), evrensel fikirleri (1) ve özgürlükçü ruhudur (1).

Öğretmenlerin betimlediği; bağımsızlık ve özgürlük anlayışı, çağdaşlığı, milletini değerli görmesi, disiplin anlayışı, yenilikçi olması, milliyetçiliği, halkı birbirine kenetleyen, kadına verdiği değere, inkılapları, devrimci ruhlu, çözüm odaklı, Türklüğe ve Türkiye'ye verdiği önem, sözleri, laik ve demokratik, evrensel fikirleri ve özgürlükçü ruhu bu betimlemelerin literatürde de Atatürk'ü betimlemek için kullanıldığı anlaşılmaktadır (Aslan, 1989: 63, 67, 70,79; Bahar, 2017: 73, 78,79; Baycan, 1998: 115; Bayır. 2001: 14; Borak, 1973: 280; Enginsoy, 1986: 137; Eroğlu, 1998: 124; Feyzioğlu, 1987: 7; GKB, 1998: 7; Girgin, 2006: 105; Giritli, 1986: 607; Gökçen, 1986: 311; Gürses, 1986: 149; Habib, 1939: 147; İlhan, 1987: 2, 15, 86; İlhan, 1990: 192; Keskin, 1999: 9; Kocatürk, 1984: 2; Koç, 1981: 124, 144; Özgür, 1988: 10, 171; Pekel, 2005a: 3, 9; Tünay, 1987: 410; Yamaner, 1999: 106).

Öğretmenlerin, Atatürk'ün düşünce sistemindeki etkilendikleri özelliklerden ilki “bağımsızlık ve özgürlük anlayışı”dır. İlhan (1987: 15) Atatürk'ün tam bağımsızlığı, özgürlüğü ve insan sevgisini ilke ve inkılaplarının ana nedeni olarak belirtmiştir. Dolayısıyla Atatürk'ün ilke ve inkılaplarının temelinde bağımsızlık ve özgürlük düşüncesi olduğu söylenebilir. Bununla birlikte Atatürk'ün “hürriyet ve istiklâl benim karakterimdir” ifadesi (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, 2006) Onun bağımsızlık ve özgürlük anlayışını net bir şekilde gözler önüne sermektedir. Nitekim S-E-BORA kodlu öğretmen “*bağımsızlık ve özgürlük karakterimdir demesi*”ne hayranlığı bu durumu açıklar niteliktedir. S-E-EMİN kodlu öğretmenin “*özgürlük ve bağımsızlık için hiçbir engel tanımayan*” ifadesi de Atatürk'te etkilenilen bu özelliği göstermektedir.

Öğretmenlerin, Atatürk'ün düşünce sistemindeki etkilendikleri özelliklerden bir diğeri “sözleri”dir. Atatürk çok yönlü özelliği ve fikir yapısı olarak birçok alanda sözleri olduğu söylenebilir. Girgin (2006: 105) Atatürk'ün yenilikçi nesillerin eğitimi için gazete ve kitap yazdığını gittiği her yerde söyleşilerde bulunduğunu belirtmiştir. Atatürk'ün sahip olduğu bilgi birikimini, devletin bakası ve milletini eğitmek için kullandığını söyleyebiliriz.

Öğrencilerin Atatürk'te en etkilendikleri özelliklere bakıldığında sanata değer vermesi (2), tarafsızlığı (1), ileri görüşlülüğü (1), çözüm kaynağı (1), din düşmanlığı yapmaması (1) ve mantıklı düşünmesi (1) ifadeleri yer almıştır. Öğrencilerin kullandıkları bu ifadelerin literatürdeki yerine bakıldığında sanata değer vermesi, tarafsızlığı, ileri görüşlülüğü, çözüm kaynağı, din düşmanlığı yapmaması ve mantıklı düşünmesi benzer şekilde geçtiğini söyleyebiliriz (Aslan, 1989: 73; Bahar, 2017: 72; Bayar, 1999: 45; Baycan, 1998: 23; Enginsoy, 1986: 137; Gökçen, 1986: 311; Gülekli, 1997: 9; Kaynar, 1986: 289; Koç, 1981: 124; Mumcu, 1987: 374; Özgür, 1988: 152; Sanan, 2001: 21, 26; Tünay, 1987: 410). Öğrencilerin etkilendiği özellik arasında dikkat çeken “sanata değer vermesi”dir. Çaycı (2002: 472)'ya göre Atatürk, sanata ve spora oldukça önem vermiş, özellikle tarih ve dil konusunda yakından ilgilenmiş, araştırma yapılması için kurumlar açtırmış, bu bağlamda da vasiyetnamesine özel hükümler koymuştur.

Öğretmenleri ve öğrencileri etkileyen Atatürk'ün fikri Özelliklerine bakıldığında başta ileri görüşlülüğü olmak üzere vatanseverliği, bağımsızlığa ve özgürlüğe olan düşkünlüğü, tarafsız bilimsel bakması ve çok yönlü düşünüp çözüm odaklı olması dikkat çeken yönlerinden olmuştur. Yine halkı bir arada tutan milliyetçi bakış açısıyla insana ve kadına değer veren devrimci ruhu dikkat çeken özelliklerinden olmuştur.

Liderlik Özellikleri

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri ile ilköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerini Atatürk'te etkileyen özellikler kategorilerinden biri de liderlik özellikleridir. Öğretmen ve öğrencileri ortak olarak etkileyen özellikler, Atatürk'ün liderlik özellikleri kategorisinde yer alan "liderliği"dir. Hem öğretmenleri hem de öğrencileri bu kategoride buluşturan tek özellik "liderlik" betimlemesidir. S-E-ARAT kodlu öğretmenin "*iyi bir lider olması*", SB-K-YAREN kodlu öğretmenin "*dünya lideri*", 7Ö-K-GÜLAY kodlu öğrencinin "*çok iyi bir lider*" ve 4Ö-E-AYBERK kodlu öğrencinin "*iyi bir lider*" betimlemeleri bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Atatürk ile ilgili literatür incelendiğinde Atatürk'ün siyasi ve askeri liderliğinde bulunmasının yanında fikir adamı olarak da liderlik etmiş çok yönlü olarak ülkesinin gelişimine katkıda bulunduğu belirtilmektedir. Bu bağlamda Atatürk'ün liderliği sadece ülke sınırları içerisinde kalmamış onu dünya liderleri arasında yer almasını sağlamıştır (Bozkurt, 2016: 39). Nitekim SB-K-HELİN kodlu öğretmenin "*tüm dünyanın liderliğini tanıması*" özelliğinden etkilenişi buna örnek oluşturmaktadır. Bilindiği gibi Atatürk, ülkesinin kurtuluşu ve kuruluşundaki yol ve yöntemleri, birçok devlete öncülük etmiş bu yönüyle de bir dünya lideri olarak anılmasını sağlamıştır. Bu bağlamda SB-K-MİYASE kodlu öğretmenin Atatürk'te etkilendiği "*Millî Mücadeleyi organize etmesi*" özelliği, Atatürk'ün liderlik özelliklerinin betimlenmesinde önemli bir adımı oluşturduğu söylenebilir.

Öğrenciler ortak olan liderliği ifadesinden farklı olarak "komutan" olma özelliğinden de etkilendiklerini belirtmişlerdir. Bayar (1999: 37)'a göre Atatürk vatanın kurtuluşunda yer almış çeşitli cephelerde ve savaşlarda komutanlık yapmıştır. Öğrencilerin Atatürk'ün liderlik özellikleri içinde betimledikleri komutan olması Onun, İstiklâl Savaşında üstlendiği komutanlık görevi ile açıklanabilir.

Öğretmenlerin ve öğrencilerin Atatürk'te etkilendikleri özellikleri arasında liderlik özelliklerinin de olduğu, bu özelliklerin başında liderliğinin geldiğini ve bu liderliğinin dünyaca tanındığını, Millî Mücadeleyi organize etmesindeki liderliği ve komutanlığının etkileyici özelliklerden olduğu anlaşılmaktadır.

Askeri Özellikleri

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri ile ilköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerini Atatürk'te etkileyen özellikler kategorilerinden bir diğeri askeri özellikleridir. Öğretmen ve öğrencileri ortak olarak etkileyen özellikler, Atatürk'ün askerlik özellikleri kategorisinde

yer alan “pes etmemesi” özelliğidir. Bahar (2017: 78)’a göre Atatürk, savaştığı tüm cephelerde zamanın tüm imkânsızlıkları ve olumsuzluklarına rağmen birlik ve beraberlik sonucunda başarılı olmuş ve mücadeleci bir yapıya sahip olan Atatürk yılmadan kararlılıkla düşüncelerini savunmuş ve uygulamıştır. SB-K-SİNEM kodlu öğretmen Atatürk’te etkilendiği özelliği “hiçbir zaman umutsuzluğa düşmemesi” olarak betimlerken, S-E-FAİK kodlu öğretmen “direnc ve zorluklardan korkmamış olması” olarak betimlemiş, 5Ö-K-YEŞİM kodlu öğrenci de “hiç ama hiç pes etmemesi” olarak ifade etmiştir. Örneklerden de anlaşılacağı üzere Atatürk tüm olumsuzluklara karşın pes etmeden yoluna devam etmiştir diyebiliriz.

Öğretmenlerin ve öğrencilerin Atatürk’te etkilendikleri askeri özelliklerden birbirinden farklı olanlara bakıldığında öğretmenlerin vatani için savaşması (3), yaptığı savaşlar (1) ve askeri alandaki başarıları (1) olduğu görülmektedir. Atatürk’ün ülkesi için verdiği askeri hizmetlerin öğretmenler tarafından “vatan savunmasında canını ortaya koyan özellikleri

Öğrencilerin öğretmenlerden farklı olarak askerlere önem vermesi (1) özelliği yer almaktadır. Öğrencilerden 7Ö-K-BENGÜ “askerliğe olan duyarlılığı beni çok etkilemiştir” ifadesiyle Atatürk’ün askerlik mesleğine olan ilgisinden etkilendiğini belirtmiştir. Nitekim Baycan (1998: 23), Atatürk’ün askerlik mesleğine olan ilgisinin çocukluğundan beri var olduğunu, sahip olduğu askeri dehası, ileri görüşlülüğü ve üstün zekâsının da askerlik mesleğinde başarılı olmasını sağladığını söylemektedir.

Atatürk’ün pes etmeyen, vatani için savaşan, askere önem veren ve bu bağlamda askeri alandaki başarıları Onun etkilenilen askeri özellikleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Devlet Adamı Özellikleri

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri ile ilköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerini Atatürk’te etkileyen özellikler kategorilerinden bir diğeri de devlet adamı özellikleridir. Öğretmen ve öğrencileri ortak olarak etkileyen özellikler, Atatürk’ün devlet adamı özellikleri kategorisinde yer alan “Türkiye’yi kurması (4) ve başarılarıdır (2). Bu kategorideki özellikler, aynı zamanda öğrencilerin ifadesinin bütünü de oluşturmaktadır. İfadelere bakıldığında “Türkiye’yi kurması” betimlemesinin Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu ve önderi olmasından kaynaklı olarak kullanıldığı söylenebilir. Laçın (1997: 11) Atatürk’ün siyasi dehası ile Türkiye Cumhuriyeti’ni kurduğunu ve cumhurbaşkanlığını yürüttüğünden bahsetmiştir. Bir diğeri ifade ise “başarıları” özelliğidir. Türkiye’nin en zor

zamanlarını geçirdiği bir dönemde başardığı askeri ve siyasi başarılar öğretmenler ve öğrenciler tarafından etkilendikleri özellikler arasında belirtmişlerdir. Atatürk hayatı boyunca mücadele içinde olmuş bu mücadelelerin birçoğu başarıyla sonuçlandığını görülmektedir.

Öğretmenleri, öğrencilerden farklı olarak etkileyen Atatürk'ün devlet adamı özellikleri; Türk milletinin kurtarıcısı (3), dik duruşu (2), siyasi dehası (1), milletine olan inancı (1), işbirliği ile devleti istikbale kavuşturması (1), son zamanlarında bile devleti düşünmesi (1) ve devleti kısa sürede toparlaması (1) olduğu görülmektedir. Bu özellikler arasında en sık görülen ifadenin “Türk Milleti'nin kurtarıcısı” olduğudur. Tanpınar (1960: 1) Atatürk'ü siyasi dehasıyla Türk milletinin kurtarıcısı, milli kahramanı olarak betimlemiştir. Bir diğer ifade ise “dik duruşu” olarak bulgulanmıştır. Bu konu hakkında Bahar (2017: 71) Atatürk'ün cesur, üstün karakterli ve dik duruşunun olduğundan söz etmiştir.

S-E-ADEM kodlu öğretmen “siyasi dehası”ndan etkilendiğini belirtmiştir. Laçın (1997: 11) Atatürk'ü askeri dehası ve siyasi dehasını birleştiren bir lider olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda Atatürk'ün siyasi bir deha olduğunu ve bundan etkilenildiğini söylemek mümkündür.

SB-K-BADE kodlu öğretmen “Milletine olan güveni, Türk Halkının karakterini ve özelliklerini fark etme yeteneği ve Türk Milletinin iradesine ve kararlılığına olan inancı” ifadesi ile S-K-DUYGU kodlu öğretmen “bir devleti, o ülkede yaşayan insanları bir toplum olarak bir araya getirip işbirliği içerisinde istiklâle kavuşturması beni etkileyen en önemli özelliğidir.” ifadesi Atatürk'te etkilenilen özelliklerin “milletine olan inancı”, “işbirliği ile devleti istikbale kavuşturması” ve “devleti kısa sürede toparlaması” olduğunu göstermektedir. Literatürde de Atatürk'ün, işgal altındaki Anadolu topraklarını kurtarmak için çıktığı Milli Mücadele yolunda Türk milletine olan inancı ve iş birliği ile başarıya ulaştırdığından ve devleti kısa sürede toparlamasından bahsedildiği görülebilir (Enginsoy, 1986: 137; İlhan, 1987: 86; Gürses, 1986: 149; Koç, 1981: 31).

Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni kurması, başarıları, Türk milletinin kurtarıcısı olması, dik duruşu, siyasi dehası, milletine olan inancı, işbirliği ile devleti istikbale kavuşturması, son zamanlarında bile devleti düşünmesi ve devleti kısa sürede toparlaması Onun etkilenilen devlet adamı özellikleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Diğer Özellikleri

Öğretmen ve öğrencilerin vermiş oldukları ifadelerden bazılarının oluşturulan kategorilerin haricinde farkı özelliklerde yorumlarda bulunmalarından kaynaklı diğer kategorisi altında toplanılmıştır. Yapılan betimlere bakıldığında öğretmenlerin her yönü, mirasını Türkiye Cumhuriyeti'ne bağışlaması, geometri kitabının olması, Nutuk'u yazması, karizması ve şık giyinmesi şeklinde ifade ettikleri aktarılabilir. Öğrencilere bakıldığında ise yakışıklılığı, halkın ona Atatürk ismini vermesi, bütünüyle aklıma geliyor, kitap yazması gibi konularda Atatürk'e yönelik etkilendikleri özellikleri ifade etmişlerdir.

5.1.3. Beşinci ve Altıncı Alt Problemlere Yönelik Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri ile ilköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin “Sizce Atatürkçülük nedir?” sorusuna ortak olarak verdikleri cevapların Atatürk'ün izinden gitmek (43), ilkelerine sahip çıkmak (40), vatanını ve milletini sevmek (18), Atatürk'e sevgi saygı (16), Atatürk'ün düşüncelerine önem vermek (13), bağımsızlık (8), ileri görüşlülük (5), barışçıl olmak (5) ve laikliğe ve cumhuriyete önem vermek (3) ifadelerinin olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin ve öğrencilerin betimlemelerinden hareketle literatürde Atatürkçülüğün tanım olarak; Atatürk'ün izinden gitmek, ilkelerine sahip çıkmak, vatanını ve milletini sevmek, Atatürk'e sevgi saygı, düşüncelerine önem vermek, bağımsızlık, ileri görüşlülük, barışçıl olmak ve laikliğe ve cumhuriyete önem vermek ifadelerinin de yer aldığı görülmektedir (Akçakayalıoğlu, 1985: 180; Aslan, 1989: 70; Atatürk'ün Demeç ve Söylevleri II, 2006: 242; Bahar, 2011: 78, 250, 252; Bayar, 1999: 45; Baycan, 1998: 23, 28; Bayır, 2001: 14; Erden, 1998: 27; GKB, 1998: 7; Gökçen, 1986: 311; Gürkan, 1995: 43; İlhan, 1987: 15; Kocatürk, 1984: 1; Koç, 1981: 141; Laçın, 1997: 11; MEB, 2005: 5; Özgür, 1988: 152; Pekel, 2005b: 1; Sanan, 2001: 15, 20). Atatürkçülüğü tanımlamak için kullanılan ifadeler arasında “Atatürk'ün izinden gitmek” ve “ilkelerine sahip çıkmak” betimlemelerinin sıkça yer aldığı görülmektedir. Öğretmenlerin yapmış oldukları “*onun yaptıklarını ve yapmak istediklerini anlayıp ona göre davranmaktır (SB-K-HANDE)*” ifadesi ve “*Atatürk'ü anlamak onun yolunda ilerlemek (S-K-CANSU)*” betimlemeleri ile “*Atatürk ilke ve inkılaplarına inanmış, onun yolunda ilerleyen (S-E-EMİN)*” ve “*Atatürk ilke ve inkılaplarını bilip onları yaşamak ve yaşatmak (SB-K-BAHAR)*” ifadeleri Atatürkçülüğü tanımlamak için kullanılan betimler arasında yer almaktadır. Aslan (1989: 81) Atatürk ilkelerini, tüm kurumların ve toplumun gelişip yükselmeleri için yol gösteren

fikirlerden oluştuğundan bahsetmektedir. Bu nedenle Atatürk'ün izinden gitmenin fikirlerini ve ilkelerini benimseyip uygulamadan geçtiğini söyleyebiliriz. Nitekim Akçakayalıoğlu (1985: 179) önceki tanımı destekler şekilde Atatürkçülüğün, Atatürk'ün fikir ve ilkelerinin ışığında ilerlemek olduğunu söylemiştir. Bu kavramlara ait öğrencilerin örnekleri incelendiğinde ise 4Ö-K-REYYAN *“Atatürk'ün izinden yani sözünün arkasından giden, ilkelerine sahip çıkan”* ifadesiyle açıklarken 7Ö-K-BENGÜ ise *“Atatürk'ün yaptığı ilkelere saygı duymak, onun yolundan gitmektir”* ifadesinde bulunmuştur. Öğretmen ve öğrencilerin yapmış olduğu tanımlarla literatürde yer alan ifadeler göz önüne alındığında Atatürk'ün izinden gitmenin, onun düşüncelerine ve inkılaplarına sahip çıkmak olduğu sonucuna varılabilir.

Atatürkçülük hakkında yapılan ifadelerden elde edilen bir diğer tanım ise “vatanını ve milletini sevmek”tir. Öğretmenlerden S-E-AGAH *“vatanını, milletini, bayrağını, devletini sevmek bunun için hizmet etmek”* ifadesini kullanırken SB-K-SİNEM de *“Türk milletini ve Türk vatanını çok sevmektir”* tanımını yaparak benzer şekilde Atatürkçülüğün vatanı ve milleti sevmek olduğunu söylemişlerdir. “Sizce Atatürkçülük nedir?” sorusuna verilen cevaplardan ortak olan diğer ifadeler ise “Atatürk'e saygı ve sevgi” betimlemesi olmuştur. Atatürk'ün Türkiye Cumhuriyeti için yapmış olduğu fedakârlıklar ve bırakmış olduğu eserler vatandaşlar üzerinde saygı, sevgi ve minnet duyguları geliştirdiği söylenilebilir. Nitekim Ertuğrul (1991: 2) Atatürk'ün Türk milleti için milli bir kahraman olduğundan ve insanların sevgisine dayanan ülküsü ve eserleri ile anıldığından bahsetmiştir. Öğretmen ve öğrencilerin yapmış oldukları tanımlara bakıldığında S-K-DAMLA *“Atatürk'ü anlamak ona değer vermek ve gerçekten sevmek”* ifadesinde bulunurken öğrencilerden 4Ö-E-FİKRET *“Atatürk'e sevgi saygıdır”* ifadesini kullanmıştır. Atatürkçülüğü tanımlamada geçen ifadelerden bir diğeri ise “Atatürk'ün düşüncelerine önem vermek” olduğudur. Öğretmenler, Atatürkçülüğü *“Atatürk'ün gösterdiği hedefleri ve düşüncelerini benimsemektir (S-E-KAAN, SB-K-PELDA)”* şeklinde yorumlamışlar *“Atatürk'ün yaptıklarını takdir etmektir (6Ö-E-GÖKAY)”* gibi ifadeler kullanarak Atatürk'e ve düşüncelerine değer vermek olduğunu söylemişlerdir.

Atatürkçülük için verilen cevaplarda “bağımsızlık”, “ileri görüşlülük”, “barışçıl olmak” ve “laikliğe ve cumhuriyete önem veren” ifadelerin de yer aldığı görülmektedir. Kullanılan bu ifadelere birlikte ele alındığında Atatürk'ün, laikliğin ve cumhuriyetin ön planda olduğu, halkın barış içerisinde özgürce yaşadığı bir devletin kurulması için mücadele verdiği söylenilmektedir (Baycan, 1998: 23; İlhan, 1987: 15). Atatürkçülük için

öğretmen ve öğrenciler “*bağımsızlık, özgürlük* (SB-K-HİLAL, S-E-ORHAN)” ve “*özgürlüğü sevmek* (5Ö-K-BERRAK)” gibi tanımlarla Atatürkçülüğün bağımsızlık olduğunu, “*açık görüşlü olup geleceğe yatırım yapmak* (S- K -GAMZE)” ile görüşlülüğü gerektirdiğini, “*barışçıl olmak* (4Ö-E-SERGEN)” barışa dayandığını ve “*laiklidir* (S-E-ORHAN)” şeklinde laik olmak gerektiğini bahsetmişlerdir.

Öğretmenlerin öğrencilerden farklı olarak verdikleri cevapların çağdaşlık (14), akla, bilime ve sanata önem vermek (10), yenilikçilik (6), kalkınma ve ilerlemeyi sağlamak (6), Türkiye cumhuriyeti ve Türk milleti yararına çalışmak (6), Atatürk’ü anlamak (4), düşünce sistemi (3), vatanını ve milletini her şeyin üstünde tutmak (3), devrimcilik (3), farklılıklara saygı duymak (2), diğer devletlerin ilerisine geçmeyi çabalamak (2), halkçılık (2), iyi vatandaş olunabilme çabası (2) ve insanları bir arada tutan (1) ifadeleri olduğu anlaşılabilir.

Literatüre bakıldığında ise çağdaşlık, akla, bilime ve sanata önem vermek, yenilikçilik, kalkınma ve ilerleme sağlamak, Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Milleti yararına çalışmak, Atatürk’ü anlamak, düşünce sistemi, devrimcilik, farklılıklara saygı duymak, halkçılık, diğer devletlerin ilerisine geçmeyi çabalamak ve insanları bir arada tutan ifadeleri olmuştur. Atatürkçülüğü tanımlamada kullanılan ifadelerin öğretmenlerin tanımlarıyla benzer özellikler taşıdığı görülmektedir (Aslan, 1989: 73, 75; Bahar, 2017: 73, 78, 253; Bayır, 2001: 14, 88; Borak, 1973: 280; Erden, 1998: 27; Girgin, 2006: 105; Giritli, 1986: 607; Giritli, 1987: 361; Giritli, 1988: 31; GKB, 1998: 7,14; Gülekli, 1997: 9; İlhan, 1987: 86; Kaynar, 1986: 289; Kocatürk, 1984: 2; Mumcu, 1987: 374; Özgür, 1988: 198, 261; Pekel, 2005a: 3; Sanan, 2001: 21, 26). Öğretmenler Atatürkçülüğü “*akıl ve bilimin ışığında çağdaş medeniyetler seviyesine yükselmek* (SB-K-MİYASE)” olduğunu, *üreten, akıllı kullanan, araştıran yenilikleri benimseyen* (S-K-DUYGU)” kişilerin olacağını aktarmışlardır. Kullanılan bu ifadelere bir arada değerlendirildiğinde birbirlerine benzer niteliklerde olduğu görülmektedir. Nitekim çağdaşlığın, akıl ve bilim süzgecinden geçirilmiş fikirler dâhilinde yapılacak yenilikler ve bilim sanatla mümkün olacağı, böylelikle kalkınma ve ilerlemenin sağlanacağı söylenebilir (GKB, 1998:7; Kocatürk 2004: 1). Atatürkçülüğü tanımlamada diğer kavramlar ise “*Türkiye Cumhuriyeti ve Türk milleti yararına çalışmak* (S-E-ACUN)” ve “*vatanını ve milletini her şeyin üstünde tutmak* (S-K-ASLI)” ifadelerinin yer aldığı “*çağdaş toplumları geçmek için yapılan çalışmaların tümü* (S-E-ERAY)” şeklinde tanımlamalar yapıldığı görülmektedir. Öztörün (1986: 559) yaptığı açıklamada, Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Milletini sevmeyi, üstün görmeyi aynı zamanda

üretim ve sanayileşme için işini hakkıyla yaparak dürüst bir şekilde vatan geliştirmek için çalışmak gerektiği aktarmıştır.

Öğretmenlerin kullanmış olduğu diğer betimlemeler ele alındığında Atatürk'ü ve düşünce sistemini anlamaya yönelik oldukları görülmektedir. Öğretmenlerin yaptığı ifadeler incelendiğinde SB-K-SİNEM Atatürkçülüğü "*Atatürk'ü anlamak*" olarak nitelendirirken SB-E-OGÜN "*barış ve dostluk kavramlarını benimsemiş düşünce biçimidir*" şeklinde ifade etmiştir. Yine S-K-DAMLA "*Atatürk'ün yaptığı devrimleri objektif olarak anlayabilmek*" olduğunu S-K-DUYGU ise "*ayrım yapmadan herkese eşit davranmak*" gerektiğini açıklamışlardır. Atatürkçülüğe bu yönüyle yaklaşıldığında Sanan (2001: 15) Atatürkçülüğü, Atatürk'ü ve fikirlerini anlamak, barışçı, demokratik ve özgürlükçü yaklaşımlarla ulusal birliği güçlendirmeye çalışmak olarak bahsetmiştir.

Öğrencilerin öğretmenlerden farklı olarak "Sizce Atatürkçülük nedir?" sorusuna verdikleri cevaplar ise Atatürkçü düşünmek (3), adaletli olmak (3) ve ülkücülük, milliyetçilik (1) ifadeleri olduğu görülmektedir. Yapılan tanımlarda öğrenciler tarafından "*Atatürkçü düşünme* (5Ö-K-REYYAN)" ifadesinin kullanıldığı görülmektedir. Atatürkçü düşünce İlhan (1987: 88) tarafından Atatürkçülüğün bütünlüğüne ulaşılan çağdaşlaşma yöntemi olarak tanımlanmıştır. Başka ifadeye bakıldığında ise "*adalet demektir* (4Ö-K-NURTEN)" betimlemeleri kullanılmıştır. Atatürkçülük anlayışında adalet ve tarafsızlığa büyük önem verildiği söylemek mümkündür. Zira halkçılık ilkesi sosyal adaletin sağlanması ve bir zümre ve birey ayrımı yapılmadan kişi hak ve özgürlüğünü gözetmesi olarak uygulanmıştır (Özgür, 1988: 172). Kullanılan diğer bir ifade ise "*Ülkücülük*" ve "*Milliyetçilik* (7Ö-E-MAHMUT)" betimlemesinin yapılmasıdır. Atatürk dil, din, ırk ve mezhep gibi ayrımlar yapmadan ülkesinde yaşayan herkesi Türk olarak saymıştır (Mumcu, 1987: 374; Sanan, 2001: 21). Atatürk milliyetçiliğinde halkı bir arada tutan, kenetleyen ve her şartta birlik olmayı ön gören bir yaklaşımı olduğu söylenebilir. Bahar (2017: 72)'a göre Atatürk'ün en büyük ülküsü, vatanın bölünmezliğini sonsuza kadar koruyup milli birlik ve beraberlik içinde halkın refah içinde yaşaması olmuştur. Ata (2006) çalışmasında öğrencilerin Atatürkçülük ile ilgili ifadelerine de yer vermiş, Atatürk yolunda ilerlemek, Atatürk gibi düşünmek, bilgili, cesur ve kahraman olmak, Atatürk'ün yaptıklarını yapmak, Atatürk'ü seven sayan, Türk milletini korumak, planlı ve çok çalışmak, Atatürk'ün bize bıraktığını daha da ilerletmek, Atatürk'ün düşüncelerine, ilke ve inkılaplarına uymak, akılcı ve yararlı düşünmek ve Atatürk'ün yaptığı çalışmalarını, yenilikleri kavramak ve buna bağlı olmak tarzında sonuçlara ulaşmıştır. Ata'nın (2006) çalışma sonuçları ve bu

çalışmanın sonuçları incelendiğinde benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Atatürkçülüğün öğrencilerde daha çok Atatürk'ü birebir taklit etmeyle olacağını düşündükleri söylenilebilir.

Öğretmen ve öğrencilerin “Sizce Atatürkçülük nedir?” sorusu için yaptıkları betimlemeler genel olarak özetlenecek olursa Atatürkçülüğün; öncelikli olarak ilke ve inkılaplara sahip çıkmak, Atatürk'ün düşüncelerine önem vermenin, vatani ve milletini sevmek, bağımsızlığa önem verip barış içinde olmak ve ülkenin refahı ve sürekliliği için canla başla çalışmak diyebiliriz. Atatürkçülük, cumhuriyete önem veren laik, özgürlükçü, insan haklarına saygılı ve ortak bir ülküyle bir arada yaşayabilen milliyetçi yurttaşlar oluşmasını amaçlamıştır. Atatürk'ün yenilikçi düşüncelerinden yola çıkan çağdaş bir eğitim anlayışıyla okuyan, sorgulayan, araştıran, çok yönlü bireyler yetiştirilerek çağın ilerisine gitmeyi hedefleyen ve bu yolda kararlı olmanın Atatürkçülük ile gerçekleşeceği sonucuna ulaşılabilir.

5.1.4. Yedinci ve Sekizinci Alt Problemlere Yönelik Sonuç ve Tartışma

Öğretmenler ve öğrenciler “Sizce Atatürkçü düşünce nedir?” sorusuna; Atatürk gibi düşünmek (53), ilke ve inkılaplara sahip çıkmak (27), akla, bilime ve sanata önem vermek (22), çağdaş ve uygar olma düşüncesi (17), ülkesi ve milleti için çalışmak (14), yeniliklere açık düşünce (13), laik, eşit ve demokratik düşünce (12), Atatürk'ün izinden gitmek (11), düşünce ve iradeye saygılı olmak (6), vatanını ve milletini sevmek (6) ve ileri görüşlülük (5) cevaplarını verdikleri tespit edilmiştir. Bu cevaplar İlhan (1987: 88)'nın da belirttiği gibi Atatürkçülüğün, Atatürkçü düşünce sisteminin bütünlüğüne ulaştıran çağdaşlaşma yöntemi olduğunu gösterebilir. Nitekim Atatürk gibi düşünmek, ilke ve inkılaplara sahip çıkmak, akla, bilime ve sanata önem vermek, çağdaş ve uygar olma düşüncesi, yeniliklere açık düşünce, laik, eşit ve demokratik düşünce, ülkesi ve milleti için çalışmak, Atatürk'ün izinden gitmek, düşünce ve iradeye saygılı olmak, vatanını ve milletini sevmek ve ileri görüşlülük ifadeleri Atatürkçü düşüncenin (literatürde de yer aldığı gibi) özellikleri olarak değerlendirilebilir (Akçakayalıoğlu, 1985: 180; Aslan, 1989: 75; Ata, 2008: 287; Atatürk'ün Demeç ve Söylevleri II, 2006: 242; Bahar, 2011: 78, 250, 251, 253; Bayar, 1999: 45; Baycan, 1998: 23; Bayır, 2001: 14; Erden, 1998: 27; GKB, 1998: 7, 14; Girgin, 2006: 105; Giritli, 1986: 607; Giritli, 1988: 31; Gülekli, 1997: 9; İlhan, 1987: 86; Kalıpcı, 1997: 93; Kaynar, 1986: 289; Kocatürk, 1984: 1; Kocatürk, 1984: 1, 2; MEB, 2005: 5; Özgür, 1988: 152; Pekel, 2005a: 1, 3; Sanan, 2001: 15, 20).

Atatürkçü düşüncenin ne olduğuna dair aranan cevaplarda verilen “*Atatürk gibi düşünmek* (4Ö-E-ŞENEL, 4Ö-K-DENİZ, 5Ö-E-ALP, 6Ö-K-ŞEYDA, 7Ö-E-YİĞİT)” ifadesinin genel bir ifade olduğu bütüncül olarak tanımlandığı söylenebilir. Bu yönüyle bakıldığında Aslan (1989: 81) Atatürk’ün fikir ve düşüncelerini bir bütün olarak ele alınmasının gerekliliğini düşüncelerinin bir mekanizma gibi birbirini harekete geçirdiğini ve tamamladığını söylemiştir. Verilen cevaplar incelendiğinde öğretmenlerden S-K-DEFNE “*Atatürk’ün zihniyetini bireylerin kendi benliğine katması demektir*” betimlemesinde bulunmuş, S-E-FAİK “*Atatürk’ün bakış açısıyla düşünmek*” olarak ifade etmiştir. Öğrencilerde ise 7Ö-K-TÜLAY “*Atatürk gibi düşünmek, onun yolunu izlemek*”, 5Ö-E-CEM “*Atatürk gibi düşünmek, özelliklerinin bütününe sahip olmak ve vatan için savaşmak*” olarak ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin ve öğrencilerin Atatürkçü düşünce için “*ilkelere sahip çıkmak*” ifadesini kullanmışlardır. Atatürk ilke ve inkılapları, kısa zamanda Türk toplumunu zor durumundan kurtaran, çağdaşlaşma ve kalkınma reçetesi olmuştur. Kocatürk (2004: 2) ilke ve inkılapların, aklın ve mantığın ışığında Atatürkçü düşünce sisteminden doğduğunu ve bütünü oluşturan nitelikler olduğunu belirtmektedir. Buradan hareketle verilen cevaplarda ilkelerin daha ön planda olması beklenen bir özellik olduğu söylenilebilir. Bu bilgilerden hareketle ortaya çıkan ifadeler frekans olarak incelendiğinde, öğretmenlerde ilke ve inkılapların cevap olarak ilk sırada olması Atatürkçü düşünce sisteminin oluştuğuna yönelik bir bulgu olarak görülebilir. Öğrencilerde ise verilen cevapların sıklığına bakıldığında ilke ve inkılapların 5. sırada yer alması Atatürkçü düşünce sisteminin oluşmaya başladığının göstergesi olabilir. Öğretmenlerin ve öğrencilerin cevapları incelendiğinde öğretmenlerden S-K-MERVE “*Atatürk’ün ilke ve inkılaplarını günümüze uyarlayıp o yolda çalışmalar yapmak*” olarak, SB-K-MERVE “*Atatürk ilkelerini bilip hayata uygulamak onun gibi düşünüp yaşamak*” olarak betimlemişlerdir. Öğrencilerde ise 7Ö-K-SERKAN “*ilkeleri doğrultusunda düşünmektir*” şeklinde betimlemiş, 7Ö-K-GÜLAY “*Atatürk’ün ilkelerine bağlı düşüncelerdir*” şeklinde ifadelerin Atatürkçü düşünmede ilke ve inkılaplara yapılan vurguyu gözler önüne serdiği düşünülmektedir.

Atatürkçü düşünce için kullanılan “akıl ve bilime önem vermek” ve “yeniliklere açık düşünce” ifadeleri Bahar (2017: 251)’ın da belirttiği gibi Atatürk’ün, yenilikçi düşüncelerini akıl ve bilimin süzgecinden geçirmesi ile açıklanabilir. Atatürk, akıl ve bilimin rehberliğinde Türk milletini kısa sürede ileri bir toplum olarak ilke ve inkılaplarla erdirmesi, Atatürk’ün gereksinimlerden doğan yenilikçi fikirleri sayesinde olduğu

söylenilebilir (Kocatürk, 1984: 1). Tanımdan hareketle Atatürkçü düşünce sisteminin ürünü olan ilkelerin akıl ve bilimle ortaya çıktığı söylenilebilir. Atatürk devletinin ve halkın imkânlarını arttırmaya yönelik birçok alanda yenilikler yapmış bu imkânların kullanımına ve uygulanmasına yönelik önce örnek olmuştur ve her fırsatta bu faaliyetlere gidilecek yolun akıl ve bilimden geçtiğini belirtmiştir (Öztorun, 1986: 559). Akıl ve bilimin ışığında yapılan yenilikçiliğin Atatürkçü düşünce sisteminin vazgeçilmez bir parçası olduğu çıkarımına ulaşılabilir. Öğretmenlerin ve öğrencilerin bu konu hakkında yaptıkları örneklere bakıldığında öğretmenlerden SB-E-OBEN “ülkenin gelişebilmesi için bilim ve aklın ışığında ilerleyen yenilikçi fikirler” olarak betimlerken, SB-K-BADE “Türk milletinin menfaatleri doğrultusunda bilimsel, yenilikçi ve çağdaş bir düşünce sistemi ile hareket etmek” olarak ifade etmiştir. Öğrencilerin verdikleri betimlemeler ise 6Ö-E-TARIK “yenilikçi, akıl ve bilime önem veren düşünce” ve 6Ö-K-SELCAN “akıl ve bilime önem vermek her şeye açık ve yenilikçi olmak” olarak tanımlamışlardır.

Öğretmen ve öğrencilerin “Sizce Atatürkçü düşünce nedir?” sorusuna ilişkin olarak betimledikleri ifadeler arasında “çağdaş ve uygar olma düşüncesi” sıkça kullanılmıştır. Çağdaşlık ve uygarlığın Atatürkçü düşünce sisteminin amaçlarından olduğu söylenilebilir. Nitekim Kocatürk (2004: 2) Atatürkçü düşünce sisteminin, Türkiye’nin çağdaş uygarlık seviyesine en kısa zamanda ulaştırabilmek için aklın ve mantığın ışığında doğduğundan bahsetmiştir. Yine benzer şekilde Ülkü (1987: 22) bilim ve ilimden güç alan Atatürkçü düşüncenin gerektirdiği, çağdaşlığın ve uygarlığın toplum hayatına hâkim olacağından bahsetmiştir. Öğretmenlerin bu özellik için verdikleri örneklere bakacak olursak S-E-MERT “ilkelere sahip çıkarak uygarlığı yakalamaktır”, SB-K-AYÇA “Atatürk ilke ve inkılaplarının çağa uygun yenilikler yapılarak uygulanmasıdır” betimlemelerini yapmışlardır.

S-E-KAYA “çağdaşlığı, laikliği, demokrasiyi, özgürlüğü kapsayan düşünce”, S-E-DEHA “akılcılık, laik, medeni Türk Milliyetçiliğini kapsayan ilkeler ile gösterilen düşünce biçimi”, 6Ö-K-NERMİN “yeniliğe açık, laik, eşit ve demokratik olan düşünceler” ve 7Ö-E-BERKAY “özgürlükçü, laik bir düşünce” şeklindeki ifadeleriyle Atatürkçü düşünceyi “laik, eşit ve demokratik düşünce” olarak betimledikleri söylenebilir. Sanan (2001: 39) toplumsal adaletin sağlanması ve demokratik bir devlet düzeninin oluşması için laikliğin, inanç, ibadet, düşünce ve vicdan özgürlüğünün sağladığını bunun sonucunda da barış, huzur, hoşgörü, özgürlük, kardeşlik ve aydınlık içinde yaşayan bireylerin oluştuğunu belirtmiştir.

Atatürk hakkında Pekel (2005a: 2), çalışkan, dürüst, ülkesini ve üstün gördüğü ulusunu çok seven ve onun gücüne güvenen seçkin bir lider olduğundan bahsetmiştir. Yine Koç (1981: 124) Atatürk'ün devletçilik anlayışıyla, milleti refaha kavuşturmak ve ilke bayındırlığa erdirtmeye çalıştığından bahsetmiştir. SB-E-BAYRAM “*vatan ve millet için elinden geleni yapmak*”, SB-K-DERYA “*içte ve dışta milli menfaatlere ve milli hedeflere uygun davranma, her alanda ülkeyi ileriye götürme çabası*” ve S-K-SILA “*milletin refahı huzuru, eğitimi vs. her şeyin üstünde tutmak, bu amaç doğrultusunda çalışmaktır*” şeklinde betimlemeleriyle Atatürkçü düşüncenin “ülkesi ve milleti için çalışmak” olduğunu belirtmişlerdir.

“Türk milletini geliştirmeyi amaçlayan” ve “ileri görüşlülük” ifadeleri de Atatürkçü düşünce olarak açıklanmıştır. Atatürk'ün ileri görüşlülüğü, yaşamındaki tecrübe ve deneyimlerinden elde ettiği bilgileri akıl ve mantık süzgecinden geçirerek olayları iyi okumasından kaynaklandığı söylenilebilir (Bahar, 2017: 251). Atatürk'ün sahip olduğu ileri görüşlülüğün, Türk milletinin kurtulmasında ve kurulacak yeni devletin gelişmesinde önemli bir rol oynadığı söylenebilir (Arslanoğlu, 1982: 83). Öğretmenlerin ileri görüşlülük ile ilgili vermiş oldukları ifadelerden örneklerine incelendiğinde, S-K-AYŞE “*ileriye düşünüp ona göre hareket etmek*” ifade ederken SB-E-OGÜN “*onun gibi geleceğe dair yorumlarda bulunmak*” olarak betimlemiştir. Öğrencilerin ileri görüşlülük ile ilgili ifadelerine bakıldığında ise 5Ö-K-ŞEYDA “*Atatürk gibi ileriye düşünebilen*” örneğini verirken 6Ö-K-ŞENAY hem “ileri görüşlülük” hem de “Türk milletini geliştirmeyi amaçlayan” ifadelerine ortak bir örnek olarak “*Türk milletini geliştirmeyi amaçlayan, yenilikçi, ileri görüşlü düşüncedir*” şeklinde tanımladıkları görülmektedir.

“Sizce Atatürkçü düşünce nedir?” sorusuna öğretmenlerin öğrencilerden farklı olarak Atatürk'ü anlayarak yaşamak (6), tam bağımsızlık (4), adaletli olmak (1), Atatürk'ün bize bıraktığı düşünce (1), barışı sevmek (1), bir biriyle çelişmeyen fikirler bütünü (1), inanç ve ibadet özgürlüğü (1), gündemi takip etmek (1), dış politikayı iyi ayarlama (1) ve milli değerler sentezlemek (1) ifadelerini kullandıkları görülmektedir.

Yapılan bu betimlemelerin Atatürk'ü anlayarak yaşamak, tam bağımsızlık, adaletli olmak, Atatürk'ün bize bıraktığı düşünce, barışı sevmek, bir biriyle çelişmeyen fikirler bütünü, inanç ve ibadet özgürlüğü, gündemi takip etmek, dış politikayı iyi ayarlama ve milli değerler sentezlemek ifadelerinin literatürde yer aldığı görülmektedir (Ardakoç, 1988: 41; Aslan, 1989: 67, 70; Bahar, 2017: 62, 78; Baycan, 1998: 28; Bayır, 2001: 14; Erden, 1998: 27; GKB, 1998: 7; Girgin, 2006: 105; Giritli, 1988: 31; Gürkan, 1995: 43; İlhan,

1987: 15; İnan, 1956: 23; Kocatürk, 1984: 2; Koç, 1981: 141; Laçın, 1997: 11; Özgür, 1988: 263; Sanan, 2001: 39; Sönmez, 1994: 53). Öğretmenlerin kullanmış oldukları ifadeler arasında “Atatürk’ü anlayarak yaşamak (S-E-ARDA)” ifadesi betimlenmiştir. Atatürk’ü anlayarak yaşamamanın ifadesine ele alındığında ise Akçakayalıoğlu (1985: 180) bütün yönleri ve eserleriyle Atatürk’ü iyi tanımak, benimsemek ve ideolojisini, ülkü ve eserlerini gerçekleştirmeye ve sevdirmeye çalışmak olduğunu söylemiştir. Öğretmenlerin vermiş oldukları ifadelerden örneklere bakıldığında, S-K-DAMLA “Atatürkçü düşünce Atatürk’ü anlayabilmektir” tanımını yapmış oldukları görülmektedir.

Öğretmenlerin Atatürkçü düşünce kullanılan bir diğer ifade ise “tam bağımsızlık” tanımlamaları olmuştur. İlhan (1987: 15) Atatürk’ün ilke ve inkılaplarda akılcılığı, tam bağımsızlığı, yurttan ve dünyada barışı, özgürlüğü, insan sevgisini işlediğinden bahsetmiştir. Öğretmenlerin kullanmış oldukları ifadelere incelendiğinde SB-K-YAREN “Atatürk’ün sayesinde milletin bugün ve gelecekte tam bağımsız olması, aklın ve bilimin çerçevesinde çağdaş uygarlık düzeyine çıkmak” olarak betimlerken S-E-ADEM “özgürce fikirlerini açıklayabilmek” olarak ifade etmiştir.

Öğretmenlerin yapmış oldukları tanımlar arasında “birbiriyle çelişmeyen fikirler bütünü” ve “milli değerler sentezlemek” ifadelerinin yer aldığı görülmektedir. Bu ifadelerle ilişkin İnan (1956: 23) Atatürkçü düşünce sisteminin milli şura önem verdiğini bütün hareketlerini bu prensibe bağladığından bahsetmiştir. Yine Sanan (2001: 49) ilkelerin birbirini destekleyen devam ettiren bütüncül olduğundan bahsetmiştir. Öğretmenlerin vermiş oldukları örneklerde S-E-EDİZ “birbiriyle çelişmeyen fikirler bütünü olduğunu düşünüyorum” ifadesini kullanırken SB-E-OGÜN “çağdaş milli değerler sentezlemek” olduğunu söylemiş tanımlarla benzer özelliklerden bahsettiği anlaşılmaktadır.

Öğretmenlerin kullanmış oldukları “barışı sevmek” ve “dış politikayı iyi ayarlama” ifadelerine bakıldığında Atatürkçü düşüncenin, iç ve dış politikada barışı yakalamada rol oynadığı söylenebilir. Barışa olan bakış açısını Laçın (1997: 11) Atatürk yurttan ulusal birliği sağladıktan sonra vatandaşların barış ve dayanışma içinde yaşamalarına önem verdiğini aynı zamanda diğer milletlerle barış içerisinde olmalarını sağladığını aktarmıştır. Yine Giritli (1986: 607) Atatürk’ün gerek yurt içinde gerek de ülke dışında barış ve huzuru bozacak her türlü davranıştan kaçındığını, ülkenin kalkınması ve huzurun devamı için barışı mecbur gördüğünü aktarmıştır. Öğretmenlerin örneklerin incelendiğinde SB-E-OKAY “barışçıl, huzurlu, mutlu ve özgürce yaşayan bir insanlık modeli” olarak

betimlerken S-E-DEHA “*Türk milliyetçiliğini kapsayan altı ilke ile gösterilen düşünce bütünü*” olarak betimlemiştir.

Atatürkçü düşünceyi tanımlamada öğrenciler tarafından kullanılan ifadeler arasında Atatürk’ü sevmek saygı duymak (3), çok yönlü düşünme (3), tarafsız düşünmek (3), insanları önemseyen (3), liderlik etmek (2), Atatürk’ten bahsedilen düşünce (1), kendiyile barışık olmak (1), Türk milletini geliştirmeyi amaçlayan (1) ve yaptıklarını savunmak (1) ifadeleri olduğu görülmektedir. Atatürk düşünce için kullanılan Atatürk’ü sevmek saygı duymak, çok yönlü düşünme, tarafsız düşünmek, insanları önemseyen, liderlik etmek, kendiyile barışık olmak, Türk milletini geliştirmeyi amaçlayan ve yaptıklarını savunmak ifadelerinin literatürde benzer anlamlarda kullanıldığı görülmektedir (Akçakayalıoğlu, 1985: 180; Bahar, 2017: 68, 71, 78, 79; Baycan, 1998: 115; Erden, 1998: 27; Feyzioğlu, 1987: 7; Girgin, 2006: 265, 89; İlhan, 1986: 288; Keskin, 1999: 9; Koç, 1981: 124, 144; Özgür, 1988: 261; Pekel, 2005a: 3; Tünay, 1986: 155, 410). Bu ifadeler arasında “Atatürk’ü sevmek saygı duymak” ifadesi Atatürk’e olan sevginin oluşmasına yönelik olduğu görülmektedir. Atatürk’e olan saygı ve sevginin, Atatürkçü düşünce sisteminin benimsenmesi uygulanmasında gerekliliği vurgulanmıştır (Erden, 1998: 27). Yine Ata (2008: 287) Atatürkçü düşüncenin oluşması için nedensellik ve arkasında yatan olgunun verilmesiyle oluşacağından bahsetmiştir. 7Ö-K-BENGÜ “*Atatürk’ün düşüncelerine saygı duymak ve onların izinden gitmek*” olarak betimlerken 4Ö-E-SERGEN “*ona saygı duymak*” olarak ifade etmişlerdir. Yapılan betimlemeler ve tanımlar incelendiğinde Atatürkçü düşünce ilkokulda oluşmaya başladığını ve Atatürk’e olan sevgi ve saygı ile pekişeceğini söylenebilir.

Atatürkçü düşünceyi betimlemede “çok yönlü düşünme”, “insanları önemseyen” ve “tarafsız düşünmek” ifadelerinin kullandıkları anlaşılmaktadır. Atatürkçü düşünce sisteminin “*insanları önemseyen (5Ö-K-ALMİLA)*”, “*tarafsız (5Ö-K-RUKİYE)*” ve “*çok yönlü (6Ö-K-HANDAN)*” olduğunu göstermektedir. Net bir ifadeyle Tünay (1986: 155) Atatürk’ün düşünce yapısını çok yönlü, yapıcı ve yaratıcı olarak betimlerken amaçlarını çok iyi belirlediğinden bahsetmiştir. Yine Aslan (1989: 81) düşüncelerini bir bütün olarak ele almış, insanı ön plana alan özgürlük, eşitlik ve sosyal adalete dayanan çok yönlü akılcı ve hümanist bir düşünce demeti olarak değerlendirmiştir.

Öğrencilerin yapmış oldukları tanımlarından hareketle “*liderlik eden (6Ö-K-HANDAN)*”, “*kendiyile barışık (5Ö-K-HAVANA)*” ve Atatürk’ün “*yaptıklarını savunan (4Ö-K-TÜLİN)*” olarak Atatürkçü düşünceyi betimledikleri görülmektedir. Literatüre

bakıldığında ise İlhan (1987: 6) liderliğinin arkasındaki başarıyı; sahip olduğu düşünce yapısı, askeri bilgi, akıl, deha, milletine olan büyük inancı ve sevgisi sayesinde olduğundan bahsetmiştir.

Sonuç olarak Atatürkçü düşünce sisteminin, temelinde ilke ve inkılaplarının bilinmesinin ve uygulanmasının gerekli olduğu sonucuna ulaşılabilir. Atatürkçü düşünce bunun yanında iradeye saygılı, akıl ve bilime önem veren, çağdaş ve uygar olma düşüncesi taşıyan, çok yönlü düşünebilen, yeniliklere açık, herkesle ve kendiyile barışık, egemenlikten yana olmaktadır.

5.1.5. Dokuzuncu ve Onuncu Alt Problemlere Yönelik Sonuç ve Tartışma

“Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?” sorusuna ilişkin Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri ile ilköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin görüşlerinden elde edilen ifadeler “özel hayat”, “kişisel özellikler”, “askeri özellikler”, “diğer özellikler”, “düşünce sistemi”, “devlet adamı özellikleri” ve sadece öğrencilerde yer alan “liderlik özellikleri” olmak üzere kategorilendirilmiştir.

Özel Hayat

Bu kategorileri arasında hem öğretmenler hem de öğrenciler arasında en çok merak edilen özelliklerin “özel hayat” kategorisinde olduğu görülmektedir. Özel hayat kategorisinde Atatürk hakkında en çok merak ettikleri özellikler ise hayatındaki detayları (21), çocukluğu nasıldı? (9), evliliği (5), hangi kitapları okudu (5), ailesini (4) ve en sevdiği şeyler (2) olduğu yönündedir.

Atatürk’e yönelik öğretmenlerin ve öğrencilerin “*günlük hayattaki Mustafa Kemal’i görmek* (S-E-ERAY)” istediklerini, “*ev hayatını ve yaşantılarını* (S-E-EDİP)” merak ettiklerini, “*sıradan yaptığı şeyler hakkında daha çok bilgi* (S-K-SILA)” talebinde buldukları anlaşılmaktadır. Atatürk ile ilgili olarak Bahar (2017: 68) “genelde çok uyumaz, uyandığı vakit ilk işi kahve içmek ve günlük gazetelere bir göz attıktan sonra tıraş olup yıkanmaktı. Sabahları işe başlamadan önce mutlaka kütüphanede biraz çalışır, ardından kısa bir yürüyüş yapardı” şeklinde ifade etmiştir. Başka bir açıklamada İnan (1981: 18) Atatürk’ün vatandaşlarla yurt sorunları üzerine sıkça sohbet ettiğini söylemişti. Atatürk’ün günlük rutin olarak yaptığı işlere yönelik yine Bahar (2017: 68) “sabahları işe başlamadan önce mutlaka kütüphanede biraz çalışır, ardından kısa bir yürüyüş yapardı” sözleriyle kitap okumayı ve spor yapmayı devamlı hale getirdiğinden bahsetmiştir. Literatürde yer alan bu açıklamaların öğretmelerin ve öğrencilerin “*günlük yaşamında tam*

olarak ne yaptığını (7Ö-E-ILGIN)” ve “normal hayatının nasıl olduğunu (S-K-SILA)” sorularına yönelik cevapların yer aldığı görülmektedir. Atatürk’ün sahip olduğu önemli makamından kaynaklı olarak özel hayatını gizli tuttuğu yine de gündelik yaşamında okumaya, spora, gezintiye ve sohbete yer ver verdiği aktarılmaktadır. Atatürk’ün normal hayatındaki sadeliğin çocukluğundan beri sahip olduğu mütevazılığın devlet hayatında da sürdürdüğü anlaşılmaktadır (Pekel, 2005a: 8). Atatürk’ün gündelik hayatındaki yaşantısı çocukluğunda aldığı eğitim ve yetiştiği ortama göre şekillendiği söylenebilir.

Atatürk hakkında en çok merak edilen bir diğer konu ise çocukluğunun nasıl olduğuna yöneliktir. Öğretmenlerin *“çocukluğunda nasıl bir psikoloji ile büyüdüğünü (SB-K-HİLAL)”* ve *“çocukluk döneminde yaşadığı olayları (SB-K-PELİN)* merak ettiklerini belirtirken 7Ö-K-SAFİE ve 4Ö-K-DİLEK kodlu öğrencilerin ise *“çocukluğunu merak ettiklerini”* belirtmişlerdir. Literatüre bakıldığında Özgür 1988: 261) çocukluğunu geçirdiği şehrin farklı kültürleri barındırdığı bu kültürlerden etkilendiğini söylemiştir. Aynı zamanda Gülekli (1997: 9) Atatürk’ün kişiliğinin annesinin dindar vatanseverliği babasının yenilikçi ve modern anlayışıyla şekillendiğini kısaca fikirlerindeki özgünlüğü ailesinden aldığını aktarmıştır. Aynı zamanda Atatürk çok küçük yaşta zorunlu olarak çalışmaya başlamış ailesine destek olmuştur. Atatürk’ün çocukluk yıllarından itibaren çok çalışması onun iyi bir kişilik ve tecrübeli biri olmasını sağladığı söylenebilir (Baycan, 1998: 25). Atatürk’ün kişiliğinde, çocukluk yıllarında yaşadıkları ve gördükleri karşısında edindiği deneyimlerin ve sahip olduğu aile ortamının etkili olduğu anlaşılmaktadır.

Atatürk’ün ailesi, öğretmenler ve öğrenciler tarafından merak edilen bir diğer konu olmuştur. Atatürk’ün annesi Sarıgüllü Hacı Sofu ailesinden Zübeyde Hanım babası ise Çayağzı Gümrük Kolcusu Ali Rıza Efendi olarak bilinen bir bilgidir (Bayrak, 2005: 34; Hristodulu, 2008: 70). Öğretmenlerin ve öğrencilerin Atatürk’ün *“aile yaşantısı (S-E-BATU)”* ve *“ailesini (6Ö-K-HANDAN ve 5Ö-K-ŞEYDA)”* merak ettiklerini belirtmişlerdir. Atatürk vatanın kurtuluşundan sonra kendisi de bir aile kurmak istemiş Latife Hanım ile evlenmiştir. Atatürk’ün devlete olan bağlılığı ve yoğun çalışma hayatı evliliğini zora sokmuş araya kıskançlıklarda girince çok uzun sürmemiştir (Girgin, 2006: 65). Atatürk’ün cumhurbaşkanlığı gibi önemli bir mevkide olması onun özel yaşantısını gözlerden uzak bir şekilde yaşamaya ve kaçınmaya zorladığı düşünülebilir.

Öğretmenler ve öğrenciler Atatürk’ün *“okuduğu kitapları (SB-K-DERYA VE 4Ö-E-ALİ)”* ve *“yapmasını sevdiği şeyleri (SB-K-ÖZGE ve 5Ö-K-REYHAN)”* merak ettikleri görülmektedir. Atatürk yaşamı boyunca yapmasını sevdiği şeylerin başında kitap

okumak olduğu söylenebilir (Sönmez, 1994: 53). Bunun yanında Bahar (2017: 62) Atatürk'ün, müzik dinlemeyi ve spor yapmayı, dans etmeyi, ata binmeyi çok sevdiğini ayrıca zeybek oyunlarına, güreşe ve yüzmeye ilgi duymakta olduğundan söz etmiştir. Atatürk'ün birçok alana ilgi duyması “düşünce sistemi” içerisinde ele alınan “çok yönlü” özelliğini destekler niteliktedir. Ortak olarak verilen özelliklerin ardından öğretmenlerin ve öğrencilerin vermiş oldukları ifadelerdeki farklılıkları aşağıdaki gibi özetlenebilir

Öğretmenlerin öğrencilerden farklı olarak merak ettikleri özelliklerin Atatürk'ün aile hayatına verdiği önem (1), aldığı notlar (1), arkadaşlarını (1), Atatürk'ün soy ağacı (1), çocuğu var mıydı? (1) ve hastalık süreci (1) merak etmişlerdir. Merak edilen bu konular hakkında ilk olarak “*çocuğu var mıydı? (S-K-ASLI)*” sorusu ile Atatürk'ün baba olup olmadığı merak edilmiştir. Atatürk'ün kısa süren evliliğinde bir çocuğunun olmamıştır. Atatürk'ün uzun süren bir evlilik hayatının olmaması özel hayatındaki merakı da beraberinde getirmektedir. Bir diğer merak edilen ise “*arkadaşlarını merak ediyorum (S-K-MERVE)*” ifadesiyle Atatürk'ün arkadaşlıklarına yönelik olmuştur. Girgin (2006: 89) Atatürk'ün yakın arkadaşları olduğunu, yakın arkadaşlarından bizimkiler diye bahsettiğini, onları sık sık ziyarette bulunduğundan bahsetmiştir. Atatürk hakkında bir diğer merak edilen konu ise “*hastalığı döneminde ciddi bir teşhis ve tedavi süreci uygulandı mı? (S-B-K-FATMA)*” Atatürk hayatı boyunca her insan gibi birçok hastalık geçirmiş fakat en son hastalığı olan siroz onu iyice yıpratmış, doktorların müdahalelerine rağmen istenen tedavi sonuçlanamamıştır (Girgin, 2006: 269). Atatürk son zamanlarında bile vatanını düşünmüş o dönemki Hatay meselesi için derin üzüntü duyduğu belki de hastalığının tedavilere yanıt vermemesinin bu olaya bağlanmaktadır (Demiroğlu, 1986: 604).

Atatürk hakkında bir merak edilen bir diğer ifade ise “*Atatürk'ün soy ağacını merak ediyorum (S-K-EMRE)*” betimlemesiyle Atatürk'ün anne ve babası dışında olan akrabaları ve soyunun merak edildiği bildirilmiştir. Atatürk'ün annesi ve babası dışında bilgiler olsa da detaylı bir bilgi elde edilememiştir. Atatürk'ün büyük bir Türk Milliyetçisi ve Türklüğü yüceltmek için girişimlerde bulunması onun Türk soyunu taşıdığına bir kanıt olarak sunulabilir (Koç, 1981: 124; Keskin, 1999: 8; Tünay, 1987: 410).

Atatürk'ün özel hayatıyla ilgili öğrencilerin merak ettikleri evini (3), gerçek doğum günü? (3), sigara içiyor mu? (2), manevi çocukları kimler? (2), en sevdiği arkadaşının özellikleri? (2), romantik birisi miydi? (1), namaz kılıyor mu? (1), annesinin vefat tarihi (1) ve nasıl vefat ettiği (1) sorularının olduğu görülmektedir. Atatürk'ün evliliği hakkında merak edilen bir konu olmuştur. Öğrencilerin “*evli olup olmadığını (4Ö-E-YİĞİT)*” ve

“evlendiği kişinin adını (4Ö-E-AYBERK)” merak ettiklerini belirtmişlerdir. Atatürk’ün hayatı boyunca bir defa evlilik yapmış olduğunu ve bu kişiyi Latife Hanım olduğunu aktarılmıştır. Hakkında merak edilen bir diğer nokta ise “kaç tane manevi çocuğu olmuştur (4Ö-K-REYYAN, 4Ö-K-DENİZ)” sorusudur. Atatürk’ün çocukları çok sevmesinden dolayı Afet (İnan), Sabiha (Gökçe), Fikriye, Ülkü, Nebile, Rukiye, Zehra ve Mustafa isimli çocukları evlat edinmiş, Abdürrahim ve İhsan isimli çocukları himayesi altına almıştır (Bahar, 2017: 62). Atatürk çocukları ve gençleri çok sever bütün çocukların iyi bir eğitim alıp yükselmesini çok istemiştir. Diğer bir konu ise “gençliğini (6Ö-K-MELİHA)” merak edenlerin olmasıdır. Atatürk gençlik yıllarında askeri eğitimini almış aynı anda yayın vatanın gelişmesi ve nesillerin yenilikçi yetişmesi için gazete ve kitap yazmış, gittiği her yerde söyleşilerde bulunmuştur (Girgin, 2006: 105). Atatürk ile ilgili “hangi tarihte evlendiğini (4Ö-K-DENİZ)”, “evini (6Ö-K-NERMİN)” ve “karısıyla nerede tanışmış, romantik miydi? (4Ö-K-REYYAN)” sorularıyla aile hayatına yönelik merak ettikleri belirtmişlerdir. Er (2005) yaptığı sosyal bilgiler dersinde biyografi öğretimi çalışmasında benzer sonuçlar elde etmiş, öğrencilerinin Atatürk’ün hayatı ile ilgili; çocukluk hayatının nasıl olduğunu, eşinin kaç yılında öldüğünü, çocuğu olup olmadığını, Atatürk’ün hangi hastalıktan öldüğünü, Atatürk’ün günlük planının olup olmadığını, öğretmeninin Atatürk’ü neden sevdiğini, Atatürk’ün kaç yılında evlendiğini, Atatürk’ün hangi hastalığa yakalandığını, Atatürk’e soyadım kimin verdiğini, çocukluk anılarının neler olduğunu, eşinin adının ne olduğunu, Atatürk’ün manevi kızlarının isimlerinin neler olduğunu, Atatürk’ün en çok ne yapmayı sevdiğini, Atatürk’ün kaç yaşında evlendiğini, eşinin olup olmadığını, eşinin isminin ne olduğunu, Atatürk’ün kötü alışkanlıklarının olup olmadığını, çocukluk arkadaşının olup olmadığını merak ettikleri gibi sonuçlara ulaşmıştır. Er (2005)’in yaptığı çalışma ile bu çalışma sonuçları birlikte ele alındığında elde edilen sonuçların paralellik gösterdiği anlaşılmıştır. Araştırma zamanları dikkate alındığında ise öğrencilerin merak ettikleri boyutların çok değişkenlik göstermediği çıkarımına varılmaktadır.

Atatürk hakkında merak edilen bir diğer konunun gerçek doğum günüyle alakalı olmasıdır. Atatürk doğum tarihi için Sönmez (1998: 23) doğduğu ay ve gün ailesi tarafından bir yere kaydedilmiş olmadığını söylemiştir. Atatürk bu tarih için annesinin bir ilkbahar günü doğduğundan bahsettiğini söylemektedir (Bayrak, 2005: 31). Öğrencilerin Atatürk’ün “hangi ayda (4Ö-K-NURTEN)” ve “tam olarak ne zaman doğduğu (4Ö-E-NİYZİ)” sorularına tam bir cevap bulunamamaktadır.

Öğrencilerin Atatürk'ün özel hayatıyla ilgili olarak öncekilerden farklı olarak “*en sevdiği arkadaşının özellikleri (4Ö-K-SERPİL)*”, “*sigara içiyor mu?, namaz kılıyor mu? (4Ö-E-ÖMER)*”, “*annesinin vefat tarihi (7Ö-E-MAHMUT)*”, “*en sevdiği şeyler nelerdi (5Ö-K-REYHAN)*” ve nasıl “*çok fazla kitap okuduğunu (4Ö-E-ALİ)*” konularını merak ettikleri görülmektedir.

Sonuç olarak öğretmenlerin ve öğrencilerin Atatürk'ün özel hayatına dair merakının daha çok olması Atatürk'ün özel hayatının gizli bir şekilde yaşaması, evliliğinin kısa sürmesi bu evliliğinin ardından başka evlenmemesi olabilir. Atatürk'ün normal yaşantısında neler yaptığını, arkadaşlıklarını, yapmasını sevdiği şeyleri ve kötü alışkanlıkları olup olmadığı merak edilen konular olmuştur. Atatürk'ün yapmış oldukları kahramanlıklar ve Türk Milleti için unutulmaz bir lider olması onun içselleştirilmesinde ve benzetilmesinde özel hayatını da önemli kılmaktadır.

Kişilik Özellikleri

Atatürk hakkında merak özelliklerden oluşturulan bir diğer kategori “*kişilik özellikleri*” olmuştur. Atatürk'ün sahip olduğu kişilik özelliklerinden “*başarısının sırrı (4)*” hem öğretmenlerde hem de öğrencilerde merak edilen ortak özellik olmuştur. Atatürk'ün girişim ve cesareti, birlik beraberliği sağlamadaki kararlılığı ve ikna kabiliyeti onu başarıya ulaştırmıştır. Atatürk'ün “*nasıl bu kadar başarılı olduğunu (SB-K-SİNEM)*” merak eden öğretmenler ve öğrenciler çocukluk yıllarını anlatırken bahsettiğimiz çok çalışmasından kaynaklandığını söyleyebiliriz. Öğretmenlerin ve öğrencilerin ifadelerindeki benzerlik ve farklılıkları aşağıdaki gibi özetleyebiliriz.

Öğretmenlerin vermiş oldukları ifadelere bakıldığında Atatürk ile ilgili ikna yeteneğinin (4), ileri görüşlülüğünü (3), mücadeleci yapısını (3), fedakârlığını (1), kendini nasıl motive ederdi? (1), espri anlayışını (1), nelerden etkilendiğini (1) ve pratik zekâsını (1) merak etmişlerdir.

Öğretmenlerin Atatürk hakkında merak ettikleri farklı düşüncedeki insanları nasıl ikna ettiği, nasıl ileri görüşlü olabildiği, mücadeleci yapısını, fedakârlığını, nasıl motive olduğunu, espri anlayışını, nelerden etkilendiğini ve pratik zekâsı literatürde yer aldığı görülmektedir (Aslan, 1989: 72; Bahar, 2011: 250; Bayar, 1999: 45; Baycan, 1998: 23, 28; Bayrak, 2005: 130; Eroğlu, 1981: 144; Girgin, 2006: 105; Gürses, 1986: 149; Habib (1939: 147; Keskin, 1999: 9; Özgür, 1988: 8, 152; Pekel, 2005a: 1, 8; Sanan, 2001: 20; Vaidis, 1967: 54; Yaşa, 2000: 23).

Öğretmenlerin en çok *“farklı düşünceye sahip insanları nasıl ikna ettiğini (S-K-ARDA)”* ve *“doğruları nasıl kabul ettirdiği (S-K-KAAN)”* ile ilgili Atatürk’ün ikna kabiliyetini ve *“hiç pes etmeyen (SB-K-YAREN)”*, *“mücadeleci yapısını (S-K-YAREN)”* merak ettikleri görülmektedir. Atatürk’ün mücadeleci ve ikna kabiliyetini Özgür (1988: 261) mücadeleci ruhuyla işgal altında olan Türk milletini tamamen bağımsız bir devlet olması için ikna etmiş bu uğurda hiç pes etmeyerek bağımsızlık ülküsünü gerçekleştirdiğini söylemiştir. Atatürk, en karışık meseleleri mantıklı ve açık bir şekilde açıklayıp olayları halkın anlayacağı seviyeye göre anlattığından halk tarafından çok sevilmiş söylediklerinin inandırıcılığı ve yaptırıcılığı artmıştır (İnan, 1956: 230; Koç, 1981: 145). Atatürk’ün inançla, kararlılıkla mücadele etmesi halkın da kendine inanmasındaki ve desteğini almadaki en büyük özelliği olduğu söylenebilir.

Atatürk hakkında merak edilen bir diğer nokta ise ileri görüşlülüğü hakkında olmuştur. Öğretmenler yapmış oldukları ifadelerde *“nasıl bu kadar ileri görüşlü olabilmiş en merak ettiğim konu (S-K-DEFNE)”* diyerek ileri görüşlülüğüne dikkat çekmiş *“bu kadar isabetli kararları nasıl verebilmiş (S-K-SELİN)”* sözleriyle Atatürk’ün olayları önceden sezebilme gücüne hayranlık duyduklarını ifade etmişlerdir. Atatürk’ün ileri görüşlülüğü hakkında Bahar (2011: 250) *“olayları önceden sezebilen”* derken, Bayar (1999: 45), *“sahip olduğu deha ve ileri görüşlülüğü sayesinde hata yapmayan biri”* olarak tanımlamıştır. Aynı zamanda ileri görüşlülüğü *“Atatürk’te sizi en çok etkileyen özellik nedir?”* sorusunda en çok cevap alan ifadedir. Atatürk’ün sahip olduğu *“ileri görüşlülüğü”* herkes tarafından kabul edilen, nasıl böyle bir özelliğe sahip olduğu merak edilen bir özellik olarak söylenebilir.

Öğretmenlerin *“zorluklar karşısında kendini nasıl motive etti (S-K-SELİN)”* ve *“ömrünün sonuna kadar güçlü kalma sırrını (S-K-SELİN)”* sorularıyla Atatürk’ün kararlılığı ve mücadelesine olan inancını merak ettikleri görülmektedir. Bahar (2017: 78) Atatürk’ün mücadeleci bir yapısının olduğunu düşüncelerini yılmadan, kararlılıkla savunduğundan bahsetmiştir. Yine Özgür (1988: 195) Atatürk’ün yapmak istediklerini cesaret ve kararlılıkla yapmasının eşsiz ruhundan kaynakladığını söylemiştir. Atatürk’ün sahip olduğu bu özelliğin çocukluğundan edindiğini ve ömrünün sonuna kadar devam ettirdiğini düşünülebilir.

“Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?” sorusuna vermiş oldukları cevaplar arasında *“dini yönünü, espri anlayışını, günlük sıradan yaptığı şeyleri*

(S-K-SILA)”, “*nelerden etkilenirdi (SB-E-NURİ)*” ve “*pratik zekâsını (S-K-CEREN)*” konularında meraklarının olduğu anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin, öğretmenlerden farklı olarak merak ettikleri ifadeler bakıldığında sesini (6), çocukları neden çok sevdiğini (3), fiziksel özellikleri nasıl olduğunu (2) ve neden bu kadar cesur olduğunu (2) merak etmişlerdir.

Öğrencilerin merak ettikleri kişilik özellikleri arasında sesini, çocukları neden çok sevdiğini, fiziksel özellikleri nasıl olduğunu, neden bu kadar cesurdu? İfadeler arasındadır. Öğrencilerin sıklıkla “*Atatürk’ün sesini merak ediyorum (4Ö-E-ŞENEL, 4Ö-K-GÖZDE, 6Ö-E-TARIK)*” şeklinde cevapların alındığı Atatürk’ün sesini merak ettikleri anlaşılmıştır.

Atatürk hakkında öğrencilerin “*görünüşünü (4Ö-E-ŞENEL)*” yani “*fiziksel özelliklerini (4Ö-E-ŞENEL)*” merak ettikleri görülmektedir. Atatürk’ün görünüşü ile ilgili Gövsa (1946: 53) uzuna yakın orta boylu, omuzları geniş, saçları altın sarısı renginde, alını geniş, gök mavisi gözleri, uzun parmaklı ellere sahip olduğundan bahsederken Bahar (2017: 115) ise çocukluğundan beri temizlik ve iyi giyinme konusunda alışkanlığının olduğundan bahsetmiştir. Atatürk’ün cumhurbaşkanı olarak görev alması öncesinde getirdiği alışkanlığı ile giyim ve kuşamına dikkat ettiği söylenilebilir. Aynı zamanda spor yapmadaki alışkanlığı sağlıklı duruşunu kaybetmeden sürdürmesine yardımcı olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin merak ettiği bir diğer konu “*çocukları ne zamandan beri çok sevdiği (5Ö-K-YEŞİM)*” ve “*çocukları neden bu kadar çok sevdiği (5Ö-K-YEŞİM)*” olmuştur. Atatürk’ün çocukları sevme konusunda Eroğlu (1981: 144) çocuklarla şakalaşmanın Atatürk’ü keyiflendirdiğinden bahsetmiş, Girgin (2006: 179) ise, çocukları sevmenin onlarla konuşmanın Atatürk’ü neşelendirdiğini söylemiştir.

Atatürk’ün cesareti hayranlık uyandırırken “*nasıl bu kadar cesur olabildiği (5Ö-K-REYHAN)*” merak uyandırmıştır. Atatürk’ün cesaretini Akçakayalıoğlu (1985 179) her türlü olay ve olumsuzluğa cesaret, umut ve iyimserlikle karşıladığını, kötümserlik, karamsarlık ve umutsuzluğa kapılmadan yapacaklarını belirlediğinden bahsetmiştir. Atatürk’ün cesaretinin nedeni İnan (1956: 23) gençlik yıllarında aldığı askeri eğitim ve sahip olduğu eşsiz kişilik neticesinde şahsi cesaretinin çok fazla olarak yer aldığını aktarmıştır.

Sonuç olarak Atatürk'ün kişilik özellikleri olarak en çok merak edilenlerin başarılarının arkasındaki nedenleri, cesaretini, ikna kabiliyetini, ileri görüşlülüğünü, sesini, fedakarlığını, mücadeleci yapısını, fiziksel özelliklerini, çocukları nasıl bu kadar çok sevdiği merak edilen özellikler arasında olmuştur.

Askeri Özellikleri

Atatürk hakkında askerlik mesleğine dair merak edilen ifadelerin “askeri özellikleri” etrafında toplanılmıştır. Atatürk'ün savaşları nasıl başardığı (7) ile Kurtuluş Savaşı'ndaki ruh hali? (7) hem öğretmenlerde hem de öğrencilerde merak edilen ortak ifadeler olmuştur.

Atatürk hakkında merak edilen savaşları nasıl başardığı, Kurtuluş Savaşı'ndaki ruh hali? alınıyazında geçtiği görülmektedir (Bayar, 1999: 37; Baycan, 1998: 23; İlhan, 1987: 7, 86; Özgür, 1988: 10; Gürses, 1986: 149).

Atatürk'ün “*Tüm zorluklara rağmen vatani kurtarmak için nasıl çalıştığını, hiç pes etmemesini, bunu nasıl başardığını merak ediyorum (SB-K-YAREN)*” sözleriyle başarıyı elde etme yollarını ve “*girdiği her savaşta nasıl bu kadar isabetli kararlar verdiğini (S-K-SELİN)*” diyerek savaşlarda onu başarıya götüren kararları nasıl aldığını dolayısıyla “*savaş alanında nasıl hissettiğini (7Ö-K-BENGÜ)*” merak ettikleri görülmektedir. Atatürk'ün savaşlardaki başarısının nedenlerini Baycan (1998: 23) çocukluğundan itibaren askerlik mesleğine olan ilgisi, dehası, ileri görüşlülüğü ve üstün zekâsı sayesinde olduğunu, İlhan (1990: 22) ise yetiştiği dönemdeki politik ve askeri ortamın, aldığı kesintisiz askeri eğitimin, katıldığı muharebeler ve muhabereledeki deneyimlerinin savaşlarda başarıya götüren sebepler olduğunu açıklamışlardır. Tanımlardan elde edilen bilgilerin Atatürk'ün “*tüm savaşları nasıl kazandığı (5Ö-E-FURKAN, 7Ö-E-YÜCEL)*” sorularının cevabı niteliğinde olduğu söylenebilir

Öğretmenlerin ve öğrencilerin Atatürk'ün “*Kurtuluş Savaşı ve sonrasındaki duygu ve düşüncelerini (S-K-BEYZA)*”, “*savaşı yönetirken içinde bulunduğu ruh hali? (SB-K-BADE)*” yani “*savaş sırasında ne hissettiğini (6Ö-K-ELÇİN, 6Ö-E-ATİLLA)*” merak ettiklerini söylemişlerdir. Atatürk'ün Kurtuluş Savaşı'na dair Gürses (1986: 149), Türk milletinin üstün kabiliyetlerine kararlılıkla gönülden inanarak Türk Kurtuluş Hareketini başlattığını aktarmıştır. Kurtuluş savaşı sırasında yaşadıklarına ilişkin İlhan, Atatürk'ün üstün kişiliği ve Türk milletinin tarihi ve kültürel yapısıyla yoğrularak başarıya ulaştığından bahsetmiştir. Benzer şekilde öğretmenler ve öğrenciler Atatürk'ün tüm

savaşlardaki “*duygu ve düşüncelerini (S-E-ADİL)*”, “*savaş alanlarında nasıl hissettiğini (7Ö-K-BENGÜ, 7Ö-K-GÜLAY)*” merak etmişlerdir. Öğretmenlerin ve öğrencilerin merak ettikleri benzerlik ve farklılıklar

Öğrencilerin ortak geçen ifadelerden farklı olarak ile savaşlardaki plan ve düşünceleri (5) ile neden asker olmak istedi? (1) sorularının sorulduğu görülmektedir. Öğrencilerin merak ettikleri bir konu da “*neden asker olmak istediğini (4Ö-E-AYBERG)*” öğrenmek istemişler. Atatürk’ün üniformalara olan düşkünlüğü ve askerlik mesleğine olan ilgisinden dolayı askeri ortaokula kendi isteği ile kaydolmuştur (Özgür, 1988: 9). Nitekim yaşadığı dönemdeki buhranlı yılların sıkıntısı ile dünyaya gelmiş bu durumdan kurtuluşun iyi bir askeri varlığın ile mümkün olduğunu bildiğinden vatanseverlik duygularıyla askerlik mesleğini seçmiş olabilir. Merak edilen bir diğer ifade “*savaşlardaki plan ve düşünceleri (7Ö-K-GÜLAY)*” sorusu ile Atatürk’ün savaşlardaki plan ve düşüncelerini, neler hissettiğini merak etmişlerdir.

Öğretmenlerin ve öğrencilerin ifadeleri incelendiğinde sonuç olarak Kurtuluş Savaşı ve diğer savaşlarda hangi duygu ve düşünceye sahipti, savaşlardaki bu başarısını nasıl elde ettiğini ve neden asker olmak istediğini ettikleri anlaşılmaktadır.

Devlet Adamı Özellikleri

Atatürk hakkında merak ettikleri özellikleri açığa çıkarmak için sorulan “Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?” sorusuna verilen ifadelerden oluşturulmuş bir diğer kategori ise devlet adamı özellikleri olmuştur. Bugün yaşasaydı ülkemiz nasıl olurdu? (12) ifadesi bu kategori altında yer almış hem öğretmenlerde hem de öğrencilerde ortak olarak kullanılmıştır.

Öğretmenlerin “*acaba sevgili Atam bugün hala yaşıyor olsaydı bizler ülke ve millet olarak nasıl ve nerede olurduk (S-K-MELİS)*” diye Atatürk’ün şu an ülke için düşüncelerini ve yapacaklarını merak ettiklerini “*Atatürk şu anda yaşasaydı ülkemizin bulunduğu durumu nasıl değerlendirirdi (SB-E-NACİ)*” ve “*bu nesil hakkında yaşasaydı ne düşüneceğini merak ediyorum (7Ö-E-SERCAN)*” sözleriyle kendinden sonraki ülke ve nesil için neler düşündüğünü öğrenmek istediklerini belirtmişlerdir. Bunun yanında öğretmenler “*savaş yıllarını ve savaş sonrası kalkınmayı daha ayrıntılı öğretmek (S-K-DAMLA)*” istediklerini ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin verdikleri örneklerde Türkiye’yi yönetirken neler yaşadı? (3), diğer ülke başkanları hakkındaki görüşleri nelerdi? (1) ve devleti nasıl kurdu? (1) konularında

meraklarının olduğu görülmektedir. Atatürk hem yaptığı savaşlar sırasında hem de “Türkiye’yi yönetmek için ne kadar çok uğraştığını (6Ö-K-ELÇİN)” sormuşlar Atatürk’ün halkı nasıl bu kadar güzel yönettiğini (7Ö-E-SERKAN)” merak etmişlerdir. Atatürk devlet yönetimi sırasında birçok olumsuzluklarla karşılaşmış bunlara rağmen yılmadan kararlılıkla düşüncelerini savunmuş ve uygulamıştır (Bahar, 2017: 78). Atatürk oluşan olumsuzlukların Milli birlik ve beraberlikle aşılabileceğini vurgulamış beraberliğin sağlanması için yoğun çalışma göstermiştir (Özgür, 1988: 33). Öğrenciler aynı zamanda “bu kadar büyük bir devleti nasıl oluşturduğunu (7Ö-K-HANİFE)” merak etmişlerdir.

Fikri Özellikleri

Öğretmen ve öğrencilerin merak ettikleri ifadeler arasında Atatürk’ün düşünce yapısına yönelik ifadelerin yer aldığı görülmektedir. Bu ifadeler arasında Atatürk’ün “bilime neden bu kadar önem verdiği” hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin merak ettikleri ortak ifade arasında yer almıştır. Öğretmenlerden S-E-BORA “yaşadığı yıllarda nasıl oluyor da bilimsel çağdaş düşünceye sahip oluyor” betimlemesiyle Atatürk’ün yenilikçi anlayışını merak ettiğini, öğrencilerden 6Ö-K-SELCAN ise “bilime neden bu kadar önem verdiği merak ediyorum” şeklinde ifade ederek bilimselliğini merak etmiştir. Bahar, Atatürk’ün en büyük özelliklerinden biri de bilimsel ve akılcı bir düşünceyi Türk toplumunun bütün alanlarına egemen kılmak çabasında olduğundan bahsetmiştir.

Fikri özelliklerine dair sadece öğretmenlerin merak ettiği özelliklere bakıldığında inkılapları nasıl uyguladı (4), hayat felsefesi (2), yenilikçi fikirleri (2), dini konulardaki düşünceleri (2) ve çok yönlülüğünü (1) merak edilmiştir. Bahar (2017: 74) Atatürk’ün inkılapları önceden hesapladığını bunları uygulayacak ortam oluşuncaya kadar sabırla beklediğini ve tam bir disiplin ile düşüncelerini gerçekleştirdiğinden bahsetmektedir. Öğretmenler ise S-E-ARAT “gerek Kurtuluş Savaşı gerekse inkılapları gerçekleştirirken bunları nasıl uyguladı” şeklinde ifade ederek merak ettiğini belirtmiş, S-K-MERVE ise “çalışmalarında planlamalarını nasıl yaptığını merak ediyorum” şeklinde ifade etmiştir. Atatürk’ün hayat felsefesine bakıldığında öğretmenlerin “hayat felsefesi (S-K-CANSU, SB-K-AYLİN)” ve bakış açısını merak ettikleri görülmektedir. Atatürk’ün yenilikçi fikirleri ve çok yönlülüğü incelendiğinde Tünay (1986: 155)’a göre Atatürk, çok yönlü, yapıcı ve yaratıcı, her hareketinde amacını çok iyi belirleyen büyük bir insan olarak tanımlamıştır. Öğretmenler ise bu konuda “yok sayılan yenilikçi fikirleri nasıl getirebilmiş (SB-K-AYLİN)” sözüyle yenilikçiliğini S-K-EMİNE ise “çok yönlülüğünü” merak

ettiğini betimlemiştir. Ayrıca Atatürk'ün “*dini konulardaki gerçek düşünceleri*” (S-K-SILA, S-E-ACAR)” merak edilmiştir.

Öğrencilerin merak ettikleri ifadelere bakıldığında nasıl düşünüyordu? (5), eğitime ve öğretmenlere verdiği önem? (1), Nutuk'u neden TBMM 'de okudu? (1), cumhuriyeti ilan etmeyi ne zaman düşündü? (1) ve Nutuk'u yazarken neler hissetti? (1) konuları üzerinde durdukları anlaşılmaktadır. Atatürk'ün düşünce yapısıyla ilgili Çaycı (2002; 471) işlerini tesadüfe bırakmayacak kadar titiz ve tedbirli davranmasından bahsetmektedir. Her ayrıntıyı düşünen Atatürk sahip olduğu kişisel özelliklerle döneminden farklı bir düşünce yapısına sahip olduğu söylenebilir. Öğrencilerin yapmış oldukları ifadeler incelendiğinde “*nasıl düşündüğünü* (7Ö-E-SERCAN”, “*neden eğitime önem verdiği* (6Ö-K-GÜLCE)”, “*neden Nutuk'u TBMM'de okudu* (7Ö-K-HANİFE)”, “*cumhuriyeti ilan edeceğini ne zaman düşündü* (7Ö-E-ATAKAN)” ve “*Nutuk'u yazarken ne gibi şeyler düşünüp yazdığını* (7Ö-K-ILGIN)” merak ettiklerini belirtmişlerdir.

Sonuç olarak Atatürk'ün düşünce yapısına dair bilime neden değer verdiği, nasıl düşündüğü, inkılapları nasıl uyguladığı, hayat felsefesini, yenilikçi ve çok yönlülüğü ile eseri olan Nutuk merak edilmiştir.

“Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz?” sorusuna ilişkin sadece öğrencilerde yer alan “liderlik özellikleri kategorisi altında “*nasıl liderlik yaptığı* (5Ö-K-ÖZGÜ)” ifadesi ile sadece öğretmenlerde yer alan “diğer” özelliklerinin yer aldığı kategoride “merak ettiklerimi araştırdım (S-E-EDİZ, SB-E-NAİL)”, “*açılmamış arşivleri* (S-E-ADEM, SB-E-ÖNER)”, “*başöğretmenliğini merak ediyorum* (SB-K-MİRAY)” ve “*adına açılmış camii neden yok?* (SB-E-OZAN)” ifadelerinin yer aldığı görülmektedir.

5.1.6. On Birinci Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin “Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevapların “düşünce sistemi”, “özel hayat”, “kişilik özellikleri”, “diğer”, “askeri özellikleri”, “devlet adamı özellikleri” ve “liderlik özellikleri” kategorilerinde yer aldıkları anlaşılmaktadır.

Fikri Özellikleri

Öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde daha çok fikir yapısı üzerinde durdukları görülmektedir. Bu kategori altında düşünce ve hislerin aktarılması (11), ilke ve inkılapların daha detaylı öğretilmesi (11), inkılapların kalıcılığını arttırması

(7), istenmiş; vatan sevgisi (7), hayat felsefesi (1), fikirlerinin tarihi olaylara etkisi (1) ve bilime ve sanata verdiği önemi (1) öğrencilere aktarılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin öğretilmesini istediği bu ifadelerin ilke ve inkılapları daha detaylı görmek, düşünce ve hisleri, inkılapların kalıcılığını arttırmak, vatan sevgisi hayat felsefesi, fikirlerinin tarihi olaylara etkisi ve bilime ve sanata verdiği önemin literatürde de yer aldığı anlaşılmaktadır (Aslan, 1989: 63; Ata, 2008: 287; Bahar, 2017: 252; Erden, 1998: 26, 27; Feyzioğlu, 1987: 7; Kalıpçı, 1997: 93; Koç, 1981: 131; Öztorun, 1986: 566; Tünay, 1986: 169; Yazıcı, 2015: 670). Düşünce sistemi içerisinde yer alan “*Atatürk inkılapları ayrıntılı örneklerle anlatılmalı (S-K-MERVE)*” diyerek “*Atatürk ilkelerini nedenleriyle birlikte anlatmak (S-E-DEHA)*” ve “*daha öz ve kalıcı öğretilmesi (SB-K-MELEK)*” gerektiğini aktarmışlardır. Erden (1998: 26) Atatürk ilke ve inkılaplarının mihver dersler olan hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerin de yer almasını gerektiğinden bahsetmiştir. Yine Ata (2008: 287) Atatürk’ün yaptığı inkılap ve yeniliklerinin arkasındaki asıl nedenleri öğrencilere hissettirmeye çalışmasını önermekte Yazıcı (2015: 670) ise İlkokul kademesinde verilen dersler Atatürk’e ve Atatürkçülüğe olan algının oluşumunda önemli bir rol oynadığından bahsetmektedir.

Sosyal bilgiler dersi kapsamında “*düşünce sistemini ve mücadelecisi ruhu (S-K-ZEHRA)*” daha ayrıntılı anlatılması istenmiş “*onun fikirlerini, düşüncelerini daha iyi anlatılması gerektiğini (S-E-GANI)*” açıklamışlardır. Fethi (1943: 5) Atatürk’ü, fikirleriyle Türk ulusuna öncülük ederek önce savaşlarda daha sonra inkılap ve yeniliklerle başarıya ulaştıran kişi olarak açıklamıştır. Kocatürk (2004: 1) ise, gelişen bir Türkiye’de ilerlemeleri Atatürkçü düşünce ışığında ve Atatürk ilke ve inkılaplarının zemin oluşturduğu ortamda gerçekleşmesinin mümkün olabileceğini söylemiştir. Atatürkçü düşünce sisteminin öğretimi, Atatürk’ün yenilik ve kararlarının ardındaki bakış açısını öğrencilerin içselleştirip yenilikçi bireyler olarak yetişmesini sağlayacağı düşünülebilir.

S-K-DAMLA kodlu öğretmen “*Atatürk’ün alandaki ve yeni bir Türkiye yaratırken inancını ve kararlılığını, gerçekten ülkesini seven bir askeri deha oluşu daha ayrıntılı anlatılabilir*” sözleriyle Atatürk’ün vatanseverliğini S-K-GAMZE kodlu öğretmenin dediği gibi “*vatandan ve milletten vazgeçilmemesi gerektiğinin öğretilmesi*” gerektiğini belirtmişlerdir. Nitekim Türk Milli Eğitim sisteminin genel amaçları arasında yer alan “*...vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, görev ve sorumluluklarını bilen yurttaşlar yetiştirme (MEB, 2005: 5)*” amacı, bireylerdeki vatan ve millet sevgisini arttırmaya, onların vatana hizmet etme konusunda istekli davranmalarını hedeflemiştir.

Dolayısıyla Atatürk'ün vatani için yaptığı kahramanlık ve fedakârlıkların her Türk vatandaşında olması beklenilmektedir.

Atatürk hakkında öğretilmesi istenilen bir diğer ifade “*yapılan savaşların, yeniliklerin sadece tarihlerinin olay örgülerinin değil çocukların bunları yerinde görmesi için gezi, bölgeden canlı yayınlarla çocukların zihinlerinde somutlaştırılıp yer verilmesi (S-K-DUYGU)*” gerektiğini “*yenilikleri (SB-K-FATMA)*” daha kalıcı olarak aktarmak gerektiğinden bahsetmişlerdir. Gökçen (1968: 311) Atatürk'ün her zaman bilim ve fen alanında yenilik arayan, birbirlerine sevgi ve saygı ile bağlı, laik, araştırmacı, vatansever, çalışkan, kendine güveni tam, gururlu, sağlam karakterli bir Türk gençliği yaratmak istediğini söylemektedir. Yine Öztörün (1986: 559) yenilikçi bir medeniyet seviyesi için inkılapçı bir bakış açısıyla devletin ve halkın, kültürel ve ekonomik hayatta kullanılacak imkânların neler olduğunu ve bu imkânlarla gidilecek yolun akıl ve bilimden geçtiğini vurgulamıştır. Kısaca denilebilir ki Atatürk yenilikçiliği, her bireyin sahip olması gereken özellikler arasında söylenebilir.

Atatürk ile ilgili düşünce sistemi içerisinde “*bilime verdiği önemi (S-E-ERAY)*”, “*hayat felsefesi (S-E-MERT)*” ve “*onun fikirlerinin tarihte neleri değiştirdiği (S-E-BATU)*” öğretilmek istenilen ifadeler arasında yer aldığı görülmektedir.

Özel Hayat

Atatürk'ün “özel hayat”ı, öğretilmek istenen diğer bir kategori olmuştur. Bu kategori altında ayrıntılı hayatı (18), yaşadığı ortamın durumunu (3), anılarını (3) ve hastalığını (1) ifade ettikleri görülmektedir. Atatürk'ün “*Atatürk'ün hayatının daha geniş yer aldığı kazanımlar olması (S-K-EMİNE)*” gerektiğini “*günlük yaşam koşullarını, yeme içme, giyim kuşam vb. hepsini daha geniş bir zamanda anlatılmasını (SB-K-AYLİN)*” istediklerini, kısaca “*Atatürk'ün hayatı boyunca tüm yaptıkları (SB-E-BAYRAM)*” ayrıntıları bilmek istediklerini ve “*Atatürk'ün hayatından örneklerin çoğaltılması, Atatürk'ü örnek alınmasını (S-KE-SELİN)*” kolaylaştırdığından bahsetmişlerdir. Atatürk'ün hayatının öğretilmesi öğrencilerin dikkatini çekmede ve Atatürkçülük konularında kalıcılığın arttığını vurgulamışlardır. Aynı zamanda “*hayatı öğretilirken anılarıyla birlikte anlatılmalı (S-K-BEYZA)*” diyerek Atatürk öğretiminde anılara daha çok yer verilmesi gerektiğini aktarmışlardır. Nitekim anılarını anlatmanın SB-K-HİLAL kodlu öğretmenin “*Atatürk'ün çocuk sevgisi, vatan sevgisi ve daha birçok güzel yönü daha iyi kavratılacaktır*” sözüyle anıların kalıcılığı arttırdığından bahsetmiştir.

Atatürk hakkında öğretilmesi istenen diğer konular ise “yaşadığı ortamın durumunu” ve “hastalığının süreci” olmuştur. Atatürk, yaşadığı zamanın imkânsızlıkları içinde halkı vatanın kurtuluşuna inandırmış şartlar ne olursa olsun mücadele etmenin ve başarıya ulaşmanın örneği olmuştur. Bu konuda SB-E-OGÜN kodlu öğretmen “*nasıl bir çocukluk geçirdiğini, öğrencilikten komutanlığa giden yolda neler yaşadığını*” öğrencilerine hissettirmek ve onların motivasyonlarını arttırmak istediği düşünülebilir. Yine S-K-SELİN kodlu öğretmen “*öğrenciler Atatürk ile ilgili anekdotlardan çok hoşlanıyor*” diyerek öğrencilerinde Atatürk’ün hayatındaki detayları öğrenmede istekli olduğundan bahsetmiştir.

Kişilik Özellikleri

Atatürk’ün öğretiminde olması gerektiği düşünülen diğer bir konu başlığı ise “kişilik özellikleri” olmuştur. Bu konu başlığı altında kişisel özelliklerinin (10), mücadeleci ruhunun (3), Atatürk’ün prensiplerinin (3), çalışkanlığının (2), dostluk ilişkilerinin (2) ve kitap okuma alışkanlığının (1) daha detaylı öğretilmesi gerektiğini düşünmüşlerdir. İlgili literatüre bakıldığında Çaycı (2002; 471) Atatürk’ün düşünce yapısı ve kişilik özellikleri neticesinde işlerini tesadüfe bırakmayan mücadeleci ruhuna dikkat çekmiştir. Öğretmenlerde “*Atatürk’ün kişisel özelliklerinin, düşünce sisteminin, mücadeleci ruhunun detaylı olarak anlatılmasını (S-K-SELİN)*” istemişlerdir. Benzer açıklamayla SB-K-YAREN kodlu öğretmen “*kişilik özelliklerini çocuklar bilmeli ki yılmadan çalışmanın hangi başarıları getirdiğini bilmeli*” diyerek Atatürk’ün kişilik özelliklerinin örnek oluşturmasını istediği görülmektedir.

Atatürk ile ilgili olarak öğretilmek istenen bir diğer başlık “mücadeleci ruhu” ve “çalışkanlığı” dolayısıyla “Atatürk’ün prensiplerinin” yer aldığı kişilik özelliklerinin de aktarılmasıdır. Atatürk hakkında Bahar (2017: 78), Atatürk’ün mücadeleci bir yapıya sahip olduğunu yılmadan kararlılıkla düşüncelerini savunduğunu ve uyguladığını söylemektedir. Nitekim SB-K-DERYA kodlu öğretmen yaptığı ifadeyle “*Vatanseverliği, kararlılığı, ümitsizliğe düşmemeyi, çalışkanlığı daha ön plana çıkarılarak gerekçeli bir şekilde verilmelidir. Şimdiki çocuklarda hedefe ulaşmada ümitsizlik olabiliyor, bu hususta Atatürk’ün hayatından kesitlerle daha güzel anlaşılacak halde verilebilir.*” öğrencilerin hedefe ulaşmada Atatürk’ün kişilik özelliklerinin rol model olacağını aktardığı görülmektedir. Mücadeleci ve kararlı bir yapıya sahip olan Atatürk’ün prensip ve yöntemlerinin, kitap okuma alışkanlığının, dostluk ilişkilerinin öğretimi dolayısıyla kişilik

özelliklerinin örnek gösterilmesi, öğrencilerde olumlu yönde etki yapacağı düşünülmektedir.

Askeri Özellikleri

Atatürk hakkında öğretilmesi gerektiği düşünülen bir diğer konu başlığı askeri özelliği olmuştur. Atatürk'ün askerliğiyle ilgili öğretilmek istenilenleri Kurtuluş savaşının detayları (5), katıldığı savaşları (4), askeri bir deha oluşu (4), komutanlığı (1), silah arkadaşları (1) ve milli mücadeledeki yeri ve önemi (1) olarak aktarmışlardır. Baycan (1998: 115) Atatürk'ün milletinin büyüklüğüne, kudretine, erdemine, yeteneğine ve insanlık vazifelerini yerine getireceğine inandığını, milletini de kendine inandırdığını, onun dehası, stratejiyi ve askerlik sanatını çok becerili bir şekilde uygulamalarıyla her zaman zafere ulaştırmış eşsiz bir komutan olduğundan bahsetmiştir. Atatürk'ün, Türk milleti için eşsiz bir asker ve komutan olması ona olan saygı ve minnet duygusu geliştirdiği söylenebilir. Öğretmenlerde öğrencilerin bu duyguya sahip olabilmeleri için “*Kurtuluş savaşındaki büyük mücadelelerin anlatılması ve çocuğun bu anlatılanların içinde yaşaması, kendine pay çıkarması* (SB-E-OBEN) gerektiğinden bahsedilirken (S-K-DAMLA) kodlu öğretmen de “*Kurtuluş savaşında verdiği mücadelenin, çocuklara tarih ruhunu aşılama adına bütün yönleriyle daha detaylı anlatılması*” gerektiğini aktarmıştır. Kurtuluş Savaşı ile ilgili elde edilen bu bilgilerin yanında S-K-SILA kodlu sınıf öğretmeni ise “*İlkokul 4. sınıfta Kurtuluş savaşı konusu ağır geliyor çocuklara, soyut kalıyor*” diyerek 4. Sınıf öğrencilerinin Kurtuluş Savaşı kazanımlarını kavramada zorlandığını dile getirmektedirler.

Atatürk'ün askeri özelliklerinde katıldığı savaşların öğretilmesi istenilmiştir. Atatürk, sırasıyla 31 Mart ayaklanması, Trablusgarp savunması, Balkan Savaşları'nda bulunmuş, 19. Tümen Komutanı olarak 1. Dünya savaşında çeşitli cephelerde savaşmış, son olarak da 9. Ordu müfettişi olarak Türk Kurtuluş Hareketini başlatmış ardından komutanı olarak savaşı yönetmiştir (Koç, 1981: 31; Özgür, 1988: 10). Öğretmenler, Atatürk'ün “*vatani savunurken karşılaştığı zorlukların bilinmesi* (SB-K-YAREN)” gerektiğini düşündükleri, “*neyi neden yaptığı sonuçlarıyla* (SB-K-SİNEM)” anlatılması gerektiğini bahsetmektedirler.

Askeri özellikler arasında “askeri bir deha oluşu” öğretilmesi istenen bir diğer konu olmuştur. Laçın (1997: 11) Atatürk'ün, askeri dehası ve siyasi dehasını birleştiren ve zaferler kazanan bir önder olarak tarihte yer aldığından bahsetmektedir. Atatürk'ün sahip

olduğu bu eşsiz özellik (S-K-DAMLA) kodlu öğretmen *“ülkesini seven bir askeri deha oluşu daha ayrıntılı anlatılabilir”* ifadesinde bulunarak *“askeri alandaki dahi, görüş ve taktikleri daha çok anlatılmalı (SB-E-OZAN)”* betimlemelerinde bulunmaktadır. Öğretmenlerin Atatürk hakkında bu yönünün de anlatılmasını istedikleri görülmektedir.

Atatürk hakkında *“milli mücadeledeki yeri ve önemi (S-K-ASLI)”*, *“cephelerdeki komutanlığı (SB-E-OGÜN)”* ve *“silah arkadaşları ve dostluk ilişkileri (S-K-GİZEM)”* konularının da öğretilmesi gerektiğini aktarmışlardır.

Devlet Adamı Özellikleri

Öğretmenlerin *“Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?”* sorusuna verdikleri ifadelerden bazılarının da *“devlet adamı özellikleri”* kategorisinde yer aldığı görülebilir. Öğretmenlerin öğretmek istedikleri kavramların, ekonomi ve eğitimdeki yenilikleri (2), cumhuriyetin kuruluşundaki zorluklar (2), devlet adamı kişiliği (1) ve diplomatik ilişkileri (1) olduğu görülmektedir. Atatürk sadece askeri kazanımlar elde etmemiş düşünür ve fikir adamı olarak kurulmakta olan çağdaş Türk devletine öncülük etmiştir. Nitekim Bozkurt (2016: 39) Atatürk’ü, olağanüstü bilgisi, sabrı, akılcılığı, dehası, sonsuz enerjisi olan düşünür, bilimci ve devlet adamı olarak tanımlamaktadır. Öğretmenler ise Atatürk’ün devlet adamı olarak başarılarını yani *“savaştan çıkmış bir milletin nasıl hemen toparlanıp eğitim, sanayi, tarım gibi her alanda ileri gidişi (S-K-DAMLA)”* öğretilmesi gerektiğini düşünmektedirler.

Devlet adamı özelliklerinden anlatılması istenilen bir diğer özellik ise cumhuriyetin kuruluşundaki yaşanan zorlukların öğretilmesidir. Nitekim S-K-ASLI kodlu öğretmen *“gelecek nesillerin vatanın ne şartlarda kurtarıldığını, bunda Atatürk’ün rolü bilinmesi gerekir”* diyerek sıkıntıları, bunları aşarken yaşanan zorlukları, *“milletin nasıl daha ileriye gidebildiğini (S-E-ERAY)”* öğretmek ve *“devlet adamı kişiliğine vurgu yapılması (SB-K-BADE)”* gerektiğini belirtmişlerdir. Aynı zamanda öğrencilerin Atatürk’ün *“diplomatik ilişkilerini (S-K-ASLI)”* yani dünyaya olan bakış açısını, öğrenebilmesi için anlatılmasını istemişlerdir.

Liderlik Özellikleri

Atatürk’ün liderlik özelliklerinin öğretilmesine yönelik sadece S-E-ORHAN kodlu öğretmenin ifade verdiği görülmektedir. Yapılan bu ifade *“önderlik özelliklerine daha çok yer verilmeli”* şeklinde liderlik özelliklerinin daha çok yer verilmesi gerektiğini düşünmektedir.

Diğer Özellikleri

Öğretmenlerin “Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?” sorusu ile elde edilen bazı ifadelerde Atatürk ile ilgili “her şeyini (SB-E-OBEN, SB-K-AYÇA)”, “her bilgisinin aktarılması” istenmişlerdir. Atatürk ile ilgili bütün bilgilerin verilmesini isteyenlerin yanında öğretmenlerden SB-K-PELDA ise “*şu an ki müfredat ve programının ve içeriğinin yeterli olduğunu düşünüyorum*” diyerek yeterli bulduğunu dile getirmektedir. Elde edilen bu ifadeler “diğer” kategorisi altında toplanılmıştır.

Atatürk Konularının Öğretimi

Elde edilen ifadeler incelendiğinde sadece öğretilmesi gerekenler hakkında yazılmadı bunu yanında “Atatürk konularının öğretimi” hakkında tavsiyelerinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu ifadelere bakıldığında S-E-FAİK kodlu öğretmen “*önce öykülerle bol bol metin kullanılarak onun çocukluğu anlatılmalı ve örnek olmalı*” şeklinde Atatürk hakkında öğretilmesine değinirken S-E-EDİZ kodlu öğretmen “*yaş grubuna uygun düzeyde ele alınmalıdır*” şeklinde öğrencinin yaş seviyesine göre eğlenceli anlatılmasını ifade etmiştir. Nitekim SB-K-BAHAR kodlu öğretmende “*çocuklarımıza daha zevkli eğlenceli anlatılması, görsellerle desteklenmesi*” gerektiği bahsetmiştir. Bunun yanında S-K-DUYGU kodlu öğretmen “*yapılan savaşların, yeniliklerin sadece tarihlerinin olay örgülerinin değil çocukların bunları yerinde görmesi için gezi, bölgeden canlı yayınlarla çocukların zihinlerinde somutlaştırılıp yer verilmesi*” gerektiğini belirtirmiştir.

Atatürk konularının öğretimde SB-K-ÖZGE kodlu öğretmen “*bir yılda iki saatlik bir derste yoğunlaştırılmış bir program yerine her yıl Atatürk’ün başka bir yönüne değinilerek öğretim gerçekleştirilebilir*” şeklinde betimleme yaparak Atatürk konularının geniş bir şekilde ele alınmasını istemiştir. Yine S-E-ARAT kodlu öğretmen “*Atatürkçülük konularının mutlaka ünitelere serpiştirilerek mutlaka yer verilmesini, özellikle ilke ve inkılapların ünite olarak ele alınmasını isterim*” şeklinde açıklama yaparak önceki ifadeyle benzer şekilde daha çok yer verilmesini istemiştir. SB-K-SELİN kodlu öğretmen ise “*sınava yönelik işliyorum, hal böyle olmasaydı belgesel, video ve film destekli konuları işlemeyi isterdim*” şeklinde ifade etmiş, dersleri sınava yönelik işlediğini açıklamıştır.

5.1.7. On İkinci Alt Probleme Yönelik Sonuç ve Tartışma

İlköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin “Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili sizlere nelerin öğretilmesini istersiniz?” sorusuna ilişkin görüşleri “düşünce sistemi”,

“özel hayat”, “kişilik özellikleri”, “askeri özellikleri”, “diğer”, kategorilerinde yer aldıkları anlaşılmaktadır.

Fikri Özellikleri

Öğrencilerin Atatürk ile ilgili öğretilmesini istedikleri ifadelerin bazılarının fikri özellikleri altıda toplanılmıştır. Oluşturulan bu kategoride ilke ve inkılapları daha detaylı görmek (3), vatan sevgisi (2), doğayı neden çok sevdiği (1), hayalleri (1), bayramları neden ilan etti (1), düşünce ve hisleri (1) ve bilime ve sanata verdiği önem (1) ifadelerinin yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu ifadeler arasında öğrencilerde daha sık rastlanılan ifadenin “*Atatürk’ün ilke ve inkılaplarını daha detaylı görmek isterim (7Ö-K-ÜLKÜ, 7Ö-K-TÜLAY)*” şeklinde Atatürk ilke ve inkılaplarını daha detaylı görmek istediklerini belirtmişlerdir. Kalıpçı (1997: 93), Atatürk ilke ve inkılaplarının öğrenilmesiyle cumhuriyetin gerek duyduğu devletine sadık, toplumla uyumlu, üreten ve nitelikli vatandaşların yetişeceğinden bahsetmiştir. Bu bağlamda Yazıcı (2015; 692), Atatürk ilke ve inkılaplarının, ilköğretim programlarına 1936 yılında eklendiğinden bahsetmekte, ilköğretim çağındaki çocukların kimlik oluşumuna ve istenilen nitelikteki vatandaşlık eğitimine hizmet edeceğini düşünmektedir.

Öğrencilerde öğrenmek istenilen konular arasında “*düşünce ve hislerinin detaylı bir biçimde anlatılması (7Ö-K-BENGÜ)*” istenmiş, öğrencilerden (6Ö-K-SELCAN) da “*Atatürk’ün bilime ve sanata önem verdiği*” öğrenmek istemiştir. Nitekim Özgür (1988: 261) Atatürk’ün kazandığı başarıların arkasındaki nedenin, akıl ve bilimin ışığında düşünmesinden kaynaklandığını düşünmektedir.

Düşünce sistemi altında öğretilmesi istenen diğer kavramların da “*Atatürk nasıl bu kadar vatanını sevebildiğini öğrenmek istiyorum (5Ö-K-NURCAN)*” diyerek “*vatanseverliğini (5Ö-E-FURKAN)*” öğrenmek istemiş bunun yanında “*hayvanları ve çocukları ne kadar çok sevildiğini (6Ö-K-SELCAN)*”, “*hayallerini (5Ö-K-EDANUR)*”, “*neden bayramları ilan etti (4Ö-E-SERGEN)*” öğrenmek istediklerini belirtmişlerdir.

Özel Hayat

Öğrencilerin Atatürk hakkında öğrenmek istedikleri çocukluğu ve arkadaşları (4), evlendiği kişi (2), hobileri (2) ve sosyal anıları (1) ifadelerin özel hayat kategorisi altında toplanılmıştır. Bu kategori altında öğrenilmek istenilen ifadeler bakıldığında en çok rastlanılan ifadelerin “*çocukluğundaki olayları (4Ö-K-DİLEK)*” ve “*küçükken oynadığı*

arkadaşlarını (4Ö-E-ŞENEL)” öğrenmek istediklerini dolayısıyla “çocukluğu ile ilgili biraz daha bilgi (5Ö-K-REYHAN)” verilmesini istemişlerdir.

Özel hayatla ilgili olarak öğrencilerin “*evlendiği kızın adı (4Ö-E-AYBERK)”* ve “*hangi tarihte evlendiğini (4Ö-K-DENİZ)”* öğrenmeyi, bunun yanında “*hobilerini (4Ö-E-AYBERK)”* ve “*sosyal anılarının da anlatılması (4Ö-E-AYBERK)”* gerektiğini ifade etmişlerdir.

Kişilik Özellikleri

İlköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencileri, Atatürk’ün kişilik özelliklerini kapsayan ifadelerde bulunarak sosyal bilgiler dersi kapsamında öğretilmesini istedikleri görülmektedir. Bu ifadeler içerisinde çocukları neden çok sevdiğini (3), fiziksel özelliklerini (2), ileri görüşlülüğünü (2), ilginç, duygusal komik yanlarını (2), başarılarını (1) ve kişisel özelliklerini (1) betimleyerek öğrenmek istedikleri konulardan bazılarını belirtmişlerdir.

Atatürk hakkında öğrenilmek istenen sık geçen ifadeler arasında “*çocukları neden bu kadar çok sevdiğini (5Ö-K-YEŞİM)”* öğrenmek “*çocukları ne kadar çok sevdiğinin anlatılmasını isterdim (6Ö-K-ELÇİN)”* diyerek çocuk sevgisine dair detaylı bir şekilde görmek istemişlerdir. Atatürk’ün çocuklara olan sevgisinin ders kitaplarında sıkça yer alması çocukların bu konuda nedenlerini merak ettikleri söylenebilir. Yine benzer şekilde “*yaşadığı komik, güzel anıların (7Ö-K-ZELİHA)”* ve “*ilginç, duygusal konuların (6Ö-K-MELİHA)”* öğretilmesini istemeleri Atatürk’ün bu yanlarının anlatılması derse olan ilgiyi ve dikkati çektiğinden kaynaklandığı düşünülebilir.

Atatürk’ün “fiziksel” ve “kişisel” özellikleri öğrenilmek istenilen bir diğer konu başlığı olarak görülmektedir. Öğrencilerden 6Ö-E-FIRAT “*fiziksel özellikleri”* ifadesinde bulunarak Atatürk’ün fiziksel özelliklerini öğrenmek istediğini, 4Ö-E-NUSRET ise “*Atatürk’ün fiziksel ve kişisel özelliklerini”* diyerek hem fiziki hem de kişisel özelliklerini öğrenmek isteklerini belirtmişlerdir.

Atatürk’ün kişisel özellikleri arasında öğrenmek istedikleri diğer ifadeler ise “*ileri görüşlülüğü (5Ö-E-FURKAN (6Ö-E-GÖKAY)”* ve “*Atatürk’ün nasıl böyle büyük işler başardığını (5Ö-K-REYHAN)”* diyerek “başarılarını” öğrenmek olmuştur.

Askeri Özellikleri

Atatürk hakkında öğretilmesi istenilen askeri özellikleri arasında, katıldığı savaşlar (5), savaş taktikleri (2) ve Kurtuluş Savaşı'nın detayları (2) olduğu görülmektedir. Verilen cevaplar içerisinde sık rastlanılan “savaştığı ve kazandığı cepheleeri (7Ö-E-SERCAN)” ve “savaştığı en büyük savaş (4Ö-E-NİYAZİ)” şeklindeki betimlemelerin olduğu görülmektedir. Askeri özellikler altında 6Ö-E-GÖKAY kodlu öğrencinin “savaş taktiklerini” öğrenmek istediğini, 7Ö-E-GÖKAY kodlu öğrenci ise “kurtuluş savaşını ayrıntılı görmek ve savaş taktiklerini sanıl yaptığını merak ediyorum” diyerek hem Kurtuluş Savaşı'nın detaylarını hem de savaş taktiklerini öğrenmek istediğini belirtmektedirler.

Diğer

Öğrencilerden elde edilen ifadelerin büyük bir çoğunluğunun A “Atatürk ile ilgili her şeyin öğretilmesi isterdim (5Ö-K-ALMİLA)” diyerek Atatürk hakkında tüm bilgilerin verilmesini isterken, bazı öğrencilerin de “yeterince iyi bir şekilde öğretiliyor (7Ö-E-BUĞRA)” diyerek öğretilenlerin yeterli olduğu açıklamış 4Ö-K-TÜLİN kodlu öğrenci de “bu kadar yeterli, çünkü en zorlandığım konu” şeklinde cevap vermiştir.

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin “Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri cevaplar ile ilköğretim 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin “Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili sizlere nelerin öğretilmesini istersiniz?” sorusuna ilişkin ifadeleri birlikte ele alınmış öğretilmek istenilenle öğrenilmek istenilenlerin bir arada incelenmesi ile bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Öğretmenlerin Atatürk'ün düşünce sisteminin öğretimine yönelik düşünce ve hislerin aktarılması, öğrencilere aktarılması gerektiğini, ilke ve inkılapların daha detaylı öğretilmesi ve inkılapların kalıcılığını arttırması istenmiş öğrencilerin bu şuurda olmaları gerektiğini bildirmişlerdir. Aynı zamanda vatan sevgisi, yaptığı yenilikler, hayat felsefesi, bilime ve sanata verdiği önem gibi kavramların daha çok vurgulanarak işlenmesi gerektiğini düşünmüşlerdir. Bunların yanında cumhuriyetle birlikte elde edilen kazanımların ve fikirlerinin tarihi olaylara etkisinin de öğretilmesi gerektiğini Atatürk'ün bıraktığı emanetlerin ve fikirlerin değerinin anlaşılmasını istemişlerdir. Öğrenciler ise öğretmenlerle benzer şekilde ilke ve inkılapları daha detaylı görmek istediklerini belirtmişlerdir. İnkılapların arkasındaki düşünce ve hisleri nedenleriyle öğrenmek

istedikleri söylenebilir. Bunun yanında öğretmenlerde geçen vatan sevgisi kavramı ve bilime ve sanata verdiği önem ile doğayı neden çok sevdiği, hayalleri, bayramları neden ilan ettiğini öğrenmek istediklerini belirtmişlerdir. Çocukların gelişim özelliklerine bağlı olarak düşünce sistemindeki konuların nedenleri ile anlatılması onların somutlaştırmasını dolayısıyla öğrenmelerini kolaylaştıracağı düşünülebilir.

Atatürk'ün özel hayatı, günlük rutinleri, sosyal ve çocukluğuna dair anıların öğretilmesi, ailesi ve evliliği merak edilen özelliklerden olmuştur. Öğretmenlerin bu kategoride öğretilmesini istedikleri hayatının daha ayrıntılı anlatılması, yaşadığı ortamın durumunu, anılarını, çocukluğu ve arkadaşlarını kısacası doğumundan ölümüne kadar geçen sürenin daha ayrıntılı ve anılarla desteklenerek eğlenceli şekilde anlatılmasını istemişlerdir. Öğrencilerde ise çocukluğu ve arkadaşlarına dair bilgilerin ayrıntılı verilmesini, evlendiği kişiyle ilgili ayrıntılı bilgilerin verilmesini, hobilerini ve sosyal anılarının öğretilmesini istemiştir. Öğretmen ve öğrencilerin Atatürk'ün hayatıyla ilgili detaylarının, hayatına ve çocukluğuna dair anıların, evliliğine dair bilgilerin sosyal bilgiler dersi kapsamında daha fazla yer verilmesini istemişlerdir. Ayrıca öğretmenler bunların öğretimi sırasında hikâye ve anekdotların sıkça kullanılmasını tavsiye ettiği görülmektedir.

Kişilik özelliklerinin öğretiminde öğretmen ve öğrenciler kişisel özelliklerinin öğretilmesini istediklerini belirtmişlerdir. Bunun yanında öğretmenler Atatürk'ün prensiplerini ve mücadeleci ruhunun öğretilmesi gerektiğini bu bilgilerin öğrencilerde hedefe ulaşma ve mücadele etme konularında örnek olacağını düşünmektedirler. Aynı şekilde kitap okuma alışkanlığı ve çalışkan olmasının anlatılmasını öğrencilerin bu davranışı edinmede örnek olacağını düşünmektedirler. Öğrencilere bakıldığında ise Atatürk'ün çocukları sevmesindeki asıl nedenin öğretilmesini istedikleri, bunun yanında Atatürk hakkında ilginç, duygusal komik yanlarının daha çok verilmesini istedikleri görülmektedir. Ayrıca öğrenciler ileri görüşlülüğünü nasıl elde ettiğini öğrenmek istediklerini ve başarılarına daha çok yer verilmesi gerektiğini söylemişlerdir.

Sosyal bilgiler dersi kapsamında Atatürk'ün askeri özellikleri hakkında öğretmen ve öğrencilerin derste yer almasını istedikleri ortak kavramların katıldığı savaşların ve Kurtuluş savaşının detaylarını daha ayrıntılı bir şekilde olması gerektiğini belirtmişlerdir. Öğretmenler öğrencilerde, Kurtuluş Savaşı sırasında yaşanan zorlukları ve Atatürk'ün milli mücadeledeki yeri ve önemimin öğrencilere hissettirilmesi ve kavratılmasını istemişlerdir. Öğrencilerde ise benzer şekilde Kurtuluş savaşı ve yaşanan savaşlardaki verilen mücadelelerin öğretilmesini ve bu savaşlardaki taktiklerin gösterilmesini istemişleridir.

Ayrıca öğretmenler Atatürk'ün askeri yönlerine dair sosyal bilgiler dersinde askeri bir deha oluşu, komutanlığı ve silah arkadaşlarının öğretilmesini istemişlerdir

Diğer kategorisi altında sosyal bilgiler dersi kapsamında öğretmen ve öğrencilerin birçoğunun Atatürk ve Atatürkçülük konularının kapsamı hakkında her şeyin öğretilmesini istedikleri ve istekli oldukları gözlemlenirken bazı öğretmen ve öğrencilerin ise var olan konuların yeterli olduğunu düşünmüşlerdir.

Yıldırım ve Mert (2019: 205)'e göre 2018 Sosyal Bilgiler Öğretim Programından itibaren Atatürkçülük konularının 8. sınıf T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde öğretilmesi tercih edilmiştir. Bu tercih ediş birçok sorunu da beraberinde getireceği düşünülmektedir. Yine Yıldırım ve Mert (2019: 205)'e göre İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük derslerinin genel olarak tarihsel olaylar üzerinden anlatıldığı düşünüldüğünde birçok kavramın soyut kalacak ve somutlaştırılması gerektiğini belirtmektedir. Bunun yanında ön bilgilerdeki eksiklik öğrencilerin söz konusu konuları öğrenmelerinde de olumsuz etkiye sahip olacaktır.

5.2. ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmadan elde edilen sonuçlara bağlı olarak önerilerde bulunulmuştur.

1. Bu çalışmada Atatürk ve Atatürkçülük hakkında öğretmen ve öğrencilerden elde edilen cevapların kişilik özelliklerinde yoğunlaştığı derslerde bu özelliğin sıkça işlendiği düşünülebilir. Atatürk'ün liderlik özelliklerinin, devlet adamı özelliklerinin, düşünce sistemi ve askeri özelliklerinin de sosyal bilgiler ders etkinliklerinde daha çok yer verilmesi önerilebilir.

2. Araştırmada sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri, Atatürk ve Atatürkçülük konularının öğretime yönelik olarak sosyal bilgiler dersinde müstakil bir "Atatürk" ünitesinin yer almasını önermişlerdir. Hem öğretmenlerin bu görüşleri hem de öğrencilerin merak ettikleri ve öğrenmek istedikleri Atatürk ve Atatürkçülük konularının kazandırılabilmesinde sosyal bilgiler dersinde müstakil bir "Atatürk" ünitesinin yer alması önerilebilir.

3. Araştırmada sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin Atatürk ve Atatürkçülük konularının öğretiminde öğrencilerin Atatürk ile ilgili çocukluk anılarının ve yaşadığı ilginç olayların çocuklardaki öğrenme isteğini arttırdığından Atatürk ile ilgili konuların öğretimi sırasında daha çok yer verilmesi gerektiğini önermişlerdir. Öğrencilerin Atatürk

ile ilgili olarak ilginç ve komik yanlarının arttırılması istendiğinden de hareketle, Atatürk ve Atatürkçülük konuların öğretiminde anılarının ve ilginç yanlarının daha çok yer alması önerilebilir.

4. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri, ilke ve inkılapların öğretiminde nedenleri ile öğretilmesini önerilmiştir. Öğretmenlerin önerileri ve öğrencilerin öğrenme düzeyleri dikkate alınarak ilke ve inkılapların nedensellik ilkesi dikkate alınarak öğretimi önerilebilir.

5. Atatürk ve Atatürkçülük konularının öğretimi sırasında ezbere dayalı bir yaklaşımla değil öğrencilerin olayların özünü kavrayacak ve yansıtıcı düşünce kullanacak şekilde yaklaşılmalıdır.

6. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri ile 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin Atatürk ve Atatürkçülük konularına yönelik merak ettikleri ile öğrenmek ve öğretilmek istenilenler dikkate alındığında 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının yeterli olmadığı belirlenmiştir. Bu bağlamda yenilenecek ya da geliştirilecek olan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında Atatürk ve Atatürkçülük ile ilgili konuların sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenleri ve 4., 5., 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin bu çalışmada belirlenen merak ettikleri unsurlar ile öğretmek ve öğrenmek istedikleri unsurlar dikkate alınması önerilir.

7. Bu çalışmada görüşlerine başvurulmuş öğrencilerin 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına göre yetiştikleri düşünüldüğünde yeni programla yetişmekte olan öğrencilerin merak boyutları değişirse bile sahip oldukları bilgi düzeyleri ve farkındalıklarının olumsuz anlamda etkilenilmesi kaçınılmaz görülmektedir. Buradan dolayı sosyal bilgiler dersinde vatandaşlık eğitiminin bir gereği olarak Atatürk ve Atatürkçülük konularına daha fazla yer verilmesi önerilebilir. Bununla birlikte yapılacak olan bu çalışmayla 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programına göre yetişen öğrencilerin Atatürk ve Atatürkçülük konuları hakkındaki görüş ve durumları tespit edilebilir.

8. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında özel amaçlar olarak yer alan Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçları arasındaki "Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları" ifadesi ile 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan Atatürkçülük kazanımının bu amaca hizmet etmede yetersiz kalabileceği düşünülmektedir. Buradan hareketle Sosyal Bilgiler

Dersi Öğretim Programında, Türk Milli Eğitimi'nin genel amaçlarında arasında Atatürkçülikle ilgili ifadeyi destekler daha fazla kazanımın yenilenecek ya da geliştirilecek olan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer verilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Akçakayalıoğlu, C. (1985). *Atatürk, Milli Egemenlik ve Türk Çocuğu*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- Albayrak, M. (2010). Kemalizm'in Düşünsel Temelleri ve Tarihsel Oluşumu. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 26 (77), 307-344.
- Altaş, S. (2019). Lisansüstü Tezlerde Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersine İlişkin Araştırmalarda Yönelimler. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 82-89.
- Ardakoç, N. (1988). *Atatürk: Hayatı, Vecizeleri, İnkılapları, İlkeleri, Kronolojisi*. İstanbul: Geçit Kitabevi
- Arslanoğlu, C. E. (1982). *Temel İlkelerimiz ve Atatürkçülük*. İstanbul: Özel Yayın
- Aslan, E. (1989). *Atatürkçü Düşünce Sisteminde Türk Eğitimi*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezleri.
- Aslan, E. (2016). Geçmişten Günümüze Sosyal Bilgiler. Dursun Dilek (Ed.), *Sosyal Bilgiler Eğitimi* içinde (2-21). Ankara: Pegem Akademi.
- Ata, B. (2006). İlköğretimde Atatürkçülük Konularının Öğretimi: Öğrenci Kompozisyonlarında Atatürkçülük. *21inci Yüzyılın Başında Kemalizm'in Anlaşılması ve Anlatılmasındaki Sorunlar*. Yeditepe Üniversitesi. Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, 8-9 Kasım 2006
- Ata, B. (2014). Sosyal Bilgilerde Atatürkçülük Konularının Eğitimi ve Öğretmenin Rolü. B. Tay ve A. Öcal (Ed.) *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (291-306). Ankara: Pegem Akademi
- Atatürk, M. K. (2006). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi
- Aysan, M. (1986). *Atatürk'ün Ekonomik Görüşü: Devletçilik*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- Bahar, İ. (2017). *Atatürk'ün Liderlik Sırları*. İstanbul: Kamer Yayınları

- Bal, M. S. ve Gök, S. (2011). İlköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki cumhuriyet, saltanat ve liderlik kavramlarını algılayışları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3), 1183-1198.
- Baltacıoğlu, İ. H. (1973) *Atatürk: Başlangıç, Yetiştirilmesi, Kişiliği, Devrim Metodu, İlkeleri*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi
- Bayar, C. (1999). *Atatürk Gibi Düşünmek (Atatürk'ün Metodolojisi)*. Ankara: Tekin.
- Baycan, N. (1998). *Atatürk ve Askerlik Sanatı*. Ankara: Genelkurmay Başkanlığı
- Bayır, A. (2001). *Muhtaç Olduğumuz Kudret Atatürk*. Adana: Aykırı Sanat.
- Bayrak, M.O. (2005). *Atatürk ve Atatürk*. İstanbul: Birharf.
- Bektaş, Ö. (2006). İlköğretim 4-5. Sınıflar Sosyal Bilgiler Programında" Atatürkçülük" Konuları Ve Bu Konuların Öğreniminde Öğretmen Rolü. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (14), 69-107.
- Bilgin, N. (2006). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi Teknikler ve Örnek Çalışmalar*. Ankara: Siyasal.
- Borak, S. (1973). *Atatürk*. İstanbul: Başak Kitabevi
- Bozkurt, G. (2016, Mayıs) *Atatürk'ün askerî liderliğinin hukuken değerlendirilmesi* Atatürk'ün Askerî Liderliği Paneli'nde sunulmuş bildiri, Genelkurmay Personel Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı, Ankara
- Bursalıoğlu, Z. (1987). *Atatürk, Barış ve Eğitim*. Ankara: TTK Basımevi
- Cansel, E. (1981) *Atatürk'ün Devletçilik Anlayışı*. İstanbul: Yenigün,
- Ceran, D. ve Canpolat, E. (2013). İlköğretim 7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Atatürk Teması Metinlerinin Değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 21 (4), 1399-1418.
- Creswell, J. W. (2014). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. New Jersey, USA: Pearson.
- Cüceloğlu, D. (2016, Mayıs) *Dönüştürücü Lider Atatürk*. Atatürk'ün Askerî Liderliği Paneli'nde sunulmuş bildiri, Genelkurmay Personel Başkanlığı Askerî Tarih ve Stratejik Etüt (ATASE) Daire Başkanlığı, Ankara

- Çaycı, A. (2002). *Gazi Mustafa Kemal Atatürk: Milli Bağımsızlık ve Çağdaşlaşma Önderi (Hayatı ve Eseri)*. Ankara: AKDITYK Atatürk Araştırma Merkezi
- Çelikkaya, T., Esen, Z., ve Kürümlüoğlu, M. (2018). 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler programı 4. ve 5. sınıf ders kitaplarında Atatürk ve Atatürkçülük. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5 (10), 118-136.
- Çubukçu, İ. A. (1987). *Atatürkçülükte Barış ve Sevgi*. Ankara: T.T.K. Basımevi
- Dağaşan, A. (2019). “Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersinde Tarihi Günlük Kullanımının Akademik Başarıya Etkisi” *Ekev Akademi Dergisi*, (78), 22-44.
- Demiroğlu, C. (1986). *Atatürk ve Gençlik*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- Dönmez, C. ve Altıkulaç, A. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Ortaokul TC İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Konularının Öğretiminde Tarihsel Kaynakların Kullanımına Yönelik Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22 (3), 923-942.
- Dönmez, C. ve Yazıcı, K. (2008). *Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi*. Ankara: Nobel
- Dönmez, C., Hamarat, E. ve Uslu, S. (2016). Pre-service Teachers' (History and Social Studies) Perceptions of Atatürk Who Will Teach Revolution History and Atatürkism. *International Online Journal of Educational Sciences*. 8 (2), 207-216.
- Enginsoy, C. (1986). *Çok Yönlü Tarihi Kişiliği İle Atatürk*. Ankara: TTK Basımevi
- Er, H. (2005). *Sosyal Bilgiler Dersinde Biyografi Öğretimi: “Atatürk’ün Hayatı” Metninin Analizi ve Yeni Bir Tasarım*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara
- Erden, M. (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Alkım.
- Eroğlu, H. (1981). *Atatürkçülük: El Kitabı*. Ankara: Olgaç Matbaası
- Eroğlu, H. (1986). *Milli Birlik ve Beraberlik*. Ankara: Türk Dil ve Tarih Kurumu.
- Eroğlu, H. (1998). *Atatürk ve Milli Egemenlik*. Ankara: Türk Dil ve Tarih Kurumu.
- Ertuğrul, G. (1991). Atatürk ve Kadın Hakları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 8 (22), 56-65.

- Ertürk, S. (1998). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Meteksan.
- Eskicumalı, A. (2012). Eğitimle İlgili Temel Kavramlar. Yüksel Özden, Selahattin Turan (Ed.), *Eğitim Bilimine Giriş* içinde (1-19). Ankara: Pegem Akademi.
- Faiz, M., ve Avcı, E. K. (2019). “Atatürkçülük” Kavramına İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Metaforik Algıları. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(28), 217-252.
- Feyzioğlu, T. (1987) *Atatürk ve Milliyetçilik*. İçinde Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Atatürk ve Atatürkçülük Dizisi; 1. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi
- Genel Kurmay Başkanlığı [GKB]. (1998) *Atatürkçülük 3: Atatürkçü Düşünce Sistemi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı
- Girgin, O. (2006). *Atatürk'ün Günlük Yaşamı: Kişisel Özellikleri*. Ankara: Ufuk Üniversitesi Yayınları
- Giritli, İ. (1987). *Atatürk, Kültür ve Sanat*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Giritli, İ. (1988). *Atatürkçülük İdeolojisi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Glesne, C. (2012). *Nitel Araştırmaya Giriş*. Ali Ersoy, Pelin Yalçınoğlu (Çev.). Ankara: Anı.
- Gökçen, S. (1986). *Atatürk ve Gençlik*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- Gövsal, İ. A. (1946). *Elli Türk Büyüğü*. İstanbul: Yedigün Neşriyat
- Gülekli, N.C. (1997). *Resimlerle Atatürk Hayatı ve Devrimleri*. Ankara: İnkılap.
- Güneş, M. ve Dündar, S. (2019). 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programının ile 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Atatürkçülükle İlgili Konu Ve Kazanımların Karşılaştırılması. *Journal of Modern Turkish History Studies/Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 19 (38).
- Gürkan, Ö. (1995). Atatürk ve Ekonomi. *Atatürk*. İçinde (23-44). Muğla: Muğla Üniversitesi Yayınları
- Gürses, H. (1986). *Atatürk'ün Türk Toplumuna Bakış Açısı ve Gençliğin Bu Bakış İçerisindeki Yeri*. Ankara: TTK Basımevi

- Halıcı, Ş. (2020). Mehmet Recep Peker (1889- 1950). *Atatürk Ansiklopedisi*.
[https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/Mehmet_Recep_Peker_\(1889-1950\)](https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/Mehmet_Recep_Peker_(1889-1950))
(Erişim Tarihi 08.01.2021).
- Hristodulu, H.K. (2008). *Mustafa Kemal ve Selanik Yaşamı*. Burcu Yamansavaşçılar
(Çev.). İstanbul: Telos.
- İlhan, S. (1987). *Harp Yönetimi ve Atatürk*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- İlhan, S. (1990). *Atatürk ve Askerlik Düşünce ve Uygulamaları*. Ankara: Atatürk Araştırma
Merkezleri.
- İnan, A. A. (1956). *Kemal Atatürk'ü Anarken*. Ankara: Güzel Sanatlar Matbaası
- İnan, A. A. (1981). *Atatürk'ten Mektuplar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- İnan, S. (2014). *Sosyal Bilgiler Eğitime Giriş Kavramlar, Yaklaşımlar, Etkinlikler*.
Ankara: Anı.
- Kabapınar, Y. (2014). *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Ankara: Pegem
Akademi.
- Kalıpçı, İ. (1997). *Atatürk ve Eğitim*. İstanbul: T.C. Ziraat Bankası Matbaası
- Karaaslan, E. (2009). *İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan
Atatürkçülük Kazanımlarına Dair Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*.
(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri
Enstitüsü. Ankara
- Karademir, B. (2019). *2004-2005 ve 2017-2018 Eğitim öğretim yıllarında uygulanan
sosyal bilgiler öğretim programlarının değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek
Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü. Aydın
- Karadeniz, O. (2008). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan
Atatürkçülük Konularındaki Kavramların Kazandırılma Düzeyi*. (Zonguldak İli
Örneği). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi/Eğitim Bilimleri
Enstitüsü. Ankara
- Kayran, M, Metintaş, M. (2013). Atatürkçü düşünce sistemi: Atatürkçülük Kemalizm.
Atatürk Yolu Dergisi, 13 (51) , 579-615.
- Kaynar, R. (1986). *Atatürkçülük*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

- Keçe, M. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Atatürk İlkeleri İlişkin Algı Düzeylerinin Değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Social Research/Turkiye Sosyal Arastirmalar Dergisi*, 18(1).
- Keskin, M. (1999). *Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Kocaoluk, F. ve Kocaoluk, M. Ş. (2000). *İlköğretim Okulu Programı 1-8*. İstanbul: Kocaoluk Yayınevi.
- Kocatürk, U. (1984). *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*. Ankara: Turhan Kitabevi
- Koç, E. S. (2019). Comparative Analysis of the 2009-2018 Curricula of Life Science Course in Turkey. *Current Journal of Applied Science and Technology*, 1-14.
- Koç, N. (1981). *Atatürk ve Eğitim*. Ankara: Türk Eğitim Derneği.
- Kuş, Z. (2020). *Türkiye 'de ve Dünya 'da Vatandaşlık Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi
- Laçın, İ. (1997). *Çeşitli yönleriyle Atatürk ve Atatürkçülük*. Ankara: Bağırhan
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. Selahattin Turan (Çev.). Ankara: Nobel.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1936). *İlköğretim Programı*. Ankara: MEB Yayınları
- Milli Eğitim Bakanlığı (1973). *Milli Eğitim Temel Kanunu, "1739 Sayılı Kanun"*, Resmi Gazete, 14574, 24 Haziran, 1973.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4-5. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Sosyal bilgiler öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları
- Mumcu, A. (1987). *Atatürkçü Düşünce Sisteminde Milli Birliğin Yeri*. Ankara: TTK Basımevi
- Neuendorf, K. A. (2017). *The Content Analysis Guidebook*. Los Angeles: SAGE Publications.
- Olcaytuğ, R. F. (1943) *Atatürk hakkında bazı düşünce ve tahliller*. İstanbul: İktisadi Yürüyüş Matbaası ve Neşriyat Yurdu
- Özbudun, E. (1986). *Siyasi Lider Olarak Atatürk*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi

- Özçetin, B. (2010). Zigana Dağındaki Portakal Ağacı: Recep Peker ve Kemalizm. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 10 (20), 167-187.
- Özgül, M. (1972). *Atatürk'e Sevgi*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Özgür, H. (1988). *Her Bakımdan Gerçek Atatürkçülük*. Ankara: San.
- Özkaya, A. (2020). Cumhuriyet Döneminin İdeoloğu: Recep Peker'in Kişiliği ve İdeolojilere Bakışı. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7 (3) , 146-156.
- Öztorun, N. (1986). Atatürkçülüğü Hareketle Birlikte Yürütecek Bir Programın Esasları. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 2 (6) , 557-578.
- Öztürk, C. (2009). Sosyal Bilgiler: Kavram, İçerik ve Program. Öztürk, C. (Ed). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (1-31). Ankara: Pegem Akademi.
- Palazoğlu, A.B. (2007). *Atatürk Kimdir?* Ankara: Ebabil.
- Patton, M.Q. (2018). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. Mesut Bütün, Selçuk Beşir Demir (Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Pekel, İ. (2005a). *Atatürk'ü Anlamak ve Anmak*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi
- Safran, M. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. Bayram Tay, Adem Öcal (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (1-19). Ankara: Pegem Akademi.
- Sanan, O. (2001). *Atatürkiye*. Ankara: Cumhuriyet Kültür ve Tanıtım Vakfı.
- Sever, R. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretimine Giriş. Ramazan Sever (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (3-23). Ankara: Nobel
- Sevük, İ. H. (1939) *Atatürk İçin: Ölümünden Sonra Hatıralar Ve Hayatındayken Yazılanlar*. İstanbul: Cumhuriyet Matbaası
- Seyhan, B. (2019). Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmeni Adaylarının Demokrasi ve Atatürkçülük Kavramlarına Yönelik Metafor Algıları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(12), 32-52.
- Silverman, D. (2018). *Nitel Verileri Yorumlama*. Erkan Dinç (Çev.). Ankara: Pegem Akademi.
- Sönmez, C. (1994). *Atatürk ve Okuma Sevgisi*. Ankara: Kültür Bakanlığı.

- Sönmez, C. (1998). *Atatürk'ün Annesi Zübeyde Hanım*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Sönmez, V. (2010). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı.
- Su, M. K. (1964). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi: Liseler için*. İstanbul: Kanaat Yayınları
- Tanpınar, A.H. (1960) *Atatürk'ü Anarken*. Ankara: Milli Eğitim Basım Evi
- Tay, B. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin alternatif değerlendirme konusundaki görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)*. 6 (3), 661-683.
- Tay, B. (2017). 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programının Karşılaştırması, *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 27 (8), (461-487).
- Tay, B. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretiminin Dünü Bugünü ve Yarını. Refik Turan Kadir Ulusoy (Ed.). *Sosyal Bilgilerin Temelleri içinde (2-20)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tay, B., Durmaz, F. Z. ve Şanal, M. (2013). Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Öğrencilerin Değer ve Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri. *GEFAD/ GUJGEF* 33(1), 67-93.
- Tezcan, M. (1981). Sosyoloji Açısından Atatürk. *Eğitim ve Bilim*, 6 (34).
- Turan, Ş. (1982) *Atatürk'ün Düşünce Yapısını Etkileyen Olaylar, Düşünürler, Kitaplar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Tünay, B. (1985). *Atatürk ve Liderlik*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- Ulusoy, K. (2010). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Atatürklük Konularının Öğretimi İle İlgili Öz Yeterlik İnançları. *Education Sciences*, 5 (1) , 332-347.
- Ulusoy, K. ve Yelken, T. Y. (2009). İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Atatürklük İle İlgili Kavramları Algılamaları. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (22), 213-223.
- Üstün, E. F. (1963) *Atatürk: Kişiliği, Ülkücülüğü, Gençliğe Güveni*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi
- Vaidis, T. A. (1967) *Kemal Atatürk: Yeni Türkiye'nin Kurucusu*. (Çev. Ahmet ANGİN). İstanbul: Kitapçılık Ticaret Limited Şirketi Yayınları
- Varış, F. (1991). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

- Yalçın, E. S. ve Güler, A. (2000). *Atatürk Hayatı, Düşünceleri ve Kişiliği*. Ankara: Berikan Yayınları
- Yamaner, Ş. (1999). *Atatürkçü Düşüncede Ulusal Eğitim (Dinsel ve Geleneksel Eğitimden Laik ve Çağdaş Eğitime)*. İstanbul: Toplumsal Düşünce.
- Yaşa, D. (2002). *Atatürkçülüğün Esasları*. Ankara: Kişisel.
- Yazıcı, K. (2015). Sosyal Bilgilerde Atatürkçülük Konularının Öğretimi. M. Safran (Ed.) *Sosyal Bilgiler Öğretimi İçinde*.(669-718). Ankara: Pegem Akademi
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, T. ve Mert, H. (2019) Atatürkçülük Konularının Öğretimi. T. Çelikkaya, Ç. Öztürk Demirbaş, T. Yıldırım, H. Yakar (Ed). *Yeni Program ve Ders İçeriklerine Göre Sosyal Bilgiler Öğretimi 2 içinde* (189-223). Ankara: Pegem Akademi
- Yıldız, H. (2020), “Tarihi Romantizm Kavramı ve Yenileşme Devri Türk Şiirinde Gelişimi”, *Türklük Bilim Araştırmaları*, (47) 165-188.
- Yılmaz, Ş. ve Kurnaz. D. (2006). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin Atatürk ilke ve inkılaplarını kavrama düzeyleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(3), 181-205.
- Yılmaz, A. (2016). *Ortaokul 8. sınıf öğrencilerinin T.C. İnkılâp Tarihi Ve Atatürkçülük Dersine karşı tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişkinin farklı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Sivas
- Zarillo, J. J. (2016). *Sosyal bilgiler öğretimi: İlkeler ve uygulamalar*. B. Tay, ve S. B. Demir (Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Zogo, A. (2016). *İlkokul 4. sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Atatürkçülük Kazanımlarının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Küçükçekmece İlçe Örneği)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Trakya Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü. Edirne

EKLER

SINIF : 4/A
CINSİYET : Erkek

4ES (5)

4ö-E-fikret

1. Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor? Açıklayınız.

Atatürk denildiğinde aklıma Atatürk'ün cesareti ve çabışkanlığı geliyor.

2. Atatürk'te sizi etkileyen en önemli özellik nedir? Açıklayınız.

Atatürk'te beni etkileyen en önemli özellik çok cesaretli olmasıdır.

3. Sizce Atatürkçülük nedir? Açıklayınız.

Bence Atatürkçülük, Atatürk'e sevgi ve saygıdır.

4. Size Atatürkçü düşünce nedir? Açıklayınız.

Bence Atatürkçü düşünce
en dumlu ve iyi düşüncedir.

5. Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz? Açıklayınız.

Ben Atatürk'ün gerçek doğum gününü
merak ediyorum.

6. Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili size nelerin öğretilmesini isterdiniz?
Açıklayınız.

Bence Sosyal Bilgiler dersinde Atatürk
ile ilgili şu an öğretilen şeyler
benim için uygun.

4

SINIF : 4-A

CINSİYET : K.2

4K-4

4ö-K-Beniz

1. Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor? Açıklayınız.

Savaş ve başarı geliyor. Çünkü Atatürk bir süresi savaşta başarı gösterdi ve ülkemizi dışmanlardan kurtardı.

2. Atatürk'te sizi etkileyen en önemli özellik nedir? Açıklayınız.

Liderliği. Çünkü ben şu zamana kadar hiç lider olmadım. Bende Atatürk'ün liderlik özelliğini örneğe alıyorum.

3. Sizce Atatürkçülük nedir? Açıklayınız.

Bence Atatürk'ün izinden giden toplumdur.

4. Sizce Atatürk'ü düşünce nedir? Açıklayınız.

Bence Atatürk'ün düşünme tekniği gibi düşünme biçimi.

5. Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz? Açıklayınız.

Kas tane mamevi coşğunun oluşunu ve hangi tarihte evlendiğini merak ediyorum

6. Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili size nelerin öğretilmesini isterdiniz? Açıklayınız.

Yukarıda yazdığım soruların cevapını öğrenmek istordim

67

SINIF : 5
CINSİYET : Erkek

5E67

50-E-Serhat

1. Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor? Açıklayınız.

Yaptığı tüm devrimler ve hayalimizin
tüm güzelliklerini yaptığı.

2. Atatürk'te sizi etkileyen en önemli özellik nedir? Açıklayınız.

Çocuk sevgisi ve ilerigörürlüğüdür.

3. Sizce Atatürkçülük nedir? Açıklayınız.

Bence Atatürkçülük Atatürk'e
destek olmak demektir.

4. Sizce Atatürk'ü düşünce nedir? Açıklayınız.

Bence Atatürk'ü düşünce Atatürk gibi olumlu ve doğru düşünce keldir.

5. Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz? Açıklayınız.

Eğer Atatürk şu anda yaşasaydı, ülkenin ne kadar ileride olduğunu merak ediyorum.

6. Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili size nelerin öğretilmesini isterdiniz? Açıklayınız.

Atatürk'ün nasıl bu kadar iyi düştüğünü öğretmelerini istiyorum.

SINIF : 5

CİNSİYET : KIZ

5K66

66

50-K-Rukye

1. Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor? Açıklayınız.

Türkiye'nin olduğu berbat durum.
Ve onun temiz kalpli yöresi.

2. Atatürk'te sizi etkileyen en önemli özellik nedir? Açıklayınız.

Ölkesi için kendini feda etmesi.

3. Sizce Atatürkçülük nedir? Açıklayınız.

Atatürk'ün izinde gidip, o yoldan
cinayet, terör yollarına sapmamak.

4. Sizce Atatürkçü düşünce nedir? Açıklayınız.

Tarafsız bir şekilde, dürüstçe düşünme.

5. Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz? Açıklayınız.

Sigara gibi kötü bir maddeyi, o iyi yüreyine neden benleştirdiğini.

6. Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili size nelerin öğretilmesini isterdiniz?
Açıklayınız.

Açıkçası ben Atatürk ile ilgili ne varsa öğrenmek isterim.

(26)

SINIF : 6-A

6E26

CİNSİYET : Erkek

60-E-05kay

1. Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor? Açıklayınız.

- Türkiye
- Demokrasisi
- İnkılaplar

2. Atatürk'te sizi etkileyen en önemli özellik nedir? Açıklayınız.

Beni en çok etkileyen özelliği, çok üstün bir lider olması ve ayakta durmasıdır.

3. Sizce Atatürkçülük nedir? Açıklayınız.

Atatürkçülük, Atatürk'ü ve yaptıklarını takdir etmektir.

34

6K31

SINIF : 6/A

CİNSİYET : Kız

68-K- Selcan

1. Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor? Açıklayınız.

Atatürk denildiğinde aklıma cumhuriyet ve
sevgi geliyor.

2. Atatürk'te sizi etkileyen en önemli özellik nedir? Açıklayınız.

Beni etkileyen en önemli özelliği sanata önem veren bir
kişiliğe sahip olmasıdır. Çankaya sarayı, bir ülkenin
diğer bir kaludur.

3. Sizce Atatürkçülük nedir? Açıklayınız.

Bence Atatürkçülük Atatürk'ün tarafını tutmak, onun
yaptığı yenilikleri uygulamak ve Atatürk'ün düşüncelerine
önem vermektir.

4. Size Atatürkçü düşünce nedir? Açıklayınız.

Atatürkçü düşünce önce del ve bilime önem vermek, her şeye açık ve yanlılık olmalıdır.

5. Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz? Açıklayınız.

Ben Atatürk'ün bilime neden bu kadar önem verdiği merak ediyorum.

6. Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili size nelerin öğretilmesini isterdiniz?

Açıklayınız. Sosyal bilgiler dersinde Atatürk'ün bilime ve sanata önem verdiği, hayvanları ve çocukları ne kadar çok sevdiğinin anlatılmasını istedim. Çünkü şu anda Türkiye'deki çoğu kişi bilim ve sanata önem vermiyor, genelde olduğu düşünüyorlar ve çocuklara özellikle hayvanlara fiziksel şiddet uyguluyor.

SINIF : 7. sınıf

7E62

CINSİYET : Erkek

20-11-2020

1. Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor? Açıklayınız.

Türkiye'nin en büyük lideri ve en büyük kahramanıdır.

2. Atatürk'te sizi etkileyen en önemli özellik nedir? Açıklayınız.

Beni etkileyen özellikleri savaşlardaki başarısı, halkı iyi yönetmesi ve herkese eşit, adaletli ve iyi davranmasıdır.

3. Sizce Atatürkçülük nedir? Açıklayınız.

Atatürk'ün ilkelerine sahip çıkarak yaşamak.

SINIF : 7. Sınıf

CİNSİYET : Kız

7K36

7Ö-K-Zelihan

1. Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor? Açıklayınız.

Atatürk denildiğinde aklıma ilk olarak dahi bir adam ve onun bizim kantonımıza yaptığı, hakkı çıkarılabilecek iyilikler geliyor.

2. Atatürk'te sizi etkileyen en önemli özellik nedir? Açıklayınız.

Atatürk'ün beni etkileyen en önemli özelliği şu, hem din düşmanı değildi hem de bilime önem veriyordu.

3. Sizce Atatürkçülük nedir? Açıklayınız.

Bence Atatürkçülük Atatürk'ün ilke ve inkılaplarına uymaktır.

4. Sizce Atatürkçü düşünce nedir? Açıklayınız.

Bence Atatürkçü düşünce, Atatürk gibi düşünce demektir. Yani Atatürk gibi, hem ileri görüşlü hem de akıllıca düşünme ya da herkesin eşit ve özgür olduğu düşünce.

5. Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz? Açıklayınız.

Atatürk'ün okuduğu kitapları merak ediyorum.

6. Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili size nelerin öğretilmesini isterdiniz?

Açıklayınız.

Hayatında yaşadığı, komik, güzel anların anlatılmasını isterdim. Çünkü Atatürk'ün savaşlardan da başka bir hayatı vardı.

Değerli Öğretmenler, Bu çalışmamın amacı, ilköğretim kurumlarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ve sosyal bilgiler dersine giren sınıf öğretmenlerinin Atatürk ve Atatürkçülük ilgili görüş ve düşüncelerini ortaya koymaktır. Ankette bulunan sorulara vereceğiniz cevaplar araştırmaya dışında hiçbir şekilde kullanılmayacak ve paylaşılmayacaktır. Anket sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için soruları samimi ve doğru olarak yanıtlamanız gerekmektedir. İlgi ve yardımlarınız için teşekkür ederiz.					
Cinsiyet		Branş			
Kadın ()	Erkek (X)	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ()	Sınıf Öğretmenliği (X)		
Mesleki Deneyim	1-5 Yıl ()	5-10 Yıl ()	10-15 Yıl ()	15-20 Yıl ()	20 Yıl Üzeri (X)

SORULAR

1. Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor? Açıklar mısınız?

- Çağdas, ilerici, demokratik, çalışkan, disiplinlilik, kararlılık, bilimsellik, sanat, üretim

2. Atatürk'te sizi en etkileyen en önemli özellik nedir? Açıklar mısınız?

Bağımsızlık ve özgürlük karakterindedir demektir.

3. Sizce Atatürkçülük nedir? Açıklar mısınız?

Bilim - sanat, üretim, sanayileşme alanlarında olduğu gibi çağdas bir eğitim anlayışıyla kalkınma - ilerleme ve bağımsız bir ülke olma yolunda her alanda kalkınmışlık gibidir.

4. Sizce Atatürk'ün düşüncesi nedir? Açıklar mısınız?

Atatürk'ün getirdiği hedefleri benimsemektir.

5. Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz? Açıklar mısınız?

Zamanında - yaşadığı yıllarda nasıl oluyordu
bilimsel, çağdaşlık, insan - kadın haklarında çağdaş
düşüncelere sahip olmanı

6. Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili neletin öğretilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz?
Nedenleri ile açıklar mısınız?

- Kişiliği
- Yaşadığı ortam ve çevrenin durumunu.
- Kurtuluş savaşının
- Cumhuriyet'in getirdiği kazanımları.
- Ekonomi, eğitim vb. alanlarda getirdiği yeniliklerin anlatılması.

Değerli Öğretmenler,
 Bu çalışmanın amacı, ilköğretim kurumlarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ve sosyal bilgiler dersine giren sınıf öğretmenlerinin Atatürk ve Atatürkçülük ilgili görüş ve düşüncelerini ortaya koymaktır. Ankette bulunan sorulara vereceğiniz cevaplar araştırma dışında hiçbir şekilde kullanılmayacak ve paylaşılmayacaktır.
 Anket sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için soruları samimi ve doğru olarak yanıtlamanız gerekmektedir.
 İlgi ve yardımlarınız için teşekkür ederiz.

Cinsiyet		Branş			
Kadın (☒)	Erkek ()	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ()		Sınıf Öğretmenliği (☒)	
Mesleki Deneyim	1-5 Yıl ()	5-10 Yıl ()	10-15 Yıl ()	15-20 Yıl (☒)	20 Yıl Üzeri ()

SORULAR

1. Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor? Açıklar mısınız?

Ülkemizi kurtaran, ülkemizi yeniden inşa eden kişi.

2. Atatürk'te sizi en etkileyen en önemli özellik nedir? Açıklar mısınız?

ileri görsel, medeni, akıllı olması.

3. Sizce Atatürkçülük nedir? Açıklar mısınız?

Atatürkçü arlamak onun yolunda ilerlemek.

4. Sizce Atatürk'ü düşünce nedir? Açıklar mısınız?

Atatürk ilke ve inkılapları anlamak, yaşamak.

5. Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz? Açıklar mısınız?

Hayat felsefesi, düşünceleri, zor bir ortamda nasıl mücadele ettiğini.

6. Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Nedenleri ile açıklar mısınız?

Düşünceleri, neler yaptığının daha iyi öğretilmesi gerekiyor. Konular kitaplarda katmanlı, o konular özümsemelidir.

Değerli Öğretmenler, Bu çalışmanın amacı, ilköğretim kurumlarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ve sosyal bilgiler dersine giren sınıf öğretmenlerinin Atatürk ve Atatürkçülük ilgili görüş ve düşüncelerini ortaya koymaktır. Ankette bulunan sorulara vereceğiniz cevaplar araştırma dışında hiçbir şekilde kullanılmayacak ve paylaşılmayacaktır. Anket sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için soruları samimi ve doğru olarak yanıtlamanız gerekmektedir. İlgi ve yardımlarınız için teşekkür ederiz.					
Cinsiyet		Branş			
Kadın ()	Erkek (X)	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (X)		Sınıf Öğretmenliği ()	
Mesleki Deneyim	1-5 Yıl ()	5-10 Yıl ()	10-15 Yıl ()	15-20 Yıl ()	20 Yıl Üzeri (X)

SORULAR

1. Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor? Açıklar mısınız?

Atatürk denildiğinde geçen yüzyıla damga vurmuş, yurtdışında adını, sok. yönlü, bir komutan, devlet adamı aklımıza gelir.

2. Atatürk'te sizi en etkileyen en önemli özellik nedir? Açıklar mısınız?

En önemli özellik ergelli tanıması. yfkunda ilerisini gören bir liderdir.

3. Sizce Atatürkçülük nedir? Açıklar mısınız?

Bizce Atatürkçülük, insan sevgisiyle dolu, sivas taraftarı olmayış, sok. yönlü, ergelli tanıması, gören ve sorumlu tutkularını tam yapar insandır.

Şb-K-Özge

Değerli Öğretmenler,
Bu çalışmanın amacı, ilköğretim kurumlarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ve sosyal bilgiler dersine giren sınıf öğretmenlerinin Atatürk ve Atatürkçülük ilgili görüş ve düşüncelerini ortaya koymaktır. Ankette bulunan sorulara vereceğiniz cevaplar araştırma dışında hiçbir şekilde kullanılmayacak ve paylaşılmayacaktır.
Anket sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için soruları samimi ve doğru olarak yanıtlamanız gerekmektedir.
İlgi ve yardımlarınız için teşekkür ederiz.

Cinsiyet		Branş			
Kadın (X)	Erkek ()	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (X)	Sınıf Öğretmenliği ()		
Mesleki Deneyim	1-5 Yıl ()	5-10 Yıl (X)	10-15 Yıl ()	15-20 Yıl ()	20 Yıl Üzeri ()

SORULAR

1. Atatürk denildiğinde aklınıza ne geliyor? Açıklar mısınız?

Bağımsızlık, milli egemenlik, her alanda yenilik,
vatan - millet sevgisi

2. Atatürk'te sizi en etkileyen en önemli özellik nedir? Açıklar mısınız?

Kararlı duruş. İhtisat olduğu zorluklarda kendisini değil
vatanını ve halkını düşünmesi

3. Sizce Atatürkçülük nedir? Açıklar mısınız?

Üzerinde yaşadığımız ülkeyi her alanda etkilememe,
gelişmiş medeniyetler seviyesine ulaştırmama. Batılı devletlerin sömürgeciliğine karşı kırmak. Sadece kendi
bağımsızlığımızı değil dünyadaki bütün devletlerin
bağımsızlığını savunmak.

4. Sizce Atatürkçü düşünce nedir? Açıklar mısınız?

Aklı ve bilimi kendisine rehber edinen düşünce sistemidir. Eleştiriyi ve özleştiriyi severdir. Başkalarının fikirlerine de önem verir.

5. Atatürk hakkında neyi ya da neleri merak ediyorsunuz? Açıklar mısınız?

Ders kitaplarında hep Atatürk'ün devlet adamı özellikleri anlatılmakta. Bize bunlar öğretildi. Şimdi ben de öğrencilerime nasıl iyi bir yönetici, devlet adamı olduğunu anlatıyorum. Ama Atatürk'ün sevdiği bir renk, kendisine dans getirdiği mi doğandığı uşurtu bir soy, uşurtu bir gün var mı? En sevdiği yemek

6. Sosyal bilgiler dersinde Atatürk ile ilgili nelerin öğretilmesi gerektiğini düşünüyorsunuz? Nedenleri ile açıklar mısınız?

5-6-7. sınıf sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelendiğinde Atatürk ile ilgili bilgiler çok denizüstü kadar azdır. Sadece 8. sınıf İnkılap Tarihi dersinde Atatürk ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Bir yolda ve iki saatte bir derste yoğunlaştırılmış bir program yerine her yıl Atatürk'ün başka bir yönüne değinilerek (siyasetçi, aile hayatı, kişilik özellikleri: ---- vb.) öğretim gerçekleştirilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Bayram KALEM

Eğitim Durumu

Lisans : Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği

Mesleki Deneyim

(PIKTES)	2016-2017
Kızık Karasakal İlkokulu	2017-Halen

Yayınlar : Kalem, B., Özkan, D. ve Tay, B. (2017). Öğrencilerin sosyal bilgiler dersi kapsamında Atatürk ile ilgili görüşleri. International Congress of Eurasian Social Sciences. ss. 301-302 (Özeti basılan sözlü bildiri).